

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Vendredi 1 Juin 1945 Ուրբաթ 1 Յունիս

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4416-Նոր շրջան թիւ 45 | Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ | Գին՝ 3 Ֆր.

Նոր թղթադրամն ու խնդիրը

ԹՈՒԱԿԱՆԸ ՉԷ ՈՐՈՇՈՒԱԾ ՏԱԿԱՒԻՆ...

«Լը Մոնտ», կիսապաշտօնական օրկանը եւ չորեքշաբթի առաւօտուան գրեթէ բոլոր թերթերը գրած էին թէ թղթադրամներու փոխանակութիւնը պիտի կատարուի երկուշաբթի, 4 Յունիս, վերջանալով Յուլիս 16ին:

Ելմտական նախարարութիւնը երէկ հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեց այս մասին.— Հակառակ Մամուլի Դաշնակցութեան յանձնառութեան, կարգ մը թերթեր նորէն կարծեցեալ ճշդումներ տուեր էին թղթադրամներու փոխանակութեան ձեւակերպութեանց մասին: Նախարարութիւնը կը յիշեցնէ թէ՝ ինչպէս հաղորդած էր Մայիս 24ի զեկոյցով, թղթադրամներու փոխանակութիւնը իրապէս տեղի պիտի ունենայ մօտերս, բայց այդ գործողութեան թուականը պիտի որոշուի միայն այն ատեն երբ մասնագիտական բոլոր պայմանները լրացած ըլլան: Անգամ մը եւս կը յիշեցնենք թէ փոխանակութիւնը պիտի ըլլայ Ֆրանքի դէմ Ֆրանքով, առանց կրճատման կամ արգելքի:

Զեկոյցը նորէն կը հրաւիրէ գանձատումսեր եւն. գնել, դիւրացնելու համար փոխանակութիւնը: Անոնք որ ընթացիկ հաշիւներ ունին դրամատուններու մէջ, պիտի կրնան չէքեր քաշել առաջին օրէն իսկ, սովորական ձեւակերպութեամբ:

*** Փոխանակութեան լուրերու հրատարակումէն ի վեր, պոչեր կազմուած են դրամատուններուն առջեւ: Ամէն օր հարիւրաւոր միլիոն արժէքով հին թղթադրամներ կը յանձնուին: Փարիզի մէջ փոխանակութիւնը պիտի կատարուի 3500 գրասենեակներէ, իւրաքանչիւրը երեք քարտուղարով: Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ պիտի գործեն 34000 գրասենեակներ: Հաշիւ եղած է թէ ամէն օր 125 հազար հոգի պիտի բանին այս գրասենեակներուն մէջ: Իրագէկներու կարծիքով, 1600000000ֆր.ի հին թղթադրամներ պիտի փոխանակուին: Նոր թըղթադրամները ամբողջ Ֆրանսայի մէջ բաժնելու համար ելմտական նախարարութիւնը 500 բեռնակառքեր օգտագործած է աւելի քան երկու ամիս, եւ աւելի քան 30 թոն թուղթ է տպած, այս գործողութեան առթիւ: Շատ կարեւոր պակաս մը,— բաւարար չափով գնդասեղ չկայ, թղթադրամները կցելու համար: Բայց կարելի եղած է թուղթ ճարել, հին թղթադրամները փաթթելու համար:

Նոր թղթադրամները, որոնք տպուած են Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ, Ֆրանսա փոխադրուած ատեն, անոտուկներուն վրայ գրուած էր — գետնախնձոր, սոխ, ստեպղին կամ սունկ, որպէսզի ուշադրութիւն չգրաւեն:

Թերթ մը կը գրէ թէ փոխանակութիւնը կրնայ տեղի ունենալ երկուշաբթի օր մը, Յունիս 4ին կամ 11ին:

Մայիս 28ը Փարիզի մէջ

Հայաստանի Հանրապետութեան հաստատման տարեդարձին առթիւ (Մայիս 28), Հ. Յ. Դ. «Եդիպտացի» կոմիտէն ընկերա-համակրական հանդէս մը սարքած էր Մայիս 27ին, շաբաթ իրիկուն, Սոսիէթէ Սավանթի մէկ սրահին մէջ: Խանդավառ բազմութիւն մը եկած էր յարգելու յիշատակը անոնց որ կռուեցան ազատութեան համար: Թուրքը անգամ ըսած է.— «Հողը չի տրուիր, կ'առնուի»: Այն ափ մը հողն ալ, որ մեր հայրենիքն է այսօր, իբրեւ պարգեւ չտրուեցաւ մեզի, այլ խըլուեցաւ մեր քրտինքով, արիւնով, եղունգներով:

Հանդէսին կը նախագահէր ընկեր Հր. Սամուէլ, որ բանախօսութեամբ մը պարզեց հայ ժողովուրդին անկախութեան ձգտումները եւ այդ գաղափարը իրականացնելու համար թափած ճիգերը: Շատ, շատ հինէն կուգար մեր ժողովուրդին ազատութեան համար ունեցած սէրը, խոր ու սըրտառուչ որ ի վերջոյ յանգեցաւ Մայիս 28ի պատմական դէպքին: Ընկեր Հայկ Սարգիսեան որ 25 տարի վերջն ալ կարծես օրը օրին կ'ապրի նոյն տառապանքի եւ ուրախութեան խառն օրերը, յիշեց ճակատամարտներու (Ղարաքիլիսէ, Սարտարապատ, Պաշ Աբարան) հերոսական դրուագները, ժողովուրդին աննկարագրելի տագնապը եւ այն խանդավառ ընդունելութիւնը զոր ըրաւ Թիֆլիզէն հասնող իր անդրանիկ կառավարութեան: Ցետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Շ. Միսաքեան, որ նկարագրեց հայ ժողովուրդի զաւակներուն անհնարին ճիգը եւ վաստակը հայրենիքի ազատագրութեան պայքարին մէջ: Բուռն ծափեր կ'ընդհատէին բանախօսութիւնները: Մէջընդմէջ երգեց Օր. Աստղիկ Առաքելեան, իսկ արտասանութիւններ ըրին Օր. Լ. Գորգիկեան եւ Պ. Ժ. Մուրատեան:— Տ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1917ի Ռուսական Յեղափոխութենէն վերջ, հայ ազգայնական կուսակցութիւն մը ժամանակ մը վարեց երկիրը (Հայաստան) եւ, անկախ Հայաստանի համար դիմում կատարեց Փարիզի Խաղաղութեան Վեհաժողովին:

Այդ օրերուն հայկական հարցի մասին շատ գրուեցաւ ամերիկեան մամուլին մէջ, եւ այդ մասնաւորաբար այն պատճառով որ՝ Ամերիկայի կ'առաջարկուէր ընդունիլ Հայաստանի հոգատարութիւնը:

1920ին կոմունիստները ձեռք ձգեցին երկրին իշխանութիւնը եւ յայտարարեցին Հայաստանը հայկական ինքնավար հանրապետութիւն մը:

1921ին Խորհրդային կառավարութիւնը Թուրքիոյ յանձնեց Կարսի նահանգը, որ մաս կը կազմէր Ռուսական Հայաստանին:

Բաւական թուով Հայեր, հաւանաբար մօտ 100.000, Թուրքիայէն, Յունաստանէն եւ ուրիշ տեղերէ գաղթեցին Հայաստան, օգտուելու համար Խ. Միութեան մէջ հաստատուած հայ հայրենիքի իրենց ընծայելիք ցեղային, կրօնական եւ ուրիշ կարգի ազատութիւններէն:

1926—1939ին Խ. Հայաստանի բնակչութիւնը աւելցաւ աւելի քան 45 առ հարիւր, չափանիշ մը որ կը գերազանցէ աճումը միւս բոլոր հանրապետութեանց ժողովուրդներու:

Երեւան, որ կը ճանչցուի իբրեւ կեդրոն հայ մշակոյթի, 1914ին ունէր 29.000 բնակչութիւն, իսկ ներկայիս բնակչութեան թիւն է 150.000:

Քաղաքը՝ Երեւան, կը ներկայացնէ կարգ մը բնտիր ճարտարապետական այժմէական շինութիւններու տեսարան մը: Շատ մը նոր շէնքեր կառուցուած են Հայաստանի յատուկ վարդագոյն տուֆէն: Քար մըն է այս, որ շատ հաճելի տեսք ունի եւ որուն կարելի է տալ զանազան ձեւեր. անթեթեւ է, բայց աւելի տոկուն է քան որ եւ է սովորական քար կամ կղմինտր:

Հայ մը, որուն անունը շատ յաճախ կ'երեւի խորհրդային պատերազմական զեկոյցներու մէջ, Կարմիր Բանակի զօրավար Իվան Բաղրամեանն է: Ուրիշ կարեւոր Հայ մը՝ Կարօ Ս. Հալապեան մէկը այն ճարտարապետներէն որ կառուցին Նիւ Եորքի Աշխարհահանդէսի խորհրդ. գեղեցիկ տաղաւարը եւ գլխաւորն է Սթալինկրատը կառուցանող ճարտարապետական յանձնախումբին:

Հայաստան, նման Վրաստանի, գերազանցօրէն երկրագործական երկիր էր առաջին համաշխարհային պատերազմէն առաջ: Անկէ ի վեր ան ունեցած է ճարտարարուեստական կարեւոր զարգացում. անոր ճարտարարուեստի արտադրութիւնը, համեմատած 1913-1917, բարձրացած է 21.7 առ հարիւրէն 71.6 առ հարիւրի: Միաժամանակ անոր երկրագործութիւնը դարձած է ամբողջովին արդիական: Բամպակամշակութիւն, ծխախոտի մշակութիւն եւ արջառաբուծութիւն կազմակերպուած են հաւաքական տնտեսութեան հիմերու վրայ: Երկրագործական արտադրութիւնը մեծ չափով աւելցած է, շնորհիւ ոռոգման հսկայ ծրագրի մը իրականացման:

Անոնցմէ ամէնէն տպաւորիչը օգտագործումն է Սեւան լճին, որ մէկն է աշխարհի բարձր լեռնեբու լիճերու ամէնէն մեծերէն եւ ամէնէն գեղեցիկներէն: Անոր հիւսիսային անկիւնին վրայ կը բարձրանայ արհամարհուած կամ լքուած հրաբխային կղզիի մը մէջ շինուած հայկական հին վանք մը, որ կառուցուած է աւելի քան 1500 տարիներ առաջ:

Ոռոգման ծրագրի մաս կը կազմէ Սեւանի լճի մէկ մասը — որմէ տարեկան 300.000 կալօն կը շոգիանայ — օգտագործելու, ընդարձակելու համար Զանգու գետին ծաւալը եւ այդպիսով աստիճանաբար հաւասարակշռելու լճի ջուրին պարունակութիւնը եւ շոգիացումը:

Զանգու գետին արագ յորդումը ուժ կ'արտադրէ հսկայ ջրաելեկտրական հաստատութեանց, որոնց մէկը արդէն իսկ ծանօթ է իր կրաքարէ պատրաստուած համադրական ձգախէժով:

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ թերթերը խոշոր վերնագիրներով կ'աւետեն «Թուրքեւխորհրդային դաշնագրին վերանորոգումը»: Այս առթիւ մասնաւորապէս կը շեշտեն այն ջերմագին ընդունելութիւնը որուն արժանացած է Թուրք դեսպանը, Մոսկուա վերադարձած օրն իսկ: Կը կարծուի թէ բանակցութիւնները պիտի սկսին յունիսի կիսուն:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԿՌՈՒՆԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Դամասկոս ռմբակոծուեցաւ

Մէկ օրէն միւսը աւելի ծանրացաւ կացութիւնը Սուրիոյ մէջ, հակառակ բոլոր զգուշական միջոցներուն: Այն աստիճան որ, Պ. Իտըն ստիպուեցաւ նոր յայտարարութիւն մը ընել Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ:

Ինչպէս գրած էինք երէկ, արդէն խռովութիւններ ծագած էին Հալէպի, Հոմսի եւ Համայի մէջ: Վերջին պահուն Դամասկոսն ալ դարձաւ ռազմադաշտ: Ռեւթէրի իրազեկ թղթակիցը կը հեռագրէր երէկ.—

Դամասկոսի կռիւը, որ տեւեց ամբողջ երեքշաբթի օրը, դեռ կը շարունակուէր այս առտու: Ամբողջ գիշերը, բացի կարճ ընդհատումէ մը, թնդանօթի ռումբեր կը ճարճատէին եւ գնդացիրները կը շաչէին: Կռիւը սկսաւ երեքշաբթի իրիկուն եւ երկու ժամ կատաղօրէն տեւելէ վերջ, շարունակուեցաւ ամբողջ գիշերը, աւելի կամ նուազ սաստկութեամբ: Ամէն տեսակ զէնքեր կը գործածուէին,— հրացան, գնդացիր, դաշտային թընդանօթներ եւ հրասանդներ: Մթնոլորտէն քիչ վերջը, լոյսեր երեւցան քաղաքին վրայ, ֆրանսական օդանաւերով: Տակաւին դժուար է ճշդել թէ ի՛նչ պատահեցաւ իրապէս. բայց խռովութիւնն սկսաւ երբ Ֆրանսացիները ուժի ցոյց մը կատարեցին գրահապատ ինքնաշարժներով, Սուրիոյ խորհրդարանին մօտ: Կ'ըսուի թէ Սուրիացի դասալիք մը ֆրանսական բանակէն փախչելով ապաստանած էր բազմութեան մէջ որ փորձեց պաշտպանել զայն: Ֆրանսացիները կրակ բացին եւ բազմութեան մէջէն ալ հարուածներ պարպուեցան: Եւ այսպէս հրացանաձգութիւնը ծաւալեցաւ:

Լոնտոնի սուրիական եւ լիբանանեան դեսպանատուները հետեւեալ զեկոյցը հրատարակեցին այս մասին.— Դամասկոսէն կը տեղեկացնեն թէ՝ երեքշաբթի գիշեր ժամը 21ին Ֆրանսացիները ռմբակոծեցին քաղաքը: Ռմբակոծութիւնը դադրեցաւ անգլիական դեսպանին միջամտութեամբ, սակայն կռիւը կը շարունակուի:

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Դամասկոսի բոլոր ֆրանսական պահականոցները յարձակում կրեցին եւ բուռն կռիւներ տեղի ունեցան երեքշաբթի գիշերն ի բուն: Նոյն աղբիւրին համաձայն, Սուրիոյ ոստիկան-զօրքն ու ժողովուրդը յարձակեցան պահականոցներուն վրայ եւ ֆրանսական օդանաւերն ու թնդանօթները ստիպուեցան կրակ բանալ: Ուրիշ լուրերու համաձայն, ֆրանսական զօրքը Սուրիոյ խորհրդարանը մտաւ, եւ հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները խզուեցան Պէյրութի եւ Դամասկոսի միջեւ: Պէյրութի ֆրանսական անթելը կ'ըսէ թէ ապստամբները յարձակեցան Դամասկոսի ֆրանսական դեսպանատան վրայ եւ Ֆրանսացիները «անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առին»: Այս առթիւ զարնուած է, կ'ըսեն, Դամասկոսի ամենամեծ հիւրանոցը, Օրիան Փալաս: Պէյրութի մէջ ալ Լիբանանի Երիտասարդական Շարժումը որոշեց վերսկսիլ ընդհանուր գործադուլը որ յետաձգուած էր անցեալ շաբթու:

Ամերիկեան գործակալութիւնը կը հաստատէ թէ Ֆրանսացիները ռմբակոծեցին Դամասկոսը երեքշաբթի իրիկուն ժամը 6.30էն 10, եւ օդանաւ մը քանի մը ռումբեր ձգեց: Հաղորդակցութիւնները խզուած ըլլալով, կարելի չէ ստուգել ամէն բան: Դամասկոսի ամերիկեան հիւպատոսը անգլիական ինքնաշարժ մը ցատկելով Սուրիոյ նախագահին պալատը գնաց: Այս վերջինը Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն անմիջական միջամտութիւնը խնդրեց:

Չորեքշաբթի առտու կանուխ ֆրանսական օդանաւեր ռմբակոծեցին Համան: Սուրիացի ոստիկան - զինուոր մը վար առաւ օդանաւ մը: Հանրի Փարաւոն, Լիբանանի արտաքին նախարարը, ուժգնօրէն բողոքեց Դամասկոսի ռմբակոծութեան դէմ: Այս առթիւ ըսաւ թէ կառավարական պալատին մէկ մասը եւ Օռիան Փալասը վնասուած են ռմբակոծութենէն, թէ զինեալ քաղաքացիներ յարձակեցան ֆրանսական պահականոցներուն վրայ եւ բազմաթիւ զինուորներ սպաննուեցան կամ վիրաւորուեցան: Անգլիացի սպայ մը սպաննուեցաւ եւ ուրիշ մը վիրաւորուեցաւ Օռիան Փալասի ռմբակոծութեան հետեւանքով: Չորեքշաբթի օր ժամը 2—4 զինադուլ կնքուեցաւ, որպէսզի քաղաքացիները կարենան ապահով տեղ մը փոխադրուիլ:

*** Հեռագրի մը համաձայն, Անդրյորդանանի սահմանին վրայ, Տէրաայի ֆրանսական փոքր պահականոցը մերժած է անձնատուր ըլլալ, իսկ Եզրա՛ի պահականոցը ստիպուեր է տեղի տալ դերակշիռ ուժերու առջեւ:

*** Մ. Նահանգներու նախագահը տակաւին որ եւ է հրաւէր չէ ստացած, միջամտելու համար: Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, Նուրի փաշա, Իրաքի նախկին վարչապետը, խնդրած է միջամտել:

Սուրիոյ դէպքերը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառեն Վատիկանի մէջ, որ կը վախնայ թէ համարաբական քաղաքականութիւնը պիտի վնասէ կաթոլիկ ազգերու եւ մանաւանդ Ֆրանսայի վարկին՝ Միջին Արեւելքի մէջ:

ՀԱՅ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Շատ քիչ բան գրուած կամ խօսուած է Ալֆորվիլ բնակող Հայերու մասին: Այս կարելի է վերագրել անոնց համեստութեան: Այսօր կ'ուզեմ խօսիլ նոյնքան համեստ միութեան մը մասին որ կը գործէ 7—8 ամիսէ ի վեր:

Ալֆորվիլի Հայ Ռազմիկներու Միութիւնը ծնաւ Փարիզի ազատագրումէն անմիջապէս վերջ: Իր անդրանիկ ընդհ. ժողովը ունեցաւ դեկտեմբեր 10ին, 70էն աւելի անդամներով, եւ կազմուեցաւ U. N. C.ի հայկական խմբակցութիւնը: Այսօր իր շարքերուն մէջ ունի 160է աւելի անդամներ:

Շփման մէջ մտնելով Շավիլի, Իսի լէ Մուլինոյի անհատ ռազմիկներու հետ, Միութիւնը կազմակերպած է վերոյիշեալ շրջաններուն մէջ մարմիններ: Անոնց անդամներուն թիւն ալ 160ը կ'անցնի: Ան իր շարքերուն մէջ առնելով Ֆր. բանակի Հայ նախկին կամաւորներէն ալ անդամներ, պաշտպանած է անոնց շահերը: Գործէ արձակուածները վերահաստատած է նոյն գործին վրայ: Կանոնաւորած է անկանոն ինքնութեան թուղթ ունեցողներուն թուղթերը: Նոր վկայագիրներ ճարած է օհնուորական վկայագրերը կորսնցնողներուն: Այս բոլորը եղած են U. N. C.ի միջոցով:

Երկու ամիս առաջ կազմակերպեց երեկոյթ պարահանդէս մը ի նպաստ Ալֆորվիլի գերիներուն: Այս ձեռնարկէն օգտուեցան 80է աւելի գերիներ եւ 1940ին ռազմադաշտին վրայ ինկող երեք հայ երիտասարդներու ընտանիքները:

Մայիս 19ին տեղի ունեցաւ երկրորդ պարահանդէս մը նոյն նպատակով, կազմակերպուած ռազմիկ ընկերներէ կազմուած յանձնախումբի մը կողմէ: Գոյացած գումարէն օգտուեցան ոչ միայն վերադարձող գերիները, այլեւ բաժին ունեցան Ալֆորվիլի հայ սկաուտներն ու հայկական դպրոցի հոգաբարձութիւնը:

Իւրաքանչիւր վերադարձող գերի հոն կը գտնէ ընկերական ջերմ ընդունելութիւն եւ մթնոլորտ, որովհետեւ այս Միութիւնը իր խմորումը ստացած է ռազմադաշտերէն եւ Stalagներէն: Բոլոր վերադարձող գերիները կը նկատուին Միութեան անդամ, առանց անդամավճարի եւ կը ստանան անդամատետր եռագոյն դրօշմազարդերով: Այս բոլորը ցոյց կուտան որ նորակազմ երիտասարդներու Միութիւնը իր անդամներու եռանդուն ու կորովի աշխատանքով կը ջանայ մեղմացնել վերադարձողներուն հինգ տարիներու նեղութիւնը եւ պաշտպանել անոնց անտեսուած իրաւունքները:

Արդէ նախաքայլեր առնուած են վերադարձողներուն ֆրանսահպատակութիւնը դիւրացնելու համար: Անշուշտ պիտի յաջողին իրենց բոլոր քայլերուն մէջ, քանի որ անոնք զոհաբերութեան եւ իրերօգնութեան ոգին սորվեցան փշաթելերու ետին, բռնութեան տակ պողպատեցին իրենց տեւելու կամքը եւ աշխատելու կորովը:

Սրտանց կը գովեմ այս երիտասարդ միութեան անդամներուն զոհաբերութեան ոգին եւ նոր յաջողութիւններ կը մաղթեմ:— Ազատ

Չըրչիլի յորդորը Սուրիացիներուն

ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Անգլիոյ վարչապետը հեռագիր մը ուղղելով Սուրիոյ փոխ - վարչապետին, յորդորեց Սուրիոյ ժողովուրդին հանդարտ կենալ, մինչեւ որ տագնապը լուծուի: Այս հեռագիրը պիտի կարդացուէր Սուրիոյ խորհրդարանին մէջ, բայց մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով, Ճէմիլ Մէրտան պէյ ստիպուեցաւ խորհրդարանը ձգել եւ կառավարական պալատը երթալ, ուր կը յուսար հեռագիրը հաղորդել Սուրիոյ ամէնէն յայտնի երեսփոխաններուն: Այդ միջոցին դէպքեր պատահած ըլլալով պալատին շուրջը, Մէրտան պէյ չկրցաւ կատարել իր պարտականութիւնը եւ զբաղեցաւ միջոցներ ձեռք առնելով կացութիւնը դիմագրաւելու համար:

Պ. Իտըն, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, իր յայտարարութեան մէջ ըսաւ թէ կացութիւնը ծանրացած է, թէ ֆրանսական հրետանին ուժգնօրէն ռմբակոծած է Դամասկոսը, ուր բազմաթիւ մեռեալներ կան, ինչպէս եւ նիւթական ծանր վնասներ: Նախարարը աւելցուց թէ կառավարութիւնը ուշադրութեամբ կը հետեւի նոր կացութեան եւ խորհրդակցած է ձեռք առնուելիք միջոցներու մասին:

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Ֆրանս. ընդհ. հրամանատարին՝ զօր. Օլիվա-Ռոժէի կեդրոնատեղին առաջին անգամ յարձակում կրեց խումբ մը սուրիացի ոստիկան-զինուորներու կողմէ, որ պաշտօն ստացեր էին հսկելու իր ապահովութեան. ուրեմն ըմբոստութիւնը լրջօրէն պատրաստուած էր: Յարձակողները ետ մղուեցան: Կ'ըսուի թէ Պէյրութի մէջ ալ ոստիկան-զինուորները եւ քաղաքացիները յարձակած են Ֆրանսացիներուն վրայ:

Հեռագիր մը երկու հարիւր հոգի կը հաշուէ սպաննեալներուն թիւը, միայն չորեքշաբթի օր: Վիրաւորներուն մէջ կը գտնուի անգլիական դեսպանին կինը, որ զարնուած էր դեսպանատան մէջ:

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի հոգեւոր պետերը ժողով գումարեցին Մարոնիներու պատրիարքարանին մէջ, որուն վրայ պարզուած էր Լիբանանի դրօշը, շրջապատուած երկու ֆրանսական դրօշներով: Ժողովը հետեւեալ բանաձեւը քուէարկեց,—

1. Պահպանել Լիբանանի անկախութիւնը եւ գերիշխանութիւնը.— 2. Անկեղծ գործակցութիւն հաստատել դրացի երկիրներու հետ.— 3. Հաստատել Լիբանանի անկախութիւնը Ֆրանսայի եւ դաշնակից երկիրներուն կողմէ.— 4. Ամրապնդել սիրալիր յարաբերութիւնները Լիբանանի բոլոր համարակութեանց եւ տարրերուն միջեւ.— 5. Ուժ տալ կառավարութեան՝ Լիբանանի բարօրութեան համար.— 6. Դաշնագիր մը կնքել Ֆրանսայի հետ, հաշտեցնելով երկու երկիրներուն շահերը:

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Մարոնիներու պատրիարքէն զատ, ժողովին ներկայ էին կաթոլիկ Սուրիացիներու պատրիարքը, հայ-հռոմէականներու պատրիարքը՝ Գերապայծառ Աղաջանեան, քանի չափ արքեպիսկոպոսներ եւ եպիսկոպոսներ:

Ֆրանսական կառավարութիւնը որոշած է անխախտ պահել իր դիրքը, ինչ որ ալ պատահի. այլապէս իր վարկը պիտի տկարանայ Միջին Արեւելքի մէջ: Ֆրանսա կը սպասէ որ Անգլիա եւ Ամերիկա միջամտեն, միտքերը հանդարտեցնելու համար:

60.000 տուներ փլած 200,000 զոհ

Վերջին լուրերու համաձայն, հազարաւոր հրդեհներ կը լափեն Ճափոնի մեծ նաւահանգիստը, Եոքոհամա, որ անխնայ զարնուեցաւ առջի օր, ամերիկեան վիթխարի օդանաւերու կողմէ: Թոքիոյի անթենը կը խոստովանի թէ 60.000 տուներ փլած, 200.000 հոգի սպաննուած կամ վիրաւորուած են: Անպատսպար կը մնան 250.000 բնակիչներ: Թէեւ Ճափոնցիները ամէնէն զօրաւոր օդանաւերը ղրկած էին դիմադրելու համար, բայց ամերիկեան երկու օդանաւեր միայն չվերադարձան:

Թոքիօն ալ աւերակներու կոյտ մը դարձած է, իբրեւ հետեւանք վերջին ռմբակոծութեանց: Շէնքերուն գրեթէ կէսը քարուքանդ եղած են: Զոհերուն մէջ կը գտնուին բազմաթիւ պետական մարդիկ, դիւանագէտներ, իրաւագէտներ, մասնագէտներ, առեւտրականներ եւն.: Ճափոնական անթենը հաստատեց թէ ճակատամարտներու մէջ մեռած են եօթը նշանաւոր ծովակալներ: Ասով Ճափոն հարիւր առաջնակարգ ծովային ղեկավարներ կորսնցուցած կ'ըլլայ մէկ տարուան մէջ:

ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ ԳԵՐԻՆԵՐ

ՏԷՍԻՆ.— Հայ գերիները մեծ մասով վերադարձան: Մնացեալներէն եւս որոշ տեղեկութիւններ ստացուած են ու շուտով կը վերադառնան: Առայժմ լուր չկայ պարտադիր աշխատանքով ուղարկուածներէն՝ Թ. Հերոյեանէ, Բ. Աղնաւուրեանէ եւ Թ. Թագւորեանէ:— Գ.Պ.

ԿԱՐՏԱՆ.— Գասպար Մկրտիչեան՝ Դատեմցի, Մամբրէ Թադէոսեան՝ Գոմքցի, Տիրան Տօնապետեան՝ Տիգրակերտցի, Հայկ Աբրահամեան՝ Տիգրանակերտցի, Բիւզանդ Մեծատուրեան՝ Սեբաստացի վերադարձան գերութենէ:

Գերիներու վերադարձը մեծ ուրախութիւն պատճառեց իրենց ընտանիքներուն եւ մեզ բոլորիս: Բոլորն ալ առողջ են եւ կայտառ: Կարտանի գաղութն ալ ունեցաւ զոհ մը: 1943 Օգոստոս 18ին, գերմանական հողին վրայ, Գարեգին Զատրճեան գնդակախաղի ընդհարում մը ունենալով կը մեռնի: Սեբաստացի էր, պարտադիր աշխատանքով ղրկուած: Մշեցի Քերոբէէն լուր մը չունինք մինչեւ այսօր: — Կարտանցի

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԵՐ. ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգիստ տեղի պիտի ունենայ Լիոնի եկեղեցին, այս կիրակի, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այս կիրակի, 3 Յունիս, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ կը կատարուի Կիրասոնցի ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ:

ԱՍՈՐԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԸ իր սրտագին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ ամէն անոնց որ հաճեցան ներկայ գտնուիլ իրենց մօր՝ Տիկին ՍՕՖԻ ԱՍՈՐԵԱՆԻ յուղարկաւորութեան եւ իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ պահանջեց Դաշնակիցներէն քաշել անգլիական, ամերիկեան եւ խորհրդային զինուորները, քանի որ պատերազմը վերջացած է Եւրոպայի մէջ:

ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ՋՆՋՈՒԵՑԱՒ ամերիկեան սպայակոյտին կողմէ, եւրոպական ճակատի պատերազմական գործողութեանց նկարագրութեան մասին: Միայն զինուորական շարժումներու լուրերը պիտի քննուին:

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ պաշտօնապէս հաղորդուեցան երէկ: Պարենաւորման նախարար նշանակուեցաւ Պ. Քրիսթիան Փինօ, աքսորական մը որ նոր վերադարձած էր Պուխէնվալտի (Գերմանիա) տանջարանէն: Տեղեկատու նախարարը՝ Պ. Թէյժէն, նշանակուած է դատական նախարար, յաջորդելով Պ. Մանթօնի որ հաւանաբար կարեւոր դեսպանութեան մը պիտի կոչուի: Իրեն յաջորդեց Պ. Ժաք Սուսթէլ, կառավարութեան քոմիսէրը՝ Պոռտոյի մէջ: Թղթատարական նախարար Պ. Լօռանի յաջորդեց ուրիշ ընկերվարական մը՝ Պ. Թոմա:

ՄՕՏ ՀԱՐԻՒՐ ԿԱՌՔԵՐ վաճառատունէ վաճառատուն շրջելով, հանդերձեղէն եւ ուտելիք հաւաքեցին գերիներուն եւ աքսորականներուն համար, կառավարութեան կարգադրութեամբ: Միւս կողմէ կը շարունակուին ցոյցերը, փողոցէ փողոց: Ոստիկանութիւնը կառքերուն ընկերանալով կը դիւրացնէր բռնագրաւումը, միւս կողմէ կը ջանար համոզել ցուցարարները, հաւաստելով թէ ամէն զոհացում պիտի տրուի: Ցուցարարները անճամբ կ'երթան վաճառատուները եւ յաճախ բռնի կը գրաւեն, ինչպէս ըրին Քառօ տիւ Թամփլի հրէական թաղին մէջ, Կառ Մոնփառնասի մօտ եւն.:

Թերթերը կը գրեն թէ ահագին քանակութեամբ հագուստ, շապիկ, թաշկինակ, վերարկու, գուլպայ եւն. հաւաքուած է արդէն: Առեւտրականները, որոնք յաճախ յանկարծակիի կուգան, մուրհակներ կը ստանան իրենց յանձնած ապրանքներուն համար,— մէկ ձեռք հագուստը 2000 ֆրանք (սեւ շուկայով՝ 20—25.000), շապիկը՝ 320, վարտիքը՝ 140 եւն.: Գաւառի մէջ ալ բռնագրաւումներ կը կատարուին երեք շաբաթէ ի վեր:

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ (փաքէ-փոսթ) սպասարկութիւնը պիտի ընդհատուի Յունիս 2էն սկսեալ, պաշտօնեաները ծանրաբեռնուած ըլլալով, Թղթադրամի փոխանակութեան գործողութեանց առթիւ:

ՊՈՌՏՈՅԻ մէջ ցոյցեր կատարուեցան ապրուստի սղութեան դէմ: Ցուցարարները բռնի գրաւեցին շատ մը ապրանքներ, եւ 80 ֆրանքէն 30ի իջեցուցին կեռասի եւ ուրիշ պտուղներու գիները:

ԻՏԱԼԻԱ ԵՏ ՊԻՏԻ ՋՍՏԱՆԱՅ իր գաղթավայրերը, համաձայն Պ. Իտընի յայտարարութեան:

ՎԵՐՍԱՅԼԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ եւ ուրիշ վաւերագիրներ գողցուած ըլլալով Գերմանիոյ կողմէ, Ֆրանսա պիտի պահանջէ ետ առնել զանոնք:

ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ մեր թղթակիցներէն կարելի եղածին չափ ամփոփ գրել, մանաւանդ հանդէսներու նկարագրութիւնը: Յաճախ կը ստիպուինք երկուքի բաժնել թղթակցութիւնները, երբ շահեկան տեղեկութիւններ կը պարունակեն: Ընդհանուր եւ փաստացի տեսութիւնները կրնան լոյս տեսնել իբրեւ յօդուած:

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆԻ մահուան չորրորդ տարելիցին առթիւ, «Արեւմուտք»ի խմբագրութեան կողմէ այցելութիւն մը պիտի կատարուի իր գերեզմանին, յառաջիկայ կիրակի 3 Յունիս, ժամը 10ին: Կը հրաւիրուին մասնակցիլ անոր յիշատակը յարգողները: Ժամադրավայր՝ Porte d'Orléans, մեթրոյի ելքին առջեւ:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Խրիմեան Դպրոցի Կրթական Մարմինը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ծնողքները, Յունիս 2ին, շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, իր դպրոցի սրահին մէջ, 2 rue de la Défense: Օրակարգ.— Արձակուրդի օրերուն դպրոցը ամենօրեայ դարձնելու հարց:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այրի տիկին Երանուհի Մուրատեանի մահուան քառասնօրեակին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս կիրակի, 3 Յունիս, Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցին:

ՍՏԱՑԱՆՔ.— «Գաղութահայ Իդիալիստները» (ուսումնասիրութիւն գաղութահայ իրական կեանքէց): Գրեց՝ Սերովբէ Մխիթարեան: Փարիզ, տպ. Արաքս:

ՔԱՆ ՄԸ ՇԱԲԱԹԷՆ՝ Շ. Նարդունիի նոր գիրքը, «ՆԱՐԴԵԱՆ ՇԻԹԵՐ ԿԱՆԱՆՉ ԲԱԺԱԿՈՎ» (ուսումնասիրութիւններ):

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ «ՅԱՌԱՋ» կը ծախուի A. Massotierի մօտ, 34 Place de la Libérté:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Samedi 2 Juin 1945 Շաբաթ 2 Յունիս

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année № 4417-Նոր շրջանի թիւ 46 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — Գին՝ 3 Ֆր

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ

—o—

Քէմալական Թուրքիոյ ստեղծումին եւ զօրացումին մէջ Խ. Միութիւնը մեծ դեր ունեցաւ: Երկու պարտուած երկիրներ, օգտուելով Դաշնակիցներու պառակտումէն, մէկ ճակատ կազմեցին: Այդ գործակցութեան արդիւնքն ըլլալով, Թուրքերը յաջողեցան վերագրաւել Իզմիրը եւ Պոլիսը 1922ին: Երկու երկիրներու միջեւ բարեկամութիւնը իր գագաթնակէտին հասաւ 1925 Դեկտ. 17ի դաշնագրով: Ան կը կնքուէր ճիշդ այն պահուն, երբ Անգլիա եւ Ֆրանսա Ազգերու Դաշնակցութեան իրաւարարութեան կը յանձնէին Մուսուլի խնդիրը ու անոր վերջնական կարգադրութիւնը կ'ապահովէին:

Կ'արժէ յիշատակել Խորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած դաշնագրերը, պարզելու համար բարեկամական ոգին, մինչեւ որոշ թուական մը.—

1.— 1921 Մարտ 21ի Մոսկուայի «բարեկամութեան եւ եղբայրութեան դաշնագիրը»:— 2. 1921 Հոկտ. 13ի Կարսի դաշնագիրը:— 3. 1923 Օգոստոս 14ի «Նեղուցներու համաձայնագիրը»:— 4. 1925 Դեկտ. 17 «Չէզոքութեան դաշնագիրը»:— 5. 1926 Փետրուար 25 «Առեւտրական ժամանակաւոր համաձայնութիւն»:— 6. 1927 Մարտ 11, «Առեւտրական եւ նաւարկութեան դաշնագիր»:— 7. 1928 Օգոստոս 6 «Համաձայնագիր սահմանային երթեւեկութեան մասին»:— 8. 1926 Դեկտ. 23 «Յաւելուած արձանագրութիւն 1928 Յուլիս 8ին Թիֆլիս կնքուած դաշնագրի շուրջը (Խ. Ռուսաստանի, Խ. Հայաստանի, Խ. Վրաստանի եւ Խ. Ազրպէյճանի հետ):— 9. 1929 Դեկտ. 17 «Երկարաձգման արձանագրութիւն»:— 10. 1931 Մարտ 7, «Արձանագրութիւն ծովային սպառազինման մասին»:— 11. 1934 Յունուար 21 «Վարկային համաձայնագիր»:

Խ. Միութիւնը այս դաշինքներով եւ Կովկասի մէջ հողային իրական զիջումներով ջանաց ապահովել Թուրքիոյ բարեկամութիւնը: Անոր խախտումը առաջին անգամ նշմարուեցաւ 1937ին Մոսկուայի եւ Կովկասի մէջ կատարուած դատավարութիւններու եւ գնդակահարութիւններու ընթացքին, երբ յանցաւորներէն շատեր մեղադրուեցան դրացի երկրին հետ գործակցութեամբ: Մինչեւ վերջն ալ անբացատրելի մնաց, այդ դէպքերու նախօրէին, վարչապետ Իսմէթի եւ Խանճեանի անակնկալ տեսակցութիւնը Սարտարապատ՝ Հայաստանի հողին վրայ:

Այդ թուականներէն ետք այլեւս երկու երկիրներու միջեւ բարեկամական որեւէ նոր աքթ չկատարուեցան: Ընդհակառակն, երկու երկիրները մասնակից դարձան քաղաքական նոր խմբակցութեանց, բայց երբեք իրարու չհանդիպեցան իբրեւ բարեկամներ, մանաւանդ Իսմէթի նախագահութեան գալէն ի վեր:

Թուրքիա, 1939 Հոկտ. 18ին, անգլեւֆրանսական ուխտը կնքած ատեն, բոլորովին չգրգռելու համար Ռուսաստանը, յաւելուած յօդուածով մը ճշդեց, որ այդ զինակցութիւնը որեւէ կապ չէր կրնար ունենալ Խ. Միութեան հետ:

Բայց պատերազմական գործողութիւնները ցոյց տուին՝ թէ Թուրքիա ամէն ջանք թափած է, որպէսզի գերմանական արշաւանքին ուղղութիւնը դառնայ դէպի Խ. Միութիւնը: Գերմանեւթուրք բարեկամութեան ուխտէն (1941 Յունիս 18) չորս օր ետք Հիթլէր յարձակեցաւ Ռուսաստանի վրայ: Եւ այդ դէպքի նախօրեակին, երբ Դաշնակիցները ամէն ճիգ ի գործ դրին, որպէսզի Պալքանեան պետութիւնները շարունակեն դիմադրութիւնը, Թուրքիա հարուածեց այդ պլոքը, Պուլկարիոյ հետ չէզոքութեան համաձայնութիւնն մը կնքեց, լքելով Յունաստանը թշնամիին:

Այս դէպքերը յիշեցինք ցոյց տալու համար՝ թէ ինչքան ուղիղ է, Խ. Միութեան գործավար Պ. Մոլոթովի այն պատճառաբանութիւնը, թէ 1925ի դաշինքը, «մանաւանդ համաշխարհային երկրորդ պատերազմի ընթացքին յառաջ եկած մեծ փոփոխութիւններու հետեւանքով, այլեւս չի համապատասխաներ նոր պայմաններուն եւ կը կարօտի կարեւոր բարեփոխումի մը»:

Խ. Միութիւնը իրաւական ինչ հիմեր ունի Թուրքիոյ հանդէպ հողային պահանջներ դնելու: Տեսանք, թէ լեհական հարցի կարգադրութեան մէջ, Խ. Միութիւնը այնքան օգտագործեց «Քըրզընի գիծ» անունին տակ եղած անգլիական առաջարկ մը: Թուրքիոյ նկատմամբ Ռուսաստան ունի երկու աւելի զօրաւոր կռուաններ՝ իր ատենին դաշնակիցներու կողմէ ճանչցուած իրաւունքներ: Առաջինը, 1916ին Ռուսաստանի, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ կնքուած համաձայնութիւնն է (որուն աւելի ետք յարեցաւ Իտալիա) եւ ուր ճշդուած են մանրամասնօրէն, ընդարձակ ծաւալով ռուսական գրաւման շրջանակները:

Այդ համաձայնութիւնը չգործադրուեցաւ, որովհետեւ Ռուսաստան մատնուեցաւ ներքին յեղափոխութիւններու եւ անոր բացակայութիւնը խախտեց ամբողջ Եւրոպայի հաւասարակշռութիւնը:

Բայց Դաշնակիցները, 1920 Օգոստոս 10ի Սեվրի դաշնագրով, Արեւելեան նահանգները Թուրքիայէն առնելով կցեցին Հայաստանին, Թուրքիա չգործադրեց իր ստորագրած միջազգային դաշինքը եւ նոր հողեր խլեց Հայաստանէն, զայն ենթարկելով նոր աւերներու:

Ներկայիս Խ. Միութիւնը կը բաղկանայ դաշնակցային կապերով միացած հանրապետութիւններէ որոնց մէկ մասին անցեալ տարի տրուեցան նոր իրաւասութիւններ,— արտաքին գործավարութիւն եւ ազգային բանակ, էական յատկանիշներ անկախ երկրի մը համար:

Այսպէսով, Ռուսաստան թէ՛ իր կնքած մէկ համաձայնութիւնով Դաշնակիցներու հետ եւ թէ իրեն մաս կազմող Հայաստանի Հանրապետութեան տիրացած միջազգային մէկ իրաւունքով, ի վիճակի է պահանջ դնելու Թուրքիայէն՝ նոր կացութեան համապատասխան հողային զիջումներ կատարելու, ինչպէս ուրիշ երկիրներ ըրին Եւրոպայի մէջ:

Գ. ԼԱԶԵԱՆ

Ամբողջ ժողովուրդներ իրար խառնուած

—o—

Արեւմտեան ճակատի թղթակիցները կը գրեն թէ զինուորական իշխանութիւնը ահագին դժուարութեանց կը հանդիպի, զատելու եւ իրենց տեղերը վերադարձնելու համար միլիոնաւոր մարդիկ, մանաւանդ որ ուրիշ հազարաւորներ ալ կը հասնին արեւելեան շրջանէն: Փախստականներու թիւը այնքան մեծ է որ „կ'ըսուի թէ կարգ մը կամուրջներ օդը հանուած են, հոսանքը կասեցնելու համար: Ծրագիրներ մշակուած են բայց գործադրութեան ատեն նոր դժուարութիւններ կը ծագին: Այսպէս, շատեր չեն ուզեր իրենց եկած տեղերը վերադառնալ: Ուրիշներ կ'ուզեն իրենց հետ տանիլ կիներ զանազան ազգութիւններէ: Կան ալ որ պատիժներէ վախնալով չեն ուզեր իրենց հայրենիքը վերադառնալ:

Եալթայի ժողովին ատեն, Ռուսերը յայտարարած էին թէ իրենց բոլոր հպատակները միայն պիտի հաւաքեն իբրեւ ազատագրուած քաղաքացիներ եւ բոլորը մէկ Ռուսիա պիտի ղրկեն, ուզեն թէ չուզեն: Արեւմտեան Դաշնակիցները դիտել կուտան թէ օրինակ իրենց շրջանի Լեհերը պէտք չէ Լեհաստան երթան, եթէ չեն ուզեր:

Այս բազմութեանց վերադարձին համար կազմուած վարչութիւնը կը զբաղի աւելի քան 11 ազգերու պատկանող դժբախտներով որոնք գերիներ չեն, այլ տեղահանուած կամ աքսորուած բնակիչներ: Այսպէս, 1.200.000 Ֆրանսացի, 200.000 Պելժիացի, 200.000 Հոլանտացի, 10.000 Լիւքսէնպուրկցի, 1.500.000 Ռուս, 600.000 Լեհ, 100 հազար Եուկոսլաւ, 60.000 Չեխ, 350.000 Իտալացի, 10 հազար Յոյն, 10 հազար Դանիացի եւ 10.000 Նորվեկիացի տարագիրներ կը հաշուեն: Մինչեւ Մայիս 21 վերադարձուած են 912.000 Ֆրանսացիներ, մէջն ըլլալով գերիները: Ուրեմն դեռ կը մնան առնուազն մէկ միլիոն Ֆրանսացիներ: Վերադարձուած են նաեւ 158.000 Պելժեր եւն.: Ռուսական շրջանը փոխադրուած են 185.000 Ռուսեր: Ամէն ազգէ ներկայացուցիչներ նշանակուած են որոնք տարագիրներու աջակցութեամբ ճշդելով իւրաքանչիւրին ազգութիւնը, տոմսեր կուտան իբրեւ անցագիր: Այս ներկայացուցիչները ստիպուած են հազարաւոր թնճուկներ լուծել: Օրինակ, 160 Ֆրանսացիներ ամուսնացած են ռուս կիներու հետ եւ կ'ուզեն Ֆրանսա բերել զանոնք: Ռուս պաշտօնեաները չեն ճանչնար այս ամուսնութիւնները եւ կ'ուզեն Ռուսիա փոխադրել կիները: Կան հազարաւոր Սպանիացիներ որոնք փախստական ըլլալով չեն ուզեր երկիր վերադառնալ: Այսպէս անվերջ խնդիրներ: Իսկ հայ գաղթականներու պարագա՞ն...

100 ԿՐԱՄ ԿԱՐԱԳ բաժնել սկսան երէկ, Յունիսի GA կտրոնով:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՆԳԼԻԱ ՄԻՋԱՄՏԵՑ պահանջելով դադրեցնել կրակը Սուրիոյ մէջ

—o—

Ամերիկան ալ ուժ կու տայ

Ուրբաթ օր վճռական հանգամանք մը ստացաւ Միջին Արեւելքի խնդիրը, իբրեւ հետեւանք Անգլիոյ գործօն միջամտութեան: Արդարեւ, Պ. Չըրչիլ ծանուցագիր մը ուղղելով զօր. տը Կօլի, վճռապէս խնդրած էր դադրեցնել կրակը եւ զօրանոց քաշել ֆրանսական զօրքը:

Ահաւասիկ Չըրչիլի ծանուցագիրը, Մայիս 31 թուակիր, որ Ֆրանսայի առժամեայ կառավարութեան նախագահին յանձնուեցաւ եչ. իրիկուն ժամը 5ին, Փարիզի բրիտանական դեսպանատան գործակատարին կողմէ.—

« Նկատի առնելով այն ծանր կացութիւնը որ յառաջ եկած է ձեր զօրքին եւ Միջին Արեւելքի պետութեանց միջեւ եւ այն բուռն կռիւները որ ծագած են, խորին ցաւով Միջին Արեւելքի ընդհ. հրամանատարին հրաման տուինք միջամտել, խուսափելու համար նոր արիւնահեղութիւններէ, ի շահ Միջին Արեւելքի ապահովութեան, քանի որ այդ շրջանը հաղորդակցութեանց գօտի մըն է Ճափոնի դէմ մղուած պատերազմին համար: Որպէսզի ընդհարում մը չպատահի բրիտանական եւ ֆրանսական ուժերուն միջեւ, անմիջապէս կը խնդրենք հրամայել ֆրանսական զօրքին որ կրակը դադրեցնէ եւ զօրանոցները քաշուի: Անմիջապէս որ կրակը դադրի եւ բարեկարգութիւնը վերահաստատուի, մենք պատրաստ ենք եռանդամ բանակցութիւններ սկսելու Լոնտոնի մէջ»:

Զօր. տը Կօլ, որ ժողովի մէջ էր երբ այս ծանուցագիրը ստացաւ, տուն վերադառնալով ճաշեց, առանց որ եւ է կարծիք յայտնելու: Բայց ֆրանսական մամուլը, նախապէս վերապահ, երէկ որոշ դառնութիւն կը յայտնէր, այս «բուռն» միջամտութեան առթիւ: Ամէն պարագայի մէջ, անգլիական ծանուցագիրը մեծ զարմանք պատճառեց Փարիզի մէջ եւ նախարարական խորհուրդը արտակարգ նիստի հրաւիրուեցաւ: Խնդիրը այն է որ Մ. Նահանգներն ալ համաձայն են Անգլիոյ ձեռնարկին, ինչպէս յայտարարեց արտաքին նախարարութեան խորհրդականը:

«ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆՔ ԿՐՆԱՐ ՄԵԿՈՒՍԻ ՄՆԱԼ»

Նոյն օրը Պ. Իտըն, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, շատ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ երեսփ. ժողովին մէջ, շեշտելով թէ կացութիւնը աւելի ծանրացած է, իբրեւ հետեւանք Ֆրանսացիներու եւ Սուրիացիներու միջեւ ծագած ընդհարումներու: «Դամասկոսի մեր դեսպանը կը տեղեկացնէ թէ ծանր կռիւներ, հրացանաձգութիւններ եւ ռմբակոծութիւններ տեղի ունեցան գիշերը եւ թէ երկու մեծ հրդեհներ կը ճարակին քաղաքին մէջ, իբր մէկ մղոն անդին, բայց կը ծաւալին: Երէկ կէս օրէն վերջ զինադադար մը կարգադրուեցաւ ֆրանսական զինուորական իշխանութեանց հետ եւ անգլիական եւ ամերիկեան քաղաքացիները պարպուեցան Դամասկոսէն: Այդ գործողութենէն վերջ քաղաքին կեդրոնը ենթարկուեցաւ ամէնէն ծանր եւ կեդրոնացեալ հրետաձգութեան: Քաղաքը ռմբակոծուեցաւ նաեւ օդէն: Կռիւը ծաւալած է Սուրիոյ ուրիշ մասերուն եւ Ճէպէլը Տրիւզի մէջ, ուր ֆրանսացի սպաներ գերի բռնուած են: Սուրիոյ նախագահը եւ կառավարութիւնը ստիպողական կոչ մը ուղղած են Ն. Վեհափառութեան կառավարութեան, յիշեցնելով թէ մենք հաստատած ենք անկախութեան խոստումը եւ թէ Ֆրանսայի հետ բանակցութիւնները պէտք է կատարուին ազատօրէն եւ ոչ թէ բռնութեան տակ: (Ծափեր): Ամենամեծ մտահոգութիւն կը տիրէ Միջին Արեւելքի մէջ եւ ծանր վախեր կան անդորրութեան մասին որ այնքան անհրաժեշտ է այդ շրջանին մէջ, եթէ չենք ուզեր որ խանգարուի մեր հաղորդակցութեանց կենսական գիծը դէպի Ծայր. Արեւելք: Ամէն կարելի միջոց փորձուած է հանդարտութիւն պատուիրելու համար երկու կողմերուն եւ չեմ կարծեր թէ նոր կոչ մը որ եւ է ազդեցութիւն պիտի ունենայ: Ամէն պարագայի մէջ, Ն. Վեհափառութեան կառավարութիւնը այն եզրակացութեան յանգած է թէ այլեւս չենք կրնար մեկուսի մնալ (ծափեր), հետեւաբար այսօր իսկ վարչապետը հետեւեալ ծանուցագիրը ուղղեց զօր. տը Կօլի: (Տես վերը): Վստահ եմ թէ երեսփ. ժողովը ինծի հետ միասին կը ցաւի այս դէպքերուն համար եւ կը յուսայ թէ անգամ մը որ բարեկարգութիւնը վերահաստատուի, պիտի կրնանք վերստանձնել դիւանագիտական նախաձեռնութիւնը եւ խաղաղ կարգադրութեան մը յանգիլ, գոհացնելով երկու կողմերն ալ: Ժողովը կ'ըմբռնէ թէ կառավարութիւնը ո՛ր աստիճան փափաքած է խուսափիլ այս կացութենէն: Մենք չշարժեցանք մինչեւ որ պատասխանատուութիւնը այնքան ծանրացաւ որ, ստիպուած էինք կա՛մ գործել, միջամտել, եւ կամ մեկուսի, անշարժ մնալ եւ թողուլ որ կացութիւնը հետզհետէ ծանրանալով ամօթապարտ ձգէր մեզ: Մենք սերտ յարաբերութեան մէջ ենք բոլոր

չահակիցներուն հետ։ Ոչ ոք խնծի չափ մտահոգ է որ այս խնդիրը չվնասէ անգլօ-ֆրանսական յարաբերութեանց եւ եթէ մեր Ֆրանսացի բարեկամները չարժին այնպէս ինչպէս քանիցս խնդրած ենք, այս դժուարին հարցերը լուծելու համար եւ թշնամութիւնները դադրին, մենք ամէն բան պիտի ընենք բանակցութիւնները յաջողցնելու համար»։

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութիւնն ալ նոյնիմաստ յայտարարութիւններ ըրաւ։

Կռիւներու հետեւանքները

Դամասկոսի մէջ եւ այլուր

Ամերիկեան գործակալութեան Պէյրութի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Դամասկոսի խորհրդարանը աւերակ դարձած է, իբրեւ հետեւանք ռմբակոծութեան։ Ֆրանսացիները նախապէս գրաւած էին շէնքը, յետոյ, երբ երկու ժամուան զինադուլէն վերջ կռիւը վերսկսաւ, ռմբակոծեցին թնդանօթներով եւ օդանաւերով։ Կ'ըսուի թէ զինադուլ կնքուած է Համայի մէջ, որպէսզի կարելի ըլլայ հաւաքել մեռեալները եւ վիրաւորները։ Քաղաքապետը 100 մեռեալ եւ 100 վիրաւոր կը հաշուէ։

Սաատուլլահ Ճապրի, Սուրիոյ նախկին վարչապետը եւ երեսփ. ժողովին ատենապետը, յայտարարեց մամուլի ներկայացուցիչներուն թէ 300 հոգի սպաննուած են Դամասկոսի մէջ, 100 հոգի ալ Համայի մէջ։ Միայն Դամասկոսի միջնաբերդին մէջ սպաննուած 81 հոգի։

Ճապրի պէյ, որ Դամասկոսէն Պէյրութ ապաստանած է ծպտուած, խորհրդային դեսպանին ինքնաշարժով, շեշտեց թէ Սուրիա վճռած է իր անկախութիւնը պաշտպանել «մինչեւ վերջին մարդը»։ Այս առթիւ մեղադրանքներ ուղղեց Ֆրանսացիներուն դէմ, ըսելով թէ Ս. Պետրոսի եւ Խալիֆաներուն քաղաքը, որ արդէն ռմբակոծուած էր 1925ին, նորէն զարնուեցաւ եւ թէ 25 տարուան մէջ վեցերորդ անգամն է որ Ֆրանսացիները կը գրաւեն Սուրիոյ խորհրդարանը։ Գանգատեցաւ թէ անոնք կը գործածեն ամէն տեսակ արդիական զէնքեր,— հրասայլ, թնդանօթ, օդանաւ, հրասանդ եւ գնդացիր։ Յետոյ հերքեց թէ Սուրիացիները յարձակած են ֆրանսական զօրքին եւ հաստատութեանց վրայ, թէ երբ Օռեան Փալասը կը ռմբակոծէին, ինք հրամայեց պահակներուն վար դնել զէնքերը։ Ճապրի պէյ Գահիրէ գնաց, մասնակցելու համար Համարաբական Դաշնակցութեան ժողովին որ պիտի բացուի Յունիս 4ին։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ թէ Դամասկոսի կռիւներուն մէջ ծանրապէս վիրաւորուած է Սուրիոյ ոստիկանութեան տեսուչներէն գնդապետ Արթին պէյ։

Հինգ օրուան համար գործադուլ հռչակուեցաւ Լիբանանի մէջ, իբրեւ համակրանք Սուրիոյ հանդէպ եւ իբրեւ բողոքի ցոյց Ֆրանսայի դէմ։ Լիբանանեան աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ չորս երէց սպաներ միացած են Տիւրզիներու ցեղապետին՝ Էմիր Արսլանի, «զինեալ դիմադրութիւն պատրաստելու համար Լիբանանի մէջ»։ Ընդհանուր գործադուլ յայտարարուած է նաեւ Անդրյորդանանի մէջ, իբրեւ բողոքի ցոյց։

Կռիւները դադրա՞ծ են

Վերջին լուրերու համաձայն, Սուրիոյ Ֆրանսական հրամանատարութիւնը հրամայած է դադրեցնել կրակը։ Անգլիական բանակին հրամանատարը գործի ձեռնարկած է արդէն, իր ստացած հրամանը հաղորդելով Ֆրանսացի պաշտօնակցին։

Լոնտոնի դիւանագիտական շրջանակները անհամբերութեամբ կը սպասեն Ֆրանսայի բռնելիք դիրքին, Անգլիոյ միջամտութենէն վերջը, եւ ի պատասխան Զըրչիլի ծանուցագրին։ Նոր բան չէ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի շահերուն ընդհարումը Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ։ Վէրքը թմրած էր պատերազմի ժխորին մէջ եւ հիմա նորէն կը բացուի։ «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի թղթակիցը դիտել կուտայ թէ շատ մը Ֆրանսացիներու կարծիքով, խռովութիւններուն պատճառը այն է որ ըմբոստները գիտեն թէ Անգլիա ուժ պիտի տայ իրենց։

Կը կարծուի թէ զօր. տը Կօլ յայտարարութիւն մը պիտի ընէ այսօր-վաղը։ Փարիզի թերթերէն «Լիպէռասիօն» առջի օր խմբագրականով մը ցաւ կը յայտնէր որ Ֆրանսա նոր զօրք ղրկեց ճիշդ այն պահուն երբ յարաբերութիւնները լարուած էին, խզուելու աստիճան։ «Հիմա երկու ելք ունի կառավարութիւնը.— կա՛մ տեղի տալ ամբոխային բռնութեան առջեւ եւ կամ դիւանագիտական ընդհարում մը ունենալ Դաշնակիցներուն հետ»։

*** Լիբանանի կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց Փարիզ, Սուրիոյ դէպքերուն առթիւ։ Եգիպտոսի կառավարութիւնն ալ բողոքագիր մը ուղղեց Անգլիոյ, Ամերիկայի, Ֆրանսայի եւ Խ. Միութեան, իսկ Իրաք յայտարարեց թէ ուժ պիտի տայ Սուրիոյ։

*** Սան Ֆրանչիսկոյի ֆրանսական պատուիրակութիւնը ուժգնօրէն հերքեց այն լուրերը թէ Ֆրանսա պիտի հեռանայ խորհրդաժողովէն, իբրեւ բողոք Անգլիոյ եւ Ամերիկայի բռնած դիրքին դէմ։

*** Լիբանանի «Տիար» թերթը դիտել կուտայ իր վերջին խմբագրականով.— «Ամբողջ աշխարհի կառավարութիւնները կը զբաղին Սուրիա-Լիբանանեան հարցով. միայն Խ. Միութիւնն է որ լռութիւն կը պահէ։ Ան ճանչցած է Սուրիոյ եւ Լիբանանի անկախութիւնը բայց այդ ճանաչումը բաւական չէ։ Ռուսիա պիտի շարունակէ՞ իր լռութիւնը եւ անշարժութիւնը մեզի հանդէպ»։

ԻՐԱՆ ԳՈՀԱՑՈՒՄ ՊԻՏԻ ՍՏԱՆԱ՞Յ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Իրանի կառավարութիւնը խնդրած է Դաշնակիցներէն ետ քաշել իրենց զօրքը, քանի որ պատերազմը վերջացած է Եւրոպայի մէջ։ Այս պահանջը եղած է անոր համար որ, Դաշնակիցները 1942 Յունուար 29ին իրաւունք ստացեր էին պահակազօրքեր պահելու Իրանի մէջ, Գերմանիոյ պարտութենէն վեց ամիս վերջը, կամ եթէ ուրիշ պետութիւններ ալ պատերազմ յայտարարեն, անոնց պարտութենէն վեց ամիս վերջը։ Կը հետեւի թէ, քանի որ Ճափոնի պատերազմը կը շարունակուի, դաշնակից զօրամասերը կրնան մնալ տակաւին։ Բայց նկատի առնելով Միջին Արեւելքի տագնապը, Դաշնակիցները կը խորհին գոհացում տալ, գէթ մասամբ։ Անգլիական կառավարութիւնը խորհրդակցելով ամերիկեան եւ խորհրդային կառավարութեանց հետ, կը խորհի գոհացուցիչ պատասխան մը տալ։ Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ Մ. Նահանգները սկսած են քաշել իրենց զօրքը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ դժգոհ ձգած է Դիմադրական Ճակատին զանազան հոսանքները, բայց բոլորն ալ համաձայն են գործակցութիւնը շարունակելու, սպասելով երեսփ. ընտրութեանց, որոնք տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբերին կամ Նոյեմբեր 15ին։ Նոր երեսփ. ժողովն է որ պիտի խմբագրէ Դ. Հանրապետութեան սահմանադրութիւնը եւ այդ առթիւ երեւան պիտի գան կազմական բարենորոգումները։ Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն ցաւ յայտնելով հանդերձ որ նախարարական փոփոխութիւնները «չեն համապատասխաներ ժողովուրդի սպասումին» եւ կառավարութիւնը նկատի չէ առած կուսակցութեան պատրաստակամութիւնը՝ աւելի լայն պատասխանատուութիւն ստանձնելու, որոշեց շարունակել գործակցութիւնը մինչեւ սահմանադիր ժողովին ընտրութիւնը։

4203 ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ թղթածրարները արդէն իսկ յանձնուած են մասնաւոր յանձնաժողովին, որ բացուեցաւ հինգշաբթի օր, Լոնտոնի մէջ։ Կը մասնակցին 16 ազգեր։ Առաջին ցանկի 2657 ոճրագործները մեծ մասով Գերմաններ են։ Յաջորդ ցանկին մէջ պիտի երեւան 800 գերման ամբաստանեալներ եւ 185 կասկածելիներ։ Դեռ կան Իտալացիներ, աւելի քան 100 հոգի, Պուլկարներ, Ալպանացիներ, Հունգարներ եւ Ռումանացիներ։

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 2.500.000 ԳԵՐՄԱՆ ԳԵՐԻՆԵՐ պիտի արձակուին անգլիական գրաւման շրջանին մէջ, հողագործութեամբ զբաղելու համար։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԽՌՈՎՈՒԹԵԱՆՑ վարիչներէն Ֆէհրատ Ապպաս եւ Տոքթ. Սարտան ձերբակալուեցան ֆրանսական իշխանութեանց կողմէ։ Երկուքն ալ անդամ են իսլամական Միութեան եւ Ալժերիոյ անկախութիւնը կը պահանջեն։ «Նիւ Եորք Հէրըլտ» կը գրէ թէ աւելի քան տասը հազար ըմբոստներ սպաննուած կամ վիրաւորուած են Մայիս 8—16ի խռովութեանց ատեն։ Իսկ ֆրանսացի սպայ մը, որ նոր վերադարձած է, կ'ըսէ թէ սպանեալներուն թիւը 600էն աւելի չէ, եւրոպացի թէ արաբ։

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆԵՐՈՐԴ ԳԵՐԻՆ Փարիզ հասաւ երէկ, օդանաւով եւ ընդունուեցաւ 60ընկերներուն եւ դաշնակից իշխանութեանց կողմէ։ Անգլ. նուագախումբ մըն ալ դիմաւորեց ազատեալը, որ առաջնորդուեցաւ Գերիներու նախարարութեան պաշտօնատունը։ Ամէն օր 20—25.000 գերիներ կը վերադառնան։

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐԸ

Կիր. 10 Յունիս, ժամը 16.30ին Salle Gaveauի մէջ

Ազգային մեծ համերգ, Փարիզի Հայկական Երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի։ Կը մասնակցին.— Օր. Արուսեակ Ալպան (երգ), Օր. Վերոնիկ Ճինճեան (դաշնակ), Պ. Անդրէ Մարիթօն (ջութակ), եւ Concert Lamoureuxի մեծարժէք երաժիշտներէն բաղկացած ութեակ մը (octuor)։ Պիտի երգուին եւ նուագուին 30 հայ երաժիշտներու գործերը։

Տոմսերը նախապէս ապահովել Հր. Սամուէլի գրատունէն։

ԼԻՈՆԷՆ Խաչիկ Գալուստեան (32 rue Robert) կը փնտռէ իր հօրեղբօր տղան՝ Գրիգոր Գալուստեանը որ կը գտնուէր Stalag 11A։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ԼԱՎԱԼԸ յանձնելու համար, Սպանիա առաջարկեր է եղեր որ իրեն յանձնուին հակաֆաշական Սպանիացիներ։ Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, Անգլիա կ'ուզէ որ Ֆրանսա իրեն յանձնէ Երուսաղէմի մեծ միւֆթին, որպէսզի միջամտէ, Լավալը յանձնելու համար...

ՀԻԹԼԷՐԻ ԳԱՂՏՆԻ ԹՈՒՂԹԵՐԸ, քաղաքական, զինուորական եւ դիւանագիտական թղթակցութիւններ, Լոնտոն փոխադրուեցան երեք օդանաւերով։

ԿԷՍԹԱՓՈՅԻ 30 ԱՆԴԱՄՆԵՐ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԵՑԱՆ Տանըմարքայի մէջ։

ՆՈՐ ԹՂԹԱԴՐԱՄՆԵՐՈՒ վրայ եւս սեւ շուկան գործել սկսած է։ Շահադէտներ 15 առ հարիւր կը պահանջեն, հին թղթադրամները փոխանակելու համար, կամ 115—120 ֆրանք իւրաքանչիւր 100նոցին։ Փոխանակութիւններ կ'առաջարկուին նաեւ ոսկիի եւ օտար դրամի վրայ։

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆ, Խ. Միութեան փոխ-վարչապետը, որ վերջերս Պերլին այցելած էր, անձամբ ձեռք առած է Գերմանիոյ մայրաքաղաքին պարենաւորումը։ Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ ջուրը եւ ելեկտրականութիւնը վերահաստատուած են, թատրոնները եւ սինէմաները կը բանին, մարզական մրցումներ սարքուած են եւն.։

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆՑՆՈՂ ՀԻՆԳ ՏԱՐԻՆԵՐԸ

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ.— Զինադադարէն ամիջապէս վերջ, երբ ժամանակի մը համար ամէն բան լռեց, գաղութին առաջին մտածումը եղաւ իր գերիներուն վիճակը։

Շատ մը զինուորներ վերադարձան, բայց 20—25 հայ գերիներ դեռ կը մնային թշնամի փշաթելերուն մէջ։ Ամիսներ վերջ, քանի մը հոգի վերադարձան։ Մնացեալ 20էն ալ վերադարձողներ կան։ Բոլորն ալ նախորդ պատերազմին նախճիրներէն ճողոպրած որբեր։

Հայ Կապոյտ Խաչը, հոս ալ իր պարտականութիւնը կատարեց 1940էն մինչեւ 1943, պարբերաբար ծրարներ ղրկեց, ծանօթ եւ անծանօթ հայ գերիներուն։ Գրաւման շրջանին, միայն՝ Հ. Կ. Խաչըն էր որ քանի մը անգամ ներկայացումներ տուաւ ի նպաստ աղքատներուն։ Այդ օրերուն մեր մէջ ունեցանք երիտասարդ եւ անձնուէր վարդապետ մը, որ ահա երեք տարիէ ի վեր, հայերէն կը սորվեցնէ պզտիկներուն։ (Շար.)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ

Կիր. 17 Յունիս, ժամը 17ին, Salle Pleyelի մէջ, կազմակերպուած Փարիզահայ Երիտ. Ընդհ. Միութեան եւ Հայ Հայրենասէր Երիտասարդներու միութեան կողմէ։ Հայկական թատրոն, հայկական սէնֆօնիք նուագ, երգ, պար։ Երիտասարդական նոր յայտնութիւններով։

Տոմսակները ապահովել Salle Pleyelէն, Ազգ. Ճակատի կեդրոնէն, 9 Place de la Madeleine։ Հրանդ Սամուէլի գրատունէն, 51 rue Mr. le Prince։ Պարսամեան գրատունէն, 46 rue Richer։ Տապաղեանէն 30 rue de Trévise։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ, Salle Municipaleն սրահներուն մէջ (rue Voltaire), 16 Յունիս, Շաբաթ, ժամը 9էն մինչեւ լոյս։ Գեղարուեստական բաժին, ընտիր նուագախումբ, անակնկալներ։ Մատչելի պիւֆէ։ Մուտքը 100 ֆրանք։

Կառախումբ առնել Gare de Lyon — Maison Alfort ժամը 9ին եւ 10.25ին եւ իջնել Ալֆորվիլ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այս կիրակի, 3 Յունիս, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ կը կատարուի Կիրասոնցի ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆի մահուան տարելիցին առթիւ։

Ք. ՍԵՐՃԱՆԵԱՆ կը ստանձնէ արեւելեան երաժշտութեան դասեր տալ փափաքողներուն։ Ուտ, քէմէնչէ եւ ջութակ։ Դիմել 17 Rue de l'Arrivée, Enghien les Bains։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ «ՅԱՌԱՋ» կը ծախուի A. Massotierի մօտ, 34 Place de la Libérté։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925
R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ՕՐԱԹԵՐԹ

Dimanche 3 Juin 1945 Կիրակի 3 Յունիս

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4418-Նոր շրջան թիւ 47 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՐԵՒԱԳԻՐ

Եթէ անակնկալ մը չպատահի, Էջմիածնի Ազգ. Եկեղեցական ժողովը պիտի գումարուի Յունիս 16ին, մասնակցութեամբ ներքին եւ արտաքին թեմերու պատգամաւորներուն:

Օրակարգին վրայ կը գտնուին 18 խնդիրներ, համաձայն պաշտօնական զեկոյցին զոր հրատարակեցինք Մայիս 13ին: Գլխաւոր հարցերն են.— Էջմիածնի հոգեւոր իշխանութեան 1941—1945ի հաշուետուութիւնը.— Հայ. Եկեղեցւոյ Սահմանադրութեան հաստատումը.— Էջմիածնի ճեմարանի ծրագրին քննութիւնը.— Էջմիածնի եւ յարակից հաստատութեանց պահպանումը եւ ապահովութիւնը, ելմտացոյցը եւն.— Կաթողիկոսին եւ Գերագոյն Հոգեւոր խորհուրդին ընտրութիւնը. — Էջմիածնի Տաճարին հիմնական վերանորոգութիւնը եւն.:

Ինչպէս կը տեսնէք, շատ ճխողուած է օրակարգը: Մանաւանդ որ, պատգամաւորներն ալ կրնան նոր խնդիրներ առաջարկել:

Տարիներէ ի վեր, առաջին անգամ է որ այսքան բազմամարդ ժողով մը պիտի գումարուի Մայր Աթոռին մէջ: 1941 Ապրիլին փորձ մը կատարուեցաւ, բայց կէս ճամբան մնաց: Եթէ չենք սխալիր, հազիւ 7—8 պատգամաւորներ կրցեր էին Էջմիածին հասնիլ, եւ ժողովը հազիւ յետաձգուած, պայթեցաւ ռուսեւգերման պատերազմը, — Հիթլերի անակնկալ արշաւը դէպի «կենսական տարածութիւններ» (1941 Յունիս 22):

Ծրագրուած ժողովը պատմական կարելի է համարել այն տեսակէտով որ, մեծապէս պիտի նպաստէ սերտ շփում հաստատելու Հայրենիքին եւ Արտասահմանի միջեւ:

Մարդիկ պատեհութիւն պիտի ունենան աչքով տեսնելու շատ բան, եթէ ոչ ամէն բան: Մանաւանդ եթէ ուզեն լայն, սրատես ակնարկ մը նետել Էջմիածնի անմիջական շրջապատէն դուրս ալ, պտոյտներ կատարելով, պրպտելով, ուսումնասիրութիւնները փորձելով:

Կը թուի թէ բուն կրօնական-կղերական խնդիրները աւելի շատ ձեւակերպութիւններ պիտի ըլլան: Այս շարքին մէջ, ամէնէն հիմնական խնդիրը Հայ. Եկեղեցւոյ Սահմանադրութեան մշակումն է, ուր անշուշտ վճռական ձայն պիտի ունենան Արտասահմանի պատգամաւորները:

Այս խնդիրը կը պահանջէ լուրջ քննութիւն, այլապէս Արտասահմանը կրնայ գտնուիլ նոր ձեւի կղերապետութեան մը առջեւ, ինչպէս կը հետեւի Էջմիածնի պատուիրակին կարգ մը յայտարարութիւններէն:

Էջմիածնի եւ Արտասահմանի յարաբերութիւնները ճշդուած ատեն, պէտք է խուսափիլ այնպիսի տրամադրութիւններէ որ կրնան հակասութիւններ եւ թիւրիմացութիւններ պատճառել: Մենք չենք հետաքրքրուիր հոգեւոր նուիրապետութեան խնդիրներով. բայց իրաւասութեան սահմանները պէտք չէ յանգին տիրական, անտեղիտալի դերակշռութեան մը, դժուարութեան մատնելով գաղութները:

Այս հարցերու մասին կը խօսինք առանձին: Այսօր, երբ Ֆրանսայի պատգամաւորներն ալ կը պատրաստուին ճամբայ ելլել, կ'ուզէինք անոնց միջոցաւ բարեւագիր մը հաղորդել հայրենիքին եւ անոր համբերատար, տոկուն ժողովուրդին:

Հաստատուեցաւ թէ երկու պատգամաւորներ պիտի երթան Փարիզէն, մէկ հոգի՝ Մարսէյլէն, չորս հոգի ալ Ազգ. Ճակատէն:

Ծանօթ չենք այս այցելուներու անհատական եւ հաւաքական տեսակէտներուն: Եթէ որ եւ է բաղձանք արժէք ունի, պիտի ուզէինք որ անոնք եւ Արտասահմանի միւս պատգամաւորները չդառնային պարզ հանդիսատեսներ կամ կրաւորական դերակատարներ, այլ պարտականութիւն սեպէին յիշեցնել կարգ մը տարրական ճշմարտութիւններ:

Առաջինը այն՝ որ Երեւանը եւ Էջմիածինը հասկնային, վերջապէս, թէ հայրենիքի կարօտը երթալով պիտի մաշի, պիտի դառնայ հեռաւոր յիշատակ մը, եթէ, այս քստմնելի Աշխարհամարտէն վերջն ալ, մեր աշխարհացրիւ բազմութիւնները պիտի գոհանան «Մայր Արաքս»ի եւ «Ցանկամ տեսնել»ի օրօրներով:

«Աւելի լոյս» եւ դուռները, պատուհանները բաց, եթէ կարելի է այսպէս ըսել:

Շ.

Ի՞ՆՉ Է ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆԸ

ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍԵԳԼՈՒԽ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ՆԱՐԴԵԱՆ ՇԻԹԵՐ ԿԱՆԱՆՉ ԲԱԺԱԿՈՎ հատորը (ուսումնասիրութիւններ), որուն յառաջաբանէն հատուած մը, իբրեւ նախաճաշակ.

Ի՞նչ կը նշանակէ մտաւորական:

Այս հարցումը շատ կը յեղյեղուի վերջերս: Յառաջ եւ Յուսաբեր խմբագրականներ նուիրեցին այս հարցին (1936): Նոյն հարցին մասին յօդուածներ գրեցին Հրաչ Զարդարեան (1936) եւ Վազգէն Շուշանեան (1942): Սակայն բոլորն ալ հարցը կը շօշափէին յարաբերաբար մեր ազգային կեանքին, այլ ոչ ըստ էութեան:

« Մտաւորական » բառը թարգմանութիւնն է ֆրանսերէն intellectuel բառին, համազօր՝ ռուսերէն ինտելիգենտ բառին:

1.— Ֆրանսերէն բառը առաջին անգամ գործածած է Քլէմանսօ: Ճիշդ է թէ intellectuel բառը գոյութիւն ունէր ֆրանսերէն բառարաններու մէջ Քլէմանսոյէն շա՜տ առաջ, բայց ո՛չ երբեք այն իմաստով որ այսօր կը տրուի իրեն: Տրէյֆիւսի դատին առթիւ, 1898 Նոյեմբերին, խումբ մը գիտուններ եւ գրագէտներ բողոքագիր մը ստորագրեցին՝ իրենց համակրանքն արտայայտելու համար Տրէյֆիւսի, որուն թեր ու դէմ կանգնած՝ երկուքի բաժնուած էր ամբողջ Ֆրանսան: Քլէմանսօ հրատարակեց այդ բողոքագիրը իր թերթին՝ L'Auroreի մէջ, իբրեւ «մտաւորականներու բողոք»:

Քլէմանսոյի ըմբռնումով՝ «մտաւորական՝» կը նշանակէր, այդ օրերուն, ֆրանսական իմացականութեան ծաղիկը: Ու բառը ընդհանրացաւ, նուիրագործուեցաւ, նոյնիսկ օտար լեզուներու մէջ անցաւ:

Անաթոլ Ֆրանս եւ Մօրիս Պառէս շատ քննադատեցին բառը՝ տրուած նոր իմաստով:

C'est du fichu français, կը գրէ առաջինը, այս բառը, որ կը նշանակէ թէ « կը վերաբերի իմացողութեան » (intellect), կը պատշաճի իմացական կարողութեան մը միայն: Անոնք որ կարծած են տալ որակային արժէք մը տալ անհատներու, լաւ չեն գիտեր իրենց լեզուն:

Պառէս, աւելի անգութ, բառին կազմութեան հետ կը դատապարտէ նաեւ բառին բովանդակութիւնը: Մտածման բոլոր այդ ազնուականները, կը գրէ, կը սիրեն յայտարարել թէ իրենք տարբեր կը մտածեն ամբոխէն: Բայց, հակառակ այդ յաւակնութեան, մտաւորականը déchet մըն է, որ կը կազմուի՝ երբ ընկերութիւնը կ'աշխատի ընտրանի մը ստեղծել:

Մեր մէջ, առաջին անգամ ո՞վ գործածեց անոր հայերէն թարգմանութիւնը: Չեմ գիտեր: Արեւելահայե՞րը արդեօք, որ, հետեւողութեամբ Ռուսերուն, շատ կը սիրեն գործածել «ինտելլիգենտ» բառը:

2.— Արդարեւ, Ռուսերը ինտելիգենտ կը կոչեն (ֆրանսերէն intelligent) մտաւորականը, եւ մտաւորականութիւնը՝ ինտելիգենցիա (intelligence):

Դիտելի է, որ Ռուսերը դասակարգային տարազ տուած են բառին եւ յաւակնութիւն: Ըստ Դաղբաշեանի՝ «ինտելիգենցիա» կը նշանակէ «հասկացող, զարգացած, բանիմաց դասակարգ» (Լիակատար բառարան ռուսերէնից հայերէն, տպ. Թիֆլիս, 1906),— Բառին տրուած այս բացատրութիւնը յատուկ է միայն ռուսերէնի, վասնզի

ա) intelllectuel եւ intelligent երկու բառերն ալ լատինական ծագում ունին եւ նոյն արմատէն կը սերին. արդ, լատիներէնի մէջ դասակարգային նշանակութիւն չունին այդ բառերը, ըստ Գէօլցէրի եւ Կաֆիոյի:

բ) Ռուսերը, յաճախ, լատինական փոխառութիւնները կը կատարեն գերմաներէն եւ ֆրանսերէն լեզուի խողովակով. արդ, գերմաներէնի մէջ դասակարգային նշանակութիւն չունին այդ բառերը, ըստ Պիրմանի, եւ ոչ ալ ֆրանսերէնի մէջ՝ ըստ Տարմըսթէթէրի:

Այսուհանդերձ, ֆրանսացի հեղինակ մը վերջերս կը պնդէր թէ դպրութեանց մշակը դասակարգային շնորհք ունի եւ գերակայութեան իրաւունք, պարագայ մը զոր կ'անտեսեն դասակարգային պայքարին առաջնորդները:

Այսպէս կամ այնպէս, Ֆրանսացիներուն մօտ բառը համեստ է եւ սկեպտիկ, Ռուսերուն մօտ՝ սնապարծ եւ պահանջկոտ (որոշ égard կը փնտռէ):

3.— Մտաւորական բառէն դժգոհ՝ որովհետեւ սահմանափակ եւ նեղ, Ժ. Պէնտա հրապարակ նետեց clerc բառը, որ եթէ քիչ մը աւելի պատրաստութիւն, քիչ մը աւելի հմտութիւն կը պայմանաւորէր քան մտաւորական բառը՝ զարգացման իր ընթացիկ պաշարով, երբեք ընդունելութիւն չգտաւ, որովհետեւ միջին դար կը բուրէր կամ խոնկ ու մոմ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԴԱԴՐԵՑԱՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

400 սպաննուած. 500 վիրաւոր

Սուրիոյ ֆրանսական հրամանատարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ կռիւները դադրեցան հինգշաբթի օր եւ ֆրանսական զօրքը զօրանոցները քաշուեցաւ, համաձայն Փարիզէն տրուած հրահանգներուն:

Առջի օրուան նախարարական խորհուրդէն վերջը, տեղեկատու նոր նախարարը, Պ. Սուսթէլ, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.— Կառավարութիւնը հաւանութիւն յայտնեց Միջին Արեւելքի ընդհ. պատուիրակին տրուած հրահանգներուն, վերցնելու համար որ եւ է պատրուակ նոր խլրտումի, պահելով հանդերձ ֆրանսական զօրքին գրաւած դիրքերը:

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ երկուշաբթի օրն էր որ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը Ֆրանսայի յանձնեց ծանուցագիր մը, խնդրելով այլեւս չմիջամտել: Միեւնոյն օրը Անգլիան ալ ծանուցագիր մը կը յանձնէր, աւելի ազդու: Այդ միջոցին Փարիզ հասած էին Սուրիոյ ֆրանսական ներկայացուցիչներուն տեղեկագիրները Դամասկոսի եւ ուրիշ քաղաքներու խռովութեանց մասին: Այս տեղեկագիրներուն համաձայն, դէպքերը, որոնք մեծապէս չափազանցուած են, մասնաւորապէս հետեւանք էին արհեստով խռովարարներու որոնցմէ ոմանք հիթլէրական դրօշներ կը պարզէին, մանաւանդ Պէյրութի մէջ: Բայց եւ այնպէս, որ եւ է պատրուակ վերցնելու համար, կառավարութիւնը հրամայեց իր զօրքին դադրեցնել կրակը: Արդարեւ, Պէյրութի անթելը կը հաստատէր թէ բարեկարգութիւնը վերահաստատուած ըլլալով Սուրիոյ մեծ մասին մէջ, ֆրանսական զօրքը իր զօրանոցները քաշուած էր:

Զօր. տը Կոլ երէկ կէս օրէն վերջը ընդունելով մամուլի ներկայացուցիչները, լուսաբանութիւններ հաղորդեց պատահած դէպքերու եւ Ֆրանսայի տեսակէտներու մասին:

Չըրչիլի ծանուցագրէն անմիջապէս վերջը, զօր. Փէյճըթ, Միջին Արեւելքի անգլիական բանակին հրամանատարը, Պէյրութ հասաւ տասը օգնականներով եւ խորհրդակցեցաւ նախ անգլիացի, յետոյ ֆրանսացի սպաներու հետ. [illegible] չպատահեցան Դամասկոսի մէ[illegible] ինչպէս գերեզման մը»: Տ[illegible] կը տեւէր Սուրիոյ մայրաք[illegible]թական վնասը կը հաշուեն 10[illegible] կամ 40.000.000 տոլար: Անգլիա[illegible] մը որ գրահապատ ինքնաշարժի մը աշտարակէն դիտած էր Դամասկոսի իսլամական շուկան — Սուք Արուճա — կը հեռագրէ թէ ռմբակոծութեան ծանրութիւնը իջած էր այդ շրջանին վրայ: «Կարճ պտոյտի մը ընթացքին, տեսայ ֆրանսական գնդացիրներուն կրակը: Բոլոր գնդակները եւ ռումբերը կ'իյնային մէկ ուղղութեամբ,— Սուքին (շուկայ) սիրտը: Տակաւին անկարելի է ճշդել ռմբակոծութեան պատճառած վնասներուն ծաւալը: Սուրիոյ խորհրդարանին շէնքը այնքան գէշ զարնուած է որ մեծ նորոգութեանց կը կարօտի: Շատ մը տուները պատուհանները ջարդուփշուր եղած են»:

Հինգշաբթի գիշեր ուշ ատեն կռիւները կը շարունակուէին Սուրիոյ զանազան մասերուն մէջ եւ ժողովուրդը օգնութիւն կը խնդրէր: Փարիզէն ֆրանսական հրամանատարութեան ղրկուած հրահանգները կը պատուիրէին անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել, «բայց հաշտարար ոգիով»:

Ֆրանսական աղբիւրներու համաձայն, Դամասկոսի մէջ սպաննուած են 400 հոգի, վիրաւորուած՝ 500 հոգի:

Վէճը պիտի լուծուի Լոնտոնի մէջ

Անգլիական կառավարութիւնը խնդրեց Ֆրանսայէն ներկայացուցիչ մը ղրկել Լոնտոն, խորհրդակցելու եւ տագնապը լուծելու համար, Մ. Նահանգներուն հետ: Աւելի վերջը պիտի հրաւիրուին Սուրիոյ եւ Լիբանանի ներկայացուցիչները: Եթէ զօր. տը Կոլ չկարենայ երթալ, արտաքին նախարարը պիտի մասնակցի այս խորհրդակցութեանց:

Պ. Իտըն, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, ուրբաթ օր երրորդ անգամն ըլլալով յայտարարութիւններ ըրաւ երեսփ. ժողովին մէջ, այս դէպքերու մասին: Յայտնելով թէ Սուրիոյ ֆրանսական հրամանատարը Փարիզէն հրահանգ ստացած է չընդդիմանալ Միջին Արեւելքի բրիտանական ընդհ. հրամանատարին հրամանին, նախարարը աւելցուց, բուռն ծափերու մէջ.— « Վստահ եմ թէ այս

Մերձաւոր Արեւելքի հարցը

Երեք Մեծ Ազգերէն իւրաքանչիւրը Մերձաւոր Արեւելքը կը նկատէ «ապահովութեան շրջանակ» մը։ Մոսկուա զայն կը նկատէ Սովիէթական «զինուորական ապահովութեան» շրջանակ։

Բրիտանիոյ համար երկար տարիներ ան նըկատուած էր «տնտեսական եւ զինուորական ապահովութեան շրջանակ»։ Իրականութեան մէջ «Երեք Մեծ»երը նոյն շահերն ունին Մերձաւոր Արեւելքի մէջ՝ հաղորդակցութեան ճամբաներու եւ քարիւղի մասին։ Մերձաւոր Արեւելքը փորձաքարն է «Երեք Մեծ»երու համերաշխութեան, որ հիմնաքարն է միջազգային ապահովութեան կազմակերպութեան։

Մինչեւ այժմ Մերձաւոր Արեւելքի ապահովութեան պատասխանատուութիւնը ստանձնած էր Բրիտանիա, բացի Հիւսիսային Պարսկաստանէն, որ ռուսական գրաւման տակ է։ Եթէ «Տըմպարթըն Օքս»ի ծրագիրը իրականանայ, Անգլիա առանձինն պատասխանատու պիտի չըլլայ Մերձաւոր Արեւելքի ապահովութեան համար։ Ապահովութեան այդ խնդիրները գլխաւորաբար պիտի լուծուին աշխարհագրականօրէն մօտ պետութեանց կողմէ։ Եթէ այդ սկզբունքը ընդունուի Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովին մէջ, Ուաշինկթընի մէջ դիւանագիտական դիտողներ կ՚ըսեն, որ Խորհրդ. Միութիւնը Բրիտանիայէն աւելի մօտ է Մերձաւոր Արեւելքին եւ կը բաժնէ պատասխանատուութիւնը Բրիտանիոյ հետ, խաղաղութիւնը պահպանելու համար Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։ Այդ շրջանը Մ. Նահանգներէն բաւական հեռու է։ Բայց Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը, որ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ շահեր ունի, իւղի եւ հաղորդակցութեանց միջոցներու վերաբերեալ, պիտի պնդէ գործածելու համար Դաշնակիցներու ծովային եւ օդային կայանները, որոնք պիտի հաստատուին Մերձաւոր Արեւելքի մէջ այս պատերազմէն յետոյ։

Այդ շրջանի ապահովութեան խնդիրներուն մէջ են Տարտանէլը եւ Սուէզի Ջրանցքը։ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը շահագրգռուած չէ Նեղուցներով, բայց որոշ կերպով շահագրգռուած է Սուէզի Ջրանցքի իրաւական դիրքովը։

Ջրանցքի ներկայ արգելիչ պայմանները թոյլ չեն տար որ Սաուտի Արաբիոյ եւ Պահրէյնի ամերիկեան քարիւղները բերուին եւրոպական շուկային մէջ։

«Երեք Մեծ»երը շահագրգռուած են այդ հաղորդակցութեանց ճամբաներով, եւ Մերձաւոր Արեւելքի քարիւղի շահագործումով եւ բաշխումով։ Թէեւ Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովին մէջ այս խնդիրները հրապարակով պիտի չվիճաբանուին, բայց խորհրդակցութիւնները անկասկած պիտի ազդուին այս նկատումներէն։

Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովը եզակի պատեհութիւն մը պիտի ըլլայ, որ Մերձաւոր Արեւելքի երկիրները ամրապնդեն իրենց նոր ստացած անկախութիւնը։

Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովը առաջին միջազգային ժողովն է, ուր ներկայացուցիչներ ունին Թուրքիա, Իրան, Իրաք, Սաուտի Արաբիա, Եգիպտոս, Սուրիա եւ Լիբանան։ Սուրիա եւ Լիբանան դեռ նոր ստացան իրենց անկախութիւնը։ «Տըմպարթըն Օքս»ի ծրագիրը, հաւաքական ապահովութեան տեսակէտով, լաւ առիթ մըն է Եգիպտոսի եւ Իրաքի համար։ Մերձաւոր Արեւելքի երկիրները կողմնակից են «Տըմպարթըն Օքս»ի ծրագրին եւ կ՚առաջարկեն բարեփոխումներ, եւ կը ձգտին որ Եգիպտոս ղեկավարող դեր ունենայ։ Մերձաւոր Արեւելքի այդ երկիրները կ՚ուզեն, որ ունենան համաշխարհային ապահովութեան դաշնագրեր եւ ամրապնդեն զանոնք շրջանային ապահովութեան համաձայնագրերով։ Արաբական Դաշնակցութիւնը որ հաստատուեցաւ Գահիրէի մէջ, թելադրուած էր «Տըմպարթըն Օքս»ի խորհրդաժողովին կողմէ։

«Երեք Մեծ»երը պէտք է նախապէս համաձայնութեան գան, Ֆրանսայի եւ Չինաստանի հետ։

Պաղեստինի հարցը բաւական փափուկ է։ Որովհետեւ Սիոնականները պիտի գործածեն ամէն ազդեցութիւն ի նպաստ Պաղեստինի մէջ հաստատուած 600.000 Հրեաներու։ Հաւանական կը թուի, որ Եգիպտոս եւ Իրաք գաղտնի կերպով հակառակ ըլլան Անգլիոյ եւ Թուրքիա եւ Պարսկաստան խուլ կերպով հակառակ ըլլան Խորհրդային կառավարութեան։

(Ն. Ե. Հէրըլտ) ԱՆՏՐԷ ՎԻՍՈՆ (Ռուս)

ՌԱՄԿԱԿԱՆ ԵՐԳ

Ի Պատիկ Հով անուն բանաստեղծէ ասացեալ

Փչվի էսպէս ժամանակն, յոյս ու հաւատ սէր չկայ,
Մաշվել է ճշմարտութիւնը, մէկիմացող տէր չկայ,
Բռնել ենք իքարու ճիտը, մէկ մէկու բամբասելով,
Պղտորվեց իստակութիւնը, պատուող հէր ու մէր
չկայ։
Պղտորվել է բարելի միտքը, սէրով բարեւ տալ
չունինք.
Պէտք է որ մէկմէկու մատնենք, էլ ուրիշ ճար չունինք.
Ճշմարիտ յուսով մարդ սիրել, միասին մաճ գալ
չունինք։

(Բազմավէպ, 1850 Յուլիս 15— ամէնը հինգ տուն)

25-30,000 հայ գաղթականներ
ԱՆՏԷՐ ԱՆՏԻՐԱԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Բռնի աշխատանքով Փարիզէն Գերմանիա փոխադրուած երիտասարդ մը կը գրէ Միւնիխէն, իր մէկ ազգականին, Մայիս **18** թուակիր նամակով մը որ ստացուած է Յունիս **1**ին.—

Դժբախտաբար չեմ կրնար Ֆրանսա վերադառնալ մէկ ամիսէն առաջ։ Կ՚ուզեմ զբաղիլ Միւնիխ հաւաքուած բազմաթիւ Հայերով, որոնք հոս ինկած են աշխարհի բոլոր մասերէն եւ նոյնիսկ Կովկասէն։ Ոչ ոք կը զբաղի այս թշուառներով, որոնք երկիր չունին այլեւս եւ չեն գիտեր ո՛ւր երթան։ Կարելիս պիտի փորձեմ, ամերիկեան գրաւման իշխանութեանց դիմելով, անոնց վիճակը բարւոքելու համար։ Կը խնդրեմ որ Ֆրանսայի Հայ Կ. Խաչը (եթէ կարելի է Ամերիկեանն ալ) իրենց կարգին ձեռնարկ մը կատարեն։ Կը յուսամ թէ արդէն ըրած են։ Ֆրանսա վերադարձած ատեն իրենց տրամադրութեան տակ պիտի ըլլամ, ճշգրիտ թուանշաններ եւ անհրաժեշտ տեղեկութիւնները բերելով մեր թշուառ հայրենակիցներու մասին։ Կը յուսամ թէ Ամերիկայի եւ Անգլիոյ Հայերն ալ կը մտածեն այս ծանրակշիռ հարցին մասին։ Կրնամ առանց չափազանցութեան ըսել թէ 25—30.000 ցիրուցան Հայեր կան Գերմանիոյ մէջ, միասին հաշուելով Խ. Հայաստանի գերիները։ Անճապարէ խօսիլ Փարիզի ձեռնհաս Հայերուն հետ. ըսէ թէ իրենց տրամադրութեան տակ եմ։ Եթէ Հայկ. պատուիրակութիւն մը կամ Կ. Խաչը ուզեն գալ, կրնան ինծի դիմել։

տեղեկութիւնը ջերմապէս պիտի գնահատուի ամբողջ ժողովին կողմէ։ Այժմ կրնանք վստահ ըլլալ բո[illegible]ուն գործակցութեան վրայ, կա[illegible]տատելու համար օրէնքը եւ [illegible]րդարեւ էական նախա[illegible]խնդիրը լուծելու համար»։ Յ[illegible]ց թէ կարելի պիտի ըլլայ շուտով բանակցութիւններ կատարել Լոնտոնի մէջ, վերջնապէս կարգադրելու համար այս «նեղացուցիչ խնդիրը»։

*** Խորհրդակցական ժողովին արտաքին գործերու յանձնախումբը առջի օր նիստ գումարելով, բացատրութիւններ պահանջեց արտաքին նախարարէն։ Յանձնաժողովը որոշեց պատուիրակութիւն մը ղրկել զօր. տը Կօլի, խնդրելու համար որ լրիւ խորհրդակցութիւն մը կատարուի, կարելի եղածին չափ շուտ, լուսաբանելու համար Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը արաբական աշխարհին հանդէպ։

Վարչապետութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, Չըրչիլի ծանուցագրին առթիւ, լուսաբանութիւններ հաղորդելով դէպքերու ընթացքի մասին։ Զեկոյցը կը հաստատէ թէ՝ «մթնոլորտը թեթեւցնելու եւ բրիտանական կառավարութեան մտահոգութիւնները փարատելու համար», Մայիս 31ին հրաման տրուեցաւ Միջին Արեւելքի Ֆրանսական զօրքին որ դադրեցնէ կրակը։ Այս հրամանը գործադրուեցաւ նոյն օրուան իրիկունն իսկ։ Ֆրանսական կառավարութիւնը այս կարգադրութեամբ կ՚ուզէր աւելի նպաստաւոր մթնոլորտ մը ստեղծել յառաջիկայ բանակցութեանց համար եւ անհրաժեշտ կը դատէ որ խորհրդային կառավարութիւնն ալ «դոնէ անդեակ պահուի»։

Ուրիշ դէպքեր եւ եղելութներ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ ընդհ. գործադուլը կը շարունակուի, բայց որ եւ է դէպք չէ պատահած, բացի քանի մը հրացանաձգութիւններէ։ Հաղորդակցութիւնները ընդհատուած ենՃէպէլը Տրիպոլի եւ Հալէպի միջեւ։ Տասնի չափ ֆրանսացի սպաներ գերի բռնուած են Սուէյտայի կառավարիչին կողմէ որ լաւ կը վարուի անոնց հետ։ Հանդարտութիւն կը տիրէ Հոմսի, Համայի եւ Հալէպի մէջ։ Տէր-Զօրի մէջ կացութիւնը խառնակ է։ Դէպքերէ խուսափելու համար, ֆրանսական զօրքը քաղաքին շրջակաները քաշուած է։

*** Աղեքսանդրիոյ համալսարանին նախկին վերատեսուչը դիտել կուտայ Գահիրէի «Էլ Պալագ» թերթին մէջ.— «Սուրիոյ եւ Լիբանանի ողբերգութիւնը չէ որ տեղի կ՚ունենայ, այլ ամբողջ Մօտաւոր Արեւելքի եւ նոյնիսկ բոլոր պզտիկ ժողովուրդներուն։ Աշխարհը պիտի չմոռնայ Եւրոպայի մէջ պատահած տագնապները։ Ո՞վ կրնայ մոռնալ Պելժիոյ տագնապը եւ այն արիւնալի դէպքերը որ հելլէն ժողովուրդը Դաշնակիցներուն դէմ հանեցին։ Ահաւասիկ այժմ ալ Իրանն է որ կը պահանջէ իր հողէն հեռացնել գրաւման զօրքերը եւ այդ զօրքերը ֆրանսական չեն։ Անտարակոյս ուրիշ երկիրներ ալ կը պահանջեն Արեւելքէն քաշել գրաւման զօրքերը։ Կը թուի թէ տրուած խոստումները չկատարելու քաղաքականութիւնը միայն ֆրանսական չէ, այլ եւրոպական քաղաքականութիւն մըն է»։

*** Տեղական թերթերը չեն ծածկեր իրենց դառնութիւնը՝ բրիտանական միջամտութեան առթիւ։ Համայնավար թերթերը դիտել կուտան թէ խռովարարները Հիթլէրի եւ Տորիոյի գործակալներ են։ Ուրիշ թերթեր քարիւղի պատմութիւնը կը յիշեցնեն։ «Լ՚Օրոր» մասնաւորապէս կը քննադատէ Չըրչիլի ծանուցագրին լեզուն եւ ոճը։ Լուի Մառէն կը յորդորէ «պահել մեր պաղարիւնը, մանաւանդ որ կը տեսնենք 1919ի սխալներուն ճիշդ ու ճիշդ վերսկսումը»։ Բոլոր թերթերն ալ կը բացատրեն թէ Ֆրանսայի ուզածը ճիշդ այն է ինչ որ Անգլիա կարգադրած է Իրաքի եւ Եգիպտոսի հետ։

*** Կը կարծուի թէ Երեք Մեծերու ժողովը պիտի գումարուի անյապաղ, այս տագնապն ալ նկատի առնելով։ Հաւանական է որ ժողովը գումարուի Ռուսերուն կողմէ գրաւուած գերմանական քաղաքի մը մէջ։

Փեթէն չի զղջար

Մառէշալ Փէթէն առջի օր երեք ժամ հարցաքննուեցաւ Գերագոյն Ատեանի հարցաքննիչ յանձնախումբին կողմէ, Մոնռուժի բերդին մէջ։ Հարցաքննիչները 12 հոգի էին, մէկը կին մը որուն աքսորական ամուսինը նոր վերադարձած էր Գերմանիայէն։ Ամբաստանեալին ականջները ծանրացած ըլլալով, հարցումները քանիցս կրկնուեցան։ Հարցուցին թէ նախարարական խորհուրդը հաւանութիւն յայտնա՞ծ էր Լավալի հետեւեալ յայտարարութեան.— «Կը մաղթեմ որ Գերմանիան յաղթէ»։

ՓԷԹԷՆ.— Ես տեղեակ չէի խնդրին։ Երբեք ինծի չէին հաղորդեր այն լուրերը որ անախորժ էին ինծի համար։ Երբ լսեցի, զարմացայ։

— Շարլ Մոռաս ձեր կառավարութեան խորհրդականը չէ՞ր։

— Մենք երկուքս խորապէս կը հիանայինք Միսթրալի վրայ։Մեր մտերմութիւնը միայն գրական էր։

Գալով զինադադարին, ամբաստանեալները բացատրեց թէ իր կարծիքով ամէնէն օգտակար դիրքը բռնած էր, տուեալ պայմաններուն մէջ։ «Ես երբեք չեմ զղջար։ Զինադադարը զինուորական անհրաժեշտութիւն էր։ 1940 Մայիս 16էն իսկ, երբ փոխ-վարչապետ եղայ, զինուորական կացութիւնը քննեցի զօր. Վէկանի հետ, որ բանակին սպարապետն էր։ Ֆրանսա ճակատամարտ մը կորսնցուց 1940ին։ Ես օգնեցի զայն վերստին շահելու»։

Այս յայտարարութիւնը տեսակ մը ապշութիւն պատճառեց յանձնաժողովի անդամներուն։ Նորէն հարցումներ եղան «Քակուլ»ի գաղտնի կազմակերպութեան, Տալատիէի, Ռէյնոյի, Պլումի բանտարկութեան մասին։ Հինգշաբթի օր կրկին պիտի հարցաքննուի։

*** Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Լավալ որոշած է յանձնուիլ ֆրանսական իշխանութեանց, թէ ինքզինքը եւ թէ մառէշալ Փէթէնը պաշտպանելու համար։ Տիկին Լավալ եւ ուրիշ չորս բախտակիցներ Սպանիա պիտի մնան, հսկողութեան տակ։ Լավալ ըսեր է թէ դաւաճանութեան ամբաստանութիւնը «կատաղութիւն կը պատճառէ իրեն»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

3200 ԹՈՆ ՌՈՒՄԲ ՋԳՈՒԵՑԱՒ Ճափոնի ամենամեծ քաղաքին՝ Օզաքայի վրայ, որ կեդրոնն է նաւաշինութեան եւ երկաթուղիներու մեծ հաստատութեանց։ Մօտ 500 ամերիկեան հսկայ օդանաւեր եւ 150 որսկաններ կը մասնակցէին ռմբակոծութեան։ Ծուխերը հինգ մղոն բարձրութեան հասած էին քաղաքին վրայ։ Ռմբակոծութիւնները աւելի պիտի սաստկանան։— Եւրոպայի ամերիկեան բանակէն 1.500.00 հոգի Ճափոն պիտի ղրկուին, 700.000 հոգի ալ Ամերիկա, արձակուելու համար։

ԳԵՐԻՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՔՍՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ հագուստ, կօշիկ, եւն. հաւաքելու համար — բռնագրաւում — որոշուեցաւ որ հանդերձեղէնի վաճառատուները փակուին հասարակութեան առջեւ։

ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ այս շաբթու ժողով պիտի գումարեն երեք մեծ պետութեանց սպարապետները, զօր. Այզընհաուըր, զօր. Մոնթկոմըրի եւ մառէշալ Ժուքով, կազմակերպելու համար դաշնակից զինուորական յանձնախումբը որ պիտի վարէ Գերմանիան, առժամապէս։

ՀԱՄԱՅՆ ՌՈՒՍԻՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ, Ալէքսիյ արք. Երուսաղէմ հասնելով ընդունուեցաւ մեծ պատիւներով։ Քաղաքին բոլոր կոչնակները կը հնչէին։ Պատրիարքը պիտի այցելէ Մօտաւոր Արեւելքի բոլոր երկիրները։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme . 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Mardi 5 Juin 1945 Երեքշաբթի 5 Յունիս

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4419-Նոր շրջան թիւ 48 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — Գին՝ 3 Ֆր

Ի՞ՆՉ ԿՈՐՄՆՑՈՒՑԻՆՔ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ԿԱՐՍԻ ԴԱՇՆԱԳՐՈՎ

Ա.

Ժողովուրդները մեծ հետաքրքրութեամբ կարդացին Մարտ 21ին Լոնտոնէն տրուած հեռագիրը, որ կը հաղորդէր, թէ Խ. Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ 1925ին կնքուած բարեկամութեան եւ չէզոքութեան դաշնագիրը դադրած է այլեւս: Այդ դաշնագիրը երկու կողմերուն ալ կ'արգիլէր մասնակցիլ իրենց դէմ ո եւ է այլ պետութեան կողմէ կիրարկուելիք քաղաքական - տնտեսական կամ զինուորական պատժամիջոցներուն: Ան կնքուած էր տասը տարուան համար եւ երկարաձգուած 1935ին տասը տարի եւս:

Յիշեալ դաշնագրի պայմանաժամը կը լրանար այս տարի: Դաշնագիրը չեղեալ նկատելու յայտարարութիւնը չահակիցներու կողմէ պարտաւոր էին ընել անոր պայմանաժամը լրանալէն վեց ամիս առաջ: Մոսկուան այդ ուխտը չեղեալ յայտարարեց: Արդ, գոյութիւն չունի այլեւս Մոսկուայի եւ Անգարայի միջեւ կնքուած բարեկամութեան եւ չէզոքութեան դաշինքը:

Ի՞նչ են չարժառիթները Մոսկուայի ելոյթին: Ինչո՞ւ Մոսկուան այդ դաշնագիրը միջազգ. վաւերաթուղթ չնկատեց այլեւս: Մոսկուան կ'ըսէ.

Ա.— Ուխտը քսան տարիէ ի վեր գոյութիւն ունի. մեծ փոփոխութիւններ տեղի ունեցան միջազգային ամբողջ կացութեան մէջ, մանաւանդ այս պատերազմի վերջին տարիներուն:

Բ.— Թուրքեւսովիէթ յարաբերութիւններ այս պատերազմի ընթացքին յաճախ գոհացուցիչ չեն եղած:

Գ.— Դաշնագիրը աշխարհի միջազգային դէպքերու զարգացումին անհամապատասխան է այլեւս:

Ասկէ զատ մեզ համար այլ ենթադրութիւններ ընելու պէտք չենք զգար:

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՉԷԶՈՔՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՆԱԳՐԻՆ ԱՏԱՂՁԸ

Նախորդ պատերազմին կայսերական Ռուսաստանը ենթարկուեցաւ ահաւոր փլուզումի: Ճարճատեցաւ պետական հսկայ շէնքը եւ բոցավառեցաւ յեղափոխութեան ամէն ինչ լափող հրդեհով: Ու արիւնոտ օր մը, 1917 Նոյեմբեր 24ին, Խ. Իշխանութիւնը ինքնաբերաբար «ջնջուած յայտարարեց ցարական դաշնագրերը կնքուած՝ մահմետական երկիրներու՝ Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի հետ»: Թուրքիան չգոհացաւատով: Ան, Գերմանիոյ օգնութեամբ, կորզեց նաեւ 1918ի Պրեստ-Լիթովսկի դաշնագրի 4րդ յօդուածը, որ կ'ըսէ. «Ռուսաստանը պէտք է ընէ իրմէ կախուած բոլոր կարելին, որպէսզի ապահովէ արագ մաքրագործումը Արեւելեան Անատոլեան գաւառներուն եւ անոնց օրինապէս վերադարձուիլը Թուրքիոյ: Արտահանի շրջանը, Կարսը եւ Բաթումը պէտք է նոյնպէս անյապաղ մաքրուին ռուս զօրքերէ»: Ու մաքրուեցան:

Թուրքիան զինքը լիակատար վարձատրուած չհամարեց Պ. Լիտովսկի անդրկովկասեան սահմաններով: Ան, պարապ գտնելով Անդրկովկասը ռուսական ուժերէ, խուժեց Բագու, Նուրի փաշայի գլխաւորութեամբ, արիւն ու աւեր սփռելով ամենուրեք: Արտաքին գործավար Չիչերին 1918 Սեպտեմբեր 20ին յուշագիր ղրկեց Կ. Պոլիս, յայտարարելով թէ Պրէսթ Լիթովսկի դաշնագիրն այլեւս գոյութիւն չունի, քանի որ Թուրքիան խախտեց այդ դաշնագիրը, ոտնահարելով սահմանագիծը: Չնայած ատոր, Խ. Ռուսաստանը դարձեալ բարեկամ մնաց Թուրքիոյ եւ տուաւ անոր հետագային զէնք, դրամագլուխ եւ դիւանագիտական օգնութիւն՝ միջազգային քաղաքական մարզին մէջ:

Խ. Ռուսիոյ զէնքով ու դրամով է որ ոտքի ելաւ Հանրապետական Թուրքիա մը եւ ծովը թափեց յունական բանակները: Եւ այդ բոլորը համաձայն նաեւ 1920 Մարտ 2ին Սամսոնի մէջ Մ. Քէմալի եւ Խ. Ռուսիոյ միջեւ ստորագրուած գաղտնի պայմանագրի մը: Վերջապէս, Ռուսիոյ օգնութեամբ է որ Թուրքիան իր ձեռքն առաւ կրկին Նեղուցներու հսկաւոր բանալին: Նախորդ պատերազմին պարտուած Թուրքիան շահով ելաւ, մանաւանդ արեւելեան ճակատի սահմանագծումով: Ի՞նչ էր այդ շահը կամ ի՞նչ էր Թուրքիոյ վերաբերումը հանդէպ Խ. Միութեան:

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՊԵՐԼԻՆԻ ԲՈԼՈՐ ԲՆԱԿԻՉՆԵՐԸ, այրերը՝ 18—65 տարեկան, կիները՝ 15—55 տարեկան կ'արձանագրուին, պարտաւորիչ աշխատանքի համար:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՓՈԽՈՒԻՆ ԹՂԹԱԴՐԱՄՆԵՐԸ

ԾԱՆՐ ՊԱՏԻԺՆԵՐ ՕՐԻՆԱԶԱՆՑՆԵՐՈՒՆ

Ինչպէս գրած էինք արդէն, թղթադրամներու փոխանակութիւնը սկսաւ երէկ, երկուշաբթի, եւ պիտի վերջանայ ուրբաթ, 15 Յունիս:

Ժամանակին հաղորդած ենք փոխանակութեան գլխաւոր պայմանները: Ահա նորէն կը յիշեցնենք հիմնական կէտերը, լրացուցիչ մանրամասնութիւններով.—

1. Փոխանակութիւնը տեղի կ'ունենայ դրամատուններու, նամականուններու, հարկային վարչութեան գրասենեակներուն, խնայողութեան սնտուկներու, հողագործական վարկի գրասենեակներու եւն. մէջ: Ներկայացողները պէտք է միասին առնեն անձնագիրը (ինքնութեան թուղթ), եւ պարենատոմսը որուն թիւ 19ը պիտի անջատուի: Ուեէ մէկը որ դրամ կը ձգէ ի հաշիւ ուրիշի մը (ընտանիքին անդամներէն) պէտք է միասին առնէ իւրաքանչիւրին պարենատոմսը: Միեւնոյն անձին պատկանող բոլոր թղթադրամները եւ դանձատոմսերը (պօն) պէտք է յանձնուին մէկ անգամէն: Յաւելուածական յանձնում չընդունուիր: Պէտք է թղթադրամները տասնական համրել եւ իրարու կցել, իւրաքանչիւր տեսակը զատ զատ: Նախընտրելի է ներկայանալ այն դրամատունը ուր ծանօթներ կամ հաշիւ ունիք: Հոն ձեզի թղթիկ մը կու տան, որուն վրայ զատ զատ կը նշանակէք յանձնելի դրամներուն տեսակները եւ կը գումարէք: Դրամը յանձնելէ վերջ, ստացագիր մը կու տան ձեզի: Ուշադրութեամբ ստուգեցէք ընկալագիրը, որովհետեւ յետագային որ եւ է բողոք կամ սրբագրութիւն անկարելի կը դառնայ:

2. Փոխանակութեան համար պիտի յանձնէք Պանք տը Ֆրանսի բոլոր թղթադրամները — 5000, 1000, 500, 100 եւ 50 ֆրանքնոց, ինչպէս եւ համարժէք թղթադրամներ որ յատուկ են դաշնակից զինուորներուն: Կրնաք պահել միայն 20, 10 եւ 5 ֆրանքնոցները: Յետոյ պէտք է ներկայացնէք կարճ պայմանաժամով բոլոր արժեթուղթերը, — Bons de Trésor, Bons de la Libération, եւն.: Ամէն կողմ յայտարարութիւններ փակցուած են, անհրաժեշտ մանրամասնութիւններով: Տասը հազարէն վեր արժեթուղթերը պիտի փոխանակուին նոր երով. տասը հազարնոցներուն կամ աւելի պակաս եղածներուն վրայ դրոշմաթուղթ մը պիտի փակցնեն եւ ձեզի պիտի վերադարձնեն:

3. Առաջին առթիւ պիտի ստանաք 6000 Ֆր., 3000ական ալ՝ ընտանիքի այն անդամներուն համար որոնց հոգը ձեր վրայ կ'իյնայ: Օրինակ, եթէ ամուսնացած էք եւ երկու զաւակ ունիք, պիտի ստանաք 15.000 ֆրանք: Աւելի ձգուած դրամով կրնաք հաշիւ բանալ կամ գանձատոմսեր գնել եւ կամ ընկալագիր մը ստանալ, յառաջիկային փոխանակելու համար:

4. Հիմակուընէ կրնաք օգտագործել ձեր հաշուընթացը (քօնթ-քուրան) կամ աւանդը (տէփօ), չէքերով կամ փոխանցումներով: Կրնաք նաեւ դրամ քաշել սովորական պայմաններով:

5. Պարենաւորման բոլոր փոքրաքանակ հայթայթիչները, ճամբորդներու փոխադրութեան վարչութիւնները եւ դեղարանները պարտաւոր են հին թղթադրամները (բացի 5000նոցներէն) ընդունիլ մինչեւ չարաթ, 9 Յունիս, այդ օրն ալ մէջն ըլլալով:

6. Ամէն մարդ պէտք է ապացուցանէ իր ինքնութիւնը: Օրինազանցները ենթակայ են այն պատիժներուն որ սահմանուած են դրամանենգներուն եւ կեղծարարներուն համար, ծանր տուգանքէն մինչեւ ցմահ բանտարկութիւն: Մի կարծէք թէ այդ պատիժներէն կրնաք խուսափիլ: Պարենատոմսերու եւ անձնագիրներու վաւերականութիւնը պիտի ստուգուի: Անոնք որ ձեզի օգնած են ձեր ձգելիք գումարը մասերու բաժնելու համար, տուրքի պիտի ենթարկուին ձեր տեղը եւ որովհետեւ տուրքին սակը յառաջատուական պիտի ըլլայ, շատ մը անպատեհութիւններ եւ դժուարութիւններ կրնան ծագիլ: Ամէն պարագայի մէջ քննութիւններ պիտի կատարուին, իմանալու համար աղբիւրը այն գումարներուն զոր անոնք դրամատուն յանձնած են փոխան ձեզի:

7. Բացառիկ պարագաներ կրնան համարուիլ իրարմէ բաժնուած ամուսինները. 21 տարեկանէն վար երիտասարդները որ բաժնուած են իրենց ընտանիքէն. զինուորները:

8. Եթէ գործատէր էք, կրնաք սովորականին պէս ձեր գնումները կարգադրել չէքերով եւ ձեր հաշուեցոյցերուն վճարումներն ալ ընդունիլ նոյն ձեւով:

9. Դիւրութեան համար, պէտք է ներկայանալ հետեւեալ թուականներուն.— Անոնք որոնց մականունները կը սկսին A. B. C. տառերով, մինչեւ Cha — երկուշաբթի 4 Յունիսէն երեքշաբթի 5 Յունիս.— Cheէն մինչեւ D. E. F. Չորեքշաբթի, 6 Յունիս եւ հինգշաբթի, 7 Յունիս.— G. H. I. J. K. L. Ուրբաթ, 8 եւ Շաբաթ 9 Յունիս.— M. N. O. P. Q. կիրակի 10 եւ երկուշաբթի 11 Յունիս.— R. S. T. U. V. W. X. Y. Z. Երեքշաբթի 12 և Չորեքշաբթի 13 Յունիս: Սակայն շատ մը կիշէներ բաց պիտի ըլլան անոնց համար որ յանձն կ'առնեն երկար սպասել, ինչ որ ալ ըլլայ իրենց մականունին սկզբնատառը:

Այս բոլոր կարգադրութիւնները Փարիզի համար են: Գաւառական իւրաքանչիւր շրջանի գործողութեանց մանրամասնութիւնները կարգադրուած են տեղին վրայ, քաղաքապետութեանց եւն. միջոցաւ: Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ 25.000 դրասենեակներ կը բանին 35.000 կիշէներով եւ 140 հազար պաշտօնեաներով: Միայն Փարիզի մէջ բացուած են մօտ 4000 դռնակներ (կիշէ), 16.000 պաշտօնեաներով:

Զրոյց շրջած, մինչեւ անգամ գրուած էր թէ արդէն իսկ երկու միլիառ ֆրանքի նոր թղթադրամներ շրջաբերութեան հանուած են, մեծ մասով կեղծ: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ թերեւս մաս մը նոր թղթադրամ բերուած է Քորսիքայէն, ուր շատոնց շրջաբերութեան հանուած են: Սխալ է նաեւ թէ Խորհրդակցական Ժողովին անդամները նոր թղթադրամներով ստացած են իրենց վերջին թոշակը:

Ելմտական նախարարին յայտարարութիւնները

Պ. Փլէվէն, ելմտական նախարարը ձայնասփիւռ ճառով մը եւ մամուլի ներկայացուցիչներուն հաղորդած զեկոյցով մը լրացուցիչ լուսաբանութիւններ տուաւ փոխանակութեան մասին: Այս գործողութեան շնորհիւ, պետութեան պիտի մնան այն թղթադրամները որ կը փոխանակուին եւ մանաւանդ երեւան պիտի հանուի հարստութեանց գումարը,— իւրաքանչիւր տեսակին «լուսանկարը»: Միեւնոյն ատեն պիտի պարզուի փճացած, կորսուած կամ Գերմանիոյ տարած թղթադրամներուն գումարը: 1944 օգոստոսին Գերմանները Պանք տը Ֆրանսի արեւելեան շրջանի մէկ մասնաճիւղէն պահանջեր էին անմիջապէս իրենց յանձնել 25 միլիառ ֆրանքի թղթադրամ, բայց խաղի եկան: Մասնաճիւղը յանձնեց միայն նոր թղթադրամներ այն շարքերէն որոնք շրջաբերութեան հանուած չէին տակաւին, հետեւաբար անգործածելի էին: Գերմանները ուշ հասկցան այս պարագան եւ ձգեցին բեռը, որուն 24 միլիառը նոյնութեամբ ետ առնուեցաւ: Նկատի առնելով նոր թղթադրամներուն քանակը, հարկ եղաւ դիմել Արտասահմանի աջակցութեան: Ուրեմն, նոր թղթադրամները առժամապէս կը բաղկանան հետեւեալ տեսակներէն.— 1. Հինգ հազարնոց եւ 300նոց թղթադրամներ, նման Պանք տը Ֆրանսի ներկայ թղթադրամներուն.— 2. Հազարնոց եւ 500նոցներ որոնք տպուած Մ. Նահանգներուն մէջ: 3. Հարիւրնոց եւ 500նոցներ տպուած Մ. Նահանգներուն մէջ: Արտասահմանէն եկած թղթադրամները, որոնք տարբեր տեսք ունին, անյապաղ պիտի վերնան հրապարակէն, աստիճանաբար քաշուելով Պանք տը Ֆրանսի կողմէ: 50 Ֆրանքէն վար եղած թղթադրամները, որոնց թիւը մէկ միլիառ կը հաշուեն, առ այժմ պիտի չփոխանակուին, գործողութիւնները չխճողելու համար:

Նախարարը այս առթիւ շեշտեց թէ չարաչար կը սխալին անոնք որ զանազան կեղծիքներ եւ խարդախութիւններ կը փորձեն,— «անանուն» (անօնիմ) գործողութիւններով, կեղծ անցագիրներով եւ կեղծ պարենատոմսերով, իրենց մեծ գումարները զանազան անձերու վրայ բաժնելով եւն.:

Տարտանէլ, Կարս, Արտահան

«Ֆրանս - Սուառ»ը հետեւեալ հեռագիրը կը հրատարակէ, Լոնտոնէն (2 Յունիս).— Խորհրդային կառավարութիւնը պահանջած է Թուրքիայէն.— 1. Հրաժարիլ Տարտանէլի հսկողութիւնը միայն իրեն վերապահելու քրաւունքէն,— 2. Սրբագրել Թուրքեւխորհրդային սահմանագիծը Կարսի եւ Արտահանի նահանգներուն մէջ.— 3. Ժողովրդավար ձեւի մը վերածել Թուրքիոյ սահմանադրութիւնը: (Հին լուր):

Կ'ըսուի թէ Թուրքիա սկզբունքով ընդունած է այս պահանջները, բայց կը յուսայ զիջումներ ստանալ: Մոսկուայի Թուրք դեսպանը, որ իր պաշտօնատեղին վերադարձաւ, հակառաջարկներ տարած է եղեր: Թուրքիա կ'ուզէ զինակցութիւն մը կնքել Խ. Միութեան հետ եւ կը յուսայ թէ ապագայ Պալքանեան Դաշնակցութիւնը միաժամանակ պիտի դրուի իր եւ Ռուսիոյ հովանաւորութեան տակ...

Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, Րիւշտի Արաս, նախկին արտաքին գործավարը, ձեռնարկած է ռամկավար կուսակցութիւն մը կազմելու: (Խալքէն զատ ուրիշ կուսակցութիւն արտօնուած չէ Թուրքիոյ մէջ):

ՄՕՏԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՕԼԻ ԴԱՌՆ ԽՕՍՔԵՐԸ Ի ՊԱՏԱՍԽԱՆ ԱՆԳԼ. ԾԱՆՈՒՑԱԳՐԻՆ

Զօր. տը Կօլ շաբաթ օր պատերազմական նախարարութեան մէջ ընդունելով մօտ 200 ֆրանսացի եւ օտար թղթակիցներ, շատ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ Սուրիոյ դէպքերու եւ առ հասարակ Մօտաւոր Արեւելքի հարցին առթիւ:

Առժամեայ կառավարութեան նախագահը մասնաւորապէս շեշտեց հետեւեալ կէտերը.—

1. Մօտաւոր Արեւելքի խնդիրը միջազգային է եւ չի կրնար կարգադրուիլ սահմանափակ ժողովի մը մէջ, ինչպէս առաջարկած էր բրիտանական կառավարութիւնը.— 2. Միայն գլխաւոր պետութեանց — մէջն ըլլալով Խ. Միութիւնը — եւ արաբական պետութեանց մասնակցութեամբ կազմուած խորհրդաժողով մը կրնայ կարգադրել Միջին Արեւելքի եւ շահակից պետութեանց ապագայ յարաբերութիւնները.— 3. Ծագած վէճերը պէտք է քննուին միջազգային գործակցութեան նոր տեսակէտով եւ ոչ թէ միջազգային մրցակցութեան հին տեսակէտով:

Զօրավարը նախ բացատրեց թէ ինք Սուրիոյ մէջ կրակը դադրեցնելու հրաման տուած էր Պ. Չըրչիլի ծանուցագիրն ստանալէ առաջ, եւ հարկ չէր դատած պատասխանել անոր: Կառավարութեան ներկայացուցիչներէն մէկը լրացուց այս յայտարարութիւնը, որով երեւան եկաւ թէ Մայիս 30ին Չըրչիլ իր մօտ հրաւիրած է Լոնտոնի ֆրանսական դեսպանը եւ խնդրած է որ Ֆրանսացիները դադրեցնեն կրակը եւ ենթարկուին Սուրիոյ բրիտանական հրամանատարին հրամանին: Դեսպանը այս առաջարկը հաղորդած է Փարիզ: Զօր. տը Կօլ ըսաւ թէ այս դիմումին վրայ ֆրանսական զօրքին հրամայուեցաւ դադրեցնել կրակը, բայց մնալ իրենց դիրքերուն մէջ: Հակառակ այս հրամանին, յաջորդ օրը Պ. Չըրչիլ կը ղրկէր իր խիստ ծանուցագիրը, որ կը վերջանար այսպէս.— «Երբ կրակը դադրի եւ բարեկարգութիւնը վերահաստատուի, մենք պատրաստ ենք եռանդամ բանակցութիւններ սկսելու հոս, Լոնտոնի մէջ»: Զօրավարը շարունակեց, ակներեւ դառնութեամբ.

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ԴԺՈՒԱՐԱՆԱՅ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

— «Մայիս 31ին ժամը 4.30ին ես Պ. Չըրչիլէն ստացայ ծանուցագիր մը զոր կարդացած էք եւ որ արդէն կարդացուած էր Պ. Իտընի կողմէ երեսփ. ժողովին մէջ: Այդ գիրը ոչինչ փոխեց եւ պիտի չփոխէ: Ես անհրաժեշտ չգտայ պատասխանել այդ գրին: Չէր արժեր պատասխանել, քանի որ հանրութեան սեփականութիւնը դարձած էր եւ կը կարծեմ թէ հասարակաց շահն ալ կը պահանջէ որ չպատասխանեմ»:

Յետոյ պատմական ակնարկ մը նետեց Սուրիոյ դէպքերուն վրայ: «Սուրիան հին խնդիր մըն է: Ան հինաւուրց ամբողջութիւն մըն է նոյնքան յարգելի, նոյնքան հին որքան աշխարհը, եւ որու մասին կը լսենք պատմութեան սկիզբէն ի վեր: Սուրիոյ եւ Արեւելքի մէջ կը գտնուինք դէմ դիմաց ընդհանրապէս արաբ ազգաբնակչութեանց, որոնք հակառակ իրենց վեհոգի յատկանիշներուն, միշտ կազմած են մասնաւորապէս փափուկ խնդիր մը: Այս Արեւելքին մէջ, Ֆրանսան դարերով, իր մտաւոր. հոգեկան եւ բարոյական ազդեցութեանց միջոցաւ, նաեւ արաբական աշխարհին հետ իր ունեցած մասնաւոր խնամութեամբ, ականաւոր դեր մը կատարած է: Անգլիան ալ, իր կողմէ, ընդհանրապէս ուրիշ պատճառներով, մասնաւորապէս առեւտրական եւ նաւային, նմանապէս կարեւոր դեր մը կատարած է: Վերջին պատերազմէն ետք, Անգլիոյ յանձնուեցան Իրաքի, Պաղեստինի եւ Անդրյորդանանի հոգատարութիւնները, իսկ Ֆրանսայի՝ Սուրիոյ եւ Լիբանանի հոգատարութիւնը: Հազիւ Ֆրանսա եւ Անգլիա միեւնոյն կացութեան մէջ մտած, դժուարութիւնները սկսան եւ ահա կը տեսնէք թէ վերջանալէ հեռու են: Ֆրանսայի քաղաքականութիւնն է անկախութեան եւ տնտեսական ամենամեծ զարգացման առաջնորդել Սուրիան եւ Լիբանանը: Երկու պատճառներ կը դժուարացնեն այս գործը,— առաջին՝ Սուրիան խառնուրդ մըն է զանազան կրօններու, երկրամասերու եւ ազգութեանց, երկրորդ՝ Անգլիոյ բռնած դիրքը»:

600.000 ԱՆԳԼ. ԶԻՆՈՒՈՐ 4—5000Ի ԴԷՄ

Զօրավարը դիտել տուաւ թէ բազմաթիւ անգլիացի գործակալներ կը գործեն Միջին Արեւելքի մէջ, խլրտումներ սարքելով Ֆրանսայի շահերուն դէմ: Խօսելով միայն վերջին դէպքերուն վրայ, ըսաւ թէ 1941ին ինք եւ հարիւրապետ Օլիվըր Լիթըլթըն համաձայնութիւն մը կնքեցին, որուն տրամադրութեամբ Ֆրանսան պիտի շարունակէր Սուրիան եւ Լիբանանը վարել այն իրաւասութիւններով զոր միշտ ունեցած է: Յետոյ, երկու կողմերը համաձայնեցան թէ ամբողջ Արեւելքը պէտք է կազմէ մէկ ճակատ ռազմագիտական գործողութեանց համար ընդդէմ Գերմաններուն եւ Իտալացիներուն եւ հրամանատարութիւնը յանձնուի Անգլիացիներուն: Նոյն համաձայնութեամբ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի բարեկարգութեան պահպանումը կը պատկանէր միայն Ֆրանսայի: Երբ Ֆրանսա հարկադրուեցաւ Սուրիայէն քաշել գրեթէ ամբողջ ֆրանսական զօրքը, Թունուզ եւ Ֆրանսա ղրկելու համար, առ առաւելն 4—5000 հոգինոց աննշան թիւ մը ձգելով, Անգլիացիները մեծամեծ ուժեր պահեցին,— մինչեւ 600.000 զինուոր: Ֆրանսա կ'ուզէր վերջ տալ ծանրացած կացութեան եւ փորձեց բանակցիլ Սուրիոյ եւ Լիբանանի կառավարութեանց հետ: Մայիս 8ին երկու կառավարութիւնները ըսին մեր ընդհ. ներկայացուցիչին թէ աւելորդ է բանակցիլ ֆրանսական առաջարկներուն վրայ եւ դէպքեր պատահեցան ամէն կողմ, տարածուելով Սուրիոյ գիւղերուն եւ Դամասկոսի մէջ: «Այս դէպքերը կատարուեցան զինեալ հրոսախումբերու կողմէ, որոնց դժբախտաբար յաճախ կ'օգնէին ոստիկանութիւնը եւ ոստիկան զօրքը: Անոնք կը գործածէին զէնքեր որ հայթայթուած էին բրիտանական իշխանութեանց կողմէ, եւ հակառակ եղած ազդարարութեանց, յարձակումներ կատարուեցան ֆրանսական կառավարութեան ներկայացուցիչներուն վրայ: Ֆրանսական զօրքը պաշարուած էր զօրանոցներուն մէջ եւ անհրաժեշտ էր պատասխանել: Այդպէս ալ եղաւ, առանց աւելորդ բռնութեան: Բարեկարգութիւնը արագօրէն վերահաստատուեցաւ: Դէպքերը ծաւալեցան Դամասկոսի մէջ, ուր հարկ եղաւ թնդանօթ գործածել»: (Զօրավարը այստեղ շեշտեց թէ միայն մէկ օդանաւ գործածուած է, եւ ոչ աւելի):

Տեղի անձկութեան պատճառով վաղուան կը ձգենք այս կարեւոր յայտարարութեանց միւս կէտերը:

Մոսկուայի միջամտութիւնը

Խ. Միութեան արտաքին գործավարութիւնը Յունիս 2ին զեկոյց մը հրատարակեց, որ կ'ըսէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը մասնաւոր կոչ մը ուղղած է Մեծն Բրիտանիոյ, Մ. Նահանգներու եւ Չինաստանի կառավարութեանց, Ֆրանսայի եւ Սուրիա-Լիբանանի միջեւ ծագած վէճին առթիւ: «Խորհրդային կառավարութիւնը մտահոգութեան մատնուած է այն թշնամութիւններէն որ ծագած են Սուրիա-Լիբանանի հողին վրայ: Կացութիւնը ծանրացած է մանաւանդ անոր համար որ երեք պետութիւնները, Ֆրանսա, Սուրիա եւ Լիբանան անդամ են Միացեալ Ազգերուն եւ կը մասնակցին Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովին»: Յիշելէ վերջ պատահած դէպքերը, խորհրդային կառավարութիւնը անհրաժեշտ կը գտնէ որ ստիպողական միջոցներ ձեռք առնուին, թշնամութեանց վերջ տալու եւ վէճը խաղաղութեամբ կարգադրելու համար: Այս առթիւ առաջարկներ կը ներկայացնէ Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Մ. Նահանգներու եւ Չինաստանի կառավարութեանց, որոնց կը վերաբերի խաղաղութեան կազմակերպութեան եւ միջազգային ապահովութեան հաստատման նախաձեռնութիւնը: Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ Խ. Միութիւնը Ֆրանսայի կողմը կը բռնէ այս հարցին մէջ:

*** Վերջին լուրերու համաձայն, կատաղի բազմութիւն մը Յունիս 2ին յարձակելով Դամասկոսի ֆրանսական մէկ պահականոցին վրայ, սպաննած է ֆրանսացի յիսնապետ մը եւ երկու Սենեկալցի զինուորներ: Անգլ. զօրքը ապահովութեան տակ առած է ֆրանսական զինուորները եւ քաղաքացիները, հրասայլերով եւ թնդանօթներով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՆ ՖՐԱՆՁԻՍԿՈՅԷՆ կը հեռագրեն թէ նոր տագնապ մը ծագած է: Խորհրդային պատուիրակութիւնը մերժած է որ եւ է իրաւախոհութիւն վեթոյի իրաւունքի մասին, եւ կը վախցուի որ ձգէ հեռանայ, եթէ ելք մը չգտնուի:

50—75.000 ԳԵՐԻՆԵՐ եւ աքսորականներ նոր ցոյց մը կատարեցին շաբաթ օր, զինուորական կարգով, Սէնի ձախ ափէն երկննալով մինչեւ Շան զ'Էլիզէ: Յաղթական Կամարին տակէն անցած ատեն խոշոր ծաղկեպսակ մը դրին Անծանօթ Զինուորի դամբարանին վրայ: Յետոյ գացին գերիներու նախարարութեան պաշտօնատունը: Բազմաթիւ դրօշներու եւ նշանատախտակներու վրայ արձանագրուած էին հետեւեալ պահանջները.— Հագուստ կ'ուզենք, կօշիկ, երեք ամիս վճարովի արձակուրդ եւ աշխատանք, վճարումի յաւելում եւն.: «Գործ եւ ոչ թէ խօսք»: Կը պահանջէին նաեւ որ նախարարը հրաժարի:

ԼԱՎԱԼ Ֆրանսա կը սպասուի այսօր-վաղը եւ շիտակ Ֆրէնի բանտը պիտի առաջնորդուի: Կը հերքուի անձնասպանութեան լուրը:

ՀԻԹԼԷՐԻ մէկ գաղտնի հրահանգը գտնուած է, որուն համաձայն դեռ 1940 Նոյեմբերին որոշած էր յարձակիլ Ռուսիոյ վրայ — արշաւանք մը որ տեղի ունեցաւ 1941 Յունիս 22ին:

51 ՆԱՑԻՆԵՐ ՊԻՏԻ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԻՆ, ամէն անգամ որ մահափորձ մը կատարուի խորհրդային զինուորի մը կամ պաշտօնատարի մը դէմ: Վերջերս կարգ մը դէպքեր պատահած ըլլալով Պերլինի մէջ, այս ազդարարութիւնն ուղղուեցաւ քաղաքապետին միջոցաւ:

«Հայ Երգի Օր»ը

Այս տարի եւս Փարիզի Հայկական Երգչախումբը 10 Յունիս Կիրակի կէս օրէ վերջ Սալ Կավոյի մէջ կը տօնէ «Հայ երգի օրը», որ հաստատուած էր 1935ին:

Չկայ որ եւ է արտայայտութիւն որ կարենայ այնքան հարազատ կերպով ցոլացնել մեր ժողովուրդին սէրն ու կարօտը, լացն ու սուգը, խինդն ու ծիծաղը, եւ վերջապէս հզօր մարտնչումն ու ահեղ պայքարը, որքան հայ երգը, իր զանազան երանգներով:

Այդ օրը, Հայաստանի եւ արտասահմանի 25է աւելի հին ու նոր երաժշտագէտներու լաւագոյն գործերը հանդէս պիտի գան, խմբերգով, մեներգով, դաշնակով եւ ջութակով:

Անգաղտնապահութիւն ըրած չենք ըլլար, երբ այժմէն յայտնենք թէ, շնորհիւ Պ. Արայ Պարթեւեանի բարձր տաղանդին եւ անխոնջ կորովին, այս տարի ալ, որպէս առաջին ունկնդրութիւն, մեծագոյն հաճոյքը պիտի ունենանք լսելու Չարենցի «Ես իմ անոյշ Հայաստանի» քառաձայն խմբերգը:

Հայաստանի մէջ թէ արտասահման՝ միշտ պատնէշին վրայ, ի խնդիր հայ ժողովուրդի մշակութային եւ գեղարուեստական արժէքներու յարատեւ ճոխացման եւ զարգացման: Ահա «Հայ-Երգի Օրուան» պատգամը:

Ս. Յովհաննէսեան

ՄԻՍՈՎ ԿԵՐԱԿՈՒՐ պիտի տրուի ճաշարաններու, պանդոկներու, սրճարաններու, ակումբներու եւ առ հասարակ բոլոր նման հաստատութեանց մէջ, բացի գործարաններու յատուկ ճաշարաններէն, միայն կիրակի եւ տօն օրերը, այն ալ ցերեկին:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆՑՆՈՂ ՀԻՆԳ ՏԱՐԻՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մասիս Մ. Միութիւնը սա հինգ տարուան փոթորիկներու ընթացքին, իր տասնեակ պատանի եւ երիտասարդ մարզիկներով, նախանձելի յաջողութիւններ շահեցաւ աւելի բարձր խումբերու դէմ: Տեղական թերթերը շատ անգամներ գրած են այս մասին:

1944 Յուլիսին, «Միլիս»ները բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարեցին փողոցէ փողոց, տունէ-տուն: Բժիշկներ եւ շատ մը անմեղ զոհեր, որոնց մէջ քանի մը հայ երիտասարդներ ալ:

Ամիսներ առանց լուրի մնալէ վերջ, օր մըն ալ, երբ արդէն Դիմադրական Ճակատը կը ծաւալէր, մեր այս երեք երիտասարդները մեծ քաջագործութիւններ կը կատարեն: Աղտոտ ու կոտրած շոգեկառքին մէջ, իբրեւ կենդանիներ, երբ բռնի Գերմանիա կը քշուին, անոնք վար կը ցատկեն, իրենց հետ փախցնելով կարգ մը ֆրանսացի երիտասարդներ, ու կ'ազատուին: Եւ այսօր նոյն Ֆրանսացիները հպարտութեամբ կը խօսին իրենց հայ ընկերներուն մասին:

Աղքատախնամը.— Լիոնի Ազգ. Միութեան ջանքերով, 1943 Սեպտեմբերին մեր քաղաքին մէջ ալ կազմուեցաւ Աղքատախնամ միութիւն մը, որ մօտ մէկ տարուան ընթացքին հոգաց տասնեակ մը կարօտ ընտանիքներուն պէտքերը: Այսօր ալ, նոյն իրերօգնութեան գործը կը շարունակուի, համերաշխութեամբ:

Հայ Ա. Ճակատը հոս ալ իր մասնաճիւղն ունի: Կ'ըսեն թէ՝ նոր ընտրութիւն պիտի ըլլայ: Մաղթենք որ համերաշխ գետնի վրայ կատարուի, ինչպէս ամէն տեղ, յանուն գաղութին բարօրութեան:

Սաfo

ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Վիէնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր այն հայրենակիցները որոնք 1939—1945 ծառայած են ֆրանսական բանակին մէջ, իբրեւ պարտադիր զինուոր կամ կամաւոր: Նմանապէս կը հրաւիրուին 1914—1918ի մեր ռազմիկ կամաւոր ընկերները, անխտիր եւ ստիպողաբար: Ժողովը՝ Սէրքըլ-Կաթոլիկ սրահին մէջ, 9 Յունիս, շաբաթ օրը երեկոյեան ժամը 8ին:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ Հ. ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ կազմակերպած երեկոյթը յետաձգուած է: Մանրամասնութիւնները պիտի հաղորդուին առաջիկային:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme . 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Mercredi 6 Juin 1945 Չորեքշաբթի 6 Յունիս

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4420-Նոր շրջան թիւ 49 | Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ | Գին՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

1944 ՅՈՒՆԻՍ 6

Այսօր, 6 Յունիս, տարեդարձն է այն հսկայական, իսկապէս աննախընթաց արշաւանքին որ կատարուեցաւ Դաշնակիցներուն կողմէ, խորտակելու համար հիթլէրական բռնակալութիւնը։

Ամբողջ Եւրոպան լուծի տակ էր պատերազմին սկիզբէն ի վեր, իբրեւ հետեւանք «շանթահարիչ» ռազմագիտութեան մը։ Տարիներով պատրաստուած «ամբողջական պատերազմ»ի համար, թրծուած՝ ցեղային գերազանցութեան մոլեռանդութեամբ, Նացի Գերմանիան ասպարէզ կ՚իջնէր յանուն «կենսական տարածութեան»։ Նշանախօսք մը որ հետզհետէ ոլորուելով, տափակնալով դարձաւ գոյութեան պայքար։ «Եթէ պատերազմը կորսնցնենք, այլեւս կորսուած ենք իբրեւ պետութիւն եւ իբրեւ ժողովուրդ։ Ձեր զաւակները, ձեր մայրերն ու քոյրերը պիտի դառնան գերի, պոռնիկներ՝ զօրանոցներու համար»։

Ա՛յս էր օրհասական մարտակոչը անոնց որ մասնաւորապէս 1940էն ի վեր կը դողացնէին Եւրոպան, իրենց զարհուրելի սպառազինութիւններով, միլիոններու գերեվարութեամբ, ամբողջ երկիրներու եւ ժողովուրդներու սարկացումով, անհաշիւ ընդակահարութիւններով եւ կախաղանով։

Եւրոպան դարձած էր զօրանոց եւ զինարան։ Սպանդանոց եւ «լքեալ գոյք»։

Եւ աւարը անձեռնմխելի դարձնելու համար, որուն յաղթականը յղացած էր ցնորական ծրագիր մը,— բովանդակ Եւրոպան պաշարել սպառազէն, անծայրածիր պարիսպներով, որպէսզի ոչ ոք համարձակի ներս մտնել։

Այսպէս պիտի հաստատուէր «նոր կարգուսարքը», հովանաւորութեամբ աւի մը մոլեռանդ, վայրագ եւ զինապաշտ երազատեսներու, որոնք ամէն բան նախատեսեր էին, բացի մէկ տարրական իմաստութենէ,— ժողովուրդներու կամքը։

Անոնք տրորեր, հարթեր էին նոյնիսկ իրենց ժողովուրդին գիտակցութիւնը։ «Կենսական տարածութիւնը» դարձած էր պարզ աշխարհակալութիւն։ Ապրելու իրաւունքը վերածուած էր ուրիշները զգետնելու, հրամանկատար, լծվար բազմութեանց վերածելու դրութեան։ Եւ ինչ որ «նոր կարգ ու սարք» անուաներ էին, այլեւս կը նշանակէր — Ես պիտի հրամայեմ, դուն պիտի համակերպիս։ Ես տէր-տիրական, դուն հպատակ։ Ես իշխան, դունստրուկ։

Եւ եթէ խելօք միտքեր ալ ունէին, թուղթի վրայ, այդ բոլորը աղճատուեցան եւ դարձան հասարակ ծաղրանկար։

Մարդիկ մոռցան թէ ամէնէն հրապուրիչ ծրագիրն ալ դատապարտուած է խորտակուելու, երբ կը հիմնուի բռնութեան, արիւնի եւ աւերի, աքսորի կամ կախաղանի վրայ։ Մոռցան, մանաւանդ, որ սուրը սուրով կը խորտակուի։

Արդարեւ, զօրքի, զէն ու զրահի, ռազմագիտութեան եւ զինարուեստի գերազանցութիւնն էր որ ապահովեց «շանթամարտ»ներու առաջին շարքը։ Բայց, երեք-չորս տարի վերջը, այդ գերակշռութիւնը արդէն սարսիլ, ճարճատիլ սկսած էր։

Հազար օդանաւի դիմաց տասը հազար։ Քսան հազար հրասայլերու դէմ քառասուն հազար։ Գիտութեան դէմ տասնապատիկ աւելի գիտութիւն։ Ռազմագիտութեան, ճարտարարուեստի, աշխատանքի եւ կազմակերպութեան դէմ նոյնքան եւ աւելի յառաջդէմ, անսպառ պատրաստութիւն։

Եւ քաջութիւն, անձնուիրութիւն։ Միլիոններու գրոհ, ամբողջ ժողովուրդներով։

Այսպէ՛ս էր որ յաջողեցաւ 1944 Յունիս 6ը,— արշաւանք դէպի Եւրոպա։ Ճարճատում «Ատլանտեան պարիսպներուն»։ Եւ այնուհետեւ ճեղք բոլոր ճակատներուն վրայ։

Ու միայն բանակները չէին որ հարթեցին ճամբան, այլեւ «մաքի»ները, բոլոր այն երկիրներուն մէջ ուր տուն-տեղ էր եղած յաղթականը։ Ժողովուրդներու յաւիտենական ոգին, ըմբոստ ոգին, դիմանալով բոլոր բռնութեանց եւ տառապանքներուն, դարձած էր անտանելի մղձաւանջ մը բռնակալներուն համար։ Զանգուածային ընդակահարութիւններն ու աքսորները փոխանակ ընկճելու, թեւ կուտային ըմբոստներու յառաջող բազմութեանց։ Եւ երբ Յունիս 6ի ազդանշանը տրուեցաւ, ամէն տեղ ալ, «ներքին ուժերը» կը կազմէին ճշմարիտ բանակներ, կազմ եւ պատրաստ մահացու անակնկալներ սարքելու։

Նոր պատմութիւն մը կը սկսի 1944 Յունիս 6էն։ Իրական երկունք մը, աշխարհի համար։

Շ.

Ի՞ՆՉ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻՆՔ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ԿԱՐՍԻ ԴԱՇՆԱԳՐՈՎ

Բ.

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Խ. Ռուսիոյ ներքին նպատակն էր՝ զանազան զիջումներով՝ սանձահարել Թուրքիան Անդրկովկասի մէջ եւ այդ զիջումներով, այլ դետնի վրայ, շահիլ իսլամական աշխարհի՝ Թուրքիոյ հետ կապուած՝ հակումը։ Թուրքերը՝ լաւ հասկցած այդ ամէնը, ոչ մէկ յարմար առիթ աչքէ ձգեցին, առանց օգտագործման։ Միջազգային ուժերու փոխ-յարաբերութիւնն ալ առիպեց, որ Մոսկուայի եւ Անգարայի միջեւ կնքուի դաշնագիր մը։ Այս դաշնագիրը ստորագրուած է 1921 Մարտ 16ին Մոսկուա։ Եօթ ամիս վերջ, յաջորդեց 1921 Հոկտեմբեր 13ի Կարսի դաշնագիրը։ Թէ Մոսկուայի եւ թէ Կարսի դաշնագրերն են, որ առաջ դարձան 1925ի բարեկամութեան եւ չէզոքութեան աղմկայոյզ դաշնագրի համար։ Առանց այս երկու դաշնագրերու, մանաւանդ առանց Մոսկուայի դաշնագրին, չէր կրնար կնքուիլ 1925ի դաշնագիրը։ Այդ երկու,— Մոսկուայի եւ Կարսի,— վաւերագրերու քննութեամբ է որ պարզ կը տեսնուին Հանրապետական Թուրքիոյ դիտումները՝ մասնաւորապէս Անդրկովկասի եւ, ընդհանրապէս, Խորհ. Միութեան մասին։

Մոսկուայի դաշնագիրը կը կոչուի «բարեկամութեան եւ եղբայրութեան» դաշնագիր։ Դաշնագրի հիմք ընդունուած է «ազգերու եղբայրութիւնը եւ ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքները» եւ նաեւ Խ. Ռուսիոյ ու Թուրքիոյ միասնական կռիւը՝ Իմպերիալիզմի դէմ։

Դաշնագրի առաջին յօդուածով Խ. Ռուսաստանը կ՚ընդունի Թուրքիա մը այն սահմաններով, որ գծուած է 1920 Յունուար 28ին Թրքական ազգային ուխտով՝ Կ. Պոլսոյ մէջ։ Այդ յօդուածով կ՚որոշուի նաեւ Թուրքիոյ եւ Խ. Ռուսիոյ սահմանը՝ սկսած Սեւ Ծովի ափին գտնուած Սարպ գիւղէն. սահմանագիծը կ՚անցնի այնուհետեւ Խեթիս—Մտա լերան վրայով եւ Շաւշէթ-Կաննի-Դագ լեռներու ջրբաժան գծով ու կը շարունակուի Արփաչայ եւ Արաքս գետերու հունով՝ մինչեւ Ներքին Գարասու։ Այս սահմանագծումը մանրամասնուած է դաշնագրին յաւելուածներով։

Երկրորդ յօդուածով Թուրքիան «կը համաձայնի զիջիլ» Բաթում քաղաքը եւ նաւահանգիստը Վրաստանի գերիշխանութեան, պայմանով որ «Թուրքիոյ պէտք է տրուի՝ առանց մաքսի՝ ազատ թրանզիթի իրաւունք ամէն տեսակ ապրանքներու համար, որոնք կ՚ուղարկուին նաւահանգիստէն Թուրքիա կամ Թուրքիայէն Բաթումի նաւահանգիստով այլ երկիրներ»։ Առաքումները նաւահանգիստէն պէտք է կատարուին առանց յապաղումի եւ առանց ո եւ է գանձումի։

Մեզ, Հայերուս համար մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ դաշնագրի երրորդ յօդուածը։ Այդ յօդուածով դաշնագիր երկու կողմերը կը համաձայնին. Ա.— Նախիջեւանի շրջանը, որ աշխարհագրական սահման չունի Ադրբէջանի հետ, կազմէ ինքնավար հողամաս եւ դրուի Ադրբէջանի հողատարութեան տակ։ Բ.— Ադրբէջանը իրաւունք չունի զիջելու այդ հողատարութիւնը ուրիշ որ եւ է պետութեան։

Պարզ է, ուրիշ պետութիւն ըսուածը Հայաստանն է, որուն ոչ մէկ պայմանով Ադրբէջանն իրաւունք չունի զիջելու Նախիջեւանի ինքնավար շրջանի հողատարութիւնը։

Յօդուած վեցերորդով Խ. Ռուսաստանը կը յայտարարէ, թէ Թուրքիան ազատ է բոլոր տեսակի պարտաւորութիւններէն, որոնք հիմնուած են միջազգային ո եւ է համաձայնագրի վրայ՝ կնքուած Թուրքիոյ եւ ցարական կառավարութեան միջեւ։

Յօդուած 13րդով Ռուսաստանը կը պարտաւորուի իր նիւթական միջոցներով զինուորական եւ քաղաքական բոլոր գերիները բերել մինչեւ թրքական սահմանը։ Թուրքիան նման պարտաւորութիւն չունի, պարզ այն պատճառով, որ հոն գերի չկայ. բոլորը կնքած են իրենց մահկանացուն։

Յօդուած 15րդով Խ. Ռուսաստանը կը պարտաւորուի միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի Անդրկովկասի հանրապետութիւնները նոր դաշնագիր կնքեն Թուրքիոյ հետ եւ այս պայմանագրին մէջ յիշուած իրենց վերաբերող բոլոր կէտերն ընդունին։ Այս յօդուածի հիմով է որ ծնունդ կ՚առնէ Հայերուս համար աղետաբեր Կարսի դաշնագիրը։

Մոսկուայի դաշնագիրը, ինչպէս տեսանք, զիջումներու շարք մըն է, որ կ՚ընէ Խ. Ռուսիան Թուրքիոյ, առանց ո եւ է հատուցումի։

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՐՊԵՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

Կացութիւնը դեռ անորոշ

Դամասկոսէն կը հեռագրեն Յունիս 4 թուականով.— Ֆրանսական զօրքը այսօր քաշուեցաւ քաղաքէն։ Սուրիոյ միւս քաղաքներուն մէջ ալ ֆրանսական զօրքը եւ բնակիչները հեռացան, բրիտանական զօրքին պաշտպանութեամբ։ Դամասկոսի մէջ զինուորները իրենց զօրանոցներէն դուրս ելան այսօր օրն ի բուն։ Պահակազօրքը, որ 3000ի կը հասնի, գնաց մասնաւոր բանակատեղի մը, Մէզզէի մօտ, Դամասկոսէն իբր 7 քիլոմեթր հեռու։ Ֆրանսական զօրքը Դամասկոսէն հեռացաւ անցնելով հանդարտ փողոցներէ եւ օրուան խաղաղ ժամերուն, (ցերեկուան քուն), որպէսզի խուսափի թշնամական ցոյցերէ։ (Ռիւթէր)։

Իսկ ամերիկեան գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ ամբոխը անարգական ցոյցեր ըրաւ, երբ ֆրանսական հետեւակազօրքը, հրասայլերը եւ թնդանօթները կը քաշուէին քաղաքէն, ընդ հսկողութեամբ անգլիական զօրքին։ «Քաղաքէն դուրս տանող լայն պողոտան լեցուած էր անապատէն եկած շէյխերով որոնք պէտէվէի հագուստներ հագած էին, ինչպէս եւ փէսաւոր քաղաքացիներով, հովիւներով որոնք Ս. Պօղոսի ժամանակէն մնացած վրայ-գլուխ ունէին, լայն վարտիքներ հագած գիւղացիներով եւ Տիւրզերով։ Այս բազմութիւնը կը ծափահարէր, երբ անգլիական զօրքը կ՚անցնէր ինքնաշարժներով, բեռնակառքերով, զրահապատ կառքերով եւ հրասայլերով։ Երբեք այսքան ժողովրդականութիւն շահած չէր Անգլիան Միջին եւ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ։

Տակաւին Չէրքէզներ եւ Սենեկալցի զինուորներ կը գտնուին Դամասկոսի մէջ, անգլիական զօրքին հսկողութեան տակ։ Շատ չանցած քաղաքը բոլորովին պիտի պարպուի ֆրանսական զինուորներէ որոնք աչքէ հեռու վայրեր պիտի փոխադրուին, որպէսզի ընդհարումներ չպատահին։ Արեւելքի ֆրանսական հրամանատարը Դամասկոս հանդիպելով, տեսաւ ռմբակոծութեան հետեւանքները։

Ճէմիլ Մէրտամ պէյ, Սուրիոյ առժամեայ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.— «Անցեալ Մայիսի ընթացքին մենք բացէ ի բաց տեղեկացուցինք Ֆրանսացիներուն թէ ցաւալի հետեւանքներ պիտի ծագին, եթէ նոր զօրք հանեն։ Մենք մեր կարելին փորձեցինք հետեւելու համար անգլ. կառավարութեան խորհուրդներուն, որպէս զի բարեկամաբար լուծուի մեր վէճը Ֆրանսացիներուն հետ։ Մենք ունինք փաստաթուղթեր Մայիս 20 եւ 26 թուակիր որոնք կ՚ապացուցանեն թէ Ֆրանսացիները դաւ մը կը պատրաստէին, խռովութիւններ յարուցանելու համար Սուրիոյ մէջ։ Մենք ընդհակառակն խուսափեցանք խռովութիւններէ եւ հրամայեցինք մեր ոստիկան-զօրքին կրակ բանալ միայն յարձակման պարագային։ Ֆրանսայի վերջին արարքները ջնջեցին ինչ որ մնացած էր իր եւ Սուրիոյ միջեւ, իբրեւ բարեկամական յարաբերութիւն։ Սուրիական կառավարութիւնը բոլորովին խզած է իր յարաբերութիւնները Ֆրանսացիներուն հետ եւ կրնայ վերանորոգել միայն դիւանագիտական սովորական միջոցներով, առանց անտեղի առաւելութիւններ տալու Ֆրանսացիներուն։ Մենք չենք ճանչնար որ եւ է իրաւունք հիմնուած աւանդութեան վրայ, բացառիկ դիրք մը տալու համար Ֆրանսայի։ Մենք պատրաստ ենք բոլոր խնդիրները լուծելու հաւասարութեան եւ արդարութեան հիման վրայ»։

Նախարարը այս առթիւ յայտնեց թէ անցեալ շաբթու Դամասկոսի մէջ ունեցած են 400 մեռեալ, 100 անհետացած եւ 500 վիրաւոր։

Խորհրդակցութիւններ եւ կարծիքներ

Երկուշաբթի օր Փարիզի անգլիական, խորհրդային եւ ամերիկեան դեսպանները զօր. տը Կօլի այցելեցին զատ զատ, այնպէս որ կարելի չեղաւ հաւաքական խորհրդակցութիւն մը կատարել։

Զօր. տը Կօլ իր առջի օրուան յայտարարութեանց մէջ կ՚ըսէր թէ հրամայած է ֆրանսական զօրքին դադրեցնել կրակը, բայց պահել իրենց դիրքերը։ Արդ, ինչպէս կը հաստատեն վերջին լուրերը ֆրանսական զօրքը ոչ միայն ձգած է իր դիրքերը, այլեւ 3000 զինուորներ հեռացած են Դամասկոսէն։ Լուսաբանութիւններ խնդրուած ըլլալով այս հակասութեան մասին, կառավարութեան ներկայացուցիչներէն մէկը բացատրեց թէ զօր. տը Կօլ կրակը դադրեցնելու հրաման տուած ատեն, պատուիրած էր հաշտարար տրամադրութեամբ վարուիլ Անգլիացիներուն հետ։ Ուրեմն, կրակը դադրեցնելէ զատ, Ֆրանսացիները աւելի յարմար դատած են հեռանալ, որպէսզի անախորժութիւններ չծագին։ Միեւնոյն ատեն որոշած են Պէյրութ փոխադրել ֆրանսական հպատակները։

Իրազեկներ դիտել կուտան թէ ֆրանսական կառավարութիւնը դժուարութեանց կը մատնուի

ԹԱՏՐՈՆ

Փոթորիկէն վերջ

Անցեալ երկուշաբթի իրիկուն Իէնայի սրահին մէջ, Հ. Ա. Ճ.ի թատերախումբը ներկայացուց նոր խաղ մը, Վ. Սվաճեանի «Փոթորիկէն վերջ»ը։

Նի՞ւթը.— Ռուսաստանի կամ Ռուսահայաստանի մէկ անկիւնը, — չենք գիտեր ուր — ընտանիք մը (բոլորն ալ հագուած վերջին նորաձեւութեամբ), բաղկացած Հայր Աչօէն, իր աղջիկ Սիրուշէն եւ քրոջ աղջիկէն՝ Լիզիկ որ այրի ըլլալէն ի վեր կ'ապրէ մօրեղբօրը հետ։

Հայր Աչօ հարուստ վաճառական մըն է, խըստաբարոյ եւ խաղաղ կ'ապրի, երջանիկ իր զաւակով։ Ընտանիքը ունի Թրքահայ դրացի Պ. Աստուածատուրը որ տունին լաւ բարեկամն է, եւ որուն տղան՝ Արմէն Փարիզ գացած է ուսանելու։ Երկու հայրերու չօշափած երազն է տեսնել իրենց զաւակներուն միացումը։

Ա. արարին գործողութիւնը կը սկսի Աստուածատուրի տղուն՝ Արմէնի Փարիզէն քաղաք հասած օրը։ Երկու հայրերը ուրախ են, իրենց երազը վերջապէս իրականութիւն պիտի դառնայ… բայց աւա՜ղ, Սիրուշի սիրտը գրաւած է տունին ծառան՝ կոշտ ու կոպիտ Աւօն։ Սիրուշ հակառակ հօրը ստիպումին, կը մերժէ անոր առաջարկը, չուզեր նոյնպէս յայտնել իր սիրածին անունը։ Արմէն իր կարգին չուզեր որ իր ալ երկար ատենէ ի վեր երազած այդ ամուսնութիւնը կատարուի ստիպումի տակ։ Կը հպատակի Սիրանուշի որոշման եւ վեհանձն, կ'ուզէ նոյնիսկ օգնել անոր, եւ երջանիկ տեսնել զինքը, հոգ չէ թէ ուրիշի մը հետ։

Բոլորը տխուր են տունին մէջ, բացի մէկէն որուն դաղտնի բաղձանքն է տիրանալ Հայր Աչօի հարստութեան։ Այդ մէկն է Աչօի քրոջ աղջիկը՝ Լիզիկը։

Բ. արարին կը տեսնենք Հայր Աչօն, բոլորովին ինկած, անձնատուր գինիին, եւ տան մէջ միշտ տխուր։ Ոչ մէկ խօսք կ'ուղղէ իր աղջկան։ Երկուքն ալ լուռ կը տառապին, մինչ Լիզիկ կը ջանայ իր քսութիւններով ժառանգութենէ զրկել տալ Սիրուշը։ Բայց Արմէն կը հսկէ, ան գուշակած է Լիզիկի նպատակը։ Կը խօսի անոր հետ, կը գգուէ անոր բարի զգացումները եւ ահա յանկարծ, հըրաշքով, չար Լիզիկը կը դառնայ հրեշտակ Լիզիկ մը որ այսուհետեւ պիտի աշխատի Արմէնի հետ, միացնել Աւօն եւ Սիրանուշը։ Ոչ միայն այդ։ Լիզիկ խիկապէս կերպարանափոխուած, կը խոստանայ նոյն ժամանակ ամուսնանալ տան երկրորդ ծառային՝ Քերոբի հետ, որուն սէրը մինչ այդ խաղալիկ դարձուցած էր, եւ աւելին օգնել անոր ընտանիքին որ դրամական նեղ կացութեան մէջ է։

Տան մէջ բոլորը հիմա գիտեն թէ Սիրուշ կը սիրէ Աւօն… այդ կոշտ ու կոպիտ գործակատարը։ «Աւօն ինծի յայտնեց իր սէրը, կը բացատրէ Սիրուշ, եւ այնքան տխուր էր որ մխիթարեցի»…։ Սակայն Հայր Աչօն եւ ներկաներն ալ միասին չեն ուզեր հաւատալ… «ի՞նչ, այդ կեատան *իմ աղջըկանս հե՞տ», կ'ոռնայ Հայր Աչօ… «կորսուի՛ր, կորսուի՛ր տունէս, առ քեզի բաժին ինկած դումարը եւ կորսուի՛ր»։ Կը յառաջանայ դէպի գզրոցը ուր աղջկան դրամը դրուած էր, բայց ոչինչ կը գտնէ հոն։ Գաղանացած, ինքզինքը զսպելու անկարող, կը քաշուի իր սենեակը… Բոլոր կասկածները կը կեդրոնանան Աւօի վրայ։*

Գ. արարն է։ Սիրուշ կը պատրաստուի հեռանալ ընտանեկան յարկէն։ Բայց Աւօն, որ աւելի Սիրանուշի ժառանգութիւնը քան անձը կը սիրէ, շատ գոհ չէ լսելով որ Հայր Աչօ ժառանգութենէ զրկած է իր աղջիկը։ Զուզեր տունէն հեռանալ, պատրուակելով թէ զինքը իբր գող ամբաստանած են եւ պէտք է մնայ մինչեւ արդարութեան երեւան գալը…

(Մնացեալը յաջորդով) *ՄՈՒՇԵՂ*

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ, 28 Մայիս.— Մեր գաղութը կը բաղկանայ մօտ 150 ընտանիքներէ, ցրուած Օպնա, Վալս, Սէն Փիէռ եւայլն։

Կան քանի մը խանութպաններ, կօշկակարներ, դերձակներ, լուսանկարիչ մը, գուլպայագործ մը, իսկ մնացածները կ'աշխատին մետաքսի, ճախարակի, ապակիի եւայլ գործարաններու մէջ եւ հողագործներու քով։

Անձնական գործ ունեցողները բարեբախտ վիճակի մը մէջ են, իսկ գործաւորները տնտեսապէս քայքայուած, կ'ապրին իրենց օրականներով։

Պատերազմը հռչակուած ատեն, ասկէ ալ բազմաթիւ Հայեր զինուորագրուեցան եւ 12 հոգի մինչեւ վերջերս գերի էին Գերմանիոյ մէջ։ Բարեբախտաբար վերադարձան, բացի մէկէն որ կը սպասուի։ Կայ նաեւ մէկ կորուստ։

Ազատագրական շարժումին ալ քանի մը երիտասարդներ մասնակցեցան «Մաքի» բարձրանալով եւ շարք մը կռիւներու մասնակցելով։

Գերման բռնակալութեան ներկայացուցիչներուն վայրագութիւնները հոս ալ խոր վրդովում պատճառեցին։ Գաղութը մեծ մասով չէզոքներէ կը բաղկանայ։ Կան զանազան հոսանքներու պատկանող սակաւաթիւ անձեր, սակայն որ եւ է անախորժութիւն չէ պատահած։

Ազգային կեանք, շարժում մը գոյութիւն չունի։ Լիոնի, Վալանսի եւ Մարսէյլի Ազգ. Միութիւնները, իրենց կրօնական դասովն ու վարչութիւններով, ցարդ անտարբեր մնացած են այս գաղութին հանդէպ։ Ազգ. Ճակատ ալ գոյութիւն չունի։ Միակ գնահատելի աշխատանքը Կովկասահայ, աւելի ճիշդ Հայաստանցի գերիներու հանդէպ ցոյց տրուած գործունէութիւնը եղաւ, որու մասին պիտի գրեմ յաջորդով։— Տարագիր

ՃԱՓՈՆԻ ՆԱԽԱՏՈՐՄԸ ուխտած է անձնասպան ըլլալ բոլոր նաւերով, օդանաւերով եւ նաւակներով, հարուածելու համար Դաշնակիցները։ Ճափոնցիները մասնաւոր օդապարիկներ շինած են, որոնք պիտի կրնան Ամերիկա հասնիլ 100 ժամէն եւ ռմբակոծել քաղաքները, «անձնասպանութեան խումբերով»։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Փրավտան» խստօրէն կը քննադատէ Ֆրանսայի նախապատերազմեան վարիչները, Տալատիէ, Փօլ Ռէյնօ, Ալպէռ Սառօ եւ Իվօն Տէլպօս, ըսելով թէ անոնք ծանօթ «երկու հարիւր ջոջ ընտանիքներուն» հետ կը ջանան խափանել երկրին ժողովրդապետական վերածնութիւնը եւ վերաշինութիւնը։ Բոլշեւիկ պաշտօնաթերթը «վերադարձող ուրուականներ» կը կոչէ նախկին նախարարները։

Փարիզի մէջ, օրը օրին հետեւելու համար կացութեան, որովհետեւ պաշտօնական լուրերը 24 ժամ ուշ կը հասնին, հաղորդակցութիւնները խանգարուած ըլլալով։

Մինչ այս մինչ այն, խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին բոլոր մայրաքաղաքներուն մէջ։ Պ. Չըրչիլ երէկ պիտի պատասխանէր զօր. տը Կօլի, երեսփ. ժողովին մէջ, փոխան արտաքին նախարար Իտընի որ հիւանդ է։ Ամէն պարագայի մէջ, Սուրիոյ խնդիրը «միջազգային դնդակախաղ մը» պիտի դառնայ, ինչպէս կը գրէ ամերիկեան թերթ մը։

**** Անգարայէն կը հեռագրեն թէ Թուրք մամուլը ընդհանրապէս կը գնահատէ Ֆրանսայի չափաւոր դիրքը։ Կիսապաշտօնական «Ուլուս»ը ուրախութիւն կը յայտնէ որ մարեցաւ «Միջին Արեւելքի մէջ ծագելիք հրդեհը»։ Կարգ մը թերթեր դիտել կուտան թէ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի ընթացքը չի համապատասխաներ Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովի մթնոլորտին։*

Փրավտա, *Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, առաջին անգամ ըլլալով կ'արտայայտուի այս տագնապի մասին։ Թերթը ցաւալի կը գտնէ պատահած դէպքերը, «որ կը հակասեն տըրուած որոշումներուն։ Խ. Միութեան հանրային կարծիքը ջերմապէս կը յուսայ թէ խորհրդային կառավարութեան ծանուցագիրը պիտի յանգի վէճին խաղաղ լուծման»։*

Արաբական համագումար

Երկուշաբթի օր Գահիրէի մէջ բացուեցաւ Արաբական Դաշնակցութեան համագումարը, քննելու համար Միջին Արեւելքի խնդիրը։ Եգիպտական մամուլը լայնօրէն կը զբաղի այս տագնապով եւ կը պահանջէ որ Եւրոպացիները հասկնան արաբ ժողովուրդներուն զգացումները եւ ճանչնան անոնց իրաւունքները։ «Եթէ կարգ մը երկիրներ ոտքի ելած են, ուրիշ արաբ ազգեր կը սպասեն եւ կը պատրաստուին։ Անոնք կը յուսան թէ եւրոպական պետութիւնները պիտի քաշեն իրենց բոլոր զօրքը ճափոնական պատերազմէն վերջը եւ Արաբներուն պիտի վերադարձնեն այն իրաւունքները զոր իրենց ձեռքը կը պահեն տակաւին»։

ՉԸՐՉԻԼ ԲՈՒՌՆ ՃԱՌ ՄԸ ԽՕՍԵՑԱՒ ընկերվարութեան դէմ, ընտրական պայքարին առթիւ։ Ըսաւ թէ «ազատ խորհրդարանը խոտելի է ընկերվարական վարդապետութեան համար։ «Աւելի առաջ կ'երթամ, եւ ի խորոց սրտի կ'ըսեմ թէ ընկերվարական կարգուսարք չի կրնար հաստատուիլ առանց քաղաքական ոստիկանութեան։ Ամբողջ երկրին կեանքը վարող ընկերվարական կառավարութիւն մը չի կրնար թոյլ տալ ազատ, սուր կամ բուռն արտայայտութիւն հանրային դժգոհութեան։ Անոնք պիտի հարկադրուին ետ երթալ դէպի Կէսթափոյի ձեւ մը» եւն.։ Վարչապետը ծաղկեց նաեւ Ազատականները։

7.500.000 *ԼԵՀԵՐ պիտի հաստատուին Գերմանիոյ այն հողերուն մէջ որ պիտի կցուին Լեհաստանի։ Գերմանները բռնի պիտի տեղահանուին այդ հողերէն։*

Թղթադրամներու փոխանակութիւնը

Երկուշաբթի օր արտակարգ տեսարան մը կը պարզէին Փարիզի պողոտաներն ու փողոցները, թղթադրամներու փոխանակութեան առթիւ։

Հազարաւոր քաղաքացիներ պոչ բռնած էին դրամատուններուն, նամակատուններուն եւ ուրիշ հաստատութեանց առջեւ, համբերութեամբ սպասելով իրենց կարգին։ Սպասումը կը տեւէր կէս ժամէն մէկ ժամ, տեղ տեղ քանի մը ժամ։ Ամբողջ երկրին մէջ, մեծ քաղաքներէն մինչեւ յետին գիւղը այրեր եւ կիներ պոչ կապած էին եւ դեռ պիտի կապեն մինչեւ Յունիս 15։ Անշուշտ որոշ չափով խանգարուած է առեւտրական կեանքը, քանի որ շատ քիչեր կրցած են նոր թղթադրամ ստանալ, իսկ հիները այլեւս արժէք չունին, բացի 5, 10 եւ 20 Ֆրանքնոցներէն։ Միայն Ֆրանսացիները չէին որ կարգի կը սպասէին, այլեւ հազարաւոր անգլիացի եւ ամերիկացի զինուորներ խռնուած էին զինուորական մասնաւոր գրասենեակներու առջեւ, փոխելու համար իրենց դրամները։

Այսօր, չորեքշաբթի եւ վաղը, հինգշաբթի կարգը անոնցն է որոնց մականունները կը սկսին D E F *տառերով, թէեւ կան գրասենեակներ որ այս պայմանը նկատի չեն առներ, եթէ յանձն կ'առնես կարգի սպասել։ Ամէնէն աւելի բազմութիւն հաւաքուած էր Պանք տը Ֆրանսի առջեւ։ Ելմտական նախարարը, Պ. Փլէվէն, անձամբ ստուգելու համար գործողութեանց կանոնաւորութիւնը, «իբրեւ Արեւելքի խալիֆա մը» խառնուեցաւ բազմութեան եւ դրամատուն մը յանձնեց իր հին թղթադրամները, ճիշդ 4800 ֆրանք։ Նաեւ քանի մը Փրկութեան գանձատոմսեր գնեց։ Ամբողջ գործողութիւնը տեւեց քսան վայրկեան։* (Ֆիկառօ)։

Պարենաւորման խանութները հին դրամները ընդունելու պարտաւոր ըլլալով, յաճախ կեռասով կամ ուրիշ պտուղներով կը վերադարձնէին մնացորդը։ Դեղարաններն ալ դուզ դաղար չունէին, եւ տարբերութիւնը կը վճարէին ակռայի փոշիներով, ասփիրինով *եւ ուրիշ մանր մունր բաներով։ Ճաշարանները թէեւ պարտաւոր չէին, բայց ընդհանրապէս կ'առնէին հին թղթադրամները եւ կամ ապառիկ կ'ընդունէին։*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

16 ԵՒ 17 *ՏԱՐԵԿԱՆ երկու նացի պատանիներ գնդակահարուեցան Ամերիկացիներուն կողմէ, լրտեսութիւն կատարած ըլլալով անցեալ փետրուարին։*

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ոճրագործներու խորհրդաժողովը վերջացաւ առջի օր, Լոնտոնի մէջ։ Ցանկերը տակաւին գաղտնի կը պահուին, որպէսզի ամբաստանեալները չիմանան եւ անձնասպան չըլլան։

ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ զանազան շրջաններու պիտի բաժնուի, դաշնակից սպայակոյտին միջոցաւ։ Ռուսերը պահանջեցին ոչ միայն հաստատել իրենց գրաւած շրջանը, այլեւ աւելի ընդարձակել զայն։ Անգլիացիներն ալ նոյն իրաւունքները կը պահանջեն Աւստրիոյ մէջ։

ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ ԳԵՐԻՆԵՐ

Սէն Շամօն.— *Յակոբ Թաշճեան, Սարգիս Թիւճէրեան, Գէորգ Պաճագըլըգեան, Աբրահամ Ասլանեան, Ահարոն Ֆօսիեան եւ Իսահակ։ Դեռ երկու երիտասարդներ ունինք, որոնցմէ լուր չկայ առայժմ։*

Լիոն.— *Խնկիկ Կէնճեան, լման երեք շաբաթ ճամբորդելէ վերջ։*

Փարիզէն՝ *Աւետիս Կապենց, Յ. Պալեան։*

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐԸ

Կիր. 10 Յունիս, ժամը 16.30*ին* Salle Gaveau*ի մէջ*

Ազգային մեծ համերգ, Փարիզի Հայկական Երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ։ *Կը մասնակցին.—* Օր. Արուսեակ Ալպան (*երգ*), Օր. Վերոնիկ Ճինեեան (*դաշնակ*), Պ. Անթրէ Մարիթօն (*ջութակ*), *եւ* Concert Lamoureux*ի մեծարժէք երաժիշտներէն բաղկացած ութեակ մը* (octuor)*։ Պիտի երգուին եւ նուագուին* 30 *հայ երաժիշտներու գործերը։*

Դրամական փոփոխութեան պատճառով, կարելի է տոմսերուն գինը վերջը կարգադրել։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ, Salle Municipale*ի սրահներուն մէջ* (rue Voltaire), 16 *Յունիս, Շաբաթ, ժամը 9էն մինչեւ լոյս։ Գեղարուեստական բաժին, ընտիր նուագախումբ, անակնկալներ։ Մատչելի պիւֆէ։ Մուտքը* 100 *ֆրանք։*

Կառախումբ առնել Gare de Lyon — Maison Alfort *ժամը 9ին եւ 10.25ին եւ իջնել Ալֆորվիլ։*

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme . 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Jeudi 7 Juin 1945 Հինգշաբթի 7 Յունիս

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4421-Նոր շրջան թիւ 50 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր

ՉՈՐՍ ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐ ՊԻՏԻ ԿԱՌԱՎԱՐԵՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Երեքշաբթի օր, 5 Յունիս, Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Մ. Նահանգներու եւ Խ. Միութեան ներկայացուցիչները, զօր. տը Լաթր Թասինեի, մառէշալ Մոնթկոմըրի, Զօր. Այզընհաուըր եւ մառէշալ Ժուկով Պերլինի մէջ ստորագրեցին աննախընթաց պայմանագիր մը, որ ամբողջովին դաշնակից զինուորական իշխանութեան կ'ենթարկէ Գերմանիան, երկար ժամանակի համար: Միեւնոյն յայտարարութեամբ, Աւստրիան եւ Չեխոսլովաքիան կ'անջատուին Գերմանիայէն, որով կը վերահաստատուի այն սահմանը զոր Գերմանիան ունէր 1937 Դեկտ. 31ին, Հիթլերի «կենսական տարածութեան» արշաւանքէն առաջ: Յետոյ, ամբողջ Գերմանիան կը վերածուի չորս շրջաններու: Անգլիան պիտի գրաւէ եւ վարէ հիւսիսային արեւմտեան շրջանը, Խ. Միութիւնը՝ արեւելեանը, Ամերիկա՝ հարաւային - արեւմտեանը, իսկ Ֆրանսա՝ արեւմտեանը: Պերլինը պիտի վարեն չորս դաշնակիցները միասին: Ամբողջ երկրին վարչութիւնը պիտի գտնուի չորս հրամանատարներուն ընդհ. ղեկավարութեան տակ:

Յայտարարութիւնը կը բաղկանայ նախաբանէ մը եւ 15 յօդուածներէ: Նախաբանին մէջ Դաշնակիցները կը յայտարարեն թէ Գերմանիոյ ցամաքային, ծովային եւ օդային ուժերը կատարելապէս պարտուած եւ անձնատուր եղած են առանց որ եւ է պայմանի: «Գերմանիան, որ կը կրէ պատերազմին պատասխանատուութիւնը, այլեւս ի վիճակի չէ դիմադրելու յաղթական պետութեանց կամքին: Գերմանիան չունի կեդրոնական կառավարութիւն մը կամ հեղինակութիւն մը որ կարենայ ստանձնել պատասխանատուութիւնը երկրին բարեկարգութեան եւ վարչութեան եւ գործադրել յաղթական պետութեանց պահանջները: Չորս դաշնակից կառավարութիւնները այժմ կը ստանձնեն Գերմանիոյ գերագոյն իշխանութիւնը, մէջն ըլլալով գերման կառավարութեան, սպարապետութեան կամ որ եւ է պետական, քաղաքապետական կամ տեղական իշխանութեան բոլոր իրաւասութիւնները: Այս իրաւասութեանց ստանձնումը չի նշանակեր Գերմանիոյ կցումը: Չորս դաշնակից կառավարութիւնները այսուհետեւ պիտի որոշեն Գերմանիոյ սահմանները»:

Տեղի անձկութեան պատճառով կը յետաձգենք յայտարարութեան 15 յօդուածներուն թարգմանութիւնը: Ըսենք, միայն, որ հինգերորդ յօդուածին համաձայն, Գերմանիա պարտաւոր է Դաշնակիցներուն յանձնել գլխաւոր նացի վարիչները եւ պատերազմի ոճրագործները, դաշնակից ազգերու պատկանող մեղսակիցներու հետ:

ՍԱԿԱՐԱՆԻ ԳՈՐԾԱՌՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ խիստ հսկողութեան պիտի ենթարկուին, երեւան հանելու համար անոնք որ զանազան հնարքներու դիմած են, իրենց դրամագլուխը ծածկելու համար (ձիարշաւ, արժեթուղթերու գնում, թղթադրամներու փոխանակութենէն վերջ ծախելու համար եւն.): Նոր հրամանի մը համաձայն, փոխանակութեան գործակալները, կալուածական առուծախի միջնորդները, դրամատուները եւն. պարտաւոր են արձանագրել անունները եւ հասցէները անոնց որոնց համար արժեթուղթեր և պարտաթուղթեր կը ծախեն կամ ծախել կուտան սակարանին մէջ: Սովորական պատիժներէն զատ, ծանր տուգանքներ պիտի սահմանուին, որոնց գումարը կրնայ հասնիլ վաճառման կամ գործողութեան ամբողջ արդիւնքին:

ՄԱՌԷՇԱԼ ՓԷԹԷՆ մասնաւոր իրաւունքներ կը վայելէ բանտին մէջ, կ'ըսէին շատ մը թերթեր: Պաշտօնական զեկոյցի մը համաձայն, կատարուած քննութիւններով հաստատուեր է թէ մառէշալը եւ իր կինը երկու հասարակ մահճակալ ունին, յարեւման պահակներու անկողիններուն, սովորական սեղան մը, թիկնաթոռ մը եւն.: Պատուհանները մերկ են: Գալով ուտեստին, կալանաւորը ունի V. պարենատոմս, եւ կ'ուտէ ճիշդ այն ինչ որ բանտին պաշտօնեաները: Միայն ամէն առտու 50 կրամ բրինձ ունի, զոր բերած է Սիկմարինկէնէն: Միս կ'ուտէ շաբաթը մէկ անգամ: Դուրսէն ոչ մէկ այցելութիւն. միայն 30 վայրկեան պտոյտ կէս օրէն վերջը, պահակներու հսկողութեան տակ: Առողջութիւնը շատ լաւ է եւ 70 տարեկան կ'երեւայ փոխանակ 89ի: Կը կարդայ առանց ակնոցի:

Ի՞ՆՉ ԿՈՐՄՆՑՈՒՑԻՆՔ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ԿԱՐՍԻ ԴԱՇՆԱԳՐՈՎ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ԿԱՐՍԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Հետագային, համաձայն Մոսկուայի դաշնագրի երէկ յիշուած 15րդ յօդուածի, կնքուեցաւ Կարսի դաշնագիրը: Դաշնագիր կողմերն էին Խ. Հայաստանի, Ազրբէջանի եւ Վրաստանի կառավարութեանց ներկայացուցիչները մէկ կողմէն, Թրքական կառավարութեան ներկայացուցիչները՝ միւս կողմէն: Կողմերը ցանկանալով հիմնաւորել «անքակտելի եւ անկեղծ բարեկամութիւն», երկուստեք կը կնքեն այս դաշնագիրը՝ Ռուսաստանի Խորհ. կառավարութեան մասնակցութեամբ: Քսանըերեք յօդուածներէ եւ երեք յաւելուածներէ բաղկացած դաշնագրին կցուած է աշխարհագրական քարտէս մը՝ շօշափելի դարձնելու համար պետութիւններու սահմանն ու սահմանագծումը:

Կարսի դաշնագրի առաջին յօդուածով Անդրկովկասի այս երեք խորհրդ. հանրապետութիւններու եւ Թուրքիոյ կողմէ ո եւ է այլ պետութեան հետ մինչ այդ կնքուած բոլոր դաշնագրերը՝ իրենց հետ առնչութիւն ունեցող, չեղեալ կը նկատուին, բացառութեամբ Մոսկուայի դաշնագրին:

Եթէ համեմատենք Մոսկուայի եւ Կարսի դաշնագրերը, բոլոր յօդուածներու ընդօրինակումը պարզ կը տեսնուի, բացառութեամբ վերի յօդուածին: Այս եւ Մոսկուայի դաշնագրով Խ. Ռուսաստանը 1914ին Ռուս-Թրքական սահմաններէն Թուրքիոյ ձգեց հետեւեալ հողամասերն ու ազգաբնակչութիւնը.—

(Թուականները առնուած են Ն. Սոկոլովի. *Օչերկի Սովրեմեննոյ Տուրցիի.* Թիֆլիս, **1923. էջ 183**):

Կարսի շրջան

Կարսի շրջան՝ 5084 քառ. վերստ.(*), 161456 բնակչութիւն, Կաղզուանի՝ 3843 ք. վ., 72092 բ., Արտահանի՝ 4918 ք. վ., 85869 բ., Օլթիի՝ 2621 ք. վ., 40091 բ., Կարս քաղաք — 30514 բ., Կաղզուան քաղաք՝ — 11116 բ., Արտահան քաղաք՝ — 3167 բ., Օլթի քաղաք՝ — 3258 բ.: Գումար՝ 16466 ք. վ., 407563 բ.:

Բաթումի շրջան

Արդուինի շրջան՝ 2875 ք. վ., 30417 բ., Բաթումի շրջան հար. 1085 ք. վ., 21792 բ., Արդուին քաղաք — 6997 բ., գումար՝ 3960 ք. վ., 59206 բ.:

Երեւանի նահանգ

Սուրմալուի գաւառ՝ 3147 ք. վ., 104791 բ., Ընդհ. գումար 23573 ք. վ., 571560 բ.:

Այս աղիւսակը կը ցուցնէ, թէ Թուրքիան նախորդ պատերազմին Մոսկուայի եւ Կարսի դաշնագրերով, առանց ո եւ է հատուցման, ստացաւ 23573 քառ. վերստ. կէս միլիոնէ աւելի ազգաբնակչութեամբ:

Անդրկովկասի երեք հանրապետութիւններէն Ազրբէջանը շահեցաւ, առանց ո եւ է զոհողութեան, Նախիջեւանի շրջանի հողատարածութիւնը՝ 6706 քառ. վերստ՝ 90 հազարի մօտ ազգաբնակչութեամբ: Վրաստանը կորսնցուց՝ Բաթումի նաւահանգստին վրայ իր ունեցած կատարեալ գերիշխանութենէն զատ, 3960 քառ. վերստ տարածութիւն՝ 59206 ազգաբնակչութեամբ: Հարուածին ծանրութիւնը հասաւ արինաքամ Հայաստանին, որ կորսնցուց աշխարհագրականօրէն իրեն կից Նախիջեւանի շրջանը եւ Կարսի նահանգէն 16466 քառ. վերստ՝ 407563 ազգաբնակչութեամբ, իսկ Երեւանի նահանգէն 3147 քառ. վերստ՝ 104791 ազգաբնակչութեամբ:

Գումար՝ 19613 քառ. վերստ՝ 512354 ազգաբնակչութեամբ:

Բացայայտ է աշխարհակալութեան այն ձըգտումը, որ Թուրքիան դրսեւորեց Անդրկովկասի եւ, մանաւանդ, Հայութեան հողերու մասին Մոսկուայի եւ Կարսի մէջ: Կը պատմուի, որ Հայաստանի լիազօր ներկայացուցիչները՝ Ասքանազ Մռաւեան եւ Պօղոս Մակինցեան՝ Կարսի մէջ խնդրած են, որ Թուրքերը մեծահոգի գտնուին եւ սահմանագիծն անցընեն այնպէս, որ հայկական հնադարեան յիշատակարաններով հարուստ եւ մեր փառքը կազմող Անին ձգուի Հայաստանին: Կարսի «անկեղծ բարեկամութեան դաշնագրով» մերժուած է այդ խնդրանքը:

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(*) Մէկ վերստը **1067** քիլոմեթր է:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՉԸՐՉԻԼ Կ'ԱՐԴԱՐԱՑՆԷ ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԻՐՔԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ժողովը ներեւօ՞վ թէ հինգով

Անգլիոյ վարչապետը երեքշաբթի օր երկար յայտարարութեամբ մը պարզեց կառավարութեան դիրքը Սուրիա - Լիբանանի տագնապին մէջ, հերքելով Ֆրանսայի կարգ մը կասկածները: Լեզուն թէեւ չափաւոր էր եւ բարեկամական, բայց իր տեսակէտները կը հակասէին զօր. տը Կօլի միտքերու: Վարչապետը մասնաւորապէս հակառակեցաւ հինգ պետութիւններ ժողովի հրաւիրելու առաջարկին, առարկելով թէ խնդիրը շատ պիտի երկարի: Յետոյ հերքեց թէ Անգլիա փորձած է խըլըրտումներ սարքել: Այս առթիւ ցաւ յայտնեց որ զօր. տը Կօլ բրիտանական կառավարութեան չէր հաղորդած կրակը դադրեցնելու հրամանը, որ տրուած է եղեր Մայիս 30ին: Ցաւ յայտնեց նաեւ որ իր ծանուցագիրը Փարիզ հասած էր Պ. Իտընի յայտարարութենէն վերջը:

— «Երբ Սուրիոյ մէջ պատահած դէպքերուն պէս ցաւալի դէպքեր տեղի կ'ունենան երկու ազգերու միջեւ որոնք այնքան հաստատօրէն կապուած են իրարու հետ ինչպէս Ֆրանսացիներն ու Անգլիացիները, որոնց ճակատագիրը այնքան սերտօրէն կապուած է իրարու հետ, որքան քիչ խօսուի, այնքան լաւ է: Միւս կողմէ, վստահ եմ թէ վնասակար պիտի ըլլայ, եթէ բրիտանական կառավարութիւնը անպատասխանի ձգէ զօր. տը Կօլի Յունիս 2ի ճառին կարգ մը յայտարարութիւնները: Զօրավարին ճառէն կը հետեւի թէ Միջին Արեւելքի ամբողջ խառնակութիւնը հետեւանք է բրիտանական միջամտութեան: Հեռու՝ խլրտումներ գրգռելէ, մեր ամբողջ ազդեցութիւնը ի գործ դրուած է ճիշդ հակառակ ուղղութեամբ: Շատ կորովի, եւ կը կարծեմ յաջող ջանքեր թափուած են Պէյրութի անգլիական դեսպանին կողմէ, աւելի հանդարտ մթնոլորտ մը ստեղծելու համար, որպէսզի կարելի ըլլայ բանակցութիւններ վարել եւ լուծել առկախ հարցերը Ֆրանսայի եւ Միջին Արեւելքի պետութեանց միջեւ: Ես ինքս Սուրիոյ նախագահին յիշեցուցի թէ անհրաժեշտ է խաղաղ կարգադրութեան մը յանգիլ, երբ զայն տեսայ Գահիրէի մէջ, անցեալ փետրուարին: Մենք յաջողեր էինք համոզել Սուրիան եւ Լիբանանը որ բանակցութեան ձեռնարկեն, մինչ նախապէս կը դժկամակէին: Մենք ճնշեցինք անոնց վրայ եւ անոնք ուզեցին իմանալ Ֆրանսայի առաջարկները: Երբ զօր. Պէյնէ տակաւին Փարիզ կը գտնուէր, հրահանգներու սպասելով, Միջին Արեւելքի մէջ Ապրիլին լսեր էին թէ Ֆրանսացիները կ'ուզեն օգնական զօրք ղրկել: Սուրիոյ եւ Լիբանանի կառավարութիւնները մեծապէս վրդովուեցան Ֆրանսայի առաջարկներուն յապաղումէն եւ նոր զօրքերու ժամանումի լուրերէն: Մենք արդէն յիշեցուցեր էինք ֆրանսական կառավարութեան թէ նոր զինուորներու առաքումը, որքան ալ փոքրաթիւ ըլլայ, թիւրիմացութիւն պիտի պատճառէ, համարուելով իբրեւ ճնշում բանակցութեանց վրայ եւ լուրջ անդրադարձումներ պիտի ունենայ, բայց մեր դիտողութիւնները արդիւնք չունեցան: Մայիս 4ին Պ. Իտընի թելադրութեամբ անձնական եւ բարեկամական գիր մը ուղղեցի զօր. տը Կօլի, որ մտահոգութիւն յայտնած էր մեր դեսպանին, մեր դիտումներու մասին: Ես բացատրեցի թէ մենք բացարձակապէս որ եւ է որ տենչ կամ փառասիրութիւն չունինք այնտեղ: Մենք հող չենք ուզեր, ոչ ալ որ եւ է առաւելութիւն որ չէ տրուած ուրիշ ազգերու: Բացատրեցի նաեւ թէ մենք ճանչցած ենք Ֆրանսայի մասնաւոր դիրքը Միջին Արեւելքի մէջ, բայց այդ չի նշանակեր թէ մենք յանձն առած ենք պարտադրել այդ մասնաւոր դիրքը: Ես կ'ուզէի —եւ զօր. տը Կօլի ալ ըսած էի — հրամայել որ բրիտանական զօրքը քաշուի Սուրիայէն եւ Լիբանանէն, երբ դաշնագիր մը կնքուի ֆրանսական կառավարութեան եւ սուրիական ու լիբանանեան կառավարութեանց միջեւ: Զօր. տը Կօլ պատասխանեց թէ զօր. Պէյնէ կը վերադառնայ բանակցութիւնները վերսկսելու համար, բայց որեւէ խօսք չէր ըներ նոր զօրքի առաքման մասին: Երբ այդ զօրքը հասաւ, արդիւնքը եղաւ ճիշդ այն ինչ որ նախատեսեր էինք: Մայիս 12ին զօր. Պէյնէ վերադարձաւ Պէյրութ եւ առաջարկեց բանակցիլ Սուրիոյ եւ Լիբանանի կառավարութեանց հետ: Անոնք պատասխանեցին թէ պատրաստ են բանակցելու, բայց եթէ նոր զօրք հասնի, չեն կրնար բանակցիլ: Հակառակ մեր թախանձանքներուն, ֆրանսական զինուորները սկսան հասնիլ Մայիս 17ին: Ասոր վրայ երկու կառավարութիւնները խզեցին բանակցութիւնները եւ ներքին կացութիւնը լարուեցաւ: Մայիս 24ին Ֆրանսացիները իրենց զինուորները քաշեցին Հալէպէն եւ Ֆրանսացի զօրավարը սպառնաց ռմբակոծել քաղաքը, եթէ որ եւ է գնդակ արձակուէր: Մայիս 25ին բրիտանական դեսպանին հրահանգ տրուեցաւ անմիջապէս յիշեցնել Սուրիոյ կառավարութեան թէ անհրաժեշտ է որ տէր դառնան կացութեան: Ուժգին դիտողութիւններ եղան Փարիզ եւ Լոնտոնի ֆրանսական

ԹԱՏՐՈՆ

Փոթորիկէն վերջ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իրիկուն է, պահ մը սրահը պարապ կը մնայ: Մութին մէջ, կը տեսնենք մարդկային շուք մը որ կը յառաջանայ դէպի դրոց, հոն առարկայ մը կը զետեղէ եւ ծունկի եկած կ'աղաղակէ .— «Փա՛ռք քեզ, Աստուած, մէկը չտեսաւ»: Բայց մէկը տեսած էր, Արմէնը: Եւ քիչ վերջը կը հասնի նաեւ Լիզիկ եւ կը լուսաւորէ սրահը: Մարդկային շուքը Քերոբն էր որ զղջացած եկեր է վերադարձնելու դրամը զոր գողցած էր և որուն ալ պէտքչունի, Արմէն կը խոստանայ պահել գաղտնիքը եւ Լիզիկ, (հրեշտակն Լիզիկ) Քերոբի կին ըլլալու իր խոստումը կրկին կը նորոգէ...:

Կը մնայ Աւօն, ինչպէ՞ս ազատիլ անկէ: Արմէնի հայրը, Աստուածատուր Թակարդի մէջ կը ձգէ զայն, յայտնելով թէ հայր Աչօ մնանկացած է, պարտքեր ունի, եւայլն, (միջանկեալ ըսենք որ այս Թակարդը բոլորովին աւելորդ էր, քանի որ արդէն Աւօի գոյնը երեւան եկած էր): Աւօն, որ անմիտ մէկը չէր, շուտով Թակարդը կ'իյնայ եւ ձեռք կը քաշէ Սիրուշէն: Սիրուշ յուսահատ հօրը գիրկը կը նետուի, «Ներիր, ներիր»: Կը խոստանայ անշուշտ հպատակիլ անոր, եթէ երբեք Արմէն զինքը արժանի կը նկատէ միշտ իր կինն ըլլալու, Արմէնին ուզածն ալ այդ է եւ ամէն ինչ չա՛տ լաւ կը վերջանայ ամէնուն, ինչպէս նաեւ ներկաներուն փափաքին համաձայն:

Անկասկած, ինչպէս կ'ըսէ Ֆրանսական բացատրութիւնը, «պատուաւոր» Թատերախաղ մըն է այս, արժանի մեր բեմական խաղացանկին մաս կազմելու: Ունի անշուշտ իր Թերութիւնները, ինչպէս նաեւ առաւելութիւնները: Սկսինք առաւելութիւններէն:

Առաջինը այն է որ, բաւականին լաւ կառուցուածք ունի եւ կ'ապացուցանէ հեղինակին բեմական վարժութիւնը: Պատմութիւնը կը շարունակուի բնական կերպով, առանց աւելորդաբանութեան, միշտ հետաքրքիր պահելով ներկաները: Կան մասնաւորապէս յաջողած քանի մը տեսիլներ եւ, ինչ որ կարծուածէն աւելի դժուար է, մուտքերը եւ ելքերը կը յաջորդեն իրարու բնական կերպով:

Գալով Թերութիւններուն, անոնք աւելի հոգեբանական սխալներ են քան կառուցուածքի պակաս: Որքան գործողութիւնը հաւատալի է, այնքան կարդ մը հոգեկան վիճակներ եւ անոնց փոփոխութիւնները անբնական կը Թուին: (Գոնէ դերասաններուն խաղը եւ ալրումները մեզի Թոյլ չեն տար զանոնք իբրեւ բնական ընդունիլ): Ամէն պարագայի մէջ, պէտք է ըսել որ առ հասարակ, բացի հայր Աչօէն եւ Աստուածատուրէն, նկարագիրները անորոշ կամ չափազանցուած կ'երեւին: Ուրիշ Թերութիւն մը, իմ կարծիքով, որ դիւրին ծիծաղ կը պատճառէ հասարակութեան, Աստուածատուրի ռուսահայերէն խօսելու ձեւն է, եւ անկէ յառաջ եկած անհամար եւ երբեմն անտեղի բառախաղերը:

Գալով բեմադրութեան, դրեթէ գոյութիւն չունէր: Ահաւասիկ խաղ մը շատ դէշ պատրաստուած: Ցայտնի կ'երեւայ հապճեպ աշխատանքի մը արդիւնքը: Ա. Ճ. Թատերախումբին Ա. ներկայացումը բարձր արժէք ունէր: Բ.ը ըսին թէ շատ յաջող էր: Ցաւալի է որ այս Գ. ներկայացումը, որ չահեկան էր իր նորաւթեամբ, այսքան դէշ պատրաստուած էր: Մուտքերը անկանոն, շարժումները չուսումնասիրուած, դէշ առոգանութիւն եւ դրեթէ ոչ մէկ խաղարկութիւն: Բեմադրութիւնը փոխանակ Թատերախաղը արժեւորելու, դէշ կերպով ծառայած էր անոր: Ահաւասիկ բան մը որուն չէր վարժեցուցած մեզ Տիկին Բուղաղեան: Ո՞ւր էր «Օշին Պայլ»ի, «Կայսր»ի եւ «Եւղինէ»ի բեմադիրը:

Ի՞նչ ըսել դերասաններուն: Բացի մէկ երկուքէն, բոլորը կարծես խօսք մէկ ըրած էին իրենց դերերը չսորվելու... Մեծ մասով սիրողներ եւ Թոյլ պատրաստութիւն: Պ. Սուրէնեան Աւօի դերին մէջ կը կակազէր: Պ. Հայկէշեան (Քերոբ) թէեւ ճշգրիտ շեշտով մը կ'արտասանէր եւ ցոյց կուտար զգացում, բայց ձայնը անլսելի էր երրորդ կարգէն անդին: Տիկին Ազնիւ Լիզիկի անյաջող դերով ցոյց տուաւ թէ կարելի է իրմէ վարժ խաղարկութիւն սպասել, լաւագոյն դերի մը մէջ: Պ. Մանուկեան խղճամիտ կերպով պատրաստած էր եւ կը խաղար Արմէնի քիչ մը չափազանց մեծահոգի անձին դերը: Իսկ Օր. Էքիզեան, ինչպէս միշտ, յաջող էր եւ յաճախ յուզիչ: Իրմէ կը սպասենք նոր եւ տարբեր դեր մը որ փաստօրէն յայտնէ իր դերասանական շնորհը:

Կը մնան երկու հայրերը: Պ. Շահխաթունի հայր Աչօի դերով ցոյց տուաւ թէ տակաւին, եթէ ուզէ, կրնայ յուզել հասարակութիւնը:

Սակայն խաղը փրկողը եղաւ անկասկած ինքը՝ հեղինակը, Պ. Սվաճեան: Ան Աստուածատուրի դերով, կրնամ ըսել առանձին յաջողեցաւ կոտրել սրահին սկիզբի պաղութիւնը ու մեզի հետաքրքրել խաղով: Թէեւ իր գործը, դէպի կատակերգութիւն, քանի մը քայլ աւելի իջաւ իր նպատակէն, սակայն Պ. Սվաճեան ստիպուած էր այդ զոհողութիւնը մատուցանել ժողովուրդին, մոռցնել տալու համար իր Թատերախաղին անկատար պատրաստութիւնը:

ՄՈՒՇԵՂ

ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ

ԽՄԲ.— Ազգ. Ճակատի Կեդր. վարչութենէն ստացած ենք հետեւեալ կոչը, հրատարակութեան խնդրանքով.—

Հայ Ազգ. Ճակատը նախաձեռնութիւնն ըստանձնած է կազմակերպելու պատերազմական գերիներու, քաղաքական տարագրեալներու եւ բռնի աշխատանքի տարուածներու օգնութեան գործը:

Համագործակցութեան եւ աշխատանքի բաժանման համար որոշուած է, ինչպէս նախապէս ալ յայտարարուեցաւ, որ 1914—18ի Մարտիկներու Միութիւնը զբաղի պատերազմական գերիներու օգնութեան գործով, ինչպէս որ ներկայ պատերազմի ամբողջ տեւողութեան ընթացքին, իր ընկերական ազնիւ պարտականութիւնն էր համարած օգնել՝ տասնեակ հազարներով ծրարներ ղրկելով՝ բոլոր սթալակներու եւ ճամբարներու մէջ տուայտող 39—40ի պատերազմական գերիներուն:

Իսկ քաղաքական տարագրեալներով եւ բռնի աշխատանքի տարուածներով կը զբաղի Հ. Ա. Ճ.ի մասնաւոր մէկ յանձնախումբը՝ Հայ Կանանց Միութեան հետ գործակցաբար:

Ուրախ ենք յայտնելու ,որ Հայ Բարեգործական Միութիւնը այս նպատակին յատկացնելով կեդր. Մարմնիս յանձնած է 100.000 (հարիւր հազար) Ֆրանքի գումար մը, որուն համար կը յայտնենք մեր շնորհակալութիւնները: Հ. Ա. Ճ.ի կազմակերպութիւնն ալ, իր կարգին, յատկացուցած է 100.000 (հարիւր հազար) Ֆր.ի գումար մը այս նպատակին համար: Գալով Հայ Կանանց Միութեան, 10.000 (տասը հազար) Ֆր.ի կանխավճար մը ըրած է նոյն Ֆօնտին:

Կը խնդրուի Հայ Ազգ. Ճակատի կազմակերպութեան ենթակայ, ինչպէս նաեւ առհասարակ բոլոր միութիւններէն, որ մինչեւ երեք ամիս իրենց կազմակերպած հանդէսներու հասոյթին 25ը ղրկեն կեդր. Վարչութեանս տրամադրութեան տակ, յատկացնելու համար օգնութեան զոյգ յանձնախումբերուն:

դեսպանին, ուշադրութեան յանձնելով կացութեան ծանրացումը եւ խնդրելով որ դադրեցնեն նոր զօրքի առաքումը: Կ'ըսէին թէ Ֆրանսական զրահապատ կառքեր կը շրջին փողոցները եւ օդանաւեր կը սաւառնին մզկիթներու վրայ, աղօթքի ժամուն, եւ գնդացիրներ տեղաւորուած են շէնքերու տանիքներուն վրայ : Այս պարագաները անշուշտ գրգռեցին ժողովուրդը: Խռովութիւններ ծագեցան Դամասկոսի մէջ, ուր Ֆրանսացիներուն ռմբակոծութիւնն սկսաւ Մայիս 29ի իրիկունը, բաց եւ բազմամարդ քաղաքին' մէջ: Պաշտօնական կորուստներն են.— Սպաննուած՝ 80 ոստիկան-զինուոր եւ 400 քաղաքացի, ծանրապէս վիրաւորուած՝ 500, վիրաւորուած՝ հազար: Դամասկոսի ռմբակոծութիւնը շարունակուեցաւ Մայիս 31ի առտուն»:

Պ. Չըրչիլ ուրիշ մանրամասնութիւններ ալ պատմելէ վերջ, ըսաւ թէ «մենք միտք չունինք ո եւ է մէկուն ստացուածքը գողնալու այս պատերազմին մէջ, բացի Թերեւս Թշնամիներէն, այն ալ ոչ թէ մեր սեփական շահուն համար»: Ցետոյ հերքեց զօր. տը Կօլի այն վերագրումը թէ հրոսախումբերը կը կռուէին անգլիական զէնքերով: Ու վերջապէս պատասխանելով այն յայտարարութեան թէ բրիտանական նախկին դեսպանը՝ զօր. Սփիրս Պէյրութէն ետ կանչուած էր զօր. տը Կօլի խնդրանքին վրայ, վարչապետը ի մէջ այլոց դիտել տուաւ.— «Զօր. Սփիրս վերջին մարդն է որու մասին դիտողութիւն կրնար ընել զօր. տը Կօլ, որովհետեւ ան անձամբ ապահովեց զօր. տը Կօլի փախուստը Պորտոյէն Անգլիա, իր օդանաւով եւ ինքնաշարժով, 1940 Յունիս 18ին»:

15 ՏԱՐԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ *դատապարտուեցաւ Պ. Կրիզոնի, Քուրպվուայի նախկին քաղաքապետը եւ Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդին նախագահը, իբրեւ գործակից:*

ԼՈՒՍՈՒՆՑԱՆ ԵՐԵՔ ՆՈՐ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, *որոնք հակահրէական քարոզութիւններ կը կատարէին, հրէական բռնագրաւուած կալուածները չվերադարձնելու համար: Ուրիշներ ալ պիտի հետապնդուին:*

ՍԱՆ ՖՐԱՆՉԻՍԿՈՅԷՆ *կը հեռագրեն թէ Անգլիա, Մ. Նահանգները Ֆրանսա եւ Չինաստան մերժեցին ընդունիլ խորհրդային տեսակէտը վեթոյի իրաւունքի մասին: Այս մերժումը անմիջապէս հաղորդուեցաւ Սթալինի:*

Բոլոր Արաբները անկախութիւն կը պահանջեն

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԻՐՔԸ ԱՆՓՈՓՈԽ

Նախարարական խորհուրդը առջի օր նիստ գումարելով, որոշեց պաշտօնապէս առաջարկել որ Միջին Արեւելքի խնդիրը յանձնուի հինգ պետութեանց խորհրդաժողովի մը: (Ֆրանսա, Անգլիա, Ռուսիա, Մ. Նահանգներ եւ Չինաստան): Ժողովէն վերջ յայտնուեցաւ թէ հինգ պետութեանց ժողովը կ'առաջարկուի անոր համար որ բրիտանական զօրքին ժամանումը զուգադիպած է նոր խռովութեանց :Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյց մը կ'ըսէ.— «Մինչ բրիտանական իշխանութիւնները կը փափաքէին ձեռք առնել բարեկարգութեան վերահաստատումը Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, բարեկարգութիւնը վերահաստատուած էր արդէն: Մեր դիւանագիտական գործակալներէն հասած տեղեկութիւններ կ'ըսեն թէ բրիտանական զօրքը հասած ատեն խռովութիւնները վերսկսան: Ուրբաթէն վերջ 12 յարձակումներ տեղի ունեցած են Ֆրանսական հպատակներու դէմ: Միւս կողմէ, Լիբանանի Ֆրանսական աղբիւրներէ լուրեր վար դրուած են լիբանանեան եւ նոյն իսկ անգլիական դրաքննութեան կողմէ: Պէյրութի անթելը, որ մէկն էր առաջին կայաններէն Ազատ Ֆրանսայի համար, յանձնուած է անգլիացի դրաքննիչի մը: Ֆրանսական կառավարութիւնը ճշդած է իր դիրքը Միջին Արեւելքի հարցին լուծման համար»: Զեկոյցը կ'եզրակացնէր թէ արաբական աշխարհին եւ Միջին Արեւելքի խնդիրը պէտք է քննուի միջազգային գործակցութեամբ, հինգ պետութեանց ներկայացուցիչներէն բաղկացած ժողովի մը մէջ:

*** *«Թայմզ»ի Թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Դամասկոսի մէջ պատահած վնասները այնքան ծանր չեն որքան հաղորդուած էր: «Պէտք է փնտռել, վնասուած շէնք մը գտնելու համար»: Նոյն Թերթին Գահիրէի Թղթակիցը կը հեռագրէ.— Արաբական Դաշնակցութեան Խորհուրդը որոշեց մէջտեղ դնել միւս արաբական երկիրներու եւ մասնաւորապէս Հիւսիսային Ափրիկէի անկախութեան խնդիրը: Դարձեալ «Թայմզ»ի Փարիզի Թղթակիցը կը գրէ թէ* «Ֆրանսացիները աւելի քան երբեք համոզուած են որ Մեծն Բրիտանիոյ կառավարութիւնը երկար ատեն ի վեր միտք ունի իրենց տեղը անցնիլ Սուրիոյ մէջ»:

*** *Վերջին լուրերու համաձայն, Հալէպի ուսանողները կը խանգարեն բարեկարգութիւնը եւ կը մերժեն շարունակել իրենց դասերը, մինչեւ որ վերջնապէս կարգադրուի Միջին Արեւելքի խնդիրը: Տէր Զօրի մէջ սպաննուած են 238 հոգի, վիրաւորուած՝ 700 հոգի, անհետացած՝ 80 հոգի, իբրեւ հետեւանք անցեալ շաբթուան խռովութեանց:*

ԺՈՂՈՎԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷ՞Ջ ՊԻՏԻ ԳՈՒՄԱՐՈՒԻ

Զրոյցի մը համաձայն, Միջին Արեւելքի խնդիրը լուծելու համար, հինգ պետութեանց ներկայացուցիչները ժողով պիտի գումարեն Պոլսոյ մէջ: Թուրք պաշտօնատարներ արդէն իսկ 400 սենեակներ գրաւած են եղեր մեծ պանդոկներու մէջ, «օտար դիւանագէտներու համար»:

Իրողութիւն է որ Թրքական կառավարութիւնը լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւի Սուրիա-Լիբանանեան տագնապին, որովհետեւ Սուրիոյ կառավարութիւնը Սանճաքի խնդիրն ալ արձանագրած է իր օրակարգին վրայ: *Գահիրէի մէջ բացէ ի բաց կը խօսին այս մասին եւ Արաբական Դաշնակցութեան համագումարն ալ պիտի պահանջէ, կ'ըսեն, Սուրիոյ վերադարձնել Սանճաքը որ Ֆրանսայի կողմէ Թուրքիոյ յանձնուեցաւ 1939ին: Եգիպտական մամուլը կը գրէ այս առթիւ.— «Ֆրանսա ստիպեց Սուրիան Թուրքիոյ յանձնել իր այդ երկրամասը: Պէտք է վերահաստատել արդարութիւնը»: «Էլ Ահրամ», արաբական երկիրներու ամենամեծ օրաթերթը, կը յայտարարէ.— «Որ եւ է լուծում կարելի չէ մինչեւ որ մեծ պետութիւնները չհրաժարին իրենց աշխարհակալութեան քաղաքականութենէն, ինչ անունով ալ քօղարկուած ըլլայ այդ քաղաքականութիւնը,— հոգատարութիւն, հովանաւորութիւն կամ խնամակալութիւն»:*

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը համաձայն է բոլոր արաբական ժողովուրդներու անկախութեան եւ արաբական դաշնակցութեան: Պաշտօնական յայտարարութիւն մը եղած է այս իմաստով:

ԼԵՒՈՆ ՊԱԼԱՍԱՆԵԱՆ *անուն Հայ մը իբրեւ նախկին «Միլիսին» ճանչցուած ըլլալով Նուազիլը Սէքի մէջ, անմիջապէս շրջապատուեցաւ անցորդներու կողմէ եւ խոշտանգուեցաւ: Ոստիկանները յաջողեցան ազատել եւ պահականոց տանիլ:*

ՀԱՅ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ *բացառիկ ընդհ. ժողովը՝ Յունիս 10ի կիրակի օրը կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին* Mutualité*ի* G. *սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:*

ԱՆԻԷՌԻ, ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՄՊԻ, *Քոլոմպի, Ժընըվիլիէի եւ դրացի Թաղերու հայ ռազմիկները խորհրդակցական ժողովի մը կը հրաւիրուին, 8 Յունիս, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին,* 35 Ave. Guilhmin, rue du Menil*ի* 67 *Թիւին անկիւնը, սրճարանին մէջ:*

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme . 13°

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Vendredi 8 Juin 1945 Ուրբաթ 8 Յունիս

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4422-Նոր շրջան թիւ 51 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր.

ՆԵՂՈՒՑՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Խ. Միութիւնը տիրապէս կ'իշխէ Պալքաններու մէջ

Le Mondeի քաղաքական աշխատակիցը, Մորիս Փէրնօ, որ քաջածանօթ է արեւելեան գործերու, իր վերջին յօդուածով նորէն կը շօշափէ Նեղուցներու խնդիրը եւ Խ. Միութեան դիրքը Պալքաններու մէջ: Կուտանք հիմնական մասերը.—

Նախորդ յօդուածով մը կ'ըսէինք թէ Խ. Միութեան համար մէկէ աւելի միջոցներ կան Նեղուցներուն վրայ իշխելու, առանց անձամբ հաստատուելու Պոլսոյ մէջ: *Զեղեալ հռչակելով չէզոքութեան եւ ոչ յարձակման դաշինքը որ զինքը կը կապէր Թուրքիոյ հետ, Խ. Միութիւնը չուզեց խզուիլ անոր հետ, այլ յիշեցնել թէ Սեւ Ծովը Միջերկրականի հետ կապող դրան թեւերէն մէկը «կը գտնուայ Եւրոպայի մէկ փոքր կտորին վրայ»: Ճամբան շատ հեռու չէ Օսմ. կայսրութեան մայրաքաղաքէն Միտիա - Էնոս գիծը, եւ այդ գիծն իսկ անհպելի չէ: Պուլկարները երբեք չեն հրաժարած Եգէական ծովու այն ելքէն զոր Նէօյեիի դաշնագրին 48րդ յօդուածով դաշնակից եւ ընկերակից ազգերը գրեթէ խոստացած էին իրեն, բայց երբեք չէին տուած: Կարճ ըսենք.* Նեղուցներու ապագայ կարգուսարքը մեծ չափով կախում ունի Պալքաններու ապագայ կազմակերպութենէն, իսկ այս ալ ոչ նուազ չափով՝ Մոսկուայի կամքէն:

Ի՞նչ են Խ. Միութեան դիտումները Պալքաններու մասին: Դեռ ճշդիւ ծանօթ չեն, բայց եւ այնպէս, վերջերս պալքանեան պետութեանց հետ կնքուած զինադադարները եւ դաշնագիրները որոշ չափով կը լուսաբանեն հարցը: Խ. Միութիւնը նուազ խստութեամբ վարուեցաւ Ռումանիոյ հետ քան կը սպասուէր: Ճիշդ է, Սովետները 300 միլիոն տոլար հատուցում պահանջեցին. կարմիր բանակին բռնագրաւումները ծանր եղան եւ են դեռ. քաղաքային հաստատութիւններ խորհրդային վարչութեան ձեռքն անցած են. ռումանական բանակը կցուած է Խ. Միութեան բանակներուն: Ամենախիստ մաքրագործում մը յառաջ կը տարուի, N. K. W. D.*ի հսկողութեան տակ. ազատական կուսակցութեան (Պրաթիանու) եւ ազգային - գիւղացիական (Մանիու) կուսակցութեանց բոլոր ակումբները փակուած են. ռուս կոմիսարներ կը հսկեն հողային մանրակրկիտ ծրագրի մը գործադրութեան վրայ: Բայց վերջապէս նոր կառավարութիւնը, որուն նախագահն է Փէթրու Կրոզա եւ ուր Պ. Թաթարէսքու արտաքին նախարարութիւնը կը վարէ, միայն չորս համայնավար անդամ ունի, չորս ընկերվարականներու եւ 14 ազգային - ռամկավարներու դէմ: Կազմուած՝ Մարտ 6ին, այս կառավարութիւնը կրցաւ չորս օր վերջը նուիրագործել Թրանսիլվանիոյ վերակցումը, երկրամաս մը որ 1940 Օգոստոս 30ի իրաւարարութեամբ Հունգարներուն տրուած էր եւ որ Մոսկուայի մէկ որոշումով Ռումանիոյ կը վերադարձուէր (10 Մարտ 1945): Հակառակ չորս տարուան ընթացքին Գերմաններուն ընծայած լայն օգնութեան, Մեծ Ռումանիան աժան կ'ազատի արկածախնդրութենէն, կորսնցնելով միայն Պեսարապիան եւ Պուքովինան:*

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ *պարտադրուած զինադադարը կը պարունակէ քանի մը դաժան պայմաններ: Մոսկուա պահանջած է հատուցումներ կատարել նիւթեղէնով, եւ մասնաւորապէս արմտիքով, որ խիստ սեղմումներ պիտի պարտադրեն երկրին: Ամէն օր ցորեն բեռցած նաւեր Պուրկազէն Օտեսա կ'երթան: Պուլկարական բանակը եւ ոստիկանութիւնը կրնան գործածուիլ ամէն տեղ ի սպաս խորհրդային սպայակոյտին: Եւ կ'ըսուի թէ մաքրագործումի համար յանցաւորներ կը փնտռեն մինչեւ Սթամպուլիսքիի դիկտատորութեան ժամանակէն...* Բայց Պուլկարները չեն պարպած Թրակիոյ այն մասը զոր կը գրաւեն **1941**էն ի վեր. անոնք տակաւին Տէտէ Աղաճ եւ Գավալա կը գրտնուին, եւ նշան չկայ թէ շուտով պիտի ձգեն հեռանան: *Պուլկար էկզարքը եւ բարձր կղերը, որոնք հետզհետէ աւելի սերտօրէն կապուած են Մոսկուայի պատրիարքութեան, մասնաւոր մեծարանքներ կը վայելեն: Ազատագրութեան պայքարին առեն, պուլկար եւ եուկոսլաւ կամաւորներ կռուեցան կող կողի եւ խորհրդային գործակալները պէտք եղածն ըրին խրախուսելու համար այս մերձեցումը: Կարգ մը նշաններէ դատելով, կարծես նորէն հասած ենք այն օրուան երբ պուլկար Քոլարովը քարտուղարն էր Գ. Միջազգայինի եւ պուլկար Ռաքովսքին Խ. Միութիւնը կը ներկայացնէր քաղաքական կարեւոր պաշտօններու մէջ:*

ԿՆՈՋ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Վերջին դարուն մէջ միայն կիներու ազատագրական շարժումը կազմակերպուած ձեւով հրապարակ եկաւ, իրագործելու համար կնոջ անհատական, ընկերային, տնտեսական եւ քաղաքական ազատագրութիւնը:

Պատմութեան զանազան շրջաններուն կինը վայելած է յաճախ լայն ազատութիւններ: Հին Հռոմի մէջ չեչտուած անհատականութիւն մը ունէր, ի վիճակի ընկերութիւնը վարելու: Սպարտայի մէջ աղջիկ մը տղու նման մարզանքի կը մասնակցէր, իսկ Պղատոն կը պաշտպանէր այն գաղափարը թէ մտային եւ բարոյական յատկութիւններու մէջ մեծ տարբերութիւն մը չըլլալով կնոջ եւ այր մարդու միջեւ, իտէալ պետութեան մէջ երկուքն ալ պէտք է գործակցին:

Բայց ընկերային կեանքի մէջ կնոջ դիրքը կ'որոշուի գլխաւորաբար ամուսնութեան, ամուսնալուծութեան եւ ժառանգութեան օրէնքներով: Քրիստոնէութիւնը եկաւ ու սրբագործեց ամուսնութիւնը, այնինչ հին Հռոմի մէջ թոյլցած դաշինք մըն էր միայն: Քրիստոնէութիւնը անկարելի դարձուց ամուսնալուծութիւնը եւ նուիրագործեց այն գաղափարը թէ՝ կինը ամուսնոյն պէտք է ենթարկուի:

Առաջին դարերու քրիստոնէութիւնը իր խըստաբարոյ հեղինակութեամբ աննպաստ էր կնոջ անհատականութեան զարգացման: Վերածնունդի շրջանին միայն, կնոջ դիրքը մասամբ բարելաւուեցաւ: Անհատականութեան նոր ըմբռնումին մէջ, արուեստի եւ գրականութեան հանդէպ նոր հետաքրքրութեան մէջ, կինը մասնակից եղաւ այր մարդուն: Քրիսթին տը Փիզան, ֆրանսացի բանաստեղծուհին 15րդ դարու մէջ կնոջ ազատագրութեան դատը պաշտպանեց: Բայց անհատական փորձերը անդունդին մէջ նետուած եւ կորսուելու դատապարտուած քարեր էին: Դեռ ոչ մէկ հաստատուն ընկերային կամ փիլիսոփայական վարդապետութիւն կար, որ ոյժ տար հոս հոն նետուած միտքերուն եւ ամփոփէր զանոնք մինչեւ Ռուսօ, Վոլթէռ, Մօնթեսքիէօ: Ասոնց բանաձեւած ընկերային փիլիսոփայութիւնը յեղաշրջեց միտքերը եւ խարիսխ ծառայեց Նոր դարու անհատականութեան ըմբռնումին: Անհատին բնական իրաւունքները պաշտպանուեցան ընդդէմ իշխանութեան:

Անհատ ըսելով այր մարդ անհատը կը հասկցուէր, կնոջ մարդկային իրաւունքները կ'անտեսուէին փիլիսոփաներէն:

Կիները սակայն հետապնդեցին գաղափարը: Մասնակցեցան Ֆրանսական մեծ յեղափոխութեան, Ազգային Ժողովին ներկայացուցին խնդրագիր մը որ հաւասար քաղաքական իրաւունքներ կը պահանջէր: Քօնտօրսէ նոր սահմանադրութիւն մը կազմելու իր ծրագրին մէջ սեռերու հաւասարութեան համար առաջարկ մը մտցուց:

Ֆրանսացի կիներու ազատագրական ճգտումները, յեղափոխութեան շրջանին եւ անկէ առաջ, կանխահաս շարժումներ էին: Այդ շրջանին կիները չունէին դեռ ո՛չ հարկ եղած զանգուածային դաստիարակութիւնը եւ ո՛չ ալ քաղաքական եւ ընկերային խնդիրներու մասին հասունութիւն: Ուժեղ կին անհատականութիւններ կային, որոնք կրնային այր մարդու հաւասար կարողութիւն ցոյց տալ քաղաքական խնդիրներու մէջ: Հոծ զանգուածը, սակայն, անպատրաստ էր եւ իր տնտեսական վիճակն ալ աննպաստ՝ կատարեալ ազատագրութեան համար: Նափոլէոնի շրջանին կնոջ դէմ խիստ օրէնքներ անցան եւ ամուսնական խնդիրներու մէջ այր մարդուն բացարձակ գերիշխանութիւն տրուեցաւ: Մինչեւ 19րդ դարու կէսը ամուսնալուծութիւն ձեռք ձգելը գրեթէ անկարելի դարձած էր: Դատաւոր մը ըսած է անգամ մը որ՝ եթէ կինը այդքան բարձրէն կը ծախէ ինքզինքը, եթէ կը նախընտրէ սովամահ ըլլալ քան ենթարկուիլ իր ամուսնոյն՝ թող սովամահ ըլլայ, եւ հանրային կարծիքը կը պաշտպանէր այդ գաղափարը:

Արդար եւ բնական իրաւունքներու դէմ գացող օրէնքները ժամանակաւոր դիմադրական ուժ ունին: Հողէ թումբը չի դիմանար գետի ուժեղ հոսանքին: Կինն ալ մարդ է եւ կեանքի մէջ այր մարդու նման իրաւունքներ ունի: Կը մնայ կազմակերպուիլ: Այս եղաւ 19րդ դարու ղեկավար կիներու նշանաբանը:

Մ. ՄԱՆՆԻԿ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԿԷՍԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, չորս դաշնակից պետութեանց ներկայացուցիչներ մասնաւոր յայտարարութեամբ մը ձեռք առին ամբողջ Գերմանիոյ վարչութիւնը: Երկիրը չորս շրջաններու պիտի բաժնուի, բայց չորս պետութիւնները հաւաքաբար պիտի վարեն զայն եւ որոշումները պիտի տրուին միաձայնութեամբ: Յայտարարութեան ստորագրութենէն վերջ, Խ. Միութեան ներկայացուցիչը, մառէշալ Ժուկով ըսաւ թէ ինք լիազօրուած չէ ուրիշ խնդիրներով զբաղելու:

Չորեքշաբթի օր, Մոսկուայի թերթերը քարտէս մը հրատարակեցին Գերմանիոյ գրաւման շրջաններու մասին: Մոսկուայի գործակալութիւնը հաստատեց այդ առթիւ տրուած տեղեկութիւնները, որոնց համաձայն Գերմանիոյ կէսը կը գտնուայ ռուսական շրջան: Այս քարտէսը եւ յարակից տեղեկութիւնները զարմանք պատճառեցին Լոնտոնի մէջ, թէեւ գաղտնիք չէին:

Հրատարակուած քարտէսին համաձայն, ամերիկեան շրջանը պիտի պարունակէ Հէսսէն-Նասաուի, Հռենոս - Հէսսէնի, Վիւրթէնպուրկի, Պավարիոյ, Պալատինայի նահանգները եւ թերեւս Սարի աւազանը: *Անգլիա պիտի գրաւէ* հիւսիսային արեւմտեան Գերմանիան, մինչեւ Էլպա, մէջն ըլլալով Համպուրկը, Շլէզվիկ - Հոլշթայնը եւ դէպի հարաւ՝ ամբողջ Հանովրը, Պրունշվիքը, Վեսթփալիան եւ Ռուրը *եւ գրեթէ ամբողջ Հռենոսի գաւառը: Իսկ Ֆրանսայի բաժին կը մնայ Պատընի նահանգը: Ռուսական շրջանը կը սկսի Լիւպէքի նաւահանգիստին արեւելեան կողմէն, Մէքլէնպուրկի եւ Շլէզվիկ - Հոլշթայնի միացման կէտին վրայ: Այս շրջանին մէջ կ'իյնայ արեւելեան Փրուսիան: Գրաւման գիծը յետոյ կ'իջնէ դէպի Հանովըր - Պրունշվիք եւ ապա կ'ընդգրկէ Սաքսոնիոյ, Մէքլէնպուրկի եւ Անհալթի նահանգները եւ Թուրինկիան, մինչեւ Պավարիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ սահմանագլուխը: Ուրիշ խօսքով, ամերիկեան եւ անգլիական բանակները ստիպուած են պարպել կարգ մը շրջաններ: (Ամերիկացիները՝ Լայփցիկը, Շէմնիցը, Վայմարը, Հալլէն եւ Տեսաուն): Անգլիացիները եւ Ամերիկացիները տակաւին չեն ճշդած իրենց շրջաններուն սահմանագիծը, որովհետեւ Ֆրանսայի բաժինն ալ անորոշ կը մնայ: Ֆրանսացիները կը պնդեն որ իրենց շրջանին մէջ մտնեն Քէօլնը եւ Ֆրանքֆուրթը:*

**** Անգլիոյ, Մ. Նահանգներու եւ Ֆրանսայի զինուորական պատուիրակութիւնները Վիէննա հասան, կազմակերպելու համար Աւստրիոյ պետական վարչութիւնը: Ռուս վերստուգիչ յանձնաժողովը աւելի վերջը պիտի հասնի: Անգլիա եւ Ամերիկա տակաւին չեն ճանչնար Մոսկուայի հաւանութեամբ կազմուած կառավարութիւնը եւ կը պնդեն որ Աւստրիան ալ Չորս Մեծերու կողմէ կառավարուի:*

ԵՒՐՈՊԱՆ ԱՆՕԹԻ Է

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎ ՄԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Անգլիական կառավարութիւնը Լոնտոն հրաւիրեց եւրոպական ինը պետութեանց պարենաւորման վարիչները, քննելու համար ուտելիքի տագնապը, որ կրնայ սովի մատնել Եւրոպան: *Հրաւիրուած պետութիւններն են Ֆրանսա, Պելժիա, Հոլանտա, Լիւքսէնպուրկ, Տանըմարքա, Նորվեկիա, Յունաստան եւ Խ. Միութիւնը: Ժողովը պիտի լսէ այն տեղեկութիւնները որ հաղորդուեցան Ուաշինկթընի խորհրդաժողովին մէջ, անցեալ ապրիլին: Լոնտոնի թերթերը այս առթիւ կը շեշտեն թէ հասարակ մահկանացուն չի կրնար ըմբռնել ուտեստի անբաւականութեան տագնապը: Ժողովին գլխաւոր նպատակներէն մէկը պիտի ըլլայ բացատրել թէ* աշխարհի շտեմարանները գրեթէ պարապ են, երկիւղ պատճառելու աստիճան:

Պաշտօնական տեղեկագիրներու համաձայն, շատ մը կենսական ուտեստներու արտադրութիւնը բաւական չէ ժողովուրդները կերակրելու: Բոլոր Դաշնակիցները հարկադրուած են **32.000.000** թոն ուտելիք ճարել Եւրոպայի համար, այս տարի, — *գրեթէ երկու անգամը իրենց հաշուածին:* Ամբողջ Եւրոպայի արտադրութիւնը իջած է նուազագոյն աստիճանին: Ֆրանսայի մէջ աւելի քան **110.000** արտավար հող անմշակելի դարձած է, ականներ տեղաւորուած ըլլալով: *Միլիոնաւոր ոչխարներ եւ արջառներ կորսուած են գերմանական արշաւանքին հետեւանքով: Գերմանները իրենք ալ երեսի վրայ ձգած են իրենց հողերը, որովհետեւ կրնային ուտելիք ճարել իրենց գրաւած երկիրներէն: Հոլանտայի տարածութեան մէկ երրորդը ծածկուած է ծովի ջուրով, քանի որ Գերմանները քանդեցին թումբերը:*

Մէկ խօսքով, յուսահատական կը համարուի Եւրոպայի պարենաւորման կացութիւնը: Ուրեմն անհրաժեշտ համարուած է ժողով մը գումարել եւ միջոցներ գտնել, այլապէս անխուսափելի պիտի դառնայ սովը: Անգլիա, որ վերջերս նորէն կրճա-

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

«Յուսաբեր»ի մէջ կը կարդանք (5 ապրիլ).— Ապրիլ 5ին Գահիրէի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, պարզ հանդիսութեամբ, տեղի ունեցաւ յուղարկաւորութիւնը ողբացեալ բանաստեղծ ու գրագէտ Վահան Թէքէեանի:

Ըստ հանգուցեալի բաղձանքին, միակ քահանայ մը (Տ. Սահակ քհնյ. Տաքարեան) կատարեց տխուր արարողութիւնը, մինչ իբր սգակիր դասը կը կենային քահանայ միւս հայրերը: Դագաղը, առանց ծաղկեպսակի, շրջապատուած էր Գալուստեան վարժարանի երգչախումբի երկսեռ անդամներէն, ինչպէս նաեւ իր յիշատակը յարգող երիտասարդներու կողմէ, որոնք արարողութենէն ետք դագաղը իրենց ուսերուն վրայ փոխադրեցին եկեղեցիէն դուրս:

Ժողովրդական մեծ բազմութիւն մը.— ուր ստուար թիւ մը կը կազմէին մտքի ու մշակոյթի ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ ազգ. իշխանութեանց անդամներ — գգածուած, հետեւեցաւ եկեղեցական արարողութեան եւ ապա իր դագաղին, մինչեւ եկեղեցւոյ շրջափակին դուռը, ուր շատեր ցաւակցութիւն յայտնեցին իր գաղափարի ընկերներէն իբրեւ սգակիր կեցողներուն:

Տպաւորիչ էր արարողութիւնը իր պարզութեան մէջ, ինչպէս երկիւղած լռութիւնը այն բազմութեան, որուն մէջ արցունքոտ աչքեր կային եւ մինչեւ իսկ հեծեծող սրտեր: Յետ մահու քաղցր սփոփանք մը, որ կը տրուէր բանաստեղծին, ուրիշ բանաստեղծի մը՝ Դուրեանի աղերսանքը յիշեցնող.— «Նախ կեանքը, ապա լացող մը իր վրայ»․․ Կեանքը եթէ զլացուեցաւ աւելիով Թէքէեանի, լացողներ եղան ու մէկէ աւելի, այր ու կին, երէց ու երիտասարդ:

Այս տրտմութիւնը շարունակուեցաւ Ազգ. գերեզմանատան մէջ, ուր դարձեալ բազմութիւն մը հետեւած էր իր դագաղին: Պարզ ու վերջին աղօթասացութենէ մը ետք, բանաստեղծին դէմքը վերջին անգամ մըն ալ բացուեցաւ աշխարհին ուժողովուրդին, որ գլխաբաց անցաւ դագաղին առջեւէն, իր վերջին յարգանքը ընծայելով: Բազմութիւնը քաշուեցաւ յուզուած. իջաւ լռութիւնը բանաստեղծին վրայ, որուն գործը պիտի խօսի այսուհետեւ: Հանգիստ իրեն:

*** Մեր պաշտօնակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Վ. Թէքէեանի մահուան պարագաներու մասին.—

Պ. Թէքէեան, որ ամիսէ մը ի վեր Ֆրանս. հիւանդանոցը կը գտնուէր, երկուշաբթի օր փոխադրուած էր իր բնակարանը, բժշկական հսկողութեան տակ մնալու համար: Կը տառապէր շընչարգելութենէ եւ թէեւ տկարացած էր Ֆիզիքապէս, բայց չէր նախատեսուեր իր մահը, այսքան անակնկալ կերպով, մանաւանդ որ վերջին օրերս բարելաւման յոյսեր ներշնչած էր:

Դարձեալ նոյն աղբիւրէն կ'իմանանք թէ ողբացեալ բանաստեղծը նոր հատոր մը հրատարակած է, «Տաղարան», «հետաքրքրական ու մտերիմ զգացումներու նուիրուած բովանդակութեամբ»:

Օր. ԵՒՓԻՄԷ ՀԱՄԱԼԵԱՆ (*Սէնթ Էթիէն*) եւ Պ. ԳՐԻԳՈՐ ԳԱՐԱՕՂԼԱՆԵԱՆ (*Լիոն*), նշանուած: **27** Մայիս **1945**:

ՄԵՐ ԶՈՀԵՐԸ

Իսի - լէ - Մուլինօ 5 Յունիս.— Մեր գաղութըն ալ ունեցաւ պատերազմի զոհեր: Ինչպէս կը յիշեն «Յառաջ»ի ընթերցողները, մեր առաջին զոհը եղաւ, 1940ին, ընկեր Յովհ. Ազատեան, Անժէի զին. հիւանդանոցին մէջ, ականջի գործողութեան հետեւանքով: 1942 Մարտ 3ի ռմբակոծութեան զոհ գացին Պ. Սահակ Ազատեան իր երեք անչափահաս զաւակներով, Պ. Վարուժան Շուպարալեանը, ընկեր Հրանդ Ադանեանը: Կործանեցան տասնեակ մը հայ տնակներ ինչպէս նաեւ Պ. Գ. Ապունայեանի կիսաւարտ մեծ շէնքը: 1943 Ապրիլ 4ի ռմբակոծութեան եւս ունեցանք քանի մը վիրաւորներ: 1944ին զաւառ ճամբորդած ատեն, ռմբակոծութեան զոհ գացին Տիկին Ա. Կարմիրմօրուքեան, Կապոյտ Խաչի հիմնադիրներէն եւ քարտուղարուհին, Տիկ. Ա. Թօփալեան եւ Պ. Վարդան Գարեան:

Ֆրանսայի ազատագրումէն վերջ, կը կարծէինք թէ այլեւս զոհ պիտի չունենանք, բայց աւաղ, ահա երկու նոր զոհեր եւս, Պ. Վրէժ Նազարեան, 22 տարեկան եւ Առաքել Զաքարեան, հազիւ 18 տարեկան որոնք ռազմադաշտին վրայ ինկած են 1945 Ապրիլ 6ի ճակատամարտին:

Նազարեան 1938ին Ափրիկեան բանակին մէջ կը գտնուէր եւ պատերազմի ընթացքին ծնողքը ոչ մէկ լուր ունէր: Փետրուարին, 15 օրուան արձակուրդով տուն եկած էր, վեց տարուան բացակայութենէ վերջ: Կը գտնուէր Գոլմարի ճակատին վրայ: Պ. Զաքարեան անցեալ Օգոստոսին Փարիզի ազատագրման կռիւներուն մտած էր Էֆ-Էֆիներու մէջ, եւ ազատագրումէն վերջ մեկնած էր ճակատ, կռիւը շարունակելու համար: Թշնամին ջախջախուեցաւ, բայց դուք չտեսաք այդ օրը: Օտար հողը թող թեթեւ գայ, սիրելի Վրէժ և Առաքել, որ թառամեցաք ծաղիկ հասակի մէջ:— Արսէն

տեց ուտելիքի բաժնեչափը, քառամեայ ծրագիր մը կազմած է արդէն: Հարաւ. Գերմանիոյ պարենաւորման տագնապը այնքան ծանրացած է որ կը վախցուի խռովութիւններէ: Թերթերը կը գրեն թէ հազիւ հինգ - վեց շաբթուան ուտեստ կայ, իսկ տեղ տեղ ոչ իսկ այդքան: Հունձքերու վիճակն ալ բարենշան չէ:

Մասնագէտներու կարծիքով, բոլոր ազգերը կերակրելու համար, անհրաժեշտ են արտադրութեանց հետեւեալ յաւելումները յառաջիկայ տարիներու ընթացքին.— Միս՝ 1.795.000 թոն, պահածոյ ձուկ՝ 383.000 թոն, պանիր՝ 95.000, խտացած կաթ՝ 425.000, ճարպեղէն՝ 1.437.000, շաքար՝ 1.853.000 թոն: Միակ մխիթարական պարագան ցորենն [illegible], առատ հունձք ստացուած ըլլալով անցեալ տարի. բայց փոխադրութեան միջոցնե՞րը:

Կացութիւնը Սուրիա-Լիբանանի մէջ

Զօր. Օլիվա Ռոժէ, Դամասկոսի ֆրանսական պատուիրակը եւ հարաւային Սուրիոյ ֆրանսական զօրքին հրամանատարը, Փարիզ հասնելով, տեղեկագիր մը յանձնեց զօր. տը Կոլի: Կը հերքուի այն լուրը թէ զօրավարը պաշտօնանկ եղած է:

Հեռագրի մը համաձայն, Ռաքքայի ֆրանսական հրամանատարը իր զօրքին մեծ մասը զօրանոց քաշած ըլլալով հանդերձ, կ'ուզէ իր ձեռքը պահել կարգ մը խոցելի կէտեր, եւ մասնաւորապէս կամուրջ մը Եփրատի վրայ:

Պ. Հանրի Փարաւօն, Լիբանանի արտաքին նախարարը, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն.

— Մենք կը պահանջենք որ ֆրանսական զօրքը քաշուի եւ մեզի յանձնուին հրամանատարութեան այն վերջին պաշտօնները որ դեռ Ֆրանսացիներուն ձեռքն են: Երբ մեզի գոհացում տրուի, ուրիշ խօսքով՝ երբ կատարելապէս տէր ըլլանք մեր ճակատագրին, պիտի քննենք բանակցութեանց խնդիրը:

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ համարաբական խորհրդաժողովը շնդալից բանաձեւ մը պիտի քուէարկէ, պահանջելով Ֆրանսայէն որ հեռանայ Միջին Արեւելքէն, եթէ ոչ․․․ (Լը Փոփիւլէռ):

*** Քանի մը ֆրանսացի մայրապետներ, որոնք Երուսաղէմ հասած են Հալէպէն, կը պատմեն թէ առաջին ցոյցը տեղի ունեցաւ Մայիս 24ին, երբ արաբ ուսանողները յարձակեցան ֆրանսական դպրոցի աշակերտներուն վրայ: Մայիս 27ին 12 սուրիացի զինուորներ դիմադրեցին դպրոցին մօտ. բայց 29ին 300 աւարառուներ ներս խուժելով յափշտակեցին կահ - կարասիները: Ֆրանսական եւ արաբական գրադարանը կրակի տրուեցաւ: Կռիւներու սկիզբէն խալամ զինուորները յարձակողներուն կողմը անցան: Քրիստոնեայ զինուորները կռուեցան մինչեւ վերջին փամփուշտը: Ողջ մնացողները բանտարկուեցան եւ շատեր ջարդուեցան բանտին մէջ: Անգլիացիները չէզոք էին եւ կը գոհանային դիտելով:

ԶՕՐ. ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ Փարիզ պիտի գայ Յունիս 14ին, Լոնտոն այցելելէ վերջ: Այս առթիւ զօրահանդէս մը պիտի կատարուի: Զօրավարը Նիս եւ Քան երթալով, զուարճացաւ եւ պարեց արձակուրդ ստացած զինուորներուն հետ:

ԴԺՈԽԱՅԻՆ ՄԵՔԵՆԱՅ ՄԸ պայթեցաւ Պրէմէնի մէկ շէնքին մէջ (Գերմանիա), ուր հաստատուած էր դաշնակից ոստիկանութիւնը: 15 Ամերիկացիներ մեռան, 85 հոգի վիրաւորուեցան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԷԹԻ ՍԱՆՃԱՔԻ պաշտպանութեան կոմիտէն, որուն կեդրոնն է Լաթաքիան, յանուն 90.000 գաղթականներու դիմում կատարեց Սուրիոյ խորհրդարանին, պահանջելով Սանճաքին վերադարձը մայր հայրենիքին: Կոմիտէն կ'ազդարարէ թէ սուրիական որ եւ է կառավարութիւն որ կը փախցնէ այս առիթը, ծանր յանցանք մը կը գործէ իր հայրենիքին եւ պատմութեան հանդէպ:

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ Բ. նստաշրջանին բացման առթիւ, որ տեղի ունեցաւ առջի օր եւ վերընտրեց իր դիւանը, ընկերվարական ներկայացուցիչները պիտի պահանջեն իբրեւ անդամ ընդունիլ աքսորէ եւ գերութենէ վերադարձողներ: Եթէ կառավարութիւնը մերժէ, այն ատեն ընկերվարական անդամները պիտի հրաժարին, որպէսզի տեղ բացուի: Առաջարկուելիք աքսորականներէն մէկն է Լէօն Պլում:

ԴԱՏԻ ՔԱՇՈՒԵՑԱՆ ՎԵՑ ԴԱՏԱՒՈՐՆԵՐ, որոնք մասնաւոր ատեան մը կազմելով, մահուան դատապարտեր էին երեք համայնավարներ: 1941 Օգոստ. 21ին գերման ծովային սպայ մը սպաննուեցաւ Պարպէսի մեթրոյի կայարանին մէջ: Գերմանները պահանջեցին վեց համայնավարներ մահուան դատապարտել Օգոստ. 28էն առաջ, — սպային յուղարկաւորութեան օրը: Ասոր համար նոր օրէնք մը պէտք էր, որովհետեւ մինչեւ այն ատեն առաւելագոյն պատիժն էր հինգ տարի բանտարկութիւն: Դատական նախարարը բացակայ ըլլալով, անոր ատպագայ յաջորդը, Կապօլտ, պատրաստեց օրէնքը որուն համաձայն մասնաւոր ատեան մը կը կազմուէր: Եւ ատեանը Օգոստ. 27ին մահուան դատապարտեց միայն երեք հոգի, Գերմանները վերջին պահուն զիջում ըրած ըլլալով: Այս ատեանին անդամներն են որ կը դատուին քանի մը օրէ ի վեր:

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՄԱՅՐ ՄԸ, Տիկին Սիմոնեան (Նիւ Եորք) իմանալով որ իր զինուոր զաւակը սպաննուած է եւ թաղուած է Քամպրի գերեզմանատունը (Նորմանտի), նամակ մը ղրկեր է ֆրանսացի օրիորդի մը, որպէսզի կարդայ գերեզմանին վրայ: Յունիս 6ի տարեդարձին առթիւ, Ֆրանսուհին, Օր. Էլէն Տափէլ, հերոսի գերեզմանին առջեւ ծնրադրած՝ կարդացեր է նամակը, ինչպէս կը ցուցնէ «Ֆրանս - Սուառ»ի մէջ տպուած լուսանկար մը․․․

ՄՕՏ ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ ԳԵՐՄԱՆ ԳԵՐԻ կը պահանջէ Ֆրանսա, երկրին վերաշինութեան համար: Ֆրանսա բռնած է միայն 200.000 գերի, Դաշնակիցներն ալ յանձնած են 100.000, բայց անհրաժեշտ կը համարուի առ նուազն 1.750.000 հոգի, աշխատելու համար հանրօգուտ շինութեանց, հանքերու, աւերակներու մաքրութեան, ականներու հաւաքման եւ ուրիշ գործերու մէջ: 250.000 ալ կը պահանջուի հողագործութեան համար: Դաշնակիցները համաձայն են մինչեւ մէկ միլիոն գերի տրամադրելու:

ԵՐԵՔ ԶՕՐԵՐԸ ժողով պիտի գումարեն Յուլիսի սկիզբը, Սթալին ալ անհրաժեշտ գտած ըլլալով այս հանդիպումը: Ժողովը պիտի գումարուի ոչ թէ Լոնտոնի, այլ գերմանական քաղաքի մը մէջ: Բազմաթիւ ծանրակշիռ խնդիրներ կան օրակարգին վրայ, գլուխն ըլլալով լեհական հարցը:

ՀԻԹԼԵՐԻ ԴԻԱԿԸ գտնուած է Պերլինի վարչապետարանի աւերակներուն մէջ, համաձայն խորհրդային զինուորական աղբիւրներու: Մարմինը, որ ծուխէն սեւցած եւ ածխացած է, երեւան հանուած է ուրիշ երեք դիակներու հետ, ստորերկրեայ ամրոցին մէջ: Մասնագէտներ ակռաները եւ ուրիշ մասնաւոր յատկանիշներ քննելով, գրեթէ վստահ են թէ Հիթլերի դիակն է: Քննութենէն կ'երեւայ որ Հիթլեր մեռած է թունաւորուելով անձամբ կամ ուրիշի միջոցաւ, կէօպէլսի հետ:— Փարիզի մէջ անձնասպան եղաւ Ալզասի հիթլերական մարզպետին՝ Վակնէրի կինը, որ ձերբակալուած էր վերջերս: Ամուսինն ալ բանտարկուած է:

ԼԱՎԱԼ ֆրանսական իշխանութեանց պիտի յանձնուի, սպանիական կառավարութեան որոշումով: Արդէն բեռները կապած է եւ կը սպասէ փոխադրութեան, որուն մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին:

ՄԻՒՆԻԽԻ հազուագիւտ գիրքերու Մատենադարանը, որ անփոխարինելի կը համարուի, գտնուեցաւ Ամերիկացիներուն կողմէ, գիւղի մը մէջ: Գտնուեցան նաեւ քանի մը տասնեակ թանկագին նկարներ Միւնիխի մայր եկեղեցիէն, 250.000 սթերլին արժէքով:

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8ին, ժողովրդային տան մէջ:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ կիրակի, կէս օրէն վերջը ժամը 3ին, Սէրքլ Կաթոլիկի սրահին մէջ:

Կը բանախօսէ ընկ. ՀԱՅԿ ՋՐՈՒԱՆԴԵԱՆ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պ. Սիմօն Խաչիկեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ զաւկին՝ ՕՐ. ԱԼԻՍի վաղահաս մահուան առթիւ: Այս առթիւ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Խաչիկեանէ 500 ֆրանք, մատաղ բաժնելու համար կարօտեալներուն:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու միութեան պարահանդէսը՝ այս կիրակի, 10 Յունիս, կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ գիշերուան ժամը 11, Rue J. B. David No. 16, Ռէփիւպլիքէններու սրահը: Ընտիր ճաշ եւ ճոխ պիւֆէ: Մուտքը 25 ֆրանք: Տոմսերը կարելի է ապահովել միայն կիչէէն:

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐԸ

Կիր. 10 Յունիս, ժամը 16.30ին Salle Gaveauի մէջ

Ազգային մեծ համերգ, Փարիզի Հայկական Երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի: Կը մասնակցին.— Օր. Արուսեակ Ալպան (*երգ*), Օր. Վերոնիք Ճինեան (*դաշնակ*), Պ. Անդրէ Մարիթօն (*ջութակ*), եւ Concert Lamoureuxի մեծարժէք երաժիշտներէն բաղկացած ութեակ մը (octuor): Պիտի երգուին եւ նուագուին 30 հայ երաժիշտներու գործերը:

Դրամական փոփոխութեան պատճառով, կարելի է տոմսերուն գինը վերջը կարգադրել:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme . 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Samedi 9 Juin 1945 Շաբաթ 9 Յունիս

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4423-Նոր շրջան թիւ 52 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր.

ՄԱՄՈՒԼ

ՍՊԱՍԵԼՈՎ ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ...

«Յուսաբեր»ի խմբագրականէն (14 Ապրիլ).—

— «Մեծ դէպքերու նախօրեակին կը գտնուինք: Ժողովրդավար կարգերու յաղթանակին, Նոր Աշխարհի ստեղծման ու կազմակերպումի նախօրէին:

Կը թուի թէ պիտի հնչէ վերջապէս արդարութեան ժամը. կը թուի՝ թէ պատմութիւնը այս անգամ գոնէ դառնութիւն պիտի չթափէ ուրիշներու կարգին Հայուն ալ վրայ. եւ Հայոց փոքրիկ Աշխարհը ազատ ու խաղաղ պիտի ըլլայ, արդարութեան վրայ հաստատուած: Կը հաւատանք, թէ Հայը պիտի դադրի թափառական ըլլալէ, պիտի դադրի հայրենազուրկ, մանաւանդ անհայրենիք դառնալէ, եւ Հայ Դատը, այս անգամ, պիտի գտնէ իր լուծումը, վերջապէ՛ս, այնքան արիւնէ ու զոհաբերութենէ ետք: Այնքա՛ն պայքարէ ետք, ազատութեան ու արդարութեան համար մղուած, իրեն համար եւ ուրիշներու համար: Հին օրերուն եւ նոր օրերուն, այս պատերազմին իսկ, երբ աւելի քան 300.000 հայ կտրիճներ արիւն կը թափէին ու բովանդակ հայութիւնը իր ճակատագիրը միացուցած է ազատատենչ ժողովուրդներուն եւ իր բովանդակ ոյժն ու ինչքը տրամադրած է մեծ յաղթանակին, որ պիտի գայ:

Զգո՛յշ սակայն, դաժան է կեանքը եւ անողոք պատմութիւնը: Ժողովուրդները, յաճախ, կրնան կորսնցնել վայրկեանի մը մէջ, ինչ որ շահած են երկար տարիներու ընթացքին: Հարկ է ամուր մնալ ու հզօր ներքնապէս, շարունակել պայքարը՝ իր բոլոր ու լաւագոյն ձեւերուն մէջ. հաշտ մնալ հոգիով, մարմինով ու գաղափարականներով, իբրեւ մէկ կերպարանք ներկայանալու համար պատմութեան վճռական ժամերուն, երբ գան անոնք: Տէ՛ր՝ մեր իրաւունքներուն, տէր՝ մեր ձգտումներուն եւ փարած մեր լեզուին, մշակութային ու ցեղային բոլոր արժէքներուն, առողջ մնալու եւ արժանի դառնալու համար վաղուան: Ե՞րբ կուգայ այս վաղը, չենք գիտեր: Բայց, մեր պարտքն է արթուն մնալ այսօր իսկ, այս դժուարին օրերուն, արթուն եւ ամրօրէն հաւատարիմ մեր ցեղային առաքինութիւններուն եւ արժէքներուն, մշակելով, զարգացնելով զանոնք, անոնցմով հզօր ու առողջ մնալու համար»:

Կիլիկիոյ կաթողիկոսին դերը

Պէյրութի «Ազդակ»ը (շաբաթօրեակ), հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ, Կիլիկիոյ նորընտիր կաթողիկոսին օծման առթիւ.—

— «Կաթողիկոսի օծումը թող դառնայ մեր ժողովուրդի հոգեկան եւ մշակութային կեանքին համար նոր պրոպատիկէի աւազան մը, գոնէ հոգեկան ուժով դիմանալու ժամանակի հարուածներուն:

Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը դիրք մը ունի Մերձաւոր Արեւելքի եւ մանաւանդ այս երկրին մէջ, ուր կրօնական համայնքները իրենց կրօնական հանգամանքէն դուրս, ազգային եւ քաղաքական կշիռ մը ունին: Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանը պէտք է դառնայ իր անուան համապատասխան հաստատութիւն մը, պահէ իր հմայքն ու դիրքը իր աստիճանին հաւասար եւ պետական, կրօնական եւ ազգային յարաբերութիւններ կարգի ու կանոնի տակ դնէ: Անթիլիասը, այսպիսով, այսօր կը դառնայ հայ ազգային կեդրոն մը, իր շուրջն ունենալով Սուրիան, Լիբանանը, Երուսաղէմը, Եգիպտոսը եւ Կիպրոսը, որոնցմէ ոմանք թէեւ Կիլիկիոյ թեմին չեն պատկանիր, բայց անոր մթնոլորտին մէջ կ'իյնան: Կասկած չունինք թէ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը սերտ կապակցութեամբ Ս. Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Աթոռին հետ՝ պիտի բարձրացնէ հայ եկեղեցիի դիրքը Մերձաւոր Արեւելքին մէջ, զայն օժտելով պատրաստուած եկեղեցականներով:

Հայ եկեղեցին իր ընտրանին կորսնցուցած է, իսկ մնացած քանի մը դէմքերը շատ յառաջացած տարիքի հասած են: Հայոց դարաւոր եկեղեցին հոգեպէս բարձր եւ մտքով իսկապէս զարգացած հովիւներու պէտք ունի, որպէսզի կարողանայ կատարել այն դերը որ իրեն վիճակուած է դարերէ ի վեր, մանաւանդ հայկական հոծ Սփիւռքին մէջ:

Եթէ Կիլիկիոյ Հայրապետութիւնը եւ այսօրուան օծեալ կաթողիկոսը կրօնապետութիւնը կը ներկայացնեն հայ կեանքին մէջ, անոնց գործը գերազանցապէս ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ է: Մշակոյթի վերելք մը անհրաժեշտ է, ու այդ վերելքին համար տուեալներ ու տարրեր կան՝ հայկական այս հոծ միջավայրին մէջ: Իսկ կաթողիկոս Գ. Յովսէփեանցը որպէս մշակոյթի նուիրուած գիտուն մը, մեծագոյն գրաւականը պիտի ըլլայ մտաւորական ծաղկումին: Անթիլիասը իր դպրեվանքով, իր տպարանով, իր լուրջ ամսագիրով եւ հրատարակութիւններով պէտք է դառնայ մեր մշակոյթի կեդրոններէն մէկը եւ գլխաւորը, ու ձերբազատուի գաղթականական թափթփածութիւններէն:

Միայն Մերձաւոր Արեւելքը նկատի առնելով՝ կը տեսնենք քանի մը ճիգեր, որոնք գետին մը պատրաստած են նոր յառաջդիմութեան: Երուսաղէմի դպրանոցը եւ տպարանը, Պէյրութի Հայ Ճեմարանը, Կիպրոսի Մելքոնեան Հաստատութիւնը եւ անցեալի Անթիլիասը բաւական ճիգ ու ջանք թափած են, քիչ մը կերպարանափոխելու յարաշարժ հայութիւնը: Այժմ, երբ տնտեսական պայմանները աւելի թոյլատու են, երբ բոլորի համակրանքը վայելող Հայրապետ մը եկած է Կիլիկիոյ գահին վրայ, երբ հայութիւնը իր գերագոյն ձգտումներու, յոյզերու եւ յոյսերու շրջանը կ'ապրի, Անթիլիաս պէտք է գրաւէ պատուաւոր տեղ մը մեր մշակութային կեանքին մէջ, գոնէ եկեղեցական, պատմական եւ բանասիրական գետնին վրայ»:

Արձագանգ Խ. Հայաստանէն

Ա. Վշտունիի տարեդարձը.— Երեւան ջերմօրէն տօնեց իր համբաւաւոր բանաստեղծ Ազատ Վշտունիի ծննդեան յիսնամեակը եւ գրական գործունէութեան երեսնամեակը: Անոր գործերը լի են Խորհրդային երկրի սիրով: Պատերազմի ընթացքին, Վշտունին գրած է երեսունէ աւելի քերթուածներ: Եղանակաւորուած են իր գործերէն շատերը, որոնք շատ ժողովրդական դարձած են Հայաստանի մէջ: Իր ծաղկաքաղներէն երկուքը թարգմանուած են ռուսերէն, ուքրայներէն, վրացերէն եւ ազրպէյճաներէն:

Դիտարանի կառուցումը.— Հայաստանի Ս.Խ. Հանրապետութեան Գիտութեանց Կաճառի նախագահութեան որոշումով մասնաւոր դիտարանի կառուցումը սկսած է Աշտարակ գաւառամասի Ուրական գիւղակին մօտ: Տեղը որոշուած է մասնաւոր առաքելութեամբ մը եւ գլխաւորութեամբ Վ. Համբարձումեանի, որ Ս. Ս. Հանրապետութեանց Միութեան Կաճառի թղթակից անդամն է: Գործը սկսուած է երեք աշտարակներու վրայ, պատրաստուելով կահաւորելու գիտական աշխատանոցի գլխաւոր սարքերը:

Արօրներու արտադրութիւնը.— Հայաստանի տեղական ճարտարարուեստի ժողովրդական գործավարութեան գործարանը, որ հաստատուած է Երեւանի մէջ երկրագործական գործիքներու արտադրութեան համար, այժմ կը շինէ արօրներ: Հարիւր արօրներու առաջին առաքումը արդէն կատարուած է Հայաստանի հանրապետութեան զանազան հաւաքական ագարակներուն: Այս տարի գործարանը պիտի սկսի շոգեշարժ արօրի պահեստի մասեր արտադրել:

Նոր հանքեր.— Վերջերս Հ. Ս. Ս. Հանրապետութեան Գիտութեանց Կաճառի Երկրաբանական Հիմնարկը առաքելութիւն մը ուղարկեց՝ գլխաւորութեամբ Բարմաղանեանի՝ հետազօտելու համար Հիւսիսային Հայաստանի կարգ մը գաւառները: Երկրաբանները երեւան հանեցին հանքային բազում նոր պաշարներ:

Ղափանի եւ Ալավերտիի շրջաններուն մէջ բազմամետաղային հանածոներ գտնուած են: Երկրաբանները նոյնպէս ի յայտ բերած են երկաթի հանքանիւթ: Առաքելութեան գիւտերը պիտի նըպաստեն յառաջ տանելու ոչ-երկաթեղէն մետաղային ճարտարարուեստը, որ Հայաստանի տնտեսութեան ամենակարեւոր ճիւղերէն մէկն է:

Այս տարի երկրաբանական հիմնարկը մեծապէս պիտի ընդարձակէ իր գործունէութիւնը: Քանի մը նոր գիտական աշխատանոցներ պիտի յարդարուին հիմնարկին մէջ:

ԿԱՅԻՆՈՎ ԴԱՀԻՃ ՄԸ կը փնտռուի Պրէմէնի մէջ (Գերմանիա), Անգլիացիներու կողմէ, գերման մահապարտները գլխատելու համար, համաձայն գերման սովորութեան:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՍՈՒՐԻԱ-ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Ֆրանսայի պատասխանը Չըրչիլի

Կարելի է ըսել թէ անելի մը յանգած է Սուրիա-Լիբանանի խնդիրը:

Շարք մը կարեւոր դէպքեր պատահեցան վերջին երկու օրերու ընթացքին.—

1. Ֆրանսական կառավարութիւնը կիսապաշտօնական զեկոյց մը հրատարակեց, իբրեւ պատասխան Չըրչիլի վերջին յայտարարութեանց, պնդելով Միջին Արեւելքի տագնապը լուծել հինգ պետութեանց խորհրդակցութեամբ.— 2. Անգլիա եւ Մ. Նահանգները կը պնդեն իրենց տեսակէտին վրայ, եւ պահանջեն գոհանալ միայն երեք պետութիւններով.— 3. Զօր. Օլիվա-Ռոժէ, հարաւային Սուրիոյ ֆրանսացի հրամանատարը, որ Փարիզ եկած է, բացէ ի բաց կը մեղադրէ կարգ մը անգլիացի գործակալներ, իբրեւ պատասխանատու խռովութեանց.— 4. Ցեղախումբերու կռիւները վերսկսած են Սուրիոյ անապատներուն մէջ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԶԵԿՈՅՑԸ

Տեղական թերթերը մեծ մասով կարճ կապած են ֆրանսական գործակալութեան հրատարակած կիսապաշտօնական զեկոյցը, որ շատ կարեւոր փաստաթուղթ մըն է, դէպքերու լուսաբանութեան համար: Զեկոյցը չի ծածկեր Ֆրանսական կառավարութեան «յուսախաբութիւնը» Յունիս 5ի յայտարարութեանց մասին, որոնցմով Պ. Չըրչիլ կը ջանար արդարացնել իր կառավարութեան ձեռք առած «ճնշողական միջոցները» ֆրանսական զօրքին եւ Սուրիա-Լիբանանի ժողովուրդներուն հանդէպ: Եւ կը շարունակէ.— Պ. Չըրչիլ որ եւ է ակնարկ չըներ 1941 Յուլիս 23ի Լեթըլթըն-տը Կօլ դաշնագրին եւ այն յանձնառութեանց մասին զոր Անգլիա ստանձնած է Ֆրանսայի հանդէպ: Չըրչիլ չուրանար թէ բրիտանական իշխանութիւնները զինած են Սուրիոյ զանազան տարրերը, իբրեւ ոստիկանութիւն ու ոստիկան զօրք: Դամասկոսի կառավարութիւնը աճապարանքով հաւաքած էր այս տարրերը, անցեալ Մայիսին, եւ անոնց մէկ մասն էր որ յարձակումներ կատարեց կարգ մը քաղաքներու մէջ, Ֆրանսացի զինուորներու եւ քաղաքացիներու վրայ եւ ստիպեց Ֆրանսական իշխանութիւնը վերահաստատել բարեկարգութիւնը: Ֆրանսական կառավարութիւնը ժամանակին բողոքած է, այս տարրերուն զինման դէմ:

Գալով Ֆրանսական երկու վաշտերու առաքման, Անգլիոյ վարչապետը չի յիշեր զօր. տը Կօլի Մայիս 6 թուակիր հեռագիրը, որով ստիպողաբար կը խնդրէր դադրեցնել անգլիական նոր զօրաբաժնի մը առաքումը Պաղեստինէն: Սուրիոյ անգլիական ուժերուն այս զանգուածային զօրացումը կ'ապացուցանէր թէ Անգլիա կ'ուզէ միջամտել եւ «այսպէս կը հասկցնէր խռովարարներուն թէ կրնան անպատիժ յարձակիլ Ֆրանսացիներուն վրայ: Սակայն բրիտանական կառավարութիւնը որ եւ է պատասխան չտուաւ զօր. տը Կօլի ազդարարութեան: Գալով Ֆրանսական երկու վաշտերուն, անոնք չհեռացան Լիբանանի հողէն, ուր ցամաք ելած էին եւ ուր բարեկարգութիւնը չխանգարուեցաւ, բացի Մայիս 8ի ցոյցէն եւ բռնութիւններէն, որ տեղի ունեցան իրենց ժամանումէն առաջ, Պէյրութի անգլիական պահակազօրքի պաղեստինեան զօրամասերուն կողմէ»: Պ. Չըրչիլ հրապարակաւ գնահատելով զօր. Սփիրսը, որ մինչեւ Դեկտեմբեր իր ներկայացուցիչն էր Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, կը հաստատէ թէ անոր վարած եռամեայ քաղաքականութիւնը Պէյրութի եւ Դամասկոսի մէջ բուն իսկ բրիտանական կառավարութեան քաղաքականութիւնն է:

Զեկոյցը յետոյ կը կրկնէ զօր. տը Կօլի բացատրութիւնները կրակը դադրեցնելու հրամանի մասին, որ տրուած էր անգլիական միջամտութենէն առաջ եւ ցաւով կը յայտնէ թէ Անգլիոյ բռնած դիրքը «ուժի չարաչար գործածութեան մը հանգամանքն առաւ հանդէպ զինակցի մը որ առժամապէս տկարացած էր. զեղծում մը որ կը շարունակէ զարգանալ եւ կը սպառնայ աւելի ծանր դէպքեր յարուցանել որ եւ է առեն»:

Չըրչիլ կը ջանայ չքմեղացնել իր կառավարութեան քաղաքականութիւնը Ֆրանսայի հանդէպ, պատճառաբանելով Մեծն Բրիտանիոյ դժուարին դիրքը արաբական ուրիշ երկիրներու մէջ: Փարիզի մէջ ալ չեն ժխտեր այդ կացութիւնը, որ վերջերս շեշտուեցաւ բրիտանական կառավարութեան իսկ մէկ անդամին սպանութեամբ Գահիրէի մէջ (Լորտ Մոյն, որու մասին գրութիւն մը պիտի հրատարակենք «Յառաջ»ի մէջ): «Պարզ է որ Մեծն Բրիտանիա կը յաջողի իր այդ դիրքը պահպանել միայն շնորհիւ Արեւելքի բրիտանական ուժերուն զօրութեան, տեսակ մը տնտեսական մենաշնորհի որ պարտադրուած է ամբողջ Մօտաւոր Արեւելքի եւ բրիտանական գործակալներու գործօն քարոզութեանց»: Ճիշդ այս վտանգաւոր պարագաներուն բերումով է որ ֆրանսական կառավարութիւնը անհրաժեշտ կը գտնէ Արեւելքի ամբողջ խնդիրը ենթարկել բոլոր մեծ պետութեանց քննութեան: «Փարիզի մէջ կը հարցնեն թէ Պ. Չըրչիլ իսկապէս

մտքէն կ'անցընէ՞ թէ փրանսական կառավարութիւնը պիտի հաւանի Լոնտոն երթալ եւ բանակցիլ Մեծն Բրիտանիոյ հետ, ցորչափ այս վերջինը կը սպառնայ փրանսական զօրքին եւ կարծես կը մոռնայ իր իսկ ստորագրած դաշնագիրը: Անգլեւֆրանսական յարաբերութեանց առթիւ, Լոնտոնի մէջ կ'ուզեն դէպի ապագան դառնալ մոռնալով անցեալը: Բայց Փարիզի մէջ կը խորհին թէ տեսողութեան այսպիսի սխալ մը, եթէ երկար տեւէ, պիտի դառնայ աղբիւր մը վտանգաւոր յապաղումներու, լուծելու համար կացութիւն մը որ կը վտանգէ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ գործակցութիւնը եւ, ատո՛վ իսկ, միջազգային գործակցութիւնը»:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ ՀԱՄԱՁԱՅՆ

Անգլիոյ արտաքին նախարարը հեւանդ ըլլալով, Պ. Չըրչիլ ինք անձամբ կը զբաղի այս նոր տագնապով եւ Փրանսական ծանուցագրին քննութեամբ: Պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ թէ փրանսական կառավարութիւնը հեռագրած է Լոնտոնի, Ուաշինկթընի, Մոսկուայի եւ Չունկքինկի (Չինաստան) դեսպաններուն, առաջարկելով խորհրդաժողով մը գումարել հինգ պետութեանց ներկայացուցիչներէն:

Սըր Էտուըրտ Կրիկս, Միջին Արեւելքի բրիտանական դեսպանը, յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը կը պնդէ որ ժողովը սահմանափակուի Անգլիայով, Մ. Նահանգներով, Ֆրանսայով եւ Սուրիա - Լիբանանով: «Մ. Նահանգները եւ Մեծն Բրիտանիա գլխաւոր պատերազմիկներն են Ճափոնի դէմ եւ մենք հոգեր ունինք Միջին Արեւելքի ապահովութեան մասին: Եթէ ուրիշ պետութիւններ ալ հրաւիրենք, ժողովը պիտի դառնայ Սան Ֆրանչիսկոյի մանրանկարը: Իրականութեան բոլորովին հակառակ է Փարիզի մէջ եղած այն վերագրումը թէ անգլիացի գործակալներ խռովութիններ յարուցած են որ եւ է ձեւով: Ես քանի մը անգամ հոն եղայ անցեալ ամիս եւ ամէն անգամ կացութիւնը կը վատթարանար: Սխալ է թէ բրիտանական զօրաբաժին մը զրկուած էր Սուրիա, խռովութիւններէն առաջ»:

Դեսպանը այս առթիւ հաղորդեց թէ առժամեայ կազմակերպութիւն մը հաստատուած է, հաւաքելու եւ բաշխելու համար Սուրիոյ եւ Լիբանանի հունձքը: Այս նոր կազմակերպութիւնը, որուն մէջ Փրանսացի անդամ չկայ, պիտի յաջորդէ Փրանսական իշխանութեանց կողմէ հաստատուած դրասենեակին (Արմտիքի Ֆֆիս):

Մ. Նահանգներու նախագահը Թրումըն, ընդունելով մամուլի ներկայացուցիչները, վճռապէս մերժեց Ֆրանսայի եւ Խ. Միութեան առաջարկը՝ հինգ մեծ պետութիւններ ժողովի հրաւիրելու մասին, *եւ յայտարարեց թէ բաւական կը սեպէ միայն Երեք Մեծերու խորհրդաժողովը, որ կը յուսայ թէ տեղի պիտի ունենայ քառասուն օրէն:*

ԶՕՐ. ՌՕԺԷԻ ԾԱՆՐ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐԸ

Զօր. Օլիվա Ռոժէ, Սուրիոյ Փրանսացի հրամանատարը Փարիզ հասնելէն մէկ ժամ վերջը յայտարարեց մամուլի ներկայացուցիչներուն թէ Անգլիացիները ոչ միայն քաջալերեցին Սուրիոյ խլրտումները, այլեւ խանգարեցին Ֆրանսայի ջանքերը, տագնապը լուծելու համար: Թերթերը կը գրեն թէ զօրավար յուզումով կը խօսէր, իբրեւ ականատես պատմելով դէպքերը որոնք մազ մնաց որ ընդհարում յառաջ բերէին Փրանսական եւ անգլիական զինուորներուն միջեւ: Զօրավարը բացէ ի բաց ըսաւ թէ «եթէ Անգլիացիներ չըլլային, ամէն բան պիտի կարգադրուէր Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ եւ ամէն բան պիտի մոռցուէր մէկ ամիսէն»: Այս առթիւ վճռապէս հերքեց Չըրչիլի այն մեղադրանքները թէ Դամասկոսը ռմբակոծուեցաւ առանց խտրութեան եւ խռովութեանց պատասխանատու հռչակեց Սուրիոյ ոստիկան զօրքը, «որ հաստատապէս կը յուսար թէ Անգլիացիները պիտի միջամտեն»: Եւ բացատրեց թէ անգլիացի խառնակիչ գործակալներ (agents provocateurs) *քիչ բան չըրին, խրախուսելու համար ապստամբութիւնը Ֆրանսացիներուն դէմ: Զօրավարը այդ գործակալներուն անունները ալ տուաւ,— ամէնէն նշանաւորը՝ գնդ. Սթըրլինկ, որ Դամասկոս գնաց անգլիական համազգեստով եւ որ ծանօթ էր իբրեւ «սեւ չունով մարդը», որովհետեւ կը շրջէր խոշոր սեւ չունի մը հետ: Ուրիշ գործակալ մըն էր գնդ. Մարսաք, խլամացած Ֆրանսացի մը:*

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԾԱԳԵՑԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Խլրտումներն սկսան Մայիս 12էն իսկ, երբ Փարիզէն կը վերադառնար զօր. Պէյնէ, բերելով իր կառավարութեան առաջարկները որոնց համաձայն էին Անգլիացիները: Մամուլը գրգռիչ պայքար մը սկսաւ, յետոյ ծանր դէպքեր պատահեցան մանաւորապէս Դամասկոսի մէջ: «Մենք յարձակում կրեցինք: Հալէպի մէջ, Մայիս 20ին, Հոգեգալուստի օրը, պտոյտի ելած Ֆրանսացիներ յարձակում կրեցին եւ զգետնուեցան փողոցին մէջ: Սպայ մը սպաննուեցաւ: Ոստիկան - զօրքի ենթասպայ մը կառքէն վար առնուելով մորթուեցաւ: Դամասկոսի մէջ, խլրտումը սկսաւ Մայիս 29ին, առաջնորդութեամբ այն իշխանութեանց որ պարտաւոր էին ապահովել խաղաղութիւնը: Անոնք որ Սուրիան կը վարեն, խորհեցան թէ բրիտանական միջամտութիւնը ապահովելու լաւագոյն միջոցն է յայտարարել թէ այլեւս կացութեան տէրը չեն եւ թէ հարկ է Անգլիացիներուն դիմել, բարեկարգութիւնը վերահաստատելու համար: Արդարեւ, շատեր — եւ մանաւանդ Անգլիացիներ — կը խորհէին թէ Ֆրանսացիները պիտի չկրնան դիմանալ ծաւալուն շարժումի մը առջեւ: Անոնք մասնաւորապէս կը կարծէին թէ «մասնաւոր զինուորները» որոնք Սուրիացիներէ կը բաղկանան, անմիջապէս խռովութեանց պիտի միանան: Բայց «մասնաւոր զօրքի» 21.000 Սուրիացիները հաւատարիմ մնացին Ֆրանսայի: Դամասկոսի մէջ 2000 զինուորներէ միայն մէկը դասալիք եղաւ: Ոչ իսկ մէկ սպայ: Ամէն բան վերջացած էր Մայիս 30ի իրիկունը: Մայիս 13ին առտուն ժամը 8ին Դամասկոսի զանազան թաղերը անձնատուր կ'ըլլային ճերմակ դրօշներով: Երեւելիները եկան ինծի հարցուցին թէ ի՛նչ են անձնատրութեան պայմանները: Պատասխանեցի.— «Միակ պայմանն է պարսաւել դէպքերը»: Ասիկա տեղի կ'ունենար ժամը 11ին: Երեւելիները պիտի վերադառնային ժամը 16ին: Չվերադարձան: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ մէկը ըսած էր. — «Սպասեցէք, նոր բաներ պիտի պատահին»: Արդարեւ, ժամը 21ին բրիտանական հրամանատարը մեզի հաղորդեց թէ անգլիական բանակը ձեռք առած է կացութիւնը: Այս լուրը ինծի տուին բերանացի, յաջորդ օրն ալ՝ նամակով: (Զօրավարը կարդաց նամակին մէկ մասը, որով անգլիացի հրամանատարը կ'ազդարարէր թէ եթէ ո եւ է Փրանսական զօրախումբ կրակ բանայ, այդ զօրքին զօրանոցը անմիջապէս պիտի ռմբակոծուի): Մայիս 31ին ժամը 21էն, երբ անգլիական հրամանը բերանացի կը հաղորդուէր, մինչեւ Յունիս 1ի առտուն ժամը 11, երբ ուժգնօրէն բողոքեցի, մենք ունեցանք 13 սպաննեալ, գործակցական խանութ մը աւարի տրուեցաւ, կառքեր հրկիզուեցան սպայակոյտին առջեւ, Փրանսական տուներ վնասուեցան ոստիկան - զօրքին կողմէ: Ֆրանսացիներ սպաննուեցան զէնքերը վար դրած, որովհետեւ հրամայուած էր կրակ չբանալ»:

Զօրավարը պատասխանելով զանազան հարցումներու, ըսաւ թէ ինք ոչ Դամասկոսը ռմբակոծեց, ոչ ալ խորհրդարանը: Այս վերջին շէնքին պատուհանները կը գտնուին հրամանատարութեան կեդրոնին դիմաց: Սուրիացիները աւազի պարկեր դրած էր այս պատուհաններուն առջեւ եւ ոստիկան - զինուորներ դարանի կեցած էին այդ պարկերուն ետին, հրացաններով, ինքնաշարժ զէնքերով եւ ձեռնառումբերով: Անոնք կրակ բացին ժամը 17ին: Մենք ինքնապաշտպանութեան դիմեցինք, հրացան պարպեցինք պատուհաններուն վրայ: Երբ լուսինը երեւցաւ, խորհրդարանը պարպելու համար թնդանօթ մը բերինք եւ կրակ բացինք պատուհաններուն վրայ, աւազի պարկերը ոչնչացնելու համար: Իսկ միջնաբերդին վրայ կրակ բացինք, որովհետեւ ոստիկան-զօրքին հրամանատարութեան կեդրոնն էր եւ այնտեղ սուրիական «ազգային բանակ»ին համար կը զինուորագրուէին բոլոր այն երիտասարդները որ պատրաստ են ամէն բանի փոխան քիչ մը դրամի: Միջնաբերդին վրայ միայն երեք ռումբ ձգեցինք մէկ օգտանաւով, 50—100 քիլոնոց»:

**** Վերջին լուրերու համաձայն, քաղաքներու մէջ հանդարտութիւն կը տիրէ, իսկ անապատներու ցեղախումբերը կացութենէն կ'օգտուին, խռովութիւններ յարուցանելու կամ իրար զարնելու համար: Սահմանագլուխին վրայ կը խլրտին Շէմմարի ցեղախումբը, որ կը բաղկանայ* 7400 *հոգիէ; եւ ուրիշ մը՝* 13.000 *հոգինոց:*

**** Խորհրդակցական ժողովը երեքշաբթի օր պիտի զբաղի Սուրիա - Լիբանանի տագնապով, ի հարկին դռնփակ:*

**** Ֆրանսական բոլոր հրատարակութիւնները, թերթ, գիրք եւն. արգիլուեցան Սուրիոյ մէջ: Սուրիացիները գրաւեցին հեռաձայնի գիծը որ կը պատկանէր Ֆրանսայի զինուորական իշխանութեանց:*

17 դպրոցականներ 50-60 միլիոն կը գողնան

—o—

Փարիզի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 17 դպրոցականներ 13էն 17 տարեկան, որոնք 51—60 միլիոն Փրանքի թղթադրամ, տոլար եւն. գողցած էին:

Փարիզեան լիսէի մը մէկ պաշտօնեան դիտելով որ 15 տարեկան աշակերտ մը ծանր պայուսակ մը կը վերցնէ, կը հարցաքննէ: Տղան կը շուարի եւ կը փորձէ փախչիլ, բայց կը բռնուի: Պայուսակը կը պարունակէր մեծ քանակութեամբ Փրանսական, անգլիական եւ ամերիկեան դրամներ: Տղան հարցաքննուելով մատնեց իր ընկերները: Ամէնէն կարեւոր գողութիւններէն մէկը կատարուած էր առաջին դպրոցականին մօրեղբօրմէն: Տղոց մէկուն տանը մէջ գտնուեցաւ երեք միլիոն Փրանքի ոսկեդրամ: Քննութենէն հաստատուեցաւ թէ պատանի գողերուն կեդրոնն էր սրճարան մը ուրկէ հեռաձայնով կը խօսէին իրենց բացակայ մեղսակիցներուն հետ: Տղաքը միեւնոյն ատեն սեւ շուկայ կ'ընէին, ոսկի, գոհարեղէն, անթելի գործիք, ամերիկեան ծխախոտ եւ ուրիշ ապրանքներ գնելով եւ ծախելով: Ոստիկանութիւնը գտաւ 35 միլիոն Փրանք, մեծ մասով անգլիական եւ տոլար:

5800 ՖՐ. ՆՈՒԷՐ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

—o—

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու Միութեան անդամուհիներէն ընկերուհի Եւփիմէ Համալեանի ընդ Պ. Գրիգոր Գարաօղլանեանի (Լիոն) նշանախօսութեան առթիւ, Մայիս 27ին, Կապոյտ Խաչի եւ Սանուհիներու Միութեան կողմէ հարսնցուին նուիրուեցաւ թարմ ծաղկեփունջ մը: Ներկաները ինչպէս նաեւ իր ծնողքը՝ քաջալերելու համար զոյգ Միութիւնները, նուիրեցին 5800 *(հինգ հազար ութ հարիւր) Փրանքի գումար մը: Այս առթիւ ջերմօրէն երջանկութիւն մաղթելով մեր համեստ ընկերուհիին, խորին շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր ներկաներուն, որոնք իրենց առատաձեռնութեամբ անգամ մը եւս հաստատեցին թէ որքան անհրաժեշտ է այս զոյգ Միութիւններուն գոյութիւնը գաղութիս մէջ, ամոքելու համար շատ մը դժբախտներու տառապանքները:*— Ֆր. Կապոյտ Խաչի եւ Կապոյտ Խաչի Սանուհեաց Միութիւն

ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ ՀԱՅ ԳԵՐԻՆԵՐ

Փարիզ վերադարձած է Փրանսահայ գերիներէն Պ. Գուրգէն Քէչիչեան, Զոմի ծանօթ սաներէն, որ կը հաստատէ թէ Գրիգոր Գալուստեան (Տէսինէն) եւ Վահրամ Սարաֆեան (Ս. Էթիէնէն) ողջ առողջ են եւ շուտով պիտի վերադառնան (այս վերջինները կը փնտռուէին «Յառաջ»ի միջոցաւ):

Վերադարձած են նաեւ Մարաշցի դերձակ Մանուկ Հայկազեան (Իսիէն), իր քեռայրը Երուանդ, Պօղոս Րէսմէճեան (Էրզրումցի), Աւետիք Գափուճեան (Մարաշցի), Գրիգոր Կէսպօղոսեան եւ Մարաշցի Յովսէփ, բոլորն ալ Իսի-լէ-Մուլինոյէն:

Անիէռ.— *Գերմանիոյ Քոպլին քաղաքէն Վարշաւա - Օտեսա - Մարսէյլ գծով իր տունը հասած է Յարէթ Յարութիւնեան, (Տարօնցի), տաժանելի ճամբորդութենէ մը վերջ:*

ՀԱՅԱՐՆՈՅ նոր թղթադրամները երկու տեսակ են, մէկը՝ Անգլիա տպուած, վարդագոյն խորքով, միւսը՝ ամերիկեան՝ կարմիր տպուած: — Պաշտօնաթերթը կը ծանուցանէ թէ արտասահման բնակողներէն անոնք որ հին թղթադրամներ ունին, կրնան փոխել դիմելով կարգ մը ծանօթ դրամատուններու: Պէտք է ներկայանան իրենց անցագրով եւ ապացուցանեն թէ ինչպէս ստացեր են այդ թղթադրամները:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Մկուչ Մեսրոպ Խանամիրեան, որ Փարիզ կը բնակի 1924էն ի վեր: Փնտռողն է իր մօրեղբայրը, Մարսէյլէն: Տեղեկացնել Յառաջի:

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՒՆԻ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Լիոնի Ազգ. Միութեան եւ ամէն անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց անմոռանալի ամուսնոյն եւ հօր՝ ողբացեալ ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆի մահուան առթիւ:

ԲԱՐԵՐԱՐ Մ. ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ մահուան տարեդարձին առթիւ հոգեհանգիստ Փարիզի եկեղեցին, վաղը, կիրակի:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme . 13e

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Dimanche 10 Juin 1945 Կիրակի 10 Յունիս

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4424-Նոր շրջան թիւ 53 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԳԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՄԱՇԻՆ, ԵԹԷ...

Տարիները կը գլորին, պանդխտութեան մէջ: Մենք ալ կը թաւալինք տարիներուն հետ, հեւալով, տրորուելով, տառապելով:

Շատ քիչ են խանդավառութեան, իրական սփոփանքի աղբիւրները: Եւ աղօտ է, տակաւին հեռանկարը:

Անշուշտ կը հաւատանք լաւագոյն օրերու, հայրենիքին մէջ թէ օտար ափերու վրայ: Եւ այդ հաւատքն է որ կանգուն կը պահէ մեր տարագիր բազմութիւնները,— մանաւանդ անոնք որ մօտ են հայրենի սահմաններուն:

Բայց, կարելի՞ է պարտկել այն յարաճուն անձկութիւնը որ աւելի քան քսան տարիէ ի վեր կը տապկէ մեր հոգին: Եւ, հեռո՜ւ հայրենիքէն, մխիթարութիւն կը փնտռենք մեր երգերուն մէջ...

Ահաւասիկ, նորէն, Հայ Երգի Օրը, նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հայկ. Երգչախումբին: Ազգ. մեծ համերգ, ուր պիտի լսենք, բազմաձայն կամ նուագի վրայ, հատընտիր արտադրութիւններ երեսուն հայ երաժիշտներու, Հայաստանէն եւ Արտասահմանէն:

Ուրիշ ատեն, մարդիկ հերոսական կամ եղերական մահուան կը պատրաստուէին երգելով: Մենք ստիպուած ենք երգել ու երգ լսել, ապրելու համար:

Արդարեւ, փրկարար գործ մըն է որ կը կատարեն մեր երգչախումբերը,— Սիփան - Կոմիտաս, Հայ Երգչախումբ կամ Ալագեազ(Արագած), երգահանդէսներ սարքելով պարբերաբար, կամ օգնելով զանազան հանդէսներ: Նոյն գործունէութիւնը՝ արեւելեան գաղութներու մէջ, Միջերկրականի ափերէն մինչեւ հեռաւոր Իրան:

Այս իրականութիւնը կազդուրիչ է մանաւանդ անոր համար որ, մեր երիտասարդ երգահանները ու երաժիշտները չեն գոհանար չարունակ ման գալով կոխուած ճամբաներու վրայ:

Ինչպէս այստեղ, Փարիզի լուսացնցուղ պողոտաներուն վրայ, արեւելեան հեռաւոր գաղութներուն մէջ ալ մասնաւորապէս աչքի կը զարնէ նոր ստեղծագործութեանց յաջողութիւնը:

Տակաւին չենք խօսիր Հայաստանի մասին, ուր շարք մը հին եւ նոր տաղանդներ միջազգային համբաւ կը վայելեն արդէն:

Կ'արժէր որ մասնագէտ մը պրպտումներ կատարէր—գոնէ մինչեւ հիմա հասած թերթերուն հետեւելով — երեւան հանելու համար մասնաւորապէս պատերազմի շրջանին կատարուած նուաճումները, հայրենիքին թէ գաղութներու մէջ:

Ի՛նչ խօսք որ երգերն ալ կը մաշին, պիտի մաշին հետզհետէ, պանդխտութեան համայնակուլ ալիքներուն եւ հրապոյրներուն մէջ, եթէ ձգուին անտէր կամ անխնամ, ինչպէս ծաղիկները թաղարին մէջ:

Երաժիշտ, երգահան թէ երգչախումբ, եթէ կ'ուզեն վառ պահել կրակը — արուեստին հուրը— պարտաւոր են տքնիլ, քրտնիլ եւ յղանալ: Նոր ներշնչումներ եւ նիւթեր փնտռել: Ոչ միայն հետեւելով տարագիր թէ հայրենի ժողովուրդի հարազատ սարսուռներուն, այլեւ միջազգային արուեստի գաղտնիքներուն:

Այս տեսակէտով, լուրջ պարտականութիւն մը կ'իյնայ, նաեւ, բանաստեղծներուն վրայ:

Դժբախտաբար մեր բանաստեղծներէն շատ քիչերը վարժուած են երգ յօրինելու: Մեծ մասը կը նախընտրէ յանգ մշակել, ճոռոմաբան, գոյնզգոյն արդուզարդ հագցնել ոտանաւորներուն, խրտչելով պարզէն, բնական եւ հարազատ ներշնչումէն, եւ խրելով «վսեմ»ի թաւուտքին մէջ: (Այս դիտողութիւնը՝ միջանկեալ, քանի որ առանձին նիւթ մը կը կազմէ):

Մեր երգահանդէսները թարմացնելու, յայտագիրները նորոգելու եւ ճոխացնելու համար ունինք թանկագին աղբիւր մը,— հայրենիքին ստեղծագործութիւնները: Պայման չէ որ կապկենք չինծու, արուեստակեալ մարզանքներն ալ, աղճատուած՝ ընդվզեցուցիչ օտարաբանութիւններով: Զտելէ մաղելէ վերջ, անսպառ գանձ մը կը մնայ մեր տրամադրութեան տակ:

Բայց անհրաժեշտ է աշխատանք: Իսկ աշխատանքը արդիւնաւորելու, երգի եւ երաժշտութեան մշակները խրախուսելու համար, բաւական չեն մեր ծափերն ու «ազգասիրական» չարժուձեւերը:

Ահա թէ ինչ մտածումներ կը ներշնչէ մեզի, Հայ Երգի Օրը, որ անշուշտ պիտի գերազանցէ նախորդները: Շ.

14 ՅՈՒՆԻՍ 1940

(Հատուած մը մեր ողբացեալ աշխատակցին օրագիրէն)

Ես կուլամ: Չեմ գիտեր, չեմ գիտեր ինչպէս կը հոսին արցունքներս ու կուլամ: Այսպէս երբեք լացած չունէի: Կին մը կայ քովս, ան ալ կուլայ թաշկինակը բերնին դրած: Աչքերը կարմրեր են, ու արցունքները կը հոսին: Բայց ես կը ջանամ ձայնս խեղդել կոկորդիս մէջ, ու ակռաներս կը սեղմեմ, ուժով ուժով կը սեղմեմ: Բառ չի հաներ բերնէն լացող կինը, միայն թէ աչքերով բան մը կը փնտռէ: Այս կնոջ աչքերը կ'աղերսեն ու չկրնալ գտնելով իր փնտռածը, արցունքները կը թափին:

Գերման բանակը ներս մտած է Փարիզէն: Պասթիյլի հրապարակէն Սէնթ Անթուան փողոցը մտնելով, դէպի վեր, Օթէլ տը Վիլլ կողմը կը քալէ, ու գրեթէ լեզուս կապուած, համրի մը պէս կը նայիմ:

Կը հասկնամ: Մարդկային մտածումը այս վայրկեանին յանկարծ կը մեծնայ, չի կրնար իր տարածութեան մէջ որովհետեւ սեղմուիլ ու տալ ինչ որ պէտք է, անհունութեան կը յանձնուի, ու այլեւս կը մտածես ու չես մտածեր: Աս է իմ հոգիիս վիճակը, այս է այդ լացող կնոջ հոգիին վիճակը, ու լացը միայն կը փրկէ մեզ:

Ու ես կուլամ:

Պաշարողները ուրախ զուարթ ներս կը մտնեն Փարիզէն: Անոնց ուրախութիւնը ինծի համար այնքան գերեզմանի մը հանդարտութեան կը նմանի՝ որ կը նայիմ ու բերանս չեմ կրնար բանալ:

Փողոցին երկու մայթերը մեծ ու պզտիկ լեցուցած են: Բայց ո՛րքան կը նմանի մէկուն լռութիւնը միւսին աչքերէն եկող լոյսերուն: Ես այս պահուս կը հասկնամ՝ թէ ի՛նչպէս անձկութիւնը գերեզման կը շինէ սրտերուն խորը, ու չես կրնար խօսիլ: Չեմ կրնար խօսիլ, բայց արցունք կուգայ աչքերէս: Չեմ կրնար, իրաւ կ'ըսեմ, չեմ կրնար արցունքներս բռնել:

×

Ֆրանսան Հայերը չսիրեց, ամէն հեղ լքեց մեզ իր Անգլիացի բարեկամին հետ, բայց մենք այնպիսի սիրով մը սիրեցինք Ֆրանսան՝ որ մեր անկեղծութիւնը մնաց անկեղծութիւն: Ու հիմակ, գերման բանակը երբ ներս կը մտնէ Փարիզէն, կը զգամ որ բան մը կը զրկուիմ: Մանաւանդ, ասանկ պահերու է որ մարդը կը զգայ իր մեծութիւնը կամ պզտիկութիւնը, ու ես ինծի կ'ըսեմ, «մեծ եղիր», ու պարզ հանդիսատես մը ըլլալու տեղ կուլամ: Ես կուլամ, ու նայելով քովս կեցող Ֆրանսացի տիկնոջ, կ'ըսեմ լռութեամբ,— «Դուն մայր մըն ես, ու մայր ըլլալ գիտես, դուն քու հայրենիքիդ մայրն ես»:

Սիրելի հայրենիք:

Այս կինը կուլայ, ու ես աւելի խորունկ կը զգամ հայրենիքի մը սրբութիւնը, ու կը կրկնեմ «հայրենիք մը, հայրենիք մը...»:

Զօրս դիս կը նայիմ: Ամէն մարդ չիլար, բայց ամէնուն լռութիւնը իր սրտին չափը ու խորութիւնը ունի:

×

Թշնամին ներս մտած է մայրաքաղաքէն: Անոնց կառքերուն դղրդիւնը մարմինս կը քերէ: Իրաւ կ'ըսեմ, միսերս կը վառին: Տեսարանը խառնակոյտի կը նմանի: Ի՞նչ կրնամ ըսել, պատկերը կամաց կամաց աչքերուս մէջ ձեւեր կը տեղաւորէ: Աչքերս կը մրկին: Չեմ գիտեր, կեանքը ինչո՞ւ կը դղրդի իմ ներսիդիս իր դարաւոր կերտուածքին մէջ:

Ես Հայ մըն եմ, օտար մը, մէկը ամէնէն դժբախտ ազգին զաւակներէն, բայց ամբողջ Ֆրանսան սրտիս մէջ դղրդեցաւ: Ու տեսակ մը արհամարհանքով կը նայիմ կեանքին:

Ես օտար մըն եմ, ու թէեւ Ֆրանսան ալ «օտար» պոռաց երեսիս, բայց ես, մարդկային ամէնէն ազնուագոյն ցեղերէն մէկուն չառաւիղը, սրտիս մէջ ճառագայթ մը կը դողայ, ու կուլամ Ֆրանսայի համար:

×

Ես բարեկամի մը բացակայութիւնը կ'ողբամ տարիէ մը ի վեր, ու ամէն օր այդ բացակայութիւնը կը զգամ իր բոլոր թարմութեամբ. ան վախճան չունի: Այսօր ալ Գերմանացիները երբ կը գրաւեն Փարիզը, իր բոլոր սաստկութեամբ, միեւնոյն անձկութիւնը կը զգամ, ու մտածումս անոր աշխարհը կը շինէ, ու զայրոյթին ետեւէն կը նայիմ, ու աչքերս հորիզոնի մը վրայ կը մնան: :

ԱՐՄԷՆ ԱՄՈՒՐ

ՎԵԹՈՅԻ ՎԷՃԸ ԼՈՒԾՈՒԵՑԱՒ

Մանր մղձաւանջ մը փարատեցաւ Սան Ֆրանցիսկոյի ժողովին մէջ, երբ հաղորդուեցաւ թէ Հինգ Մեծերը համաձայնութեան մը յանգած են վեթոյի վէճի մասին, որ կը սպառնար պառակտել ճակատը: Խորհրդային դեսպանը նոր հրահանգներ ստացած ըլլալով, ճամբան հարթուած էր այլեւս եւ այժմ բոլորն ալ վստահ են թէ ժողովը յաջողութեամբ պիտի վերջանայ: Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը բացատրելով այս բարեդէպ ելքը, յայտարարեց.— Եալթայի համաձայնութեամբ, ապահովութեան խորհուրդի մնայուն անդամներուն միաձայնութիւնը անհրաժեշտ է, բոլոր որոշումներու համար: Բայց այս միաձայնութիւնը արգելք չէ որ ո եւ է ազդ վիճաբանութիւն առաջարկէ Խորհուրդին առջեւ, եւ Խորհուրդին մէկ անդամը չի կրնար մինակը արգիլել վիճաբանութիւնը:

Գոյացած համաձայնութիւնը արդիւնք է Խ. Միութեան զիջումին: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Մ. Նահանգներու նախագահը մասնաւոր գիր մը ուղղած ըլլալով Սթալինի, այս վերջինը անմիջապէս նոր հրահանգներ տուած է խորհրդային պատուիրակութեան: Նախագահին մասնաւոր պատուիրակն ալ մեծ դեր կատարած է, համոզելու համար Սթալինը: Մոսկուա մինչեւ հիմա կը պնդէր թէ Խրիմի համաձայնութեամբ ո եւ է մեծ պետութիւն կրնար մինակը արգիլել միջազգային քննութիւն մը այս կամ այն վէճի մասին: Ուրիշ խօսքով, կրնար վեթօ դնել: Միւս չորս Ջօջերը, Անգլիա, Մ. Նահանգներ, Ֆրանսա եւ Չինաստան հակառակ էին այս տեսակէտին, իրենց հետ ունենալով միջին եւ փոքր ազգերու մեծ մասը:

ՍՈՒՐԻԱ - ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Թուրքիան ալ կ'ուզէ մասնակցիլ

Վերջին լուրերու համաձայն, կատարեալ անել մը յանգած է Սուրիա - Լիբանանի տագնապը: Հակառակ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու ընդդիմութեան, Ֆրանսա հաստատ կը մնայ իր տեսակէտին վրայ, առաջարկելով ամբողջ Արեւելքի խնդիրը քննել հինգ մեծ պետութեանց մասնակցութեամբ: Այս իմաստով ալ հեռագրած է իր դեսպաններուն եւ պատասխանի կը սպասէ: Փարիզի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ կը յուսան թէ Խ. Միութիւնը ճնշում պիտի բանեցնէ, ընդունիլ տալու համար Ֆրանսայի տեսակէտը: Իբրեւ այս կացութեան մէջ, հաւանական չէ որ մօտերս ժողով մը գումարուի, եթէ երկու գլխաւոր շահագիցներէն մէկն ու մէկը, Անգլիա կամ Ֆրանսա տեղի չտան:

«Նիւ Եորք Հէրըլտ» կը գրէ թէ Փարիզի պաշտօնական շրջանակներուն եւ ժողովուրդին մէջ ալ բացէ ի բաց կ'ըսեն թէ Անգլիա օգտուեցաւ խռովութիւններէն, Ֆրանսացիները չէզոքացնելու համար Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ: Թերթին աշխատակիցը հարցուցեր է նախարարի մը թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ յաջորդ քայլը: Նախարարը պատասխաներ է.—«Անգլիացի պաշտօնեաներուն հարցուցէք: Անոնք դուրս հանեցին Ֆրանսական զօրքը: Անոնք գերակշիռ ուժ ունին եւ մենք չենք կրնար վիճաբանիլ իրենց հետ: Բնականաբար կը յուսանք թէ թոյլ պիտի տան որ մեր վարչական պաշտօնեաներուն մէկ մասը մնայ: Բայց, ինչպէս գիտէք, Անգլիացիները արդէն ձեռք առած են Սուրիոյ տնտեսական վարչութիւնը»:

*** Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ Արաբական Դաշնակցութիւնը պիտի պահանջէ ներկայացուցիչներ ունենալ որ եւ է խորհրդաժողովի մէջ: Նոյն շրջանակներուն մէջ աւելորդ կը գտնեն ընդլայնել ժողովը, ուրիշ պետութիւններ ալ հրաւիրելով: Լուրի մը համաձայն, Թուրքիան ալ կ'ուզէ մասնակցիլ:

ԱՐԱԲՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ՄԵՂԱԴՐԵԼ

Արաբական Դաշնակցութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակեց, իր համագումարի որոշումներու մասին: Յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ Ֆրանսան է պատասխանատուն Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ պատահած դէպքերուն.— սպանութիւն, քանդում, կողոպուտ: Յայտարարութիւնը երկու հանրապետութեանց շահերուն դէմ կը նկատէ Ֆրանսական զօրքին ներկայութիւնը «որ կրնայ նոր դէպքերու տեղի տալ»: Եւ կ'եզրակացնէ թէ այս կացութիւնը կրնայ տարածել անհանգստութիւնը եւ ազդել Ճափոնի դէմ մղուած պատերազմի ճիգերուն վրայ:

Լիբանանի Ազգ. Խորհուրդը, որ կազմուեցաւ երբ Ֆրանսացիները 1943ին ձերբակալեցին Լիբանանի նախագահը եւ քանի մը նախարարներ, բողոքագիր մը ուղղեց կառավարութեան, գանգատելով որ Ֆրանսացիները Սուրիայէն դուրս հանուելով Լիբանան կը հաւաքուին: Լիբանանցիները կը մեղադրեն թէ Ֆրանսական գործակալներ կը ջանան խռովութիւններ յարուցանել իսլամ եւ քրիստոնեայ հասարակութեանց միջեւ:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Առաքինութեան վարձքը

(Դանիական հէքեաթ)

Մարդուն մէկը օր մը անտառ գնաց վառելիք փայտ կտրելու: Երկար պտտեցաւ, այս ծառին նայեցաւ, այն ծառին նայեցաւ, նկատեց որ շատ ընտիր են եւ մեղք պիտի ըլլայ վառել, ընդհակառակն կրնային աղնիւ ատաղձ դառնալ, եթէ թոյլ տրուէր որ աճէին: Վերջապէս գտաւ ծառ մը որ աւելի յարմար էր, ծռած եւ չորցած ըլլալով: Ուստի սկսաւ կտրել:

Եւ ահա ձայն մը լսեց.— «Օգնութի՛ւն, ազնիւ բարեկամ, ազատէ՛ գիս»: Նայեցաւ եւ ի՞նչ տեսնէ,— խոշոր իժ մը որ ամրապէս մխուած էր ծառի մէկ ճեղքին մէջ եւ չէր կրնար դուրս ելլել:

— Ո՛չ, չեմ օգնել քեզի, ըսաւ մարդը. անշուշտ պիտի խայթես զիս: Իժը պատասխանեց թէ պիտի չվնասէ իրեն, եթէ միայն ազատ ձգէ զինքը. ուստի մարդը իր կացինը մեծ ուշադրութեամբ սահեցուց ճեղքին մէջ, օձին տակ, որպէսզի կարենայ դուրս ելլել: Բայց հազիւ ազատած, իժը գալարուեցաւ, թունաւոր ժանիքները ցոյց տուաւ եւ սպառնաց խայթել:

Մարդը պոռաց.— Ես քեզի չըսի՞ թէ դուն ստորին արարած մըն ես, եւ բարիքը չարիքով պիտի փոխարինես:

— Օ՛, պատասխանեց իժը, աղուոր աղուոր կը խօսիս. բայց աշխարհի օրէնքը այն չէ՞ որ բարի գործերը չարութեամբ կը փոխարինուին:

— Ձեմ հաւատար ատոր, ըսաւ մարդը, բարի գործերը իրենց արժանի վարձատրութիւնը կը ստանան:

— Կը սխալիս, առարկեց իժը. ես քեզմէ աւելի լաւ գիտեմ թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ աշխարհի մէջ:

— Երթանք ուրիշի մը հարցնենք, առաջարկեց մարդը:

— Շատ լաւ, պատասխանեց իժը. եւ որովհետեւ չէր ուզեր օձիքը ձգել, ստիպուեցաւ անոր հետ մէկտեղ քալել անտառին մէջէն, մինչեւ որ հանդիպեցան յոգնած մաշած ծեր ձիու մը որ կ'արածէր մարգագետնի մը մէջ: Բոլորովին կաղ էր եւ կռնակին վրայ վէրքեր բացուած էին կարծր համետէն: Մէկ աչքը կոյր էր եւ հազիւ թէ ակռաներ կային բերնին մէջ:

Հարցուցին այս անասունին թէ բարի գործերը լաւ կը վարձատրուի՞ն այս աշխարհին մէջ թէ ոչ:

— Արդարեւ շատ դէշ կը վարձատրուին, ըսաւ ձին: Ես լման քսան տարի հաւատարմութեամբ ծառայեցի տիրոջս, չալակովս տարի եւ կառքը քաշեցի, ամէն քայլին ուշադրութիւն ըրի որ չգայթեմ եւ մարդը չվնասուի: Ցորչափ երիտասարդ էի եւ զօրաւոր, հանդիստ էի, լաւ կը կերակրէին, կը խմցնէին եւ կը զարմանէին. հանգստաւէտ ախոռ մը ունէի, եւ միշտ մաքուր յարդ. բայց հիմա որ ծերացած եւ տկարացած եմ, ջաղացքը կը բանիմ, եւ հոս ձգուած եմ դիշեր ցերեկ ամէն տեսակ օդի մէջ. կերածս ալ մի հարցնէք, ինչ որ ես ինքս ճարեմ այն է: Ո՛չ, ո՛չ, բարի գործերը շատ դէշ կը փոխարինուին:

— Ես քեզի չըսի՞, դիտել տուաւ իժը. պատրաստուէ, հիմա պիտի խայթեմ քեզ:

— Ո՛չ, ո՛չ, աղաչեց մարդը, վայրկեան մը սպասէ. ահա կուգայ աղուէս աղբարը. անոր կարծիքն ալ հարցնենք:

Աղուէս աղբարը եկաւ ոստոստելով, կեցաւ եւ իրենց նայեցաւ. շատ լաւ կը տեսնէր թէ մարդը դէշ կացութեան մը մատնուած է: Իժը հարցուց իրեն թէ իրողութիւն չէ՞ որ բարի գործերը չարութեամբ կը վարձատրուին, եւ կամ արդեօք կը կարծէ՞ թէ երբեմն լաւ կը վարձատրուին:

— Լա՛ւ ըսէ, փսփսաց մարդը եւ երկու պարարտ սագեր պիտի նուիրեմ քեզի:

Իժը չլսեց մարդուն ըսածը, բայց աղուէսը լսեց եւ պատասխանեց.

— Բարի գործերը լաւ կը վարձատրուին, եւ նոյն պահուն իժին վրայ խոյանալով ուժգնօրէն խածաւ կոկորդէն. այնպէս որ սողունը գետին ինկաւ: Բայց մեռնելէ առաջ ժամանակ ունեցաւ ըսելու.

— Ո՛չ, բարի գործերը դէշ կը վարձատրուին: Ես ճիշդ հիմա տեսայ փաստը, քանի որ ես խնայեցի մարդուն կեանքը, իսկ իմինս կորսնցուցի:

Հիմա որ իժը մեռած էր, մարդը այլեւս ազատ էր: Ուստի ըսաւ աղուէսին — Միասին տուն երթանք, որպէսզի սագերդ ստանաս:

— Ո՛չ, շնորհակալ եմ, ըսաւ աղուէս աղբարը. ես ձեր գիւղը չեմ գար, որովհետեւ շուներդ եռեւէս պիտի արձակես:

— Շատ լաւ, ըսաւ մարդը. այն ատեն սպասէ հոս, երթամ բերեմ:

Եւ տուն վազելով հեւ ի հեւ ըսաւ կնոջը.

— Շուտ չարժէ, կնիկ, երկու պարարտ սագեր տեղաւորէ տոպրակի մը մէջ, աղուէս աղբարին խոստացած եմ իր նախաճաշին համար:

Կինը տոպրակ մը առաւ եւ բաներ մը դրաւ մէջը: Բայց սագեր չէին, այլ երկու որսի շնիկներ, մէկը միւսէն կատաղի: Յետոյ մարդը տոպրակն առնելով վազեց աղուէսին քով եւ ըսաւ.— Ահա քեզի խոստացած վարձատրութիւնս:

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ աղուէսը. ամէն պարագայի մէջ, ես ճշմարտութիւնը խօսեցայ, երբ ըսի թէ բարի գործերը լաւ կը վարձատրուին:

Այս ըսելով, տոպրակը կռնակն առաւ եւ իր որջը վազեց:

— Այս սագերը խիստ ծանր են, ըսաւ աղուէսը, երբ նստաւ եւ իր սուր ակռաներով խածաւ չուանը, կապը եւ պատրաստ՝ փայլեցուց իր ճաշը: Այդ պահուն երկու շուները տոպրակէն դուրս ցատկելով իր կոկորդին փարեցան եւ որովհետեւ չէր կրնար անդին նետել, բզկտեցին զինքը մեռցնելու աստիճան: Մեռնելէ առաջ, հազիւ ժամանակ ունեցաւ ըսելու.

— Ամէն պարագայի մէջ սուտ խօսեցայ, որովհետեւ իրականութիւն է որ բարի գործերը չարութեամբ կը փոխարինուին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐԷՇԱԼ ՓԷԹԷՆ առջի օր նորէն հարցաքննուելով, յայտարարեց թէ 1940 հոկտեմբերին բանակցութիւններ վարած է Չըրչիլի հետ, գաղտնի դաշնագիր մը կնքելու համար, որպէսզի երկու չուանի վրայ խաղայ, գաղտնապէս օգնելով Դաշնակիցներուն, զանազան ձեւերով: Բանակցութիւնը սկսած է Մոնթուարի տեսակցութեան օրը (Հիթլէրի հետ), հոկտ. 28ին: «Այս դաշնագիրը կը բացատրէ Մոնթուարի համաձայնութեան իրական իմաստը եւ ան եղաւ ներշնչարանը իմ յետագայ գործերուս: Ցլանտէն յիշեց այս դաշնագիրը տեսակցութեան մը առթիւ: Դիւանագիտական սովորութիւնը թոյլ չի տար ինծի երեւան հանել այս գաղտնիքը, ցորչափ անգլիական կառավարութիւնը հաւանութիւն չէ յայտնած»: Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ Փէթէնի փաստաբանը կը յուսայ շուտով ձեռք անցընել այս գաղտնի դաշնագրին լուսանկարները, ինչպէս եւ բանակցութեանց ատեն փոխանակուած նամակները: Ամբաստանեալին յայտարարութեան համաձայն, դաշնագիրը վաւերացուած էր 1940 նոյեմբեր 21ին...

ԹՐԻԷՍԹԷԻ մասին համաձայնութիւն մը պիտի ստորագրուի այսօր - վաղը, համաձայն անգլիական լուրերու: Դաշնակից կառավարութիւն մը պիտի հաստատուի Թրիէսթէի եւ Կորիցայի նահանգներուն մէջ:

ՊՈԼՍԷՆ կը հեռագրեն թէ երկրաշարժի ծանր ցնցումներ պատահեցան:

ՉՈՐՍ ԴԱՏԱՒՈՐՆԵՐ, որոնք մասնաւոր ատեան մը կազմելով մահուան դատապարտած էին երեք համայնավարներ, 1941 Օգոստոսին, Գերմաններու պահանջով, դատապարտուեցան առջի օր: Միշէլ Պենոն, 58 տարեկան, նախկին նախագահ Փարիզի Առեւտրական Ատեանին, դատապարտուեցաւ ցկեանս թիապարտութեան եւ գոյքերու գրաւման. Լէօն Կիւյնօ, 63 տարեկան, նախկին փաստաբան եւ նախագահ վճռաբեկ Ատեանի, տասը տարուան խցարգելութեան եւ գոյքերու գրաւման. Փօլ Լարիք, 68 տարեկան, նախկին նախագահ Փարիզի Առեւտրական Ատեանին, չորս տարուան, իսկ Մորիս Բոթէն, 59 տարեկան, նախկին դեր - նախագահ Սէնի Ատեանին, երկու տարուան: Հինգերորդ ամբաստանեալը անպարտ արձակուեցաւ:

23.000 ԴԻԱԿՆԵՐ թաղուեցան Պէլզէնի (Գերմանիա) տանջարանին մէջ, Անգլիացիներու կողմէ: Տասը հազար զոհեր մեռած էին արդէն, երբ Դաշնակիցները հասան, տասնըմէկ հազար ալ մեռան, պարպուելէ առաջ. իսկ երկու հազար հոգի՝ հիւանդանոց փոխադրուելէ վերջ: Անգլիայէն ղրկուած 96, բժշկական ուսանողներ կ'աշխատին փրկել մնացեալ տասը հազարը: «Մարդկային լուացարաններ հաստատուած են, մնացողները լուալու համար: Ուսանողները հասնելէ առաջ օրական չորս հոգի կը մեռնէր. այժմ կէս առ կէս պակսած է: Անհամար տեղահան բազմութիւններ իրար խառնուած ըլլալով, կը վախցուի որ ժանտատենդի եւ քոլերայի համաճարակներ ծագին գրաւեալ շրջաններուն մէջ: Հիւծախտը եւ վեներական ախտերը մեծ աւերներ կը գործեն:

ՄԱՐԱԽՆԵՐՈՒ ԱՐՇԱՒԱՆՔ ՄԸ կը սպառնայ փճացնել Միջին Արեւելքի հունձքը: Մարախներու երամ մը, 135 մղոն երկայնութեամբ, Արաբիա խուժեց, բայց կարելի եղաւ պայքարը շահիլ արդիական միջոցներով: Իսկ Եգիպտոսի, Իրաքի, Սուրիոյ, Անդրյորդանանի եւ Պաղեստինի մէջ պայքարը կը շարունակուի տակաւին:

ԼԱՎԱԼԸ Փարիզ բերելու համար ֆրանսական օդանաւ մը ղրկուեցաւ: Մանրամասնութիւնները գաղտնի կը պահուին: Մասնաւոր խուց մը պատրաստուած է Ֆրէնի բանտին մէջ:

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Փարիզի «Աքսիօն» շաբաթաթերթը (ձախակողմեան) իր վերջին թիւին մէջ տեսութիւն մը հրատարակելով Սուրիոյ տագնապին առթիւ, հետեւեալ տողերը կը գրէ Լիբանանի Հայերու մասին.

— «Հայերը գլխովին ֆրանսասէր են, ըլլան Սուրիայէն եւ Թուրքիայէն եկած քրիստոնեաներ, թրքական եղածներէն փախած, թէ Ռուսահայեր, որոնք Արեւելք եկան յեղափոխութենէն վերջ: Անոնք կը կազմեն գործօն, ժրաջան, հակաթուրք եւ ֆրանսասէր փոքրամասնութիւն մը: Հայերը մասնաւորապէս երախտապարտ են Ֆրանսայի, անոր ճշմարտապէս հովանաւորիչ դիրքին համար, քանի որ, Ալէքսանտրէթի վիլայէթը Թուրքիոյ ձգուած ատեն, իրենք ստիպուեցան քաշուիլ եւ նոյնիսկ փոքր քաղաք մը շինուեցաւ անոնց համար: (Խմբ.— Անշուշտ կ'ակնարկէ Այնճարի աւանին, ուր գաղթականներէն 6000 հոգի մեռած են արդէն):

ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ ՀՈԳԸ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Սուրիոյ անգլ. հրամանատարութիւնը փակելով Արմտիքի Ֆրանսական Օֆիսը, ուրիշ գրասենեակ մը հաստատած էր, առանց ֆրանսական մասնակցութեան: Անգլ. բանակին ներկայացուցիչը այս առթիւ յայտարարեց թէ ցորենի տագնապի վախ չկայ: Այն շրջաններուն մէջ ուր մթերքի պակաս կար, անգլ. բանակը որոշ քանակութեամբ ցորեն տրամադրած է, յետոյ ետ ստանալու պայմանով: Նոր կազմակերպութիւնը 25.000 թոն ցորեն պիտի գնէ, հաւաքէ եւ բաշխէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի ժողովուրդներուն, 9.000.000 — 15 միլիոն սթերլին ծախսելով: Բանակի ներկայացուցիչին յայտարարութեան համաձայն, եթէ այսպիսի կազմակերպութիւն մը անմիջապէս գլուխ չհանուէր, անտանելի կացութիւն մը պիտի ստեղծուէր եւ ժողովուրդը սովի պիտի մատնուէր, մինչդեռ իրենց դաշտերը առատ ցորեն կ'արտադրեն:

*** Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Լիբանանի մամուլը կը շարունակէ հակաֆրանսական պայքար մը մղել, որոշ մտահոգութիւն պատճառելով քրիստոնեաներուն: Այս վերջինները կը տրտնջան թէ Անգլիացիները կը փորձեն խռովել միտքերը, Լիբանանի մէջ ալ միջամտելու համար:

Զրոյցի մը համաձայն, Խ. Միութիւնն ալ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու տեսակէտին յարած է, տագնապը Երեք Մեծերու միջոցաւ լուծելու համար, անշուշտ հրաւիրելով նաեւ Սուրիան եւ Լիբանանը:

Գերմանիոյ բաժանումը Դաշնակիցներու միջեւ

Ինչպէս գրած էինք, նախկին Գերմանիան չորս շրջաններու բաժնուած է,— ռուսական, անգլիական, ամերիկեան եւ ֆրանսական: Խ. Միութիւնը իրեն վերապահելով Գերմանիոյ արեւելեան կէսը, պիտի ունենայ 15 միլիոն բնակիչ, իսկ անգլիական, ֆրանսական եւ ամերիկեան շրջաններուն մէջ կը գտնուին 55 միլիոն Գերմաններ: Ուրեմն Խ. Միութիւնը Գերմանիոյ կէսը գրաւելով հանդերձ, բնակչութեան հազիւ 25 առ հարիւրը կ'ունենայ: Միւս կողմէ, մինչ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն ձեռքը կ'անցնին Գերմանիոյ ճարտարարուեստութիւնը եւ կարեւոր նաւահանգիստները, Ռուսիոյ կը մնայ հողագործական շրջանը որ պիտի կերակրէ ամբողջ Գերմանիան: Այս կացութեան առջեւ, չորս Դաշնակիցները ստիպուած են միջոցներ խորհիլ, որպէսզի արեւմտեան Գերմանիոյ պարենաւորման պատասխանատուութիւնը Անգլիոյ եւ Ամերիկայի վրայ չիյնայ:

Երեսփոխանի մը հարցումին պատասխանելով, Չըրչիլ ըսաւ թէ Եալթայի ժողովին մէջ, բացի Խ. Միութեան յաւելուածական քուէներ տալու որոշումէն, որ գաղտնի պահուեցաւ երկու ամիս, ուրիշ գաղտնի յանձնառութիւններ չեն եղած: Երկու յաւելուածական քուէներու խնդիրը գաղտնի պահուած էր նախագահ Րուզվէլթի խնդրանքով, որպէսզի իր երկիրը վերադառնալով կարենայ կարգադրութիւններ ընել:

Այրի Տիկին Գ. Մինասեան, Պ. Շահէն Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Մինասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մինասեան եւ բոլոր պարագաները սրտի ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի երկուշաբթի 11 Յունիս, ժամը 11ին, հանգուցեալին բնակարանը, 19 rue Morin, Տրանսի:

Հաղ. միջոց.— Porte de Pantinէն 51 թիւ օթօպիւսը առնել եւ իջնել թէրմինիւս:

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ԴԱՇՆԱԿԻ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՏԻՐՈՒՀԻ ԶԱՌԱՓԵԱՆ

14 Յունիս, հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 20.15ին, Salle de l'École Normale de Musique: 78 rue Cardinet, Métro Villiers կամ Wagram: Դասական եւ նորագոյն երաժշտութիւն (ֆրանսական, հայկական, սպանիական եւ իտալական): Տոմսերը կը ծախուին Պ. Հ. Բալըեանի մօտ, 43 rue Richer, հեռաձայն Pro. 25-46: Իսկ նուագահանդէսի օրը սրահը: Գիները.— 100, 75, 50, 40 եւ 30 ֆրանք:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Mardi 12 Juin 1945 Երեքշաբթի 12 Յունիս

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4425-Նոր շրջան թիւ 54 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐԸ

Դարաշրջան մը պիտի բացուի Եւրոպայի պատմութեան մէջ, այս տարի, երբ սկսի Պատերազմի Ոճրագործներու դատավարութիւնը:

Այս առթիւ կազմուած յանձնախումբը անցեալ շաբթու գաղտնի ժողով մը գումարեց Լոնտոնի մէջ, երեք օր: Նախնական քննութենէ մը վերջ, ժողովը փակուեցաւ, առանց մանրամասնութիւններ հաղորդելու:

Կը մասնակցէին 16 պետութեանց ներկայացուցիչները, բացի Խ. Միութենէն, որ կ'ուզէ առանձին դատել իր ամբաստանեալները: Ժողովին նախագահը, լորտ Րայթ, իր ճառին մէջ կը շեշտէր.

— «Վստահ եմ թէ արդարութիւնը իր վրէժը պիտի լուծէ այս անգամ: Ապագայ դարերը պիտի կրնան ըսել թէ մարդկութեան հասարակաց խորարմատ բնազդները վերջապէս արտայայտուեցան արդար հատուցման գործերով: Անցեալին մէջ ոչ մէկ պատերազմ այնքան նշանակելի դարձած էր կանխամտած եւ ծրագրեալ անգթութիւններով եւ վայրագութիւններով որ յատկանիշն եղան այս պատերազմին: Մարդկութեան համար տխուր բան պիտի ըլլար ապագային, եթէ այսպիսի արարքները անցնէին առանց խղճի դատաստանի, յատկապէս կազմուած ատեաններու առջեւ»:

Նախագահը յետոյ բացատրեց թէ նացիական եւ ֆաշական ոճիրներուն մասնաւոր հանգամանքն այն եղաւ որ, անոնք «ոչ միայն կատարուած են աննախընթաց աստիճանի մը վրայ, զինուորական գործողութեանց եւ թշնամի գրաւման ամբողջ տարածութեանց վրայ, այլ եւ կը մատնեն ընդհանուր ծրագրի մը բոլոր հետքերը: Անոնք բացորոշապէս կը բխին գլխաւոր ոճրագործէ մը եւ իր շրջապատէն եւ կը գործադրուին համաձայն ծրագրի, խնամքով պատրաստուած գործակալութեանց և գործիքներու միջոցաւ,— այսինքն անհատներու կողմէ որ կը գործեն ընդհանուր ղեկավարութեան մը տակ եւ համախորհուրդ»:

1943 Նոյեմբեր 1ին էր որ, Րոզվելթ, Չըրչիլ եւ Սթալին միացեալ յայտարարութեամբ մը կ'ազդարարէին թէ որ եւ է զինադադարի ատեն, «այն գերման սպաներն ու զինուորները եւ Նացի կուսակցութեան անդամները որ պատասխանատու եղած են կամ հաւանութեամբ մասնակցած՝ վայրագութեանց, ջարդերու, գնդակահարութեանց եւ կախաղաններու, պիտի ղրկուին այն երկիրները ուր գործուած են իրենց գարշելի արարքները, որպէսզի կարենան դատուիլ եւ պատժուիլ համաձայն այդ ազատագրեալ երկիրներուն»:

Այս առաջադրութեամբ, ցանկեր պիտի պատրաստուէին այդ բոլոր երկիրներէն, կարելի մանրամասնութիւններով: Ազդարարութիւնը մասնաւորապէս կը յիշէր Խ. Միութեան գրաւեալ շրջանները, Լեհաստանը, Չեխոսլովաքիան, Եուկոսլաւիան, Յունաստանը, մէջն ըլլալով Կրետէն եւ ուրիշ կղզիներ, Նորվեկիան, Տանըմարքան, Հոլանտան, Պելժիան, Լիւքսէմպուրկը, Ֆրանսան եւ Իտալիան,

—Ցանկերը պատրաստ են արդէն: Միայն Ֆրանսան կը հաշուէ աւելի քան երկու հազար առաջնակարգ ոճրագործներ: Միւսներն ալ իրենց կարգին: Իսկ Խ. Միութիւնը առանձին կը դատէ ու կը պատժէ, առանց աջ - ձախ նայելու:

Կասկածելիներէն շատեր անձնասպան եղած են արդէն: Ապահովաբար ուրիշներ ալ պիտի ըլլան, եթէ միջոց գտնեն բանտին, արգելարանին կամ առժամեայ թաքստոցին մէջ:

... Հրատարակելով այս մանրամասնութիւնները, մեր միտքը մեքենաբար ետ կ'երթայ մինչեւ 1914—1918,— այն միւս պատերազմը ուր այլապէս բարբարոս իշխանութիւն մը ողջ ողջ թաղեց ամբողջ ժողովուրդ մը, Թուրքիոյ ամբողջ տարածութեան վրայ, խնայելով միայն Պոլսոյ եւ Իզմիրի: (Այս վերջինն ալ զոհուեցաւ 1921—22ին, յաղթականներու աչքին առջեւ»:

Այն ատեն ալ, 1915ին, Դաշնակիցները հանդիսաւոր ազդարարութիւն մը ուղղեցին Բ. Դրան, անձնապէս պատասխանատու հռչակելով Օսմ. կառավարութեան անդամները: Եւ սպառնալիքը վերջացաւ Տիգրանակերտի կուսակալին (Տոքթ. Րէշիտ) անձնասպանութեամբ, Եոզկատի կառավարիչին (Քէմալ) կախաղանով եւ Մալթա փոխադրուած 70—80 արինկզակ ջարդարարներու... արձակումով (փոխան 11 անգլիացի գերիներու):

Բայց այս ուրի՛շ պատմութիւն է: «Քո սամծր ուրիշ դեղ ա, ուրի՛շ տեղ»... Շ.

ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ ՊԻՏԻ ԱՂՕԹԵՆ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՅՍ ԱՌԹԻՒ ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑԸ
ՊԻՏԻ ԽՕՍԻ ԱՆԹԵԼԻՆ ՎՐԱՅ

Լոնտոնի մեր թղթակիցը կը գրէ.—

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ընտրութեան առթիւ, վերջերս Լոնտոնի մէջ կազմուած Անկլիքան - Հայ Միութիւնը հետեւեալ կարգադրութիւններն ըրած է.—

1. Յունիս 17ի կիրակին Անգլիոյ բոլոր եկեղեցիներուն մէջ մասնաւոր պաշտամունք պիտի կատարուի, Հայ. Եկեղեցիին եւ հայ ժողովուրդին համար:

2. Յունիս 22ի ուրբաթ առտուն պատարագ Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցին, ի ներկայութեան բարձրաստիճան կղերականներու:

3. Նոյն օրը ժամը 4ին Ուէսթմինսթըրի արքայարանի սրահներուն մէջ թէյասեղան, ի ներկայութեան Քէնթըրպըրիի եւ Եորքի արքեպիսկոպոսներուն: Պիտի հրաւիրուին օտար դեսպաններ եւ Դաշնակից Ազգերու գաղութի ներկայացուցիչները: Այս առթիւ ուղերձ մը պիտի արտասանէ Պ. Ժիրայր Միսաքեան:

4. Նոյն օրը մամուլին մէջ պիտի երեւան յօդուածներ Հայ. Եկեղեցւոյ մասին:

5 Յունիսի ընթացքին Պ. Ժ. Միսաքեան պիտի խօսի Լոնտոնի անթելին վրայ, նիւթ ունենալով «Հայաստանեայց Եկեղեցին»: Թուականը եւ ժամը պիտի որոշուին շուտով:

ԻՐԱՆԻ ՃԱՄԲԱՆ

Իրանի կառավարութիւնը պահանջած է որ Դաշնակիցները պարպեն երկիրը, պատերազմը վերջացած ըլլալով:

Կ'արժէ քանի մը տողով վերյիշել այն փոխադրական - ռազմագիտական վիթխարի դերը զոր Իրան ունեցաւ այս պատերազմի շրջանին:

Դաշնակից ճակատի տեսակէտով պատերազմի ամէնէն մռայլ պահերէն մէկն ալ կը զուգադիպի 1941ի գերման յարձակողականին, Խ. Միութեան վրայ: Ճակատը քայքայուած տեղի կուտար: Ամբողջ բանակներ կը հալէին, մեծ քաղաքներ կ'իյնային յաջորդաբար: Ռուս հրամանատարութիւնը աճապարանքով երկրի ճարտարարուեստագործութիւնը կը փոխադրէր դէպի Ուրալ, Սիպերիա, Թուրքեստան: Բայց մինչեւ որ անոնք ի վիճակի ըլլային արտադրելու, անհրաժեշտ էր որ Անգլեւսաքսոնները կարենային Ռուսիոյ տրամադրել արհեստագիտական եւ ռազմանիւթային օժանդակութիւն:

Նախ փորձուեցաւ Մուրմանսքի ծովային ճամբան: Արդիւնքը եղաւ ողբալի: Գերման սուզանաւային ուժերը իրենց ամէնէն փայլուն օրերը կ'ապրէին եւ մշտական սպառնալիքի տակ կը պահէին խմբական փոխադրութիւնները:

Պէտք էր գտնել ուրիշ ճամբայ մը,— Իրանը, որ արդէն զինուորապէս գրաւուած էր անգլիական, ռուսական ուժերու կողմէ: Թէեւ դժուարագնաց, բայց ապահով օղակ մըն էր դէպի Ռուսիա:

Նախ կար անդրիրանեան երկաթուղին, որ ողնաշարն է իրանեան հաղորդակցութեան: Կը մեկնի Պարսից ծոցի վրայ Պէնտար Շափուրէն եւ կը յանգի Կասպից ծովուն վրայ՝ Պէնտար Շահի: Եզական է այս գիծը, որովհետեւ քիլոմեդրական երկայնութեան համեմատութեամբ ամէնէն շատ կամուրջ եւ կամար կը հաշուէ: Մինակ այդ գիծը չէր կրնար գոհացնել օրուան պահանջը:

Անգլեւսաքսոններ ստեղծեցին ուրիշ երկու ճամբաներ, Ամերիկացիներուն ուղեգիծը կը մեկնի Խորամշարէն (Պարսից դիմաց) յանգելու համար Թաւրիզ, (7400 քիլոմեդր).— Անգլիական ճամբան Պասրայէն Թաւրիզ, նուազ երկար, որուն երկայնութեան մը վրայ կ'օգտագործէ Տիգրիսի հոսանքը: Եւ սկսաւ վիթխարի փոխադրակառքերու հեղեղը, որ յարաճուն թափով, դէպի հիւսիս կը տանէր ինչ որ անհրաժեշտ էր ռուսական բանակներուն:

Այս երկու ճանապարհներն ալ կը ներկայացնէին բնական եւ կլիմայական անխուսափելի դժուարութիւններ: Ցուրտի եւ տաքի ելեւէջները, վերելքի, վայրէջքի, գիկզակներու անակնկալները ստաժանելի կը վերածէին ամէն երթեւեկ: Բարեբախտաբար պարսիկ հարեւան ժողովուրդը միշտ գտնուեցաւ բարեացակամ եւ բարեհամբոյր, որ եւ է օժանդակութիւն չխնայելով Թոմիներուն ու Եանկիներուն:

Տասնեւեօթը օր կը տեւէր ամբողջ ուղեւորութիւնը, վերջին հանգրուաններուն վրայ (Թաւրիզ-Փէհլէվի): Ռուս գործակալները չէին մոռնար խավեարով, վոտկայով մասամբ ամոքել իրենց զինակիցներուն յոգնութիւնը: Ու կը կազմուէին նոր կարաւաններ ռուս փոխադրակառքերու, որոնք այնքան երկար միջոց մը պիտի կտրէին մինչեւ ճակատ:

Այսպէս երկուքուկէս տարի շարունակ, Իրանի ճամբով տասնեակ հազարաւոր կառքեր ռազմանիւթի, զէնքերու, գործիքներու վիթխարի քանակութիւն մը փոխադրեցին Ռուսիա: Անգլեւսաքսոնները հայթայթած են 6700 օդանաւ, 5000 հրասայլ, հազարաւոր ինքնաշարժներ, նախանիւթ, ռազմանիւթ, դեղորայք, մեքենաներ եւն. որոնց կէսը փոխադրուած է Իրանի ճամբով:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Լիբանանցիներն ալ...

Խլրտումներ Հալէպի մէջ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Սուրիոյ Ֆրանսական զօրքը Լիբանանի մէջ տեղաւորուած ըլլալով, Լիբանանի վարիչները այժմ կը քննեն այս նոր կացութիւնը: Կառավարութիւնը ժողով գումարեց, յետոյ արտաքին նախարարը անգլիական դեսպանին ներկայանալով յուշագիր մը յանձնեց: Այս յուշագրով Լիբանան կը պահանջէ կատարեալ հաւասարութիւն Սուրիոյ հետ եւ կը յայտարարէ թէ Սուրիայէն պարպուած Ֆրանսական զօրքին տեղաւորումը Լիբանանի մէջ կրնայ ծանր դէպքեր ստեղծել:

Դարձեալ Պէյրութէն հասած հեռագրի մը համաձայն, վեց Ֆրանսացի սպաներ եւ հինգ ենթասպաներ, որոնք «մէհարի»ներու գումարտակի մը հրամանատարութիւնը կը կազմէին, սպաննուած են իրենց իսկ զինուորներուն կողմէ:

Երրորդ հեռագիր մը կ'ըսէ.— Հալէպի մամուլը բուռն պայքար մը բացած է Ֆրանսայի դէմ, եւ գրաքննութիւնը չի միջամտեր: Տիրող տպաւորութիւնն այն է թէ Հալէպի մէջ Սուրիացիները կը պատրաստուին անկարգութիւններ յարուցանել, որպէսզի պարպուին Ֆրանսական զօրքն ու քաղաքացիները, ինչպէս եղաւ Դամասկոսի մէջ: Անգլիացիները փորձեցին գրաւել Հալէպի հեռաձայնի ցանցը: Ալէվիներու երկրին մէջ, Կարմեղեան քոյրերու հաստատութիւնը աւարի տրուեցաւ յունիս 3ին: Ֆրանսացի ուսուցիչներուն պաշտօնապէս ազդարարուեցաւ «առժամապէս» չերթալ այն դըպրոցները ուր դաս կուտան:

Նոր տագնապ մը եւս.— բրիտանական իշխանութիւնները կը խորհին հեռացնել «մասնաւոր զօրախումբերը» եւ փոխադրել կայան, նման գերիներու կայանին: Ֆրանսական իշխանութեանց կարծիքով, այս մասնաւոր զօրախումբերուն զինուորները չեն կրնար հեռացուիլ իրենց ընտանիքներէն, առանց դասալքութեան վտանգի: (Այս մասնաւոր զինուորները արտօնուած են իրենց ընտանիքներուն մէջ ապրելու եւ միասին ճաշելու: Ուրեմն եթէ բաժնուին իրենց կիներէն եւ զաւակներէն, դասալիք պիտի ըլլան): Ուստի Ֆրանսական իշխանութիւնները անմիջապէս բողոքեցին:

ԼՈՆՏՈՆԻ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ԲՈՂՈՔԸ

Լոնտոնի Ֆրանսական դեսպանը Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան դիմելով, յիշեցուց թէ անգլ. զօրքին չէյնար միջամտել Միջին Արեւելքի մէջ, Ֆրանսացիները հեռացնելու համար: Դեսպանը պահանջեց որ այսուհետեւ անգլիացի հրամանատարը չձեռնարկէ Ֆրանսացի քաղաքացիներ կամ կուսակիցներ հեռացնելու, առանց նախապէս խորհրդակցելու Ֆրանսական իշխանութեանց հետ:

Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ Անգլիոյ հանրային կարծիքը թէ մտահոգ է եւ թէ յուսախաբ՝ դէպքերու ընթացքէն: Լոնտոնի մէջ ցաւով կը դիտեն դիւանագիտական յարաբերութեանց լարումը Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ, մասնաւորապէս Միջին Արեւելքի հարցին առթիւ: Այս կացութեան մէկ պատճառը այն կը համարուի որ Պ. Իտըն հիւանդ ըլլալով, Պ. Չըրչիլ կը վարէ արտաքին քաղաքականութիւնը, իսկ այս պարագան «չի կրնար դիւրացնել յարաբերութիւնները տը Կօլի հետ»:

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐՈՒ (ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒ) ԴԻՐՔԸ

«Ֆիկառօ»ի Թղթակիցը նկարագրելով Հալէպի դէպքերը, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.— Կը թուի թէ խռովութիւնները կը վարէին Իհսան պէյ Ճապրի, եղբայրը Սուրիոյ նախորդ վարչապետ Սաատալլահ Ճապրիի եւ «Սուրիացի ապստամբներու կոմիտէ» մը: Բայց շատ քիչ էին այն Սուրիացիները որ կանոնաւորապէս կը հնազանդէին այս կոմիտէին հրամաններուն,— հազիւ 200: Ասոնք էին որ, զինուած՝ դաշոյններով, հրացաններով եւ ատրճանակներով, կը հովանաւորէին եւ կը վարէին ցոյցերը: Գալով Սուրիոյ ոստիկանութեան եւ ոստիկան - զօրքին, անոնք յաճախ կը մասնակցէին խռովութեանց, փո-

Յունաստանը Յոյներուն...

(ԴԱՀԻՐԷԻ ՅՈՒՆԱԿԱՆ «ՖՈՍ» ԹԵՐԹԻ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԸ)

Պիտի չճառենք որ ցեղապաշտ չենք ու երբեք այդ չենք պաշտպանած։ Այս սիւնակը, հաւանաբար լրիւ, քարոզեց հակացեղապաշտութիւնը։ Թէեւ ցեղապաշտ չենք եւ երբեք չենք եղած, բայց կը մնանք միշտ Հելլէն ու կը խորշինք որեւէ օտարէ, որ չի համակրիր Յունաստանին։ Եւ կ՚ատենք անոր ամէն մէկ թշնամին։ Եւ մահացուօրէն կ՚ատենք անոր ամէն մէկ ջարդարարը։

Աթենական գործակալութեան անցեալ հեռագիրը, նկարագրելով Էամ - համայնավարներու քստմնելի արարքները, կը գրէր.

— «... Ուրիշ հեղեղատի մը մէջ, վկաներէն մէկը ճանչցաւ իր եղբայրը՝ վաճառական Անտոնիօ Տուման, որուն գլուխը այլանդակուած էր։ Ամերիկեան հպատակ միսիոնար մը յայտնեց՝ թէ Տուման սպաննուեցաւ Վահրամ Քէօսէլեճեան անունով Հայու մը կողմէ, որ 300 քաղաքացիներ սպաննեց, իբրեւ էլասի դահիճը։ Ինքն ալ հաւաստեց թէ հրաշքով ազատած է մահապատիժէն»։

Ծի՞շդ է այս տեղեկութիւնը։ Եթէ այո, սարսուռ կը զգանք։ Ինչ որ ալ ըլլայ, կ՚երեւի որ Էամականները իրենց դաշնակիցներուն մէջ ունին նաեւ Հայեր։

Պատերազմէն առաջ, Պ. Եւստրատիոս Գուլումվաքիս, աթենական մամուլին մէջ, ամբաստանելով Էամ - համայնավարներու սխրագործութիւնները, կ՚արձանագրէր թէ Աթէնքի ցոյցերուն մէջ, որոնք սկիզբը եղան ջարդերուն, կային նաեւ Հայեր, որոնք կ՚ընէին հակարքայական բացագանչութիւններ։

Արդեօք Յունաստան վերաքննելո՞ւ է իր վերաբերումը իրաւակարգի սահմաններուն մէջ գտնուած Հայերուն հանդէպ։ Եւ պէ՞տք է որ հաւատանք, ինչ որ Աղեքսանդրիոյ մեր պաշտօնակիցը («Անատոլու») ամբաստանեց՝ Պուլկարներէ գրաւուած Թրակիոյ մէջ Հայերու արարքներուն եւ անոնց հրատարակութեան ձեւը այստեղի յարգելի Հայերը, Յունաստանի հանդէպ սէր տածելով, գտան զրպարտիչ հոն գտնուող իրենց ցեղակիցներուն համար։

Ձենք կարծեր որ իրաւունք ունենանք, առայժմ — մինչեւ որ Աթէնքի մէջ լուսաբանուի Յունաստանի Հայերու ընթացքը այստեղէն — յարձակիլ անոնց բոլորին դէմ, պահանջելով մեր հայրենիքին ազատումը անոնցմէ, որոնց առջեւ ան մարդասիրաբար բացաւ իր դռները եւ իր սիրտը։ Զանոնք խնամեց իբրեւ իր հարազատ զաւակները։ Անոնց հետ բաժնեց իր սակաւ հացը։ Զանոնք իր քաղաքացիները դարձուց, եւ անոնք՝ մինչեւ երկրին գրաւումը, ամենավերջին ոստիկանէն ցեղապաշտական հալածանք չկրեցին։ Որովհետեւ Յունաստանի մէջ ոչ ոք ցեղապաշտ եւ օտարատեաց է։

Այսուհանդերձ, Յունաստանի Հայերուն հանդէպ, եթէ վերջնական դնահատում չունինք, բայց կրնանք ըսել հետեւեալը. «Յունաստան Էամ-պուլկար մաքրագործումէն ետք, պարտաւոր է ուշադիր կերպով խուզարկել իր տունը։ Նայելու համար թէ ընդհանրապէս որո՞նք անոնցմէ են որ առանց իր ցեղակիցը ըլլալու, կ՚ապրին եւ կ՚աշխատին իր հողին վրայ, իր ապաստանարանին մէջ՝ իրական բարեկամներ են եւ որոնք ծածուկ թշնամիները։ Որո՞նք գործակցեցան Էամին հետ եւ որո՞նք եղան իրեն հետ։ Որո՞նք տաքցած օձեր են եւ որո՞նք երախտապարտներ։

Որովհետեւ պատահած այս արարքներէն ետք, Յունաստան պէտք է պատկանի Յոյներուն եւ միայն Յոյներուն։ Հասկնալի է թէ հայրենասէր Յոյներուն։

Անշուշտ ոչ ոք կ՚ըսէ թէ անհանդիստ պէտք է ընել իր երկրին մէջ գտնուած օտարականները, ինչքան ատեն որ անոնք օրինապահ քաղաքացիներ են։ Բայց Յունաստան պարտաւոր է, ասկէ ետք չըլլալ անտէր հող մը, որ ոտնակոխ կ՚ըլլայ առաջին հանդիպողէն։ Եւ պէտք է օրինակ առնէ իր շուրջի եւ աւելի հեռուի երկիրներէն։

Էամ պուլկարականութիւնը մեզ հիմնայատակ ըրաւ. վերակառուցումը պէտք է ըլլայ ազգայնականութեան գլխաւոր տարրերով։ Այս մասին անդիջող ենք։ Անդիջող՝ բոլոր ճշմարիտ հայրենասէրներուն հետ։

դադրեցնելու հրաման տրուած մայիս 31ին, բայց մերժեց որ եւ է հրաման ընդունիլ անգլիացի սպայէ մը։ Ամբողջ ատոււն հրացանաձգութիւնները կը շարունակուէին աղդին անդին, նաեւ թնդանօթի, հրասանդի եւ դնդացիրի կրակներ։ Յունիս 1ի կէս օրին էր որ Ֆրանսացիները սկսան քաշուիլ Դամասկոսի փողոցներէն։ Ֆրանսացիներ, Սուրիացիներ եւ Լիբանանցիներ աղատօրէն վկայեցին թէ բրիտանական դեսպանը եւ 9րդ բանակին հրամանատարը, աջակցութեամբ քաղաքային եւ զինուորական ստորադաս իշխանութեանց անընդհատ ճգնեցան, որպէսզի ընդհարումներ չպատահին Ֆրանսայի եւ տեղական կառավարութեանց ու ժողովուրդին միջեւ։ Բոլորովին անճիշդ է նաեւ այն յայտարարութիւնը թէ Անգլիա նախապէս հաւանութիւն յայտնած էր զօր. Պէյնէի առաջարկներուն։

Մառէշալ Փեթէն ալ «դիմադրական»

Մառէշալ Փէթէն առջի օր նորէն հարցաքննուելով, յայտարարեց թէ «Ես թիւ 1 Դիմադրականն (Ռէզիսթան) էի մայր հայրենիքին»։ Հինդ հարցաքննիչ դատաւորները ապշեցան այս յայտարարութեան վրայ, բայց եւ այնպէս շարունակեցին հարցաքննութիւնը, լուսաբանելու համար ամբաստանեալին դիրքը Դիմադրական շարժումին հանդէպ։ Ծերունին յաճախ կը պտտէր բանտախցիկին մէջ, եւ կր խօսէր խոր յուզումով, ինչպէս կը գրեն կարգ մը թերթեր։ Ահաւասիկ իր յայտարարութեան գլխաւոր մասերը.

— «Ես միշտ ալ դիմադրած եմ։ Չէի կրնար հրապարակաւ հաւանութիւն յայտնել Դիմադրական շարժումին, Գերմաններուն առջեւ, բայց ես երբեք որ եւ է բան չեմ ըրած անոր դէմ։ Կը խօսէի միայն անոնց դէմ որոնք շարժումէն կ՚օգտուէին, ոճիրներ գործելու համար։ Այդպիսիներն էին որ ահաբեկիչներ կր կոչէի։ Ես ինքս անդամ էի դիմադրական ճակատին, բուն բառով թիւ 1 Դիմադրականը մայր Ֆրանսայի, մինչ ուրիշներ կը դիմադրէին միայն Ֆրանսայէն դուրս։ Ինչպէս զօր. տը Կօլ, ես համաձայն չէի որ ահաբեկչական արարքներ կատարուին գրաւման բանակի մեկուսի անդամներուն դէմ։ Բայց որովհետեւ վարիչն էի ազգի մը որ կը գտնուէր գրաւման տակ, հարկադրուեցայ կարգ մը զիջումներ ընել։ Ես երբեք չըքեցի որ եւ է էական բան»։

Ցետոյ պատմեց թէ 1940 յունիսին, երբ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Չըրչիլի հետ, Թուրի մօտ, Անգլիոյ վարչապետը յայտարարեց թէ հակառակ չէ որ Ֆրանսա առանձին դաշնադիր մը կնքէ Գերմանիոյ հետ։ Միեւնոյն ատեն Չըրչիլ Ֆրանսան ազատ ձգեց 1940 մարտին կնքուած յանձնառութենէն որուն համաձայն իրաւունք չունէր առանձին զինադադար կնքելու։ Երբ հարցուցին թէ ինչու զինադադար ստորագրեց, փոխանակ պարզապէս հրամայելու որ կրակը դադրեցնեն, Փէթէն պատասխանեց.

— «Զինադադարը փրկեց երկիրը։ Ան ապահովեց ազատ շրջանի մը գոյութիւնը եւ կայսրութեան ամբողջութիւնը, ինչ որ ի վերջոյ օգնեց Դաշնակիցներուն Հիւս. Ափրիկէ ելլելու։ Ես փրկեցի Ֆրանսան Լեհաստանի ճակատագրէն. եւ, ուշադրութի՛ւն, ես միայն զինադադար մը ստորագրեցի եւ ոչ թէ հաշտութիւն։ Լավալը ինծի պարտադրուեցաւ եւ ես ընդունեցայ իբրեւ անհրաժեշտ չարիք։ Ես զայն գործածեցի քօղարկելու համար իմ քաղաքական ուղղութիւնս, եւ ան անդիտակցաբար օգտակար դեր մը կատարեց Ֆրանսայի համար։ Ինծի ամէնէն աւելի վիշտ կը պատճառէր պատանդներու ճակատագիրը։ Ես նոյնիսկ իմ անձս ընծայեցի, որպէսզի այլեւս պատանդ չառնեն։ Այստեղ ալ օգտակար դեր մը կատարեցի»։

ԵԹԷ ԱՆԳԼԻԱՆ ԱԼ ԱՆՁՆԱՏՈՒՐ ԸԼԼԱՐ

Պ. Էռիօ, երեսփ. ժողովին նախագահը, դերութենէ ազատելէն ի վեր առաջին քաղաքական ճառը խօսելով առջի օր, սրտառուչ նկարագրութեամբ մը պատկերացուց Չըրչիլի տեսակցութիւնը 1940 յունիսին։ «Թուրի քաղաքապետարանի մէկ փոքր սենեակին մէջ էինք։ Չըրչիլ կ՚աղաղակէր ողու մը պէս, կը խնդրէր շարունակել կռիւը։ Եթէ այն ատեն վհատելով ան ալ անձնատուր ըլլար, փոխանակ ակռաները կճրտելու, այսօր հոս պիտի չըլլայինք, եւ Կէսթափօ պիտի տիրապետէր։ Երբեք չմոռնանք թէ մեր վարիչներուն դաւաճանութեան հետեւանքով Անգլիան ինքզինքը մինակ գտաւ եւ եթէ ան ալ զինադադար մը ստորագրած ըլլար 1940ին, բոլորս կորսուած էինք։ Նիշեր հաւաքած եմ զինադադարի ներքին ծալքերու մասին. ձեր մազերը փուշ փուշ պիտի ըլլան եթէ գիտնաք թէ որքան ցած իջանք։ Քանի մը օր առաջ նորէն կարդացի, նորէն կարմրեցայ եւ լացի...»։

ՄԱՐԷՇԱԼ ԺՈՒԿՈՎ զօր. Այզընհաուըրի բանակատեղին այցելելով (Ֆրանքֆորթ), ամերիկեան սպարապետին եւ մառէշալ Մոնթկոմըրիի յանձնեց Յաղթանակի պատուանշանները։ Մինչեւ հիմա այս խորհրդային շքանշանը տրուած է միայն Կարմիր բանակի եօթը մառէշալներու եւ զօրավարներու։ Այս հանդիպումին առթիւ 1700 օդանաւեր հանդիսաւոր թռիչք մը կատարեցին։

ՖԷՐՏՕՆԷ, Շթութկարտի անթելին դաւաճանը կամ «հաչողը», ձերբակալուեցաւ Ֆրանսական Ա. բանակին կողմէ, երբ կը փորձէր իբրեւ ազատուած աքսորական ներկայանալ։

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ՚ՈՒԶՈՒԻ հայ տան մը մէջ, տընական թեթեւ աշխատանքի եւ երախաներու խընամքին համար։ Դիմել Պ. Ծիտէճեանի, 33 Rue St. Jacques, Paris (5)։

Ձայն մը բանտէն

(Նամակ Յառաջի խմբագրութեան)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մօտ 30 հայ բանտարկեալներ կը հեծեն Պօմէթի բանտին նկուղներուն մէջ, կէսը քաղաքական, կէսն ալ քրէական մեղադրանքներով։ Բանտարկեալները միաձայնութեամբ իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն, հայ կաթողիկէ եկեղեցիին ժողովրդապետ Հ. Զուհաճեանի, որ ամէն շաբաթ, չի մոռնար այցելել, զիրենք հոգեպէս մխիթարելու, անննեցուկներուն սիրայօժար բաշխելով հաց, նպարեղէն եւ հագուստ, ձմրան ցուրտին եւ ամրան տօթին։

Ազգ. Առաջնորդարանէն Գալուստ քահանայ Տէր Մովսէսեան Մայիս 27ի կիրակին հանդիսաւոր պատարագ մատոյց բանտի մատուռին մէջ, հայ բանտարկեալներու բարոյական մխիթարութիւն պարգեւելով։ 30ի մօտ բանտարկեալներ, վերջին ծայր զգածուած, հրապարակաւ իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն իրենց հոգեւոր մխիթարիչին որ սիրայօժար ամէն շաբաթ կ՚այցելէ։

Խումբ մը բանտարկեալներ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՈՔԻ ՍՈՒԼԹԱՆԸ, Սիտի Մուհամմէտ, Քազապլանքայէն ճամբայ ելաւ ֆրանսական յածանաւով մը, եւ Շէրպուրկ կը հասնի հինդշաբթի օր, եւ անկէ Փարիզ։ Հիւրը պիտի այցելէ նաեւ Գերմանիոյ կարգ մը մասերը ուր մարոքցի զինուորներ կը գտնուին։ Իրեն կ՚ընկերանան 16 տարեկան տղան եւ եղբայրը։

ԹՂԹԱԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ կը վերջանայ ուրբաթ իրիկուն, 15 Յունիս։ Ելմտական նախարարութիւնը կ՚ազդարարէ թէ այդ թուականէն անդին այն թղթադրամները եւ դանձատոմսերը որ չեն ներկայացուած, այլեւս անարժէք են, հետեւաբար բոլորովին կորսուած։ Համաձայն 1945 Մայիս 30ի հրամանագրի 19րդ յօդուածին, հին թղթադրամներ պահելն իսկ յանցանք է եւ արժանի ծանր պատիժներու։— Կարգ մը առեւտրականներ կը մերժեն ընդունիլ այն 50 եւ 100նոց թղթադրամները որ իրենց շրջաբերութեան թիւէն զատ, շարքի թիւ մը չեն պարունակեր թղթադրամին եռեւի կողմը, աջ եւ ձախ։ Ելմտական նախարարութիւնը կը յայտարարէ թէ այդ թիւերը կրնան ըլլալ կամ ոչ. հետեւաբար շարքի թիւ չունեցողները կեղծ չեն։— 1.500.000 ֆր.ի նոր թղթադրամներ գողցուեցան Անթոնիի մէջ։

ԽԵՆԴ ՄԸ 14 հոգի սպաննեց եւ 9 հոգի վիրաւորեց Տիէփի մէջ։ Հրէշը, որ միեւնոյն ատեն գինով էր, նախ փորձեց խեղդել աղջիկ մը, յետոյ ձախողելով, կատղեցաւ եւ աջ - ձախ կրակ տեղաց հրացանով մը։

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՕԼ Նորմանտի այցելելով սփոփեց ժողովուրդը։ Այս առթիւ անգամ մը եւս շեշտեց թէ կարելի չէ խաղաղութիւնը վերահաստատել առանց Ֆրանսայի մասնակցութեան։ «Եթէ Ֆրանսան այսօր նեղն է, չի նշանակեր թէ միշտ այդպէս պիտի մնայ եւ անօգուտ է նուաստացնել զայն»։

ՍՐՃԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՃԱՇԱՐԱՆՆԵՐՈՒ եւ շատ մը խանութներու տէրերը ժողով գումարեցին երէկ, բողոքելու համար տուրքերու ծանրութեան դէմ։ Հաւանական է որ շատ մը խանութներ, սրճարաններ եւ ճաշարաններ առժամապէս փակուին Փարիզի մէջ։

ՕՐԱՏՈՒՐԻ ՋԱՐԴԻ տարեդարձին առթիւ (10 Յունիս 1944), 5000 այցելուներ ծունկի եկան աւերակներուն առջեւ, աղօթելով զոհերուն համար։ Ներկայ էր նաեւ ներքին նախարարը, քաղաքացի Թիքսիէ (ընկերվարական), որ ազդարարեց թէ ոճրագործները իրենց պատիժը պիտի կրեն։ (Թերթերը կը գրեն թէ գիւղին 1680 բնակիչներէն ազատած են միայն 37 հոգի)։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հայ Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ, Salle Municipaleի սրահներուն մէջ (rue Voltaire), 16 Յունիս, Շաբաթ, ժամը 9էն մինչեւ լոյս։ Գեղարուեստական բաժին, ընտիր նուագախումբ, անակնկալներ։ Մատչելի պիւֆէ։ Մուտքը 100 ֆրանք։

Կառախումբ առնել Gare de Lyon — Maison Alfort ժամը 9ին եւ 10.25ին եւ իջնել Ալֆորվիլ։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ հաւաքոյթը, հինգշաբթի, 14 Յունիս, ժամը 20.30ին, «Սթիւտիօ Ալէմշահ»ի մէջ, 19 rue Caumartin։ Կը բանախօսէ Պ. Արմէն Տապաղեան, «Հայաստանի հանքային հարստութիւնները» նիւթի մասին։ Մուտքը ազատ է։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ բանակէն Գրիգոր Օվիկեան կը փնտռէ իր հօրաքրոջ տղան Գեղամ Սվաճեանը, որ պատերազմին սկիզբը կը զբաղէր Confectionով։ Դիմել «Յառաջ»ի։

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Jeudi 14 Juin 1945 Հինգշաբթի 14 Յունիս

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4427-Նոր շրջան թիւ 56 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀԵՏԶՀԵՏԷ ԱՒԵԼԻ ՃԿՈՒՆ

Երրորդ Միջազգայինի լուծումէն ի վեր (1943 փետր.), Համայնավար կուսակցութեան զանազան հատուածները կը փորձեն աւելի ճկուն քաղաքականութիւն մը վարել, յարմարելով իւրաքանչիւր երկրի եւ միջավայրի պահանջներուն:

Անշուշտ գլուխը Մոսկուան է նորէն, իբրեւ «Հոգին Սուրբ» եւ ներշնչարան: Մանաւանդ որ, պատերազմի ջախջախիչ յաղթանակին մէջ վճռական դեր կատարեց խորհրդային կարգուսարքը, իր ծաւալուն, բազմաճիւղ ցանցերով եւ պիրկ դիկտատորութեամբ: Դժուար թէ այս աննախընթաց վաստակը ապահովէին, առանց միլիոնաւոր բազմազգի բանուորներու կուռ կազմակերպութեան եւ ռազմական ճարտարագործութեան միահեծան ղեկավարութեան:

Բայց, Մոսկուան ինքն էր որ բացաւ ճկուն քաղաքականութեան ճամբան, առժամապէս մէկդի դնելով կամ կլորցնելով այն մարտակոչերն ու նշանախօսքերը որ կրնային խրտչեցնել հանրային կարծիքը:

Այսպէս, հետզհետէ վերահաստատուեցան հին Ռուսաստանի զինուորական եւ պետական փառքերն ու պատուանշանները: Արտօնութիւն տրուեցաւ Համայն Ռուսիոյ պատրիարք ընտրելու (ինչպէս մեզի ալ՝ կաթողիկոս):

Երբ ռուսական հին փառք մը կընորոգուէր իբրեւ ներշնչումի եւ խանդավառութեան աղբիւր, Խ. Միութեան իւրաքանչիւր հանրապետութիւնը կամ ինքնավար շրջանն ալ արտօնութիւն կը ստանար իր պատմութիւնը քրքրելու եւ խորհրդանշան մը փառաբանելու: Եւ մենք ալ ունեցանք Մեծն Տիգրանն ու Սասունցի Դաւիթը, պատմութիւններով, ներկայացումներով, շարժանկարով: Պատահական չէ որ ստեղծուեցաւ Սասունցի Դաւիթի ձօնուած հրասայլերու շարքը, որուն համար մեծագումար հանգանակութիւններ կատարուեցան արեւելեան գաղութներուն եւ Ամերիկայի մէջ: (Երբ կարգը մեր գաղութին եկաւ, պատերազմը վերջացած էր):

Ուրիշ առիթով մը աւելի երկար կը խօսինք այս հարցերու մասին: Այսօր կ'ուզէինք ընդհանուր գիծերով քննել երեւոյթ մը որ կը պարզուի մեր աչքերուն առջեւ, այս երկրին մէջ:

Պատերազմին սկիզբէն ի վեր, եւ մանաւանդ հիմա, Ֆրանսայի Կոմկուսն ալ (Համայնավար կուսակցութիւն), որոշ խմորումներ կը մատնէ:

Իրականութիւն է որ Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութիւնը վճռական դեր կատարեց Դիմադրական Ճակատին վրայ, եւ ամէնէն աւելի զոհուեցաւ, անհամար գնդակահարութիւններով: Հիթլէրական պատերազմին գլխաւոր նպատակներէն մէկն էր պայքար՝ հրէութեան եւ Համայնավարութեան դէմ, ինչպէս կը յայտարարէին ամէնէն յուսահատական պահերուն: Եւ այստեղ, ինչպէս ամէն տեղ, երբ պատանդներ կը կալանաւորուէին զունդագունդ, որ եւ է դէպքի առթիւ, գնդակահարութեանց առաջին զոհերը կը դառնային բոլշեւիկները: Ասոր համար է որ, Ֆրանսական Կոմկուսը կը կոչուի նաեւ «Գնդակահարուածներու կուսակցութիւն»:

Արիւնով շահուած այս փառքը թեւ կուտայ Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան, աւելի բարձր խօսելու եւ մանաւանդ նոր նուաճումներ կատարելու համար:

Եւ ամէն օր կը լսենք սրտառուչ, գրեթէ ազգասիրական կանչեր,— Ազգ, Հայրենիք, Միութիւն, Ժողովրդապետութիւն, ձեռք ձեռքի կաթոլիկներուն հետ եւն.: Բառեր եւ բացատրութիւններ որոնք հակայեղափոխական կը սեպուէին երէկ:

Իսկ ամենավերջին նորութիւնը,— Բանուորական Կուսակցութիւն:

Համայնավար կուսակցութիւնը ամիսներէ ի վեր մէջտեղ դրած է նոր նշանախօսք մը,— Միացնենք բոլոր ընկերվարական, աշխատաւորական հոսանքները եւ ստեղծենք նոր կազմակերպութիւն մը, Ֆրանսայի Բանուորական Կուսակցութիւնը:

Յունիս 26—30 Փարիզի մէջ պիտի գումարուի կուսակցութեան համագումարը, եւ օրակարգին գլխաւոր նիւթերէն մէկը պիտի ըլլայ այս խնդիրը: Կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, «Իւմանիթէ», առջի օր ամբողջութեամբ հրատարակած էր նոր կազմակերպութեան ծրագիրը, որպէսզի ոչ միայն երկու հոսանքները, այլ եւ բոլոր աշխատաւորները կարենան սերտել:

Ի՞նչ կը տրամադրէ այդ ծրագիրը, որ կոչուած է նոր շրջան մը բանալու այս երկրի ընկերային եւ քաղաքական կեանքին մէջ: Շ.

ՊԱՅՔԱՐԵՑԱՆ ԵՒ ՇԱՀԵՑԱՆ

Երբ այսօր կնոջ ազատագրական շարժում կ'ըսենք, մեր մտքին մէջ իսկոյն կ'ընդգծուի քաղաքական մարզին մէջ մղուած պայքարը. որովհետեւ կիներու շարժումի այսօրուան օրակարգը անոր քաղաքական ազատագրութիւնն է եւ սա պայքարի վերջին փուլը:

Մինչեւ հոդ հասնիլը կինը շատ մը ուրիշ նուաճումներ ունէր կատարելիք: Կնոջ հոծ զանգուածը զրկուած էր տարրական ուսումէ:

Եթէ կինը ստորադաս է, այդ պէտք է վերագրել ո՛չ թէ անոր ներքին բնութեան, այլ ընկերային դիրքին եւ խեղճուկ դաստիարակութեան, կ'ըսէր Անգլուհի մը, Մէրի Ուօլսթօնքրաֆթ, 18րդ դարու վերջին շրջանին: Ան առաջադրեց արթնցնել գիտակցութիւնը ամէն բանէ առաջ, առաջարկեց որ կիներու համար ալ բաց ըլլայ ամէն ասպարէզ:

Աղջիկներու համար նախ տարրական, յետոյ բարձրագոյն դպրոցներու պահանջը հետզհետէ թափանցեց հանրութեան մէջ:

Մէկ կողմէ կինը կը կազմուէր մտաւորապէս, միւս կողմէ տնտեսական մեծ յեղաշրջում մը տեղի կ'ունենար: Ձեռական աշխատանքը կը փոխարինուէր մեքենայի աշխատանքով, յաւելեալ աշխատանքի պահանջը կը մեծնար եւ կիներն ալ կը մղէր այր մարդու նման գործի հրապարակ նետուելու:

Սակայն, իբրեւ թոյլ արարածներ կիները միշտ ալ կը շահագործուէին:

Կանացի կազմակերպութիւնները պաշտպանեցին զրկուածները: Անոնք պահանջեցին աշխատանքի ժամերու կրճատում, ապահովագրութիւն, մէկ խօսքով կնոջ ընկերային իրաւունքներու պաշտպանութիւն եւայլն:

Իր կրաւորական վիճակէն դուրս գալով, ընկերութեան մէջ գործօն էակն էր այլեւս կինը, եւ ասիկա կիներու ազատագրական պայքարին որոշ գոյն եւ իմաստ կուտար:

Մէկ նուաճումը կ'առաջնորդէ ուրիշ նուաճումի մը: Անհատական, տնտեսական ազատագրութենէն վերջ անոնք կազմակերպեցին քաղաքական ազատագրութիւնը: Եւ շատ մը երկիրներու մէջ յաջողեցան ձեռք ձգել:

Հիւսիսային երկիրներու մէջ կինը կը քուէարկէ, կ'ընտրէ ու կ'ընտրուի:

Եւրոպայի մէջ տեղի ունեցած այս մեծ յեղաշրջումը անտարբեր չձգեց Արեւելքի փոքր ազգի մը պատկանող իգական սեռը: Ութսունականթուականներուն հայ մտաւորական կինը հրապուրուեցաւ եւ ոգեւորուեցաւ կիներու շարժումով, հետզհետէ բազմաթիւ կանացի միութիւններ կազմուեցան,— Ազգանուէր հայուհեաց, Դպրոցասէր եւն.: Աղջիկներու համար ալ նախ տարրական եւ յետոյ երկրորդական դպրոցներու ցանցը թափանցեց մինչեւ յետին հայ գիւղերը: Եւ այսօր կարդալ - գրել գիտցող Հայուհիներու համեմատութիւնը բաղդատելով Եւրոպացի կնոջ հետ՝ շատ պակաս չէ:

Կիներու շարժումը դիւրին ու տեղ տեղ նոյն իսկ առանց պայքարի տեղի կ'ունենայ, երբ տիրող կառավարութիւն մը կամ կարգուսարք մը համակիր է կիներու գործակցութեան քաղաքական գետնի վրայ: Երբեմն ալ ընկերային մեծ յեղաշրջումներ կը նպաստեն եւ կը փութացնեն իրագործումը:

Առաջին առթիւ որ հայկական պետութիւն մը ստեղծուեցաւ Երեւանի մէջ, քաղաքական գետնի վրայ ալ ցոյց տուաւ հայ կինը յառաջադէմ ոգին: Երեսփոխաններու քով ունեցանք հայ երեսփոխանուհիներ:

Համայնավարական կարգուսարքին մէջ, թէ Ռուսաստանի եւ թէ Հայաստանի մէջ կինը այլեւս բոլորովին ազատագրուած է, ամէն մարզի մէջ հաւասար այր մարդուն:

Ու ահա երբ այսօր կը տեսնեմ Ֆրանսացի կինը որ գոց պահարանը ձեռքը, յաղթական ժպիտը աչքերուն դէպի քուէտուփ կ'ուղղէ իր քայլերը մասնակցելու քաղաքապետական ընտրութեանց, կը մտածեմ,— ահաւասիկ յարատեւ պայքարի մը արդար վաստակը:

Մ. ՄԱՆՆԻԿ

ՁԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ բոլոր Գերմանները պիտի արտաքսուին երկրէն:

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ կռիւները կը ծաւալին եւ կը սաստկանան: Աւստրալիոյ զինուորները ցամաք ելան Պորնէօ եւ Սողոմոնի կղզիներուն մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐՈՒ ԳԱՂԹԸ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ ԼԻԲԱՆԱՆ

Կացութիւնը աւելի ծանրացած

Նախարարական խորհուրդի առջի օրուան նիստին մէջ, արտաքին նախարարը տեղեկութիւններ հաղորդեց Սուրիոյ կացութեան մասին, «որ կը մնայ ծանր, դիւանագիտական գետնի վրայ թէ պատահած դէպքերով»: Վերջին լուրերու համաձայն, հակաֆրանսական պայքարը կը շարունակուի սուրիական եւ լիբանանեան մամուլին մէջ, թէեւ յօդուածներն ու տեղեկութիւնները ենթակայ են անգլիական խիստ գրաքննութեան: Կը հետեւի թէ կացութիւնը փոխանակ հանդարտելու, ընդհակառակն կը ձգտի աւելի ծանրանալ:

Այսպէս, նոր մահափորձեր կատարուած են Ֆրանսացիներու դէմ, թէեւ ֆրանսական զօրքը քաշուած է քաղաքներէն: Փալմիրի ֆրանսական պահականոցը գրաւուած է անգլիական սպառազէն ջոկատի մը կողմէ:

Լիբանանի արտաքին նախարարութիւնը կը յայտարարէ պաշտօնական զեկոյցով մը.— «Նոր Լիբանանը իր ամէնէն եղբայրական համերաշխութիւնը կը յայտնէ Սուրիոյ հանդէպ: Անքակտելի կերպով կապուած իրենց խէժալներով, Լիբանան եւ Սուրիա կը պաշտպանեն միեւնոյն սկզբունքները եւ կը հետապնդեն միեւնոյն նպատակները: Անոնք միասին պիտի պայքարին իրենց բոլոր ուժերով եւ մինչեւ ծայրը, իրականացնելու համար իրենց ազգային իղձերը,— Ամրապնդում իրենց անկախութեան եւ ամբողջական գերիշխանութեան»:

*** Պէյրութէն կը հեռագրեն երեքշաբթի օրուան թուականով.— Քանի մը օրէն կը վերջանայ Ֆրանսացիներու գաղթը Սուրիայէն: Քաղաքային պաշտօնեաներ, Ֆրանսացի առեւտրականներ, ուսուցիչներ, կրօնաւորներ եւ մայրապետներ, ինչպէս եւ զինուորներու ընտանիքները եւ զաւակները բոլորը կը հոսին դէպի Լիբանան: Մէզզէի օդակայանը, Դամասկոսի մօտ, կը ծառայէ իբրեւ հանգրուան: Սուրիոյ Ֆրանսացիները եւ Ֆրանսուհիները, որոնք այլեւս ուրիշ բան չունին բայց միայն իրենց հագած հագուստները, օդանաւով կը փոխադրուին դէպի Լիբանանի ծովափը, եւ կ'ընդունուին իրենց հայրենակիցներուն կողմէ, Տրիպոլսոյ մէջ, եթէ հիւսիսէն կուգան, կամ Պէյրութի մէջ, եթէ կեդրոնական եւ հարաւային Սուրիայէն գաղթած են: Պէյրութի մէջ տեսայ չորս գթութեան քոյրեր որոնք Սուրիացի բորոտներ կը խնամէին Տումայի մօտ հաստատուած մասնաւոր հիւանդանոցի մը մէջ (Դամասկոսի մօտ): Քոյր՝ Ժընըվիէվ Շալան, բորոտանոցի վերատեսչուհին, յայտարարեց.

— «Լման 75 տարի մեր քոյրերը անձնուիրաբար ծառայած են այդ հաստատութեան մէջ: Շատերը մեռած են, բորոտութենէ վարակուելով կամ աշխատանքէն ուժասպառ: Ստիպուեցանք ամէն բան լքել... Մեկնեցանք նախատուելով մեր իսկ պժգալի հիւանդներէն»:

Ֆրանսական զօրքը ամբողջովին պարպած է Դամասկոսի, Հոմսի, Ճէպէլը Տրիւզի եւ Հաւրանի շրջանները: Սուրիոյ հիւսիսային եւ արեւելեան շրջաններուն մէջ, Ֆրանսական պահակազօրքին վիճակը աւելի նպաստաւոր չէ: Այս զինուորները արգելափակուած են կամ իրենց զօրանոցներուն եւ կամ ամրոցներու մէջ, սպասելով քաշուելու հրամանին: Այս զինուորներուն ապահովութիւնը խախուտ է, ինչպէս հաստատեց Տմիրի «Մէհարի»ներուն ըմբոստութիւնը, որու միջոցին ֆրանսացի բոլոր վարիչները, վեց սպայ եւ հինգ ենթասպայ, ջարդուեցան: Դիակները կաշկանդուած էին եւ վէրքերով ծածկուած: Բոլորն ալ չարչարուած էին վայրենօրէն:

Տակաւին կարելի չէ հաշուել Ֆրանսայի նիւթական եւ բարոյական կորուստները Սուրիոյ մէջ: Ամէն պարագայի մէջ կրնանք ըսել թէ գրեթէ չկայ ֆրանսական տուն մը որ ազատած ըլլայ աւարառութենէ:

ԽՈՐ ԴԱՌՆՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Նախարարական խորհուրդի առջի օրուան նիստին մէջ, դահլիճին մեծ մասը յարած է զօր. տը Կօլի տեսակէտին, հաստատելով թէ Անգլիոյ կ'իյնայ առնել յաջորդ քայլը, եթէ կ'ուզեն բարեկամաբար լուծել տագնապը: Տեղական թերթերն ալ չեն ծածկեր իրենց դառնութիւնը: «Ֆիկառօ» «երկիւղալի» գտնելով վերջին լուրերը, դիտել կուտայ թէ «անգլ. զօրքը այնքան հոդ չըներ Ֆրանսացիները պաշտպանելու — քանի որ արգիլեց իրենք զիրենք պաշտպանել— որքան գրաւելու անոնց թափուր ձգած դիրքերը: Անգլիացիներուն միջամտութիւնը ամէն օր աւելի բացորոշապէս ուղղուած կ'երեւայ Ֆրանսայի դէմ եւ ամբողջական բնագրաւումի հանգամանքը կը ստանայ: Մեր բարեկամական պարտականութիւնը կը հարկադրէ ըսել մեր անգլիացի զինակիցներուն թէ շատ առաջ գացին եւ թէ Միջին Արեւելքի մէջ Ֆրանսան դնել սկսած են անընդունելի կացութեան մը մէջ:

ՀԱՅ ԵՐԳԻ ՕՐԸ

(Տպաւորութիւններ)

—o—

Անոնք որ ներկայ չէին կիրակի օրուան համերգին, շատ բան կորսնցուցին։

Այդ օրը իսկապէս Հայ Երգի օրն էր։ Եւ Պ. Արա Պարթեւեան, իբրեւ ղեկավարը Փարիզի Հայկական Երգչախումբին, երեւան եկաւ իր ինքնատիպ ծրագրով, որուն շնորհիւ վայելեցինք 25 հայ երաժշտագէտներու ստեղծագործութիւնները, դասականներէն (Կոմիտաս Վ., Ալ. Սպենդիարեան, Տ. Չուհաճեան) մինչեւ նորագոյնները (Ս. Բարխուդարեան, Ա. Խաչատրեան, Գ. Ալէմշահ եւն)։ Ուրիշ խօսքով, բուն Հայաստանի եւ գաղթահայ երգահաններու գործերը։ Անգամ մը եւս հաստատուեցաւ թէ որքան կենսունակ է հայկական գեղարուեստը, որ կտրուած ըլլալով հանդերձ հայրենի մթնոլորտէն, կը շարունակէ տեւել եւ զարգանալ օտար հողի վրայ։

Համերգը շահեկան էր եւ ինքնատիպ նաեւ իր արտայայտութեան միջոցներու բազմազանութեամբ — երգչախումբ, մեներգ, դաշնամուր, ջութակ եւ նուագարանային ութեակ (octuor)։ Այս սպարզան ալ հաստատեց հայկական երաժշտութեան ճոխութիւնը, այսինքն հայ երաժշտագէտներու տաղանդը եւ վաստակը երգի եւ նուագի ասպարէզին մէջ։

Յայտագրին 28 կտորներէն 11ը գործադրուեցան երգչախումբին կողմէ, որ կը բաղկանար 75 անդամներէ եւ անդամուհիներէ եւ որ կ'երգէր ինքնավստահ, խիստ կարգապահ, առանց ձայնանիշներուն նայելու (մեծ մասը)։ Խումբը գեղեցկօրէն կազմակերպուած ու պատրաստուած, երգերուն կուտար առանձին շունչ եւ ոգի, ինչ որ կ'ապացուցանէր իրենց սէրը դէպի երաժշտութիւնը։

Երգահան Յարութիւն Մէհրաբեանի «Ծիրանի ծառի տակին» եւ Բ. Կանաչեանի «Օրօր եւ քայլերգ» երգերուն մէջ խումբը յաջողեցաւ արտայայտել հայ երգի քնքշութիւնն ու սարսուռը։ «Օրօր»ի մէջ մեներգը յաջող կատարեց Օր. Քարճեան։ Հուժկու, յաղթական էին եւ հանդիսաւոր Այվազեանի «Ծաղկիր ազատ իմ հայրենիքը» եւ Եղ. Զարենցի «Ես իմ անուշ Հայաստան եարն իմ սիրում» երգերը, նոր եղանակներով։

Այս երկու հայրենասիրական երգերուն մէջ Պ. Ա. Պարթեւեան հանդէս եկաւ իբրեւ հմուտ երաժիշտ։ Առաջին երգի ներդաշնակութեամբ հեղինակը լիովին կ'ըմբռնէ խորհրդային երաժշտութեան կենսուրախ ոգին։ Իսկ Եղ. Զարենցի բարձր, վսեմ եւ սրտի խորէն բխած հայրենասիրական ստեղծագործութեան վեհութեանը Պ. Պարթեւեան կրցաւ հասնիլ որոշ չափով, որովհետեւ Զարենցն իր այս բանաստեղծութեան մէջ գերազանցած է ինքզինքը։ Իր յօրինած եղանակին Պ. Ա. Պարթեւեանը տուած է հայ երգի բնոյթը (եւ այս է անոր ամենադրական կողմը)։ Եւ ինչպէս Զարենցի այս ստեղծագործութեան մէջ ոչինչ չի կրկնուիր, նոյնպէս եւ Պ. Ա. Պարթեւեանի երգին մէջ եղանակը չի կրկնուիր (բացի մէկ կտորէ) եւ ընդհակառակն կը զարգանայ նորանոր եղանակներով։

Այս երկու երգերուն յաղթական ոգին եւ խումբին խանդավառ երգեցողութիւնը ոգեւորութիւն ներշնչեցին հանդիսականներուն, որոնք պահանջեցին կրկնել։

Գեղեցիկ էին իրենց երգերով Օր. Արուսեակ Ալպանը եւ Պ. Մինաս Սէտէֆճեան։

Անցնելով նուագարանային ութեակին, պէտք է շեշտել, որ բոլոր մասնակցողներն ալ Ֆրանսացի ըլլալով, իւրացուցած էին արեւելեան երաժշտութեան ոգին եւ կրցան ճշդօրէն արտայայտել երաժշտագէտ Ալ. Սպենդիարեանի հռչակաւոր «Խայթարման» (Խրիմի Թաթարներու կեանքէն), ինչպէս եւ անոր աննման «Հիճազը» հատուած մը («Երեւանի էտիւդ»ներէն), Ս. Բարխուդարեանի «Արեւելեան պար»ը։

Ալ. Սպենդիարեանը ձգած է բազմաթիւ տաղանդաւոր գործեր, որոնք Խ. Հայաստանի եւ Խ. Միութեան մէջ կը տարածեն եւ կը ժողովրդականացնեն հայ արուեստագէտներէ կազմուած նուագարանային քառեակներն եւ ութեակները։ Ցանկալի է եւ անհրաժեշտ մեր Փարիզի հայ երիտասարդ արուեստագէտներէն կազմակերպել նման «քառեակ» կամ «ութեակ», Ալ. Սպենդիարեանի, Կոմիտաս Վ.ի եւ ուրիշներու ստեղծագործութիւնները տարածելու համար հայ եւ ֆրանսացի հասարակութեան մէջ։

»Ութեակ»ի անդամներէն Պ. Անտրէ Մարիթօն շնորհալի կերպով եւ զգացումով նուագեց ջութակի վրայ քանի մը կտորներ հայ երաժիշտներու գործերէն։ Նմանապէս Օր. Վերոնիկ Ճինճեան, որ նուագեց դաշնամուրի վրայ չորս հայկական կտորներ, նրբօրէն կը զգար հայկական եւ ընդհանրապէս արեւելեան նուագը, մանաւանդ Տ. Չուհաճեանի «Արեւելեան քմայքը» նուագելու պահուն։

Ցիշատակութեան արժանի էր Տիկ. Էլէն Պէքր տ'Իգէն, որ դաշնակով ընկերակցեցաւ մեներգներուն եւ նուագածութեան եւ երեւան եկաւ իբրեւ լաւագոյն նուագակից։

Ի վերջոյ պէտք է շեշտել, որ Պ. Արա Պարթեւեանը հանդէս եկաւ իբրեւ տաղանդաւոր ղեկավար, որ թափած է անդուլ աշխատանք։ Ան ցոյց տուաւ հազուադէպ ընդունակութիւն բազմաթիւ երաժիշտներու երգեցիկ ստեղծագործութեանց ուղիղ մեկնութեան։ (Ցանկալի է, «Մայր Արաքսին» երգել աւելի դանդաղ)։

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԻՄԼԷՕՆԵԱՆ

ԽՄԲ.— Յարգելով հանդերձ մեր աշխատակցին կարծիքը, կ'ուզէինք արձանագրել դիտողութիւն մը,— Շատերու տպաւորութիւնն այն էր թէ Պ. Պարթեւեանի յօրինած հանդիսաւոր եղանակը, թէեւ նրբարուեստ, չէր արտայայտեր հարազատ ոգին ու տենդը, մթնոլորտը «Ես իմ անուշ Հայաստանի»։

Նոր դէպքեր եւ սպառնալիքներ

—o—

Պէյրութէն կը հեռագրեն Յունիս 12 թուականով.— Արիւնալի դէպքեր պատահեցան Ճիսր էլ Շուղուրի մէջ, Հալէպի եւ Լաթաքիոյ կէս ճամբուն վրայ։ Կռիւի բռնուեցան Հայերէ, Չէրքէզներէ եւ Ալէվիներէ բաղկացած բնիկ զօրքը, հրամանատարութեամբ ֆրանսացի սպաներու, եւ ժողովուրդը։ Երկու Ֆրանսացի սպաննուեցան, երկու ենթասպաներ վիրաւորուեցան։ Քաղաքացիներէն մեռան կամ վիրաւորուեցան 30 հոգի։ (Վիրաւորներէն մէկը կին, հինգը մանուկ)։ Պէյրութի այն օրաթերթը որ այս դէպքերը կը պատմէ, կ'ըսէ թէ կռիւը վերջացաւ Հալէպէն եկած երկու անգլիական հրասայլերու միջամտութեամբ։ Թերթը կ'ըսէ թէ անդորրութիւն կը տիրէ Լաթաքիոյ մէջ եւ թէ բրիտանական թօրփիլահալած մը կը գտնուի նաւահանգիստը։

*** Յունիս 9 Թուակիր տեղեկութեանց համաձայն, Ֆրանսացիները հետեւեալ կորուստները կրած են Սուրիոյ մէջ.— Զինուոր՝ սպաննուած 32 հոգի, վիրաւորուած 30.— Մասնաւոր զինուորներ՝ սպաննուած 26, վիրաւորուած 29.— Ֆրանսացի քաղաքացիներ՝ սպաննուած երկու հոգի։ Ֆրանսացի ծառայող Սուրիացի՝ սպաննուած մէկ հոգի։

Պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն, Դամասկոսի երեք օրուան կռիւներու ընթացքին ըսպաննուած են **500** քաղաքացիներ եւ **100** ոստիկան զինուորներ, վիրաւորուած **1500** քաղաքացիներ, որոնց մօտ **500**ը ծանրապէս։

Մէհարիներու (Պէտէվի ոստիկաններ ուղտի կարաւաններու համար) ըմբոստութեան առթիւ, թերթերը կը գրեն թէ Ֆրանսացի հազարապետ մը խստօրէն պատժած եւ ծեծած էր պէտէվի ոստիկան մը։ Ասոր վրայ Պէտէվիները կատղելով սպաննեցին հազարապետը, ինչպէս եւ ուրիշ ինը Ֆրանսացի սպաներ։

*** Գահիրէի արաբական համագումարը որոշած է հետեւեալ միջոցները ձեռք առնել, եթէ Ֆրանսա մերժէ իրենց պահանջները.— 1. Խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնները.— 2. Անմիջապէս դադրեցնել ֆրանսերէն ղեկուցումները արաբական երկիրներու բոլոր անթելներուն վրայ. — 3. Ջնջել ֆրանսերէնի ուսուցումը դպրոցներու մէջ.— 4. Բռնագրաւել ֆրանսական ստացուածքները, փոխարինելու համար Ֆրանսացիներուն պատճառած վնասները, Սուրիա - Լիբանանի մէջ։

*** Փարիզ հասած լուրերու համաձայն, Դամասկոսի մէջ ցոյցեր կատարուած են թրքական հիւպատոսարանին դէմ։ Սուրիացի ուսանողներ եւ ազգայնականներ թափոր կազմելով հիւպատոսարանի պատուհաններուն առջեւ, պահանջած են Սուրիոյ վերադարձնել Ալէքսանտրէթի Սանճաքը։

Չըրչիլ կը հերքէ

—o—

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, վարչապետը պատասխանելով զանազան հարցումներու, հերքեց մարէշալ Փէթէնի այն յայտարարութիւնը թէ գաղտնի համաձայնութիւն մը կնքուած էր իրենց միջեւ։ «1940ին, երբ ֆրանսական դեսպանը հեռացաւ Լոնտոնէն, բրիտանական կառավարութիւնը փորձեց կապ պահել մարէշալ Փէթէնի եւ իր նախարարներուն հետ, անուղղակի միջոցներով, որպէսզի քաջալերեն զանոնք առաւելագոյն կրաւորական դիմադրութիւնը ցուցնելու թշնամիին։ Այս նպատակով կարգ մը թուղթեր փոխանակուեցան Վիշիի վարչութեան հետ, 1940ի աշնան անգլիացի եւ ֆրանսացի ներկայացուցիչներու միջոցաւ, չէզոք մայրաքաղաքի մը մէջ։ Մեր առաջարկներուն պատասխանները բաւարար չէին եւ շատ չանցած հաստատուեցաւ թէ Վիշի այնքան ենթարկուած է գերմանական բռնութեան որ չի կրնար համապատասխան հաւաստիքները տալ։ 1940 Հոկտեմբերին Վիշիէն պատուիրակ մը, որ կ'ըսէր թէ կը գործէ համաձայն մարէշալ Փէթէնի անձնական հրահանգներուն, յարաբերութեան մէջ մտաւ բրիտանական իշխանութեանց հետ եւ Լոնտոն բերուեցաւ, ուր տեսաւ զիս եւ արտաքին նախարարը։ Բայց այս պատուիրակը մասնաւոր առաքելութիւն մը չունէր։ Որ եւ է համաձայնութիւն չկնքուեցաւ Վիշիի վարչութեան հետ, ոչ այս գործակալին հետ, ոչ ալ ուրիշ ճամբով»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ՊԻՏԻ ԼՈՒԾՈՒԻ, համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով Խ. Միութեան, Մ. Նահանգներուն եւ Անգլիոյ միջեւ։ Վերջին երկուքը մօտերս պիտի ճանչնան Վարշաւայի կառավարութիւնը, որուն վրայ նոր անդամներ պիտի աւելնան։

ԹԱՆՃԷՐԻ խնդիրն ալ պիտի կարգադրուի մօտերս։ Անգլիա եւ Ֆրանսա ծանուցագիր մը ուղղեցին սպանիական կառավարութեան, պահանջելով վերահաստատել այդ շրջանին միջազգային հանգամանքը։ (Զօր. Ֆրանքօ 1940 Յուլիսին զօրք ղրկելով գրաւած էր Թանճէրը եւ հիմա կը պարպէ)։

25.000 ՃԱՇԱՐԱՆԱՏԷՐՆԵՐՈՒ, սրճարանատէրներու, նպարավաճառներու եւ ուրիշ խանութպաններու ցոյցին առթիւ, անցի օր հազարաւոր Փարիզցիներ անօթի մնացին, որովհետեւ սրճարանները եւ ճաշարանները փակուած էին։ Կառավարութիւնը կը քննէ խանութպաններուն բողոքագիրը եւ գործադուլի վախ չկայ։ Տուրքերու ծանրութենէն զատ, դանգատներ կան այն որոշումին դէմ որ կ'արգիլէ մսեղէն կերակուրը ճաշարաններու մէջ, բացի կիրակի եւ տօն օրերէն։

ԿԱՆԽԱՐԳԵԼ ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ, որ հաստատուած էր 1939 օգոստոսին եւ որուն ենթակայ էր «Յառաջ»ն ալ, մինչեւ կամաւոր դադարումը (1940 Յունիս 10), ջնջուեցաւ նախարարական խորհուրդին որոշումով։ Քանի ճափոնական պատերազմը կը շարունակուի, Ֆրանսայի զինուորական իշխանութիւնը ցանկով մը թերթերուն պիտի հաղորդէ այն նիւթերը որոնց մասին կարելի չէ գրել առանց արտօնութեան։

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ ՓԷԹԷՆի եւ Լավալի համար,— այս պիտի պահանջէ ընդհ. դատախազը, Պ. Անտրէ Մորնէ, որ յայտարարեց մամուլին,— «Նկատի առնելով մարէշալին վրայ ծանրացող յանցանքները, ուրիշ վճիռ չեմ նախատեսեր բայց եթէ գերագոյն պատիժը,— մահ»։ Լավալ Պարսելոնա կը գտնուի տակաւին եւ եթէ չյանձնեն, պիտի դատուի ի բացակայութեան։ Մարէշալին դատը պիտի սկսի յունիս 28էն յուլիս 5։

ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ, Ժիւլ եւ Ռօժէ Փէօժօ Մէզօն Ալֆօրի իրենց տունէն առեւանգուելով սպաննուած էին Մանթի ճամբուն վրայ։ Ոստիկանութիւնը կասկածներ ունենալով երբ պիտի ձերբակալէր Մէնասօլ անուն մէկը, Մոնփառնասի մեթրոյին մէջ, մարդը ատրճանակը քաշեց եւ անձնասպան եղաւ։ Յետոյ ձերբակալուեցան իր մեղսակիցները, որոնք խոստովանեցան թէ երկու եղբայրները առեւանգելով, բռնադատած էին թուղթ մը ստորագրել թէ Կէսթափոյի համար աշխատած են եւ յետոյ 900.000 ֆրանքի ոսկեդրամ չորթեցին։ Ձերբակալուեցաւ նաեւ եղբայրներէն մէկուն սիրուհին, որ ոճիրին դրդիչը կը համարուի։

ԶՕՐ. ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ, որ պատուակալ քաղաքացի հռչակուեցաւ Լոնտոնի, փառաւոր ցոյցերով, Փարիզ կը հասնի այսօր, հինգշաբթի։ Այս առթիւ զօրահանդէս մը պիտի կատարուի Յաղթական Կամարին առջեւ եւ զօր. տը Կօլ Փրկութեան Խաչը պիտի յանձնէ արեւմտեան ճակատի սպարապետին։

ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՈՒՄԸ դիւրացնելու համար կարգ մը միջոցներ ծրագրած է նոր նախարարը, Պ. Փիւնօ, որ մասնաւորապէս պիտի պայքարի սեւ շուկային դէմ։ Ելմտական նախարարն ալ պիտի բարեփոխէ կարգ մը տուրքեր։

ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ ԳԵՐԻՆԵՐ.— Ծովասար Մ. Մէզպուրեան եւ Եղիշէ Խօսրով Ներսէսեան Փարիզէն, Վաղինակ Միքճեան, Նիսէն։

ՓԱՐԻԶԻ Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Rue Jean Goujon, այսօր, հինգշաբթի, 14 Յունիս, ժամը 11ին, պիտի կատարուի յուղարկաւորութիւնը ողբացեալ այրի ՏԻԿԻՆ ԱՐՏԵՄԻՍ ԱՍՏԱՐՃԵԱՆի, ծնեալ ԻՓԼԻՔՃԵԱՆ։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Vendredi 15 Juin 1945 Ուրբաթ 15 Յունիս

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année № 4428-Նոր շրջան թիւ 57 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ԱԶԴԱՆՇԱՆԸ

Այն օրէն ի վեր որ պառակտուեցաւ Ֆրանսային ընկերվարական կուսակցութիւնը (1920), երկու գլխաւոր հոսանքներու բաժնուելով, մերթ խուլ, մերթ մոլեգին պայքար մը բռնուած էին ընկերվարականներն ու Համայնավարները: Պատերազմը այս պառակտումն ալ մեղմացուց, եւ այսօր տեսակ մը գործակցութիւն հաստատուած է երկու հոսանքներուն միջեւ:

Համայնավար կուսակցութիւնը, իր նոր ծրագրով, բաւական չի սեպեր այս գործակցութիւնը եւ կ'առաջարկէ Ֆրանսայի ամբողջ բանուոր դասակարգը ձուլել մէկ միութեան մէջ,— Ֆրանսական Բանուորական Կուսակցութիւն (Ֆրանսաքանկուս, պիտի ըսէին Երեւանի մէջ):

Այս առթիւ հրատարակուած նախագիծ - յայտարարութիւնը նշանակալից է շատ մը տեսակէտներով:

Յայտարարութեան նախաբանը պարզելով աշխատաւորներու պառակտումին ծանր հետեւանքները, կ'ազդարարէ թէ «շատ երկար տեւեց» 1920ի հերձուածը: «Հնչած է ժամը կազմելու Ֆրանսական Բանուորական մեծ Կուսակցութիւն մը, կարող՝ կատարելու իր պատմական առաքելութիւնը»:

Համաձայն հրատարակուած յայտարարութեան, այս նոր կազմակերպութիւնը իր արմատները կը գտնէ Ֆրանսայի յեղափոխական անցեալին մէջ: «Կը շարունակէ Ֆրանսական մեծ յեղափոխութեան ազատագրական պայքարը, որ հռչակեց մարդուն եւ քաղաքացիին իրաւունքները»:

Ապա յիշելով այն յեղափոխական դէմքերը որ ներշնչեցին ու վարեցին աշխատաւորներու ազատագրական շարժումը, ժիւլ Սիմօնէն մինչեւ Ժոռէս, Մարքսն ու Էնգէլսը, Լէնինը եւ Սթալինը, կ'ազդարարէ.

— «Ֆրանսական Բանուորական Կուսակցութիւնը կը պայքարի, մէկ կողմէ ամէն քաղաքականութեան դէմ որ աչքէ կը վրիպեցնէ բանուոր դասակարգին հետապնդած նպատակները: Միւս կողմէ, կը պայքարի այն «յեղափոխական» շարժումներուն եւ շռայլաբանութեան դէմ որ կը վարկաբեկեն յեղափոխութիւնը յաչս աշխատաւոր զանգուածներուն եւ հետեւաբար կը ծառայեն բանուոր դասակարգի թշնամիներուն»:

Կը կարծենք թէ տեսակ մը վերադնահատում է այս հատուածը, հետեւանք՝ պատերազմի եւ նոր փորձառութեանց:

Ծրագրուած կուսակցութեան նպատակն է, անշուշտ, ընկերվարական կարգուսարքի մը ենթարկել արտադրութեան եւ փոխանակութեան միջոցները, «այսինքն հաւաքական կամ համայնավարական (collectiviste ou communiste) ընկերութեան մը վերածել դրամատիրական ընկերութիւնը»: Ուրեմն անհրաժեշտ է որ բանուոր դասակարգը ձեռք առնէ իշխանութիւնը, որպէսզի կարենայ իրագործել այդ նպատակը:

Նախագիծը այստեղ ալ քիչ մը աւելի լայն կը բանայ սատուհանը.

— «Ֆրանսական Բանուորական Կուսակցութիւնը միայն բանուորներուն անմիջական եւ ապագայ շահերը չի պաշտպաներ այլեւ կը պաշտպանէ ներկայ եւ ապագայ շահերը գիւղացիներու, մանր առեւտրականներու, արհեստաւորներու, մտաւորականներու, պաշտօնեաներու եւ բոլոր անոնց որ զոհերն են «թրէսթ»ներու շահագործման եւ ընչաքաղցութեան: Ան կ'աշխատի ամբողջ աշխատաւոր ժողովուրդը միացնել միեւնոյն պայքարին մէջ ընդդէմ դրամատիրոջ, հաստատելու համար ընկերութիւն մը ուր մարդը այլեւս պիտի չշահագործուի մարդուն կողմէ»:

Ի՞նչ խօսք որ կազմակերպութիւնը հակառակ է «բոլոր ցեղային նախապաշարումներուն»: Ուրեմն պիտի պայքարի անոնց դէմ: «Ան եղբայրական յարաբերութիւններ կը մշակէ բոլոր երկիրներու ժողովուրդներուն հետ, ոչ միայն ձերմակ, այլ եւ ամէն ցեղէ եւ գոյնէ: Ան կը պաշտպանէ ժողովուրդներու ազատութիւնը եւ անկախութիւնը»:

Դեռ աւելի նշանակալից կէտեր՝ նախագծին մէջ: Այդ մասին ալ յաջորդով, ընդհանուր գաղափար մը տալու համար նոր ազդանշանի մասին: Եթէ յաջողի այս նոր շարժումը, խոր ազդեցութիւն պիտի գործէ ներկայ ընկերային եւ քաղաքական կեանքին վրայ: Ոչ միայն այս երկրին մէջ, այլեւ սահմանէն անդին:

Շ.

«ՀԻԹԼԷՐԱԿԱՆ ՈՃԻՐՆԵՐԸ»

Ֆրանսական եւ օտար մամուլի ներկայացուցիչները հրաւիրուած էին, երեքշաբթի, 12 Յունիս, ժամը 11ին, Կրան Փալէի «Հիթլէրական Ոճիր»ներու ցուցահանդէսի բացման: Կազմակերպիչներն ու հրաւիրողներն էին Դատական, Տեղեկատու եւ Գերիներու նախարարութիւնները: «Յառաջ»ին ալ ուղղուած էր երկու հրաւիրագիր:

Ճամբու ընթացքին կ'անձրեւէ անընդհատ: Զարմանալի զուգադիպութիւն, կը յիշեմ բանաստեղծի խօսքը — «... Ու լացող մը իր վրան...»: Արդեօ՞ք Աստուած խղճի խայթէ մղուած կ'արտասուէ՞ ոճիրներու՝ ինկած զոհերու, միմիտ ու անմեղ հոգիներու, վերջապէս աշխարհասասան ամարդի պատերազմին վրայ:

Այս մտածումներով զբաղած, քայլերս կ'ուղղուին դէպի ցուցահանդէսի մեծ դուռը: Դրան առջեւ ահաւասիկ հսկայ սուգի վէմը, «Աստ հանգչի»ն, վրան քանդակուած հիթլէրական կեռ խաչը:

Ներս կը մտնեմ սրահէն: Ամէն կողմ նկար եւ թուանշան: «Ակնարկ մը դէպի ետ... Կը կարծէք վխնալ բոլոր տրամը... դիտեցէք անգամ մը»: Ես ալ կը միանամ դիտողներու ամբոխին: Ցուցահանդէսը տակաւին ամբողջութեամբ վերջացած չէ, աստին անդին կիսաւարտ գործեր կան: Գծագրիչները արագ արագ կ'աշխատին վերջացնել: Ցուցահանդէսը պաշտօնապէս պիտի բացուի ժողովուրդին այսօր, 15 Յունիս: Տասնըվեց տարեկանէն վար տղոց արգիլուած է մուտքը:

Հսկայատառ արձանագրուած են պաշտօնական կարգ մը թիւեր: Ութ միլիոն հարիւր քառասունը վեց հազար վաթսուն (8.146.060) քառակուսի քիլոմեթր հող գրաւուած, երեք հարիւր տասը միլիոն ժողովուրդ լուծի տակ:

Քիչ անդին՝ պատերազմի կանոնները, առնուած 1874ի Պրիւքսէլի խորհրդաժողովէն.—

« Մահացու մեքենաներու կատարելագործումը անհրաժեշտ դարձուցած է Խաղաղութեան միջազգային խորհրդաժողովները: Պատերազմի օրէնքները եւ սովորութիւնները չեն արգիլեր միայն թշնամիին դէմ գործուած աւելորդ անգթութիւնները եւ բարբարոսական արարքները, այլեւ կը պահանջեն ձեռնհաս իշխանութեանց կողմէ անմիջական պատժումը անոնց որ յանցաւոր եղած են այդպիսի արարքներով, եթէ անոնք չեն բխիր բացարձակ անհրաժեշտութենէ մը»:

Աւելի անդին՝ մէջբերումներ ստորագրուած դաշնակիրներէ եւ դրժում: Եւ նշանախօսքեր գերման վարիչներէ կամ հեղինակներէ.— «Պատերազմը բարոյական պահանջ մըն է (ֆոն Պէրնարտի, «Գերմանիա եւ յաջորդ պատերազմը», էջ 31 - - 32):

— « Խաղաղութեան պահպանումը պէտք չէ երբեք քաղաքականութեան նպատակն ըլլայ... Պէտք է անդադար չեշտել անհրաժեշտութիւնը, գաղափարականութիւնը եւ նուիրական հանգամանքը պատերազմին եւ գայն անհրաժեշտ հռչակել մարդկութեան յառաջդիմութեան համար»:

Ցուցահանդէսը ունի զանազան բաժիններ,— կէսթափօ, գերիներ, քաղաքական տարագիրներ, տանջարաններ, Հրեաներ, ներքին դաւաճաններ:

Գերիներու բաժնին մէջ աչքի կը զարնէ յայտարարութիւն մը,— Պէտք չէ յարգանք ունենալ գերիներուն, պէտք չէ մոռնալ թուքն ու նախատինքը...

Հիթլէրի 1933ի հրատարակուած «Իմ Պայքար»ը գրքէն մէջբերում մը ցեղի մասին.«Ցեղը լեզուին մէջ չէ, այլ արեան»: 1938ին՝ նախ քան պատերազմը Եւրոպայի մէջ կը հաշուեն իննուկէս միլիոն (9.500.000) Հրեայ, իսկ 1945ին՝ միայն չորս միլիոն:

Օրատուր՝ սիւռ - Կլան,— այլեւս հանրածանօթ այս գիւղին ջարդէն եօթը հոգի միայն ազատած են, (10 Յունիս 44): Փլատակներու մէջէն ցուցահանդէս փոխադրուած են կարգ մը իրեր:

Ահա նորէն թուանշաններ,— 1914 - 18ի պատերազմին Ֆրանսայի վնասուած նահանգներու թիւն էր 13, իսկ 1939 - 45ին՝ 80: Համեմատութիւնը կը շարունակուի քանդուած շէնքերու մասին: Ամբողջութեամբ քանդուած են 400.000, մասամբ մէկ միլիոն հարիւր հազար: Ընդհանուր թիւ ուրեմն մէկուկէս միլիոն շէնք:

Ծախքերն ալ ունին իրենց բաժինը,— միայն գերման բանակին յատկացուած է 632 միլիառ, իսկ ընդհանուր ծախքն է 1.029 միլիառ ֆրանք:

Առանձին սրահի մը մէջ չիրիմները կը հանդչին, իրենց դրօշներով: Չեխոսլովաքիա 250.000 մեռեալ, Լեհաստան 7 միլիոն, Նորվեկիա 9.000, Պելճիքա 35.000, Հոլանտա 250 հազար, Տանըմարքա 7.000, Յունաստան 850 հազար, Եուկոսլավիա 1.700.000, Խորհրդային երկիրներ 20 միլիոն հոգի:

Թուանշաններ, նկարներ, փաստաթուղթեր ամէն կողմ: Աւեր, թալան, դիակ: Իսկ չարչարանքի տեսարաններու նկարագրութիւնը կարելի չէ փորձել:

Պատերա՞զմ թէ սպանդ... Դիակներ եւ գանկեր, որոնք կը յիշեցնեն Հայաջինջ Սարսափները, գիտականօրէն կատարելագործուած: Քաղաքակրթութիւնը անցած է այդտեղէն: Կատարեալ մղձաւանջ:

Քայլերս կ'ուղղուին դէպի դուռը: Ինքզինքս կը գտնեմ վերջապէս հրապարակի աստիճաններուն վրայ: Անձրեւը դադրած է, օդը սկսած է պայծառանալ, ինչպէս վաղուան կեանքը:

Ու ցուցահանդէսէն դուրս ելած ատեն կը հարցնեմ,— Երա՞զ էր թէ իրականութիւն:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ԼՈՒԾՈՒԻ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԽՆԴԻՐԸ

Խորհրդակցական ժողովը այսօր, ուրբաթ, պիտի զբաղի Սուրիա - Լիբանանի խնդրով: Այս առթիւ կարեւոր յայտարարութիւններ պիտի ընեն զօր. տը Կօլ եւ արտաքին նախարարը, Պ. Պիտօ:

Նոր լուր չկայ երկու երկիրներէն: «Քօմպա» կը գրէ թէ ծանր դէպքեր պատահած են Հալէպի մէջ: Պէտէվի սպայ մը սպաննուած է: Ֆրանսերէն գիրքեր կրակի տրուած են հրապարակաւ:

Լիբանանի կառավարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց զօր. Պէյնէի յայտարարութեանց առթիւ, ֆրանսական կառավարութեան վրայ ձգելով ներկայ կացութեան պատասխանատուութիւնը: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ Լիբանանի արտաքին նախարարը ժամանակին զգուշացուցած է Ֆրանսայի ներկայացուցիչը, հասկցնելով թէ նոր զօրքի առաքումը կրնայ ցաւալի հետեւանքներ ունենալ: Լիբանանի կառավարութիւնը եթէ չուզեց բանակցիլ, պատճառը այն է որ բռնաբարուեցան երկրին գերիշխանութեան իրաւունքները, օտար զինուորներու առաքումով, «ճնշում բանեցնելու ակներեւ առաջադրութեամբ»: Վերջապէս դիտել կուտայ թէ Ֆրանսայի ընդհ. պատուիրակին յուշագիրը «կը պարունակէր առաջարկներ որոնք կը հակասեն Լիբանանի անկախութեան եւ գերիշխանութեան»:

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Տէր Զօրի մէջ բրիտանական իշխանութիւնները արգելափակած են մաս մը ֆրանսացի զինուորներ:

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՄՆԱՆ ՄԻՆՉԵՒ...

Այս զեկոյցը հրատարակած ատեն, Լիբանանի կառավարութիւնը բրիտանական ծանուցագիր մը ստացաւ, որ կ'իմացնէ թէ «բացառիկ միջոցները եւ միւս քաղաքական եւ զինուորական կամ տնտեսական տրամադրութիւնները որ կապ ունին ազգային գործունէութեան զանազան ճիւղերուն հետ, ի զօրու պիտի մնան մինչեւ Ծայր. Արեւելքի պատերազմին վերջը»:

Այս բացառիկ միջոցներն ու տնօրինութիւնները կը վերաբերին մասնաւորապէս մամուլի գրաքննութեան, համաձայնութեանց, ներածումներու, արտածումներու եւ պարենաւորման հսկողութեան: Ուրիշ խօսքով, Անգլիա ինք պիտի վարէ այս գործերը:

*** Ամերիկեան մամուլը վերապահ դիրք մը բռնած է, բայց կարգ մը թերթեր չեն ծածկեր իրենց մտավախութիւնները Անգլիոյ բռնած դիրքին առթիւ: Նիւ Եորքի «Փօստ» լրագիրը եւ ուրիշ թերթեր բացէ ի բաց կը հարցնեն թէ արդեօք Արաբական Դաշնակցութիւնը «ամէն բանէ առաջ գործիք մը չէ՞ բրիտանական աշխարհակալութեան համար»: Նոյն թերթը կը շարունակէ.— «Արաբական Դաշնակցութիւնը թերեւս տրամաբանական է Անգլիացիներուն համար, բայց ոչ արաբ ժողովուրդին համար: Ան գործիք մըն է որ Արաբներու դժգոհութիւնը եւ ազգայնականութիւնը կը դարձնէ Ֆրանսացիներուն եւ Հրեաներուն դէմ (եւ կրնայ դարձնել նաեւ Ռուսերուն եւ Ամերիկացիներուն դէմ), փոխանակ լուծելու բուն արաբական խնդիրները: Զխաբուինք Արաբական Դաշնակցութենէն: Ճշմարիտ Դաշնակցութիւն մը չէ ան եւ իր խօսած արաբերէնը անգլիական զօրաւոր շեշտ մը կը մատնէ»:

*** Պատասխանելով հարցումի մը, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը կրկնեց թէ նախագահը հակառակ է հինգ պետութեանց խորհրդակցութեան եւ բաւական կը սպէ՞ երեքը: Այս իմաստով ալ պատասխանուած է Ֆրանսայի: Գալով Խ. Միութեան, որ նախապէս առաջարկած էր ժողովի հրաւիրել հինգ մեծ պետութիւնները, տակաւին չէ պատասխանած Ֆրանսայի ծանուցագրին: Մոսկուայի մէջ կատարելապէս տեղեակ են կարգ մը պետութեանց քաղաքականութեան ծալքերուն, Միջին Արեւելքի մէջ. քաղաքականութիւն մը որ սերտ կապ ունի քարիւ-

ԹԱՏՐՈՆ

«Հայրենիքը ղօղանջում է»

Շաբաթ իրիկուն, Հ. Ա. Ճ.ի Թատերախումբը ներկայացուց, Բ. անգամ ըլլալով, Պ. Շահխաթունիի «Հայրենիքը Ղօղանջում է» Թատերախաղը: Սրահին երեք չորրորդը պարապ էր:

Ինչո՞ւ մեր ժողովուրդը Թատրոն չի յաճախեր: Երբ Փարիզի մէջ հարիւրաւոր ֆրանսական Թատրոններ, ամէն գիշեր լիքն են բերնէ բերան, ինչո՞ւ ամիսը անգամ մը Հայերը չեն կրնար քանի մը հարիւր հոգինոց սրահ մը լեցնել: «Արշին մալ ալա՞ն» կը փնտռեն արդեօք, Թէ քէնոտած են փարիզահայ Թատրոնի յաճախ անարժան ծառայողներուն հանդէպ:

Պէտք է խոստովանիլ Թէ այս վերջին տասը տասնեւհինգ տարիներու ընԹացքին, Փարիզի մէջ տեղի ունեցած հայկական ներկայացումներուն եԹէ քանակը անհատնում, որակը չափազանց խեղճ եղած է...: Ուրախացանք երբ Ազգ. Ճակատը մէջտեղ բերաւ լուրջ Թատերական խումբ մը: Ուրախացանք որ ան, օժտուած դրամական լայն միջոցներով, վերջապէս պիտի կարենար մեզի հրամցնել ընտիր եւ գեղարուեստական ներկայացումներ: Եւ իսկապէս ալ ան լաւ սկսաւ, շատ լաւ սկսաւ, սակայն, ցաւ ի սիրտ, հարկ է ըսել որ եԹէ սկիզբի անխոնջ եւ խանդավառ աշխատանքը չշարունակէ, շուտով իր ներկայացումները պիտի յիշեցնեն փարիզահայուԹեան շատ ծանօԹ կարգ մը ներկայացումները:

ԵԹէ մեր վերջնական փրկուԹիւնը դէպի Հայրենիք վերադարձն է միայն, մինչ այդ, Թատրոնը եւ առհասարակ մշակոյԹը մեծ դեր պիտի կատարեն, կորուստէ փրկելու համար տարադիր հայուԹեան սիրտն ու հոգին: Այս մասին ուրիշ առԹիւ կը խօսինք աւելի երկար:

«Յառաջ»ի «պատերազմեան» սիւնակները Թոյլ չեն տար մանրամասնել Շահխաթունիի խաղին նիւԹը: Կարծեմ ընԹերցողները մեծ մասով ծանօԹ են անոր: Անցնինք ուրեմն ներկայացման:

Ինչպէս նախորդ խաղին մէջ, դժբախտաբար հոս ալ նոյն Թերութիւնները, նոյն անկատար պատրաստուԹիւնը: Դերասանները կը սպասեն յուշարարին օգնուԹեան, որ ճարահատ, ստիպուած է երբեմն ձայնը չափէն աւելի բարձրացնել: Պէտք է աւելցնել ասոնց վրայ անխուսափելի սպասումները եւ «կաֆ»երը: Իսկ «տէքօռ»ի պակասը նորաձեւուԹիւն դարձած է վերջերս հայկական Թատրոնին մէջ: Ի՞նչպէս կարելի է այս միջոցներով մԹնոլորտ ստեղծել: Անշուշտ գիտենք որ դժուար են պարագաները, եւ խաղացողները սիրողներ են: Սակայն փոխանակ 30—40 հոգինոց խումբ մը պահելու, պահենք տասը հոգինոց խումբ մը: Փոխանակ 15 օրը անգամ մը ներկայացում սարքելու, սարքենք երեք ամիսը անգամ մը, խաղանք չորս կամ հինգ անգամ նոյն խաղը, Փարիզ, արուարձանները եւ նոյն իսկ աւելի հեռուները: Այս բոլորը կարելի են, եւ այն ժամանակ կ'ունենանք Թատրոն կոչուելու արժանի բան մը...

Այս պայմաններուն տակ ներկայացուած՝ դժուար կարելի է որոշել Շահխաթունիի խաղին արժէքը: Պէտք է ըսել, սակայն, որ ան երեւցաւ ոչ բաւականին յաջողած: Կը յիշեմ, բաւական տարիներ առաջ, Պ. Շահխաթունիի ուրիշ մէկ խաղը, «Առաքել աղա», որ անկասկած աւելի յաջող կառուցուած էր, եւ զոր կ'ուզէինք նորէն տեսնել: Հոս Թերեւս արարները իրար յօդող կապին պակասն էր որ կը նուազեցնէր ներկաներուն հետաքրքրուԹիւնը: Ըստ իս կարելի է կրճատել կարգ մը տեսիլներ որոնք երկարելով կը դառնան երբեմն լալկան, կամ քարոզչական: Կարելի է նուազագոյն մէկ արար պակսեցնել, առանց խաղին վնասելու: Ընդհակառակն:

Խաղացողներէն, դերասաններու կարգին, գովասանքի արժանի է Վ. ԱլԹունեան, ոչ իր այս խաղարկուԹեան համար (դերը չէր սորված), այլ այն ապրումներուն համար զոր կրնայ տալ, երբ լաւ պատրաստուի և ղեկավարուի: Ունի լաւ ձայն, դիմախաղ եւ արտայայտուԹիւն: Սիրողներէն պէտք է յիշել Ռ. Զարդարեանը, Մանպաշը եւ իր զգայուն խաղով՝ Սուրէնեանը որ ստեղծած էր կատարեալ Վանեցիի տիպար մը: Իսկ տասը խաչ այն դերասաններուն, որոնք վարժուած մեծ դերերու, սիրայօժար (?) ընդունած էին հոս փոքրիկ դերեր: Բան մը կա՞յ ուրեմն փոխուած հայկական աշխարհին մէջ...

ՄՈՒՇԵՂ

դի հետ: Պաշտօնապէս լուռ մնալով հանդերձ, Մոսկուա չի ծածկեր իր բարեկամուԹիւնը Ֆրանսայի հանդէպ:

*** Զօր. Սփիրս, որ երեք տարի գործօն դեր կատարած է Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, իբրեւ լիազօր ներկայացուցիչ, ճառ մը խօսելով Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, ամբաստանեց Դամասկոսի Ֆրանսացի հրամանատարը, զօր. Օլիվա Ռոժէն: Ըսաւ Թէ ան Անգլիացիներուն դէմ կռուեցաւ 1941ին, Թէ ծառայեց նախկին մարշալ զօր. Տէնցի, որ մահուան դատապարտուեցաւ զօր. տը Կօլի կողմէ:

*** Լոնտոնի լիբանանեան դեսպանը յայտարարեց Թէ իր կառավարուԹիւնը համերաշխ կը մնայ Սուրիոյ հետ, մինչեւ որ իրականուԹիւն դառնայ երկու երկիրներուն կատարեալ դերիշխանուԹիւնը: «ԵԹէ Ֆրանսացիները մտահոգ են հըռչակաւոր նաւԹուղիին համար, Թող գիտնան Թէ մենք պատրաստ պիտի ըլլայինք երաշխաւորելու անոր ապահովուԹիւնը, եԹէ իրենք յարգէին անկախուԹեան խոստումը եւ մեզի վերադարձնէին մեր զօրքին հրամանատարուԹիւնը»:

Պարենաւորումը պիտի կանոնաւորուի

Պ. Փինօ, պարենաւորման նախարարը որ նոր վերադարձած էր գերմանական տանջարանէն, պարզեց իր ծրագիրը պարենաւորման վերակազմուԹեան մասին: Ահաւասիկ իր ծրագրին գլխաւոր կէտերը.—

1. Ընդհանուր յարձակողական սեւ շուկայի դէմ: Նոր պատիժներ պիտի սահմանուին: Պիտի վերակազմուի նախարարուԹիւնը, Թոյլ պաշտօնեաներուն տեղ պիտի նշանակուին կորովի մարդիկ, աքսորէ եւ գերուԹենէ վերադարձած քաղաքացիներ: — 2. Հացի տոմսը պիտի պահուի եւ հունձքի բացը պիտի գոցուի, ներածումներ կատարելով: Միսի բաժնեչափը կարելի չէ աւելցնել, առանց վնասելու արջառի քանակուԹեան որ մեծապէս պակսած է: Կը յուսայ շաբաԹը 100 կրամ ապահովել ամրան վերջը: Բացարձակապէս արգիլուած է միս փախցնել ընտանեկան կապոցներով (fօլի): Ճարպային նիւԹերուն գալով, կը յուսան 600 — 700 կրամ բաժնել աշունէն սկսեալ: Շաքարի քանակն ալ Թերեւս 750 կրամի բարձրանայ ձմեռը: Նախարարը Ուաշինկթըն պիտի երԹայ, ներածումները աւելցնելու համար: Կաթի տագնապը մեծ մասով հետեւանք է փոխադրական միջոցներու պակասին: Գինիի բաշխումին մէջ շատ մը սխալներ գործուած են, կարգ մը շրջաններու մէջ առատօրէն բաժնելով, ուրիշ վայրեր զրկելով: Պտուղի եւ բանջարեղէնի բաշխումը պիտի ազատանայ: Վերջ պիտի տրուի ճաշարաններու խայտառակուԹեանց որ հետեւանք են սեւ շուկայի (Նախարարին բառերն են): Պիտի աւելցնեն ճաշերու գիները, պիտի ջնջեն «սիւփլէման»ները եւ մասնաւոր սեղաններ վերապահելու սովորուԹիւնը: Մօտերս արտօնուԹիւն պիտի տրուի միս տալու շաբաԹը երկու անգամ, մէկը՝ կիրակի, միւսը ուրիշ օր մը, եւն.:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԵՔ ԶՕՐԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ Թուականը եւ վայրը որոշուած են վերջնապէս, բայց գաղտնի կը պահուին: Մ. Նահանգներու նախագահը պաշտօնապէս հաղորդելով այս լուրը, աւելցուց Թէ միասին պիտի առնէ արտաքին նախարարը եւ ուրիշ խորհրդականներ: Իր երկու ներկայացուցիչները յաջողուԹեամբ կատարած են իրենց պաշտօնը Լոնտոնի եւ Մոսկուայի մէջ: Խ. ՄիուԹիւնը զիջումներ կատարած է կարգ մը խնդիրներու մասին:

ԼԵՀԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԼՈՒԾԵԼՈՒ համար, այսօր, 15 Յունիս, Մոսկուա հրաւիրուած են Վարշաւայի եւ Լոնտոնի լեհ ներկայացուցիչները եւ ուրիշ ականաւոր դէմքեր: (Ուրեմն լեհական երեք հոսանքներ): Վերջին պահուն կը հաղորդուի Թէ Լոնտոնի լեհական կառավարուԹիւնը կը մերժէ մասնակցիլ, դիտել տալով Թէ երեք մեծ պետուԹիւններ իրաւունք չունին վճռելու Լեհաստանի ճակատագիրը: Իր կարծիքով, Անգլիա եւ Ամերիկա տեղի տուած են Ռուսիոյ ճնշումին առջեւ: ԹերԹերը կը գրեն Թէ երեք պետուԹիւնները համաձայնած են Լեհաստանի արեւելեան սահմաններու մասին: Համաձայն Եալթայի մէջ տրուած որոշումներու, նոր սահմանը պիտի հետեւի Քըրզընի գծին, Ռուսիոյ ձգելով Լվովը (Լէմպէրկ) եւ Վիլնան:

ԶՕՐ. ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ Փարիզ հասաւ երէկ, հինգշաբԹի, կէս օրէն վերջ, օդանաւով եւ խանդավառօրէն ծափահարուեցաւ Փարիզի պողոտաներուն վրայ: Զօրահանդէսէն վերջ, գիշերը սեղան մը սարքուեցաւ քաղաքապետարանին մէջ: Զօրավարը Ամերիկա կը մեկնի այսօր:

ՋԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ Պուխէնվալտի հռչակաւոր տանջարանին հրամանատարը իր 18 սպաներով, Միւնիխի մօտ, դերիներու կայանի մը մէջ:

30 ՆՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐ պիտի աւելնան Խորհրդակցական Ժողովին վրայ, վերադարձած գերիներէն եւ աքսորականներէն: ԸնտրուԹիւնը պիտի կատարուի կուսակցուԹեանց եւ զանազան հոսանքներու կողմէ, համաձայն իրենց Թիւին:

ԹՂԹԱԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ վերջին օրն է այսօր, ուրբաԹ, 15 Յունիս, մինչեւ իրիկուն: Վաղուընէ սկսեալ որ եւ է արժէք չունին հին ԹղԹադրամները:

15—17 ՏԱՐԵԿԱՆ 14 հիԹլէրական պատանիներ տասնական տարի բանտարկուԹեան դատապարտուեցան Ամերիկացիներուն կողմէ, վնասարար գործեր կատարած ըլլալով (սապօԹաժ):

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ 220րդ տարեդարձին առԹիւ, Խ. ՄիուԹիւնը շարք մը հանդէսներ կազմակերպած է Մոսկուայի եւ Լէնինկրատի մէջ, Յունիս 15էն 28: Հրաւիրուած են բազմաԹիւ գիտնականներ զանազան երկիրներէ: Ֆրանսայէն ալ պատուիրակուԹիւն մը գնաց:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ պաշարման վիճակը ջնջուեցաւ: Հրապարակային հաւաքոյԹները արտօնուած են, բայց գրաքննուԹիւնը կը շարունակուի, զինուորական եւ պարենաւորման լուրերու մասին:

ԱՆԾԱՆՕԹՆԵՐ Մուլէնի մէջ փնտռելով Տէր եւ Տիկին Կօրիւն, որ իրենց աղջկան քով կը գտնուէին, տուն տարին եւ կախեցին, իբրեւ գործակից: Իրենց զաւակներէն մէկն ալ մահուան դատապարտուած ըլլալով գնդակահարուած է:— Վուասոնի մէջ (Կրընօպլ) տասնի չափ սպառազէն մարդիկ պահականոցը կոխելով, երկու պահակները կաշկանդելէ վերջ առին տարին կալանաւոր մը: Յաջորդ օրը մարդուն դիակը գտնուեցաւ գնդակներէն ծակ ծակ եղած:

ՏՈԼԱՐԸ 50 ՖՐԱՆՔԻ փոխանակելով, ամերիկեան զինուորները կէս առ կէս կը կորսնցնեն, որովհետեւ Ֆրանքը մէկ սէնԹ է Ամերիկայի մէջ: Ամերիկեան բանակին ԹերԹը շարք մը խմբագրականներով կը բողոքէ այս կացուԹեան դէմ: Ֆրանսական կառավարուԹիւնը միջոցներ կը խորհի, որոշ գոհացում տալու համար: Այսպէս, գիշերային ակումբներու մէջ շամփանեան պիտի հաշուեն 150—200 ֆրանք, փոխանակ 800—900ի, կարգ մը տուրքեր պիտի կրճատուին, մասնաւոր խանուԹներ պիտի յատկացուին գնումի համար եւն.:

ՅՈՒՆԻՍ 6Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ առԹիւ (երբ Դաշնակիցները զօրք հանեցին Եւրոպա), պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ Թէ անգլեւքանատական բանակը այդ օրէն մինչեւ յաղԹանակի օրը ունեցած է 39.599 մեռեալ, 126.545 վիրաւոր եւ 18.368 անհետացած, համագումար 184.512 հոգի: Ամերիկեան բանակին կորուստներն են.— 514.534 հոգի, որոնց 89.477ը սպաննուած, 367.180ը վիրաւոր, 57.877ը անհետացած: Ֆրանսական կորուստը՝ 61.247 հոգի, որոնց 11.180ը սպաննուած, 45.966ը վիրաւոր, 4201ը անհետացած:

Պ. Մելքոն Պօղոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Արամ Թէրզիպաշեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արուսեակ Պօղոսեան եւ զաւակները շնորհակալուԹիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ հաճեցան իրենց վշտակցուԹիւնը յայտնել ողբացեալ ՏԻԿԻՆ ԼՈՒԻԶ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ (ծնեալ Թէրզիպաշեան) մահուան առԹիւ: Քսանըհինգ տարեկան էր դժբախտ երիտասարդուհին եւ մեռաւ Լիոնի մէջ, 1945 Մայիս 5ին, Թաղումը տեղի ունեցաւ Մարսէյլի մէջ, Մայիս 9ին:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Samedi 16 Juin 1945 Շաբաթ 16 Յունիս

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4429-Նոր շրջան թիւ 58 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — Գին՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՒ ՅԻՇԱՏԱԿՍ ԱԼ ԹԱՌԱՄԻ...

Փոխե՛նք նիւթը, այսօր, երկու խօսք արձանագրելու համար մեծ թուականի մը առթիւ:

Շապին Գարահիսարի Հերոսամարտին տարեդարձն էր երէկ, 15 Յունիս: Տարեդարձ մը որ ապահովաբար շատ քիչերու միտքն ինկաւ: Ինչպէս Մայիս 28ը: Ինչպէս, անցեալ ապրիլին, Վասպուրականի հերոսամարտը:

Անշուշտ իւրաքանչիւր գաւառի հայրենակիցները յիշեցին իրենց անցեալ փառքերը (իսկ Մայիս 28ը ո՞ր գաւառին կը պատկանէր, կամ ո՞ր հատուածին...): Եւ բարեպաշտներ թերեւս երկու մոմ վառեցին ժամ երթալով, կամ պտղունց մը խունկ՝ տունին մէջ: Իսկ միւսնե՞րը,— այն բազմութիւննե՞րը որ կը սիրեն երբեմն պարծենալ — թէ մենք ալ «զարկինք - զարկուանք», երեսուն տարի առաջ:

Ուրեմն այսքան շո՞ւտ մաշեցան օրհասական պայքարի եւ ողջակէզի անմոռանալի, անբաղդատելի թուականներն ու յիշատակները: Ճիշդ այն պահուն երբ մարդիկ տօներ եւ սգահանդէսներ կը սարքեն, 1939—1945ի փառաւոր կամ քստմնելի դէպքերուն առթիւ...

Ձենք ուզեր մեղադրել որ եւ է հատուած: Եթէ մամուլը պատկերն է օրուան կեանքին, պարտաւոր է արձանագրել նաեւ այս պարագան: Պարտաւոր է յիշեցնել թէ մարդիկ հանդիսաւոր պատարագ մատուցին եւ ճառեր խօսեցան 552 տարի առաջ մեռած թագաւորի մը յիշատակին (Լեւոն Ե.), բայց մոռցան այլապէս պատմական թուականներ որոնք դեռ նոր կը լրացնեն իրենց երեսնամեակը:

Ո՞րն է աւելի խօսուն,— թագաւորի մը մա՞հը (ըլլայ իսկ անկախութեան պայքարի մը հետ կապուած), թէ ամբողջ ժողովուրդի մը ողջակէզը, գաւառէ գաւառ, նահանգէ նահանգ: Մանաւանդ որ, միայն ողջակէզներ չունեցանք, այլեւ հերոսամարտներ,— Վասպուրական, Շապին Գարահիսար, եւ միւսները, իրենց կարգին:

Պատմական տարեդարձներու տօնակատարութիւնը, մեզի համար, առիթ մը պիտի ըլլար միայն ողբեր հիւսելու, անէծքներ տեղալու կամ իմաստութեան դոհարներ թափելու համար, այլ բուն իսկ մեր միտքն ու հոգին թարմացնելու համար: Մանաւանդ այս խորթ ափերուն վրայ, ուր ամէն ինչ դատապարտուած է մաշելու, մանրանալու, փոշիանալու:

Եզրակացնէ՞նք թէ «Մնացորդաց» հոգիներն ալ լճացած, մանրացած են արդէն, եւ ամէնէն ահաւոր կամ փառաւոր դէպքն ալ այլեւս բան չի խօսիր մեզի:

Եւ կամ ուրիշ հետեւութիւն մը,— մարդիկ այնքան հասունցած, իմաստուն դարձած են որ, այլեւս չեն խանդավառուիր հին աւանդութիւններով եւ դէպի ապագան կը նային սեւեռաբիր:

Երանելի՛ միամտութիւն, եթէ այս վերջին պարագան է պատճառը համատարած անհոգութեան:

Ի՞նչպէս կրնաս խանդավառուիլ ներկայ իրականութեամբ կամ ապագայ հեռանկարով, երբ չես գիտեր կամ չես յիշեր երէկուան պատմութիւնը,— ճակատագրական պայքարը որ մղուեցաւ, երեսուն տարի առաջ, աւելի առաջ կամ աւելի վերջը: Եւ ի՞նչպէս կրնաս գտնել ճամբադ, ուղեգիծդ, գործունէութեան խարիսխդ, երբ չես գիտեր յարգել երէկուան ողբերգութիւնը, երկունքը, վաստակը: Մեռելներն ու ռազմիկները: Աւերակներն ու արեան ճապաղիքները: Հարիւր հազարներու օրհասական կանչերն ու հերոսական թռիչքները...

Մամիկը վարժուած է մոմ վառելու եւ խունկ ծխելու: Անոր հարսը կամ փեսան, արդէն տարէց, տակաւին կը յիշեն որոշ բաներ: Իսկ նոր սերո՞ւնդը,— այն որ ոչ հայրենիք տեսաւ, ոչ ալ ջարդ կամ կռիւ:

Ամէնէն մեծ եւ բախտաւոր ժողովուրդներուն համար ալ, բախտորոշ կամ եղերական տարեդարձներու տօնակատարութիւնը պատեհութիւն մըն է նախ եւ առաջ նոր սերունդը ներշնչելու, խանդավառելու կամ յարգանքի հրաւիրելու: Այլապէս, պատմութիւնը կանգ պիտի առնէր: Եւ ազատագրութեան կամ վերածնութեան գոհերը երկու անգամ նահատակուած պիտի ըլլային, այս անգամ մեր սեփական ձեռքերով:

Մարգարէական շունչ մըն էր որ աղաղակել կուտար բանաստեղծին.

«... Եւ յիշատակս ալ թառամի,— Ա՛հ, այն ատեն ես կը մեռնիմ»:

Շ.

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐ

Գուժկան լուրերու շրջան է: Մարսէյլէն Յունիս 14 թուակիր հեռագիր մը կը հաղորդէ ծանօթ գրող Փայլակ Սանասարի մահը:

Հիւանդ էր, առենէ մը ի վեր: Քանի մը շաբաթ առաջ կը հաղորդէր թէ գործողութեան մը ենթարկուած է, յօդացաւի պատճառով, եւ թէ առողջական վիճակը թոյլ չի տար գրել: Հակառակ այդ վիճակին, կը շարունակէր իր աշխատակցութիւնը եւ քանի մը գրութիւններ ալ ղրկած էր Յունիս 4ին: Դժբախտաբար ուշ հասկցած էին թէ մահացու վէրք մը, խլիրդը (*քանսէր*) կը կրծէր իր սիրտը: Երէկ նամրորդ մը կը յայտնէր թէ բժիշկները ամէն յոյս կտրած են:

Նախկին ուսուցիչ, բաղդատաբար երիտասարդ, ողբացեալ Փայլակը (Ամանաթեան) կարնեցի էր եւ շրջանաւարտ Սանասարեան վարժարանէն: Յաջորդով՝ իր կեանքի եւ գործի մասին: Մեր խորին վշտակցութիւնը իր ընտանեկան պարագաներուն:

ՊԵԼԺԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

ԽՄԲ.— Պրիւսէլի մեր աշխատակիցէն ստացանք երկու թղթակցութիւններ, ֆրանսերէն (Պրիւքսէլի՝ թղթատարական գրաքննութիւնը առայժմ թոյլ չի տար օտար լեզուներ, բացի գլխաւորներէն): Ուրեմն կը թարգմանենք.—

ՊՐԻՒՍԷԼ, 30 Մայիս.— *Պատերազմի ընթացքին, հակառակ գրաւման բանակին խստութեանց, Պելժիոյ հայ գաղութը բաղդատաբար հանդարտ կեանք մը ունեցաւ, շնորհիւ Գաղթ. վարչութեան նախագահին՝ Պ. Վրթանէս Մարտիկեանի սրատեսութեան եւ չափաւորութեան: Նախագահը գաղութին գործերը վարեց եռանդով եւ անձնուիրութեամբ, յարգելով երկրին օրէնքները, եւ իր հայրենակիցներուն օրինակ հանդիսանալով իբրեւ լաւ հայրենասէր, միշտ երախտագէտ Պելժիոյ որ այնքան լայն ասպնջականութիւն ընծայած է հոն ապաստանած Հայերուն:*

Օգնութիւն կարօտեալներու.— *Հայ Տիկնանց Միութիւնը, իբրեւ օժանդակ մարմին, մեծ անձնուիրութեամբ օգնութեան հասաւ բազմաթիւ կարօտեալներու: Այս առթիւ կ'արժէ մասնաւորապէս յիշել գնահատելի ջանքերը Տիկիններ Մեղրիկ Էմիրզեանի եւ Նուարդ Մըսրեանի:*

Հայ Երիտ. Միութիւն.— *Այս ընկերակցութիւնը սարքեց ժողովներ եւ թատերական ներկայացումներ, Պրիւքսէլի Հայ Ակումբի սրահներուն մէջ: Միութեան նոր վարչութիւնը, որ կազմուեցաւ երկրին ազատագրումէն վերջ, պարբերական դասախօսութիւններ կը սարքէ, գրական եւ ազգային բովանդակութեամբ: Միութիւնը հաստատած է դասընթացքներ հայերէնի, գրականութեան եւ պատմութեան: Սակայն ցաւալի է հաստատել որ շատ քիչեր կը հետեւին այս դասընթացքներուն: Ասկէ զատ, անցեալ ապրիլ 24ին կազմակերպեց սգատօն մը, յարգելու համար յիշատակը 1915ի հայաջինջ սարսափներու զոհերուն: Այս առթիւ ճառեր խօսուեցան եւ արտասանութիւններ եղան:*

Յոբելեաններ.— *Վերջին երկու տարիներու ընթացքին, Գաղթ. վարչութիւնը երկու յոբելեաններ սարքեց,— Առաջինը՝ ի պատիւ Պ. Մաքսուտ Միհրդատեանցի, նախագահ Պելժիոյ Հայերու ազգ. ժողովին, իր յիսնամեայ գործունէութեան առթիւ, երկրորդը՝ իբրեւ յարգանքի ցոյց ի պատիւ երաժշտագէտ Պ. Վարդան Սարգսեանի, անոր գործունէութեան 22ամեակին առթիւ, մեր գաղութին մէջ:*

Մահեր.— *Մեր գաղութը անդարմանելի կորուստ մը կրեց յանձին պրոֆ. Ն. Ադոնցի, որ տարիներէ ի վեր Հայկական Մատենագրութեան ամպիոնը կը վարէր Պրիւքսէլի Ազատ Համալսարանին մէջ: Իր խոր հմտութիւնը հայերէն լեզուի եւ բիւզանդական ուսումնասիրութեանց՝ բարձրօրէն գնահատուեցան Համալսարանին վերատեսչութեան կողմէ, որ բացառիկ պատիւ մը ընծայեց անոր, professeur agrégéի տիտղոսը տալով մեր հայրենակցին: Միջանկեալ յիշենք ողբացեալ բանասէրին վերջին աշխատութիւնները.—* 1. Մաշտոց եւ իր աշակերտները, համաձայն օտար աղբիւրներու,— 2. Քննական նշմարներ Եզնիկի մասին.— 3. Վասիլ Ա. կայսեր շրջանը եւ ծագումը (867 — 836).— 4. Ուսումնասիրութիւն մը Վասիլ Ա.ի դամբանականի մասին.— 5. Հայեւբիւզանդական նշմարներ երկու տետրակներով *եւն.:*

Յուղարկաւորութեան առթիւ, գաղութը արժանավայել պատիւներ ընծայեց: Իր հարուստ Մատենադարանը կը գտնուի Հայկ. Ակումբին տրամադրութեան տակ: Յարգա՛նք իր յիշատակին:

ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՕՐԸ ՊԵԼԺԻՈՅ ՄԷՋ

Յաղթանակի օրը, 7 մայիս 1945, ամբողջ Պելժիոյ մէջ տօնուեցաւ աննկարագրելի խանդավառութեամբ: Զանգակները անընդհատ կը ղօղանջէին եւ եկեղեցիներու կոչնակները կը հնչէին հանդիսաւորապէս: Ամբողջ Պրիւքսէլը դրօշազարդուած էր եւ ահագին բազմութիւն մը կը տօնէր յաղթանակը: Բոլոր փողոցները եւ պողոտաները լեցուած էին ուրախ զուարթ բազմութիւններով, եւ ամէն կողմ սարքուեցան պարեր, ժողովրդական խրախճանքներ: Սրճարանները լիքն էին, այրեր եւ կիներ կը խմէին, կ'երգէին ցնծութեան աղաղակներով: Զինուորական եւ ուրիշ նուագախումբեր կը թնդային հանրային պարտէզներու եւ փողոցներու մէջ: Դաշնակից զինուորներն ալ կը մասնակցէին ընդհանուր ցնծութեան: Զինուորական կառքեր եւ հրասայլեր, զարդարուած՝ պելժիական եւ դաշնակից դրօշներով, կը շրջէին պողոտաներուն վրայ, պայթելու աստիճան լեցուած երիտասարդներով եւ երիտասարդուհիներով որոնք փոքր դրօշներ կը պարզէին եւ մթնոլորտը կը լեցնէին ուրախութեան խելայեղ կանչերով: Կառքերը եւ հրասայլերը ի զուր կը փորձէին ճամբայ բանալ հոծ եւ խիտ բազմութեան մէջ որ խճողած էր փողոցները: Գիշերը տեղի ունեցան լուսավառութիւններ եւ հրախաղութիւններ:

Մէկ խօսքով, յաղթանակի օրը եղաւ սքանչելի եւ անմոռանալի օր մը:

**** Ամէն օր հազարաւոր գերիներ եւ քաղաքական տարագիրներ, ամէն ազգէ, կ'անցնին արեւմտեան սահմանագլուխը Պելժիա վերադառնալու կամ այս երկրէն անցնելով իրենց հայրենիքը երթալու համար: Ամէնքն ալ ուրախութեամբ եւ խանդավառութեամբ կ'ընդունուին ժողովուրդին կողմէ: Պրիւքսէլի եւ Պելժիոյ ուրիշ քաղաքներուն մէջ հաստատուած են ընդունելութեան եւ պատսպարման կայաններ, պատերազմի զոհերուն համար: Մինչեւ հիմա վերադարձած են 200.000 պելժ տարագիրներ:*

Զինուորական առեանը ի բացակայութեան մահուան դատապարտեց Լէօն Տըկրէլը, «Ռէքս» շարժումին տխրահռչակ ղեկավարը որ Սպանիա փախած է օդանաւով: Սպանիական կառավարութիւնը կը մերժէ յանձնել զայն, քաղաքական յանցաւոր համարելով, ինչպէս Լավալը: Պելժիական կառավարութիւնը դիմած է դաշնակից իշխանութեանց միջամտութեան:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Երեք Մեծերը պիտի տեսակցին Վիեննայի կամ Պերլինի մէջ

Անգլիոյ վարչապետը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ Երեք Մեծերը պիտի տեսակցին «երեսփ. ընտրութեանց արդիւնքը ծանուցուելէ առաջ»: Ինչպէս Մ. Նահանգներու նախագահը, Չըրչիլ ալ գաղտնի պահեց ժողովին թուականը եւ վայրը: Փարիզի մէջ կը կարծեն թէ հանդիպումը տեղի պիտի ունենայ Վիէննայի կամ Պերլինի մէջ: Ուրիշներ ալ Քոփէնհակի մասին կը խօսին: Գալով թուականին, թերթերը կը գրեն թէ նախագահ Թրումընի մէկ յայտարարութեան համաձայն ժողովը տեղի պիտի ունենայ յուլիս 17ին: Ամէն պարագայի մէջ, պիտի գումարուի Յուլիս 5էն 26:

Պ. Չըրչիլ իր յայտարարութեան մէջ աւելցուց թէ Սթալին հաւանութիւն յայտնած է, թէ միասին պիտի տանի ընդդիմադիրներու պետը՝ Պ. Էթլի (ընկերվարական): «Ձենք ուզեր որ ո եւ է մէկը կարենայ ըսել.— «Դուք յանձնառութիւն մը կը ստանձնէք առանց իրաւասութիւն ունենալու, կամ թէ քուէտուփը կրնայ բան մը պարունակել որ ձեզ զրկէ որ եւ է իրաւասութենէ: Պ. Էթլի եւ ես միշտ համաձայն եղած ենք արտաքին քաղաքականութեան մասին, անցեալ տարիներու ընթացքին:

Սուրիա-Լիբանան եւ Անգլիա

Էտրն Լոնտո՞ն պիտի երթայ

Չըրչիլ ճառին մէջ շօշափեց գրեթէ բոլոր արտաքին խնդիրները, մանաւանդ անոնք որ գլխուցաւ կը պատճառեն: Սուրիոյ մասին ըսաւ.

— «Մենք երբեք միտք չունինք մեր Ֆրանսացի բարեկամներուն տեղը անցնելու: Մենք չենք ուզեր յափշտակել ո եւ է մէկուն ստացուածքը, երկրագունդի որ եւ է մէկ մասին վրայ: Մենք ուժ պիտի տանք Ֆրանսական ազդեցութեան Սուրիոյ մէջ, բայց միայն մեր խորհուրդներով: Մեզի չիյնար ապահովել այդ ազդեցութեան հաստատումը կամ ջնջել զայն: Մենք շատ ուրախ պիտի ըլլայինք եթէ Ֆրանսա ինք յաջողէր գոհացուցիչ համաձայնութեան մը յանգիլ Սուրիացիներուն եւ Լիբանանցիներուն հետ: Եւ միշտ ըսած ենք թէ անմիջապէս որ դաշնագիր մը կնքուի, մենք պիտի քաշենք մեր զօրքը: Շատ ուրախ եմ լսելով որ

Պ. Էտըն Լոնտոն պիտի դայ յանուն զօր. տը Կօլի: Վստահ եմ թէ այդ առթիւ պիտի կրնանք համոզել մեր Ֆրանսացի բարեկամները թէ մեր դիրքը բոլորովին անշահախնդիր է»:

Ռիւթէր անմիջապէս հերքեց Պ. Էտընի այցելութեան լուրը, իբրեւ անհիմն: Էտըն ինքն յայտարարեց թէ որ եւ է բան չի գիտեր:

*** Սուրիոյ կառավարութիւնը խնդրեց անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութիւններէն ստիպողաբար ժողով գումարել,— Ֆրանսան մասնակցի թէ ոչ,— Սուրիոյ եւ Լիբանանի ներկայացուցիչներուն հետ, լուծելու համար Միջին Արեւելքի տագնապը: Կ՛ըսուի թէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի կառավարութիւնները հաւաքական ծանուցագիր մը կը պատրաստեն Ֆրանսական կառավարութեան համար, անգամ մը եւս հաստատելով իրենց համամտութիւնը եւ պահանջելով ետ քաշել ֆրանսական զօրքը, իբրեւ նախապայման որ եւ է բանակցութեան:

*** Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ սովորական կեանքը վերահաստատուած է Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, բայց տագնապին լուծումը հեռու է տակաւին: Լիբանանցիներն ալ կը պնդեն որ ֆրանսական զօրքը հեռանայ, բայց նշան չկայ թէ Ֆրանսա պիտի համակերպի:

Խորհրդակցական ժողովը երէկ լայնօրէն քննեց այս հարցը, լսելով զօր. տը Կօլի եւ արտաքին նախարարին յայտարարութիւնները:

Միւս փշոտ խնդիրները

Անգլիոյ վարչապետը ուրախութեամբ յայտարարեց թէ Թրիէսթէի խնդիրը կարգադրուեցաւ դիւանագիտական ճամբով եւ թէ արդիւնքը կատարեալ գոհացում կուտայ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն: Հաշտութեան ժողովն է որ վերջնապէս պիտի լուծէ հողային վէճերը: Մինչ այդ, իւրաքանչիւրը պէտք է մնայ իր դիրքին վրայ:

Յետոյ ըսաւ թէ «մեր յարաբերութիւնները Խ. Միութեան հետ նշանակալից բարւոքում կրեցին վերջին շաբթուն, որովհետեւ կարգադրուեցաւ դժուարին խնդիր մը,— լեհական հարցը: Հրաւէրներ ղրկուած են Անգլիոյ եւ Լեհաստանի Լեհերուն, անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութեանց կողմէ, որպէսզի անմիջապէս Մոսկուա երթան, ուր լայն խորհրդակցութիւն մը պիտի կատարուի: Ժողովը պիտի քննէ թէ Վարշաւայի կառավարութիւնը կրնա՞յ ընդլայնուիլ: Մենք կը յուսայինք թէ այս խնդիրը կարգադրուած պիտի ըլլար երեք ամիս առաջ»:

*** Թուրքերէն «Թան» թերթը խօսելով Սուրիոյ տագնապին վրայ, դիտել կուտայ թէ Անգլիա «կը մոռնայ որ ինք Պաղեստինը եւ Եգիպտոսը կը կառավարէ կէս - գաղթային մեթոտներով: Ուրեմն ի՞նչպէս կրնայ կարգադրել արաբական խնդիրը համաձայն Ատլանտեանի դաշինքին»:

*** Անգլիական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ անգլեւֆրանսական միացեալ սպայակոյտին գործակցութեան շնորհիւ, Սուրիա կրցած է խափանել ամէն նոր վտանգ եւ իր ազդեցութիւնը ի գործ կը դնէ ցեղախումբերուն վրայ, որպէսզի հանդարտ կենան: «Անգլեւֆրանսական յարաբերութիւնները կը բարւոքին Մօտաւոր Արեւելքի մէջ եւ եթէ իւրաքանչիւր կողմը ողջմտութիւն ցուցնէ, աւելի պիտի բարւոքին»:

Էջմիածնի եկեղեցական ժողովը

Էջմիածնի եկեղեցական համագումարին առթիւ օդանաւով Մոսկուա մեկնեցան Պ. Պ. Ս. Քարեան եւ Գ. Ֆէնէրճեան, իբրեւ պատգամաւոր, իսկ Ազգ. Ճակատին կողմէ իբրեւ այցելու՝ Պ. Պ. Մարմարեան, Լ. Զօրմիսեան, Մ. Մալումեան եւ Մ. Ասատուրեան:

Մարսէյլէն ալ երկու պատգամաւորներ ընտրուած էին, բայց չեն կրցած մեկնիլ, ժամանակին լուր տրուած չըլլալով:

*** Լոնտոնի պատուիրակները մեկնած են Գահիրէ - Թէհրան ճամբով, իսկ Ամերիկայի պատուիրակները՝ Օտէսայի ճամբով: Անշուշտ մինչեւ հիմա Էջմիածին հասած են նաեւ Եգիպտոսի, Սուրիա - Լիբանանի, Իրաքի, Իրանի, Պաղեստինի եւ միւս գաղութներու պատգամաւորները, քանի որ ժողովը պիտի բացուի Յունիս 16ին (այսօր):

19 ՅՈՒՆԱՀԱՅԵՐ ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ ՄԷՋ

Փարիզի Հայոց եկեղեցիէն մեզի կը հաղորդեն թէ Յունաստանէն բռնի Գերմանիա տարուած հետեւեալ 19 Հայերը կը գտնուին Սթրազպուրկ, ֆրանսական Կարմիր խաչի կայանը.—

Արամ Գաբրիէլեան, Վահան Գաբրիէլեան, Յարութիւն Քիրազեան, Յովսէփ Պետիրեան, (չորսն ալ Խարբերդցի), Մինաս Էվլիխանեան, Լեւոն Պարութեան, Յակոբ Մուշեան, Յարութիւն Միհրանեան (չորսն ալ Հաճընցի), Եղիշէ Զաքարեան Իզմիրցի, Կարապետ Տէր Սարգիսեան Տիգրանակերտցի, Հայկ Խորողեան Պոլսեցի, Անդրանիկ Գօճաեան Սիս, Նուրհան Գօճաեան Սիս, Հայրապետ Հայրապետեան Սիս, Յարութիւն Զօլաքեան Սիս, Գրիգոր Յակոբեան Սիս, Յակոբ Թադէոսեան Սիս, Գրիգոր Տանձիկեան Պրուսացի, Յակոբ Թըմրեան, Կարսփաշարցի:

1895ԻՆ ՊԻՏԻ ՄԻՋԱՄՏԷԻՆ, ԵԹԷ ...

«Նիւ Եորք Հէրըլտ», որ ամէն օր կ՛արտատպէ 25 եւ 50 տարի առաջ հրատարակուած կարեւոր դէպքերը, երէկ տպած էր հետեւեալ տեղեկութիւնը.— 15 Յունիս 1895

Անգլեւփրանսական - ռուսական նաւային ցոյցը որ ծրագրուած էր Վոսփորի համար, որպէսզի բռնադատեն Թուրքիան գործադրել Հայաստանի համար պահանջուած բարենորոգումները, ընդդիմութեան կը հանդիպի Փեթերսպուրկի մէջ, ուր կը վախնան թէ Անգլիացիները աւելի մարտանաւեր պիտի ղրկեն քան Ֆրանսա եւ Ռուսիա միացեալ, հետեւաբար պիտի խախտի Ռուսիոյ վարկը:

Բան մը փոխուա՞ծ է անկէ ի վեր...

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՎԱՐՁՔԵՐԸ պիտի աւելնան 25 առ հարիւր, բայց ոչ փոքրերը: Նախարարական խորհուրդը առջի օր զբաղեցաւ այս հարցով:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ դատը 3 շաբաթէն պիտի սկսի Գերմանիոյ անգլիական շրջանին մէջ: Երեք - չորս զինուորական անդամներ, իւրաքանչիւրը 5—7 սպաներով, անմիջապէս գործի պիտի սկսին, երբ հրատարակուի արքայական հրովարտակը: Տակաւին որոշում տրուած չէ բուն միջազգային ատեանի մասին, որ պիտի դատէ Գերմանիոյ գլխաւոր վարիչները:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒԱԾ ՇՐՋԱՆԸ Գերմանիոյ մէջ՝ գոհացում չի տար, բայց կառավարութիւնը որոշեց առ այժմ համակերպիլ, յուսալով միջին ճամբայ մը գտնել յառաջիկային: — Ամերիկացիները պարպեցին Շէմնիցի շրջանը, եւ Ռուսերը անմիջապէս տեղաւորուեցան:

1940 ՅՈՒՆԻՍ 18Ի տարեդարձին առթիւ (երբ զօր. տը Կօլի իր առաջին մարտակոչը հնչեցուց), պետական հաստատութեանց պաշտօնեաները արձակուրդ պիտի ստանան երկուշաբթի, մինչեւ կէսօր: Այս առթիւ զօրահանդէս մը տեղի պիտի ունենայ բազմաթիւ օդանաւերով: Ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ Մարոքի Սուլթանը, որ Փարիզ հասաւ ուրբաթ առտու:

50 ՔԻԼՕ ծանրութեամբ գաղթային արտադրութիւն կամ օճառ կրնան բերել անոնք որ դուրսէն կուգան Ֆրանսա բնակելու համար: Նոյն բովանդակութեամբ կապոցներ կարելի է ղրկել ամիսը մէկ անգամ մէկ հասցէի, 12 քիլօն չանցնելու պայմանով:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ նախագահը, Պ. Պենէշ մօտերս հրամանագիր մը պիտի ստորագրէ որուն համաձայն Գերմաններու, Հունգարներու, եւ Չեխոսլովաք գործակիցներու եւ դաւաճաններու պատկանող հողային սեփականութիւնները պիտի գրաւուին:

ԱՐԳԵԼԱՓԱԿՄԱՆ ԿԱՅԱՆՆԵՐ հաստատուեցան Շթութկարտի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ, Ֆրանսացիներու կողմէ, նացի պաշտօնեաներու եւ ուրիշ կասկածելիներու համար: Առաջին արգելարանին մէջ կը գտնուին 1785 հոգի: Ձերբակալութիւնները կը շարունակուին:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ համար նոր սահմանադրութիւն մը մշակած է բրիտանական կառավարութիւնը: Այս առթիւ ազատ արձակուեցան Ազգ. խորհուրդին բանտարկուած անդամները: Նոր սահմանադրութիւնը կը նախատեսէ գաղթապետութենէն մինչեւ անկախութիւն:

ԱՆԶՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱՆ շարժանկարի ծանօթ արուեստագէտներ, Փիէռ Ֆէօյյէռ եւ կինը՝ Սօլանժ Մոռէ, թոյն առնելով եւ կազի կտուցները բանալով: Սօլանժ Մոռէ իր ասպարէզը սկսած էր «Երիտասարդութեան Տրտունջը» խաղով որուն նիւթը անձնասպանութիւնն է: Կարեւոր դեր մը կատարած է նաեւ «Բարձրութիւն 3200» խաղին մէջ, որուն հերոսուհին նոյնպէս անձնասպան կ՛ըլլայ: 37 տարեկան էր, ամուսինը՝ 39, նախապէս ամուսնացած էտվիճ Ֆէօյյէռի հետ:

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 2.000.000 ԳԵՐԻՆԵՐ եւ աքսորականներ տեղափոխուած են Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ այն շրջաններէն որ կը գտնուին անգլեւամերիկեան տիրապետութեան տակ: Դեռ 2.900.000 հոգի կը մնան նոյն շրջաններուն մէջ: Աւելի քան 1.100.000 Ֆրանսացիներ, 210.000 Պելժեր, 150 հազար Հոլանտացիներ իրենց երկիրները վերադարձած են: Չի գիտցուիր թէ որքան արեւմտեան Եւրոպացիներ կը գտնուին տակաւին ռուսական շըրջանին մէջ: Վեց հարիւր 30.000 խորհրդային քաղաքացիներ վերադարձուած են կարմիր բանակին: Բացի 200.000 արեւմտեան Եւրոպացիներէ որոնք այս օրերս պիտի փոխադրուին, տակաւին մէկ միլիոն Ռուսեր, 700.000 Լեհեր, 30.000 Չեխեր, 15 հազար Յոյներ, 75 հազար Եուկոսլաւներ, 300.000 Իտալացիներ եւն. կարգի կը սպասեն: Բոլոր ֆրանսացի գերիներն ու աքսորականները պիտի վերադառնան մինչեւ վեց շաբաթէն:

ԱՆԳԼԻՈՅ առեւտրական նաւատորմը 1939 Սեպտեմբերէն մինչեւ եւրոպական պատերազմին վերջը կորսնցուցած է 12 միլիոն թոն, ինչպէս յայտարարեց պատերազմական նախարարը երեսփ. ժողովին մէջ: Պատերազմէն առաջ Անգլիա ունէր 22 միլիոն թոն չոգենաւ, իսկ շինած էր նոր նաւեր համագումար 5 միլիոն թոն տարողութեամբ:

Օր. ԿԻՒԼԻՆԱՐ ԱՆՏՈՆԵԱՆ (Կրընօպլ) եւ Պ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՇԱՀՊԱԶԵԱՆ (Վիէն) նշանուած

Մայիս 28ը Տէսինի մէջ

ՏԷՍԻՆ, 10 Յունիս.— Պատերազմի արհաւիրքներէն վեց տարի վերջ, շաբաթ 9 Յունիս, կէսօրէ վերջ, առաջին անգամ ըլլալով տօնեցինք անկախութեան տօնը ընկերահամակրական շրջանակի մէջ: Ընկ. Հ. Զրուանդեան լայնօրէն պարզեց Մայիս 28ի պատմական դերը Հայաստանի ազատագրութեան համար, որ հիմնաքարը եղաւ մեր գոյութեան:

Իրիկունը հայ ժողովրդային Տան մէջ սարքուած էր ընտանեկան խնջոյք մը: Ընկեր Զրըուանդեան ընդհանուր ոգեւորութեան մէջ դարձեալ անդրադարձաւ օրուան տօնին, յետադարձ ակնարկ մը նետելով Մայիս 28էն առաջ հայութեան իրաւական վիճակի, ստրկական կեանքի, ապա հերոսական մարտնչումներու վրայ որոնք ի վերջոյ յանգեցան Հայաստանի հանրապետութեան հիմնադրութեան: Օրուան թամատան էր ընկեր Վ. Հիւսեան որ գիտցաւ երեւան հանել տեղական արժէքները եւ խնջոյքը հասցնել իր զուարթութեան գագաթնակէտին: Կարգով եղան ճառեր տիկիններու, օրիորդներու եւ ընկերներու կողմէ, որոնց անունները զանց կ՛առնեմ: Յաջող արտասանութիւն մը ըրաւ ընկեր Անդրանիկ Խորէնեան, նոյնքան յաջող արտասանեց ընկ. Յ. Տէմիրճեան: Խնջոյքը վերջացաւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, առտուան ժամը 2ին: Գ. Պ.

ՏԻԿԻՆ ՍԸՆԿՕՆ ՎԷՊԷՌ, հռչակաւոր արուեստագիտուհին, որ սիրայօժար կը մասնակցէր հայկական եւ հայանպաստ հանդէսներու, իր հրաշալի արտասանութիւններով, մեռաւ առջի օր: Անզուգական էր իբրեւ ողբերգու դերասանուհի եւ իբրեւ գեղարուեստագէտ: Կ՛արժէ առանձին ներկայացնել իր կեանքը:

1200 ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ հաւաքուած են Մոսկուայի մէջ, Գիտութեանց Ակադեմիային 220ամեակին առթիւ: Աշխարհի բոլոր մասերէն պատուիրակներ կան, Ֆրանսայէն՝ 22 գիտնականներ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ՈՐՈՇ ԳՐԵԼ ԻՐԵՆՑ ՀԱՍՑԷՆԵՐԸ, անուն, մականուն, քաղաք, փողոց, թիւ, որպէսզի ԿԱՐԵՆԱՆՔ ԱՆՍԽԱԼ ՏՊԵԼ:

Դրամ ղրկած ատեն, գրել միայն Sch. Missakian, կամ, թերթին անունով գրած ատեն՝ Journal Haratch:

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տարեկան 750, վեցամսեայ 400, եռամսեայ 200 ֆրանք:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Dimanche 17 Juin 1945 Կիրակի 17 Յունիս

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4430-Նոր շրջան թիւ 59 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

18 ՅՈՒՆԻՍ 1940

Պատմական թուական մը եւս, որ պիտի տօնուի վաղը, երկուշաբթի:

— «Բայց վերջին խօսքն ըսուա՞ծ է: Յոյսը պէ՞տք է որ անհետանայ: Պարտութիւնը վերջնակա՞ն է: Ո՛չ»:

Այս մարտակոչն էր որ կը հնչեցնէր զօր. տը Կօլ, բաղդատաբար անծանօթ զօրական մը, 1940 Յունիս 18ին, Լոնտոնի անթելի կայանէն: Ճակատագրական «Ոչ» մը, որ արկածախնդրութիւն կը համարուէր այն ատեն, ինչպէս Մ. Քէմալի ելոյթը, 1919 Մայիս 19ին (երբ ցամաք ելաւ Սամսոն, ապստամբութիւնը վարելու համար):

«... Այս պատերազմը վերջացած չէ Ֆրանսայի ճակատագրով: Այս պատերազմը համաշխարհային է... Այսօր շանթահար մեքենաշարժ ուժէն, մենք ապագային պիտի կրնանք յաղթել մեքենական գերազանց ուժով մը»:

Ուրեմն, ոչ թէ համակերպիլ պարտութեան, զինադադար կնքելով, այլ դիմադրել եւ պայքարիլ.— «Ինչ որ ալ ըլլայ, Ֆրանսական դիմադրութեան բոցը պէտք չէ որ մարի եւ պիտի չմարի»:

Եւ երկրորդ հանդիսաւոր ազդարարութիւնը, նոյն օրն իսկ.

— «Ֆրանսան ճակատամարտ մը կորսնցուց, բայց չէ կորսնցուցած պատերազմը...»:

Եւ այնուհետեւ կազմակերպում դիմադրութեան, արժեցնելու համար վճռական «Ոչ»ը: Համաձայնութիւն Անգլիոյ հետ: Զօրաշարժ բոլոր Ազատ Ֆրանսացիներու, ո՛ւր որ ալ գտնուին: Անողոք եւ յարատեւ պայքար, որպէսզի, երբ թշնամին ջախջախուի, Ֆրանսան ալ ներկայ ըլլայ յաղթանակին:

Հարկ էր ոչ միայն յեղափոխական կորով, այլ եւ գիտակցութիւն, բուն բառով՝ գիտական եւ ռազմական պաշար ունենալ, այդ օրերուն, արտասանելու համար այս խօսքերը:

Կը յիշէք բոլորդ ալ, այդ օրերը, սկսելով 1940 Յունիս 10էն: Խուճապի մատնուած ժողովուրդ մը Փարիզի մէջ: Հարիւր հազարաւորներու գաղթ՝ հիւսիսային շրջաններէն: Կառավարութիւնը գաւառ փոխադրուած: Համատարած, յարաճուն ահուդող: «Կուգա՛ն կոր...»: Մանաւանդ լուրջ վախեր՝ մայրաքաղաքի ապահովութեան մասին: Պիտի զարնե՞ն թէ «ազատ քաղաք» պիտի հռչակուի:

Եւ առտու մը՝ Յունիս 14ին, գերման զօրքը արդէն իսկ Փարիզի մէջ: Գիշերանց ներս մտած քաղաքին չորս դուռներէն...

Անոնք որ տեսեր էին միլիոնաւոր զինուորներու աննախընթաց նահանջը եւ ինքնակամ աքսորի կարաւանները՝ Ֆրանսայի բոլոր ճամբաներուն վրայ, անոնք միայն կրնան վկայել թէ ո՛րքան զօրաւոր ջիղեր պէտք էր ունենալ, դիմանալու համար: Ոչ միայն դիմանալու, այլեւ ծրագիրներ որոճալու, դիմադրական ճակատ յարդարելու համար:

Ընդհանուր վհատութեան, նահանջի, անձնատրութեան յորձանքին մէջ, Ֆրանսան ունեցաւ ափ մը քաջեր, որոնք ջանացին վառ պահել յոյսն ու հաւատքը՝ առաջնորդութեամբ տը Կօլի:

Գիտական միտք, մասնաւորապէս նուիրուած արդիական, մեքենաշարժ պատերազմի գաղտնիքներուն ուսումնասիրութեան — միեւնոյն ատեն հեղինակ — զօրավարը կրցաւ հայրենասիրութեան խանդը ամրապնդել գիտութեան կրակով:

Ամէնէն յուսահատական պահերուն ալ, երբ թշնամին տուն-տեղ էր եղած Ֆրանսայի ամբողջ տարածութեան վրայ, ան մնաց անխախտ իր համոզումներուն մէջ,— Ֆրանսան յաղթուեցաւ գիտութեան եւ ռազմավարութեան պակասէն, պիտի յաղթէ նոյն գիտական մեթոտներու կատարելութեամբ եւ գերազանցութեամբ, ապաւինելով իր Դաշնակիցներուն աջակցութեան:

Երկար տեւեց պատրաստութիւնը, մանաւանդ հոգեկանը: Ֆրանսան հոգեպէս ալ պարտուած, ընկճուած էր ոչ միայն դուրսէն, այլեւ ներսէն: Անձնատրութեան պայմանագրով, մէջտեղ ելած էին նոր ուժեր ու հոսանքներ, որոնք ժամանակը հասած կը համարէին, երկրին ամբողջ կարգուսարքը վերի վայր շրջելու համար:

Եւ սակայն, Յունիս 18ի մարտակոչը արդէն գետին շահած էր, բուն իսկ երկրին մէջ: Ներքին ուժերու ճակատը կ'աճէր ու կը ծաւալէր:

Եւ յաղթանակը չուշացաւ:

Շ.

ԳՈՎԵԼԻ ՔԱՅԼ ՄԸ

ԽՄԲ.— «Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (29 Ապրիլ).—

Ամերիկայի Հայ Աւետարանական Միութիւնը մեծապէս գովելի քայլ մը առած է: Իր վերջին ժողովին մէջ, նկատի առնելով Սան Ֆրանչիսկոյի քոնֆերանսին գումարումը, ան որոշած է Ամերիկեան Պորտի միջոցով հրաւիրել Միացեալ Նահանգներու պատուիրակութեան ուշադրութիւնը մոռցուած Հայ Դատի վրայ եւ պահանջել անոր աջակցութիւնը, որպէսզի Խորհրդային Հայաստանին կցուի «Արեւելեան Թուրքիոյ այն մասնաւոր հողամասը, որ հիմնապէս հայկական է», եւ այդ կերպով հնարաւորութիւն տրուի Թրքահայ ժողովուրդի թափառական մնացորդներուն վերադառնալու իրենց նախահայրերու երկիրը ու հոն ապրելու խաղաղութեան մէջ:

Ինչպէս կը տեսնուի, Ամերիկայի Հայ Աւետարանական Միութիւնը չէ գործած Յառաջդիմական - Ռամկավար - Հնչակեան «Ազգային Խորհուրդի» սխալը, այսինքն՝ փոխանակ անոր նման մասնաւոր բողոք ներկայացնելու Թուրքիոյ ներկայութեան դէմ Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ, խնդրած է Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան օգնութիւնը Հայ Դատի լուծման համար Թրքահայ հողերու կցումով Հայկական Հանրապետութեան:

Պէտք է յուսալ, որ Հայաստանեայց Եկեղեցին եւս, որուն բարձրագոյն հոգեւորականները Էջմիածնէն իսկ շարունակ կոչեր ուղղեցին կռուելու գերման Ֆաշիզմի դէմ, լուռ պիտի չմնայ այժմ եւ իր ձայնը լսելի պիտի ընէ նաեւ Թրքական Ֆաշիզմին դէմ: Որ եւ է արդարանալի պատճառ չկայ, որ Հայաստանեայց Եկեղեցին ալ չընէ այն, ինչ որ այնքան շրջահայեաց կերպով ըրած է Հայ Աւետարանական Եկեղեցին:

Կը թուի թէ ժամանակը եկած է, որ բոլոր հայ կազմակերպութիւններն ալ, քաղաքական, կրօնական եւ նոյնիսկ բարեսիրական, իրենց ձայնը բարձրացնեն այժմ եւ իրենց յարմար դատած միջոցներով Հայ Դատը ներկայացնեն Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ հաւաքուած պետութեանց պատգամաւորներուն եւ անոնց միջոցով նաեւ անոնց կառավարութիւններուն ու ժողովուրդներուն:

Ճիշդ է, թէ Սան Ֆրանչիսկոյի համաժողովը պաշտօնապէս պիտի չզբաղի Հայկական Հարցի նման խնդիրներով: Բայց, ինչպէս ըսած ենք ասկէ առաջ ալ, Միացեալ Ազգերու պատգամաւորները, առաջին անգամ քով քովի եկած ըլլալով Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ, ուզեն թէ չուզեն, պիտի հարկադրուին գէթ անպաշտօն կերպով զբաղելու այդպիսի խնդիրներով: Ահա թէ ինչու Սան Ֆրանչիսկոյի համաժողովը, երկար լռութենէ մը վերջ, առաջին մեծ պատեհութիւնն է յաղթական պետութեանց ուշադրութեան եւ նկատառութեան յանձնելու Հայկական Հարցը եւ ջանալու այժմէն իսկ հանրային կարծիքը պատրաստել ի նպաստ մեր դատի գոհացուցիչ լուծման:

... Եթէ հայութիւնը չկրցաւ մէկ ընդհանուր ազգային մարմնի շուրջ համախմբուիլ՝ իր ներկայ քաղաքական գերագոյն պահանջը ներկայացնելու եւ հետապնդելու համար, հայ կազմակերպութիւնները պարտաւոր են գէթ առանձին առանձին ներկայացնելու այդ պահանջը եւ այդ կերպով համայն հայութեան ձայնը լսելի ընելու բոլոր Միացեալ Ազգերուն»:

*** Լիոնի La Voix du Peuple թերթը (համայնավար) կը գրէ թէ Մ. Նահանգներու «Ազգ. խորհուրդը Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովին յանձնուած յուշագրով մը կը խնդրէ որ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հայերը կարենան Թրքահայաստան մտնել եւ հոն ապրիլ ազգային միութեամբ, Խ. Հայաստանի հանրապետութեան իրենց հայրենակիցներուն հետ»:

ՃԱՓՈՆԸ ՔԱՐՈՒՔԱՆԴ պիտի ըլլայ մինչեւ մէկ տարի, համաձայն Մ. Նահանգներու օդանաւային հրամանատարին՝ զօր. Արնոլտի, որ ըսաւ թէ երկու միլիոն ռումբ պիտի ձգեն բոլոր գլխաւոր քաղաքներուն վրայ: «Եթէ Ճափոնը կ'ուզէ, Աստուծով պիտի ունենայ», ազդարարեց զօրավարը բռունցքը սեղանին զարնելով:— Առջի օր 520 վիթխարի օդանաւեր — «գերամրոցներ» — կրակ տեղացին Օզաքա քաղաքին վրայ, որ Ճափոնի հարաւային ամենամեծ նաւահանգիստն է: 3000 թոն ռումբ ձգուեցաւ:— Ճափոնցիները կը նահանջեն Պորնէոյի մէջ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՍՈՒՐԻԱ-ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Արտաքին նախարարին բացատրութիւնները

Խորհրդակցական ժողովը ուրբաթ օր երկարօրէն զբաղեցաւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի տագնապով: Արտաքին նախարարին զեկուցումէն վերջ, խօսք առին շատեր, եւ վիճաբանութեանց շարունակութիւնը յետաձգուեցաւ երեքշաբթի օրուան, երբ զօր. տը Կօլ յայտարարութիւն մը պիտի ընէ:

Արտաքին նախարարը, Պ. Պիտօ, յիշելէ վերջ Ֆրանսական հոգատարութեան ընդհանուր պայմանները, ծանրացաւ 1941ին Անգլիոյ հետ կնքուած համաձայնութեանց վրայ:

— «Հոգատարութիւնը ամբողջովին գոյութիւն ունէր երբ 1941 Յունիսին Ֆրանսական Ազատ Ուժերը որոշեցին միջամտել, աջակցութեամբ անգլիական զօրքին: Զօր. տը Կօլ խոստացաւ երկու երկիրներուն դաշնագիր մը կնքել, որով անկախութիւն պիտի ստանային: Անգլիան ալ այդպէս հասկցաւ այն ատեն Ֆրանսական յայտարարութեան միտքը,— Անկախութեան խոստում, ոչ թէ յայտարարութիւն: Անգլ. զօրքին մուտքը Սուրիա եւ Լիբանան, 1941ին, պարզապէս պատերազմական գործողութիւն մըն էր եւ զօր. տը Կօլի ու Պ. Լիթըլթընի միջեւ կնքուած համաձայնութիւնն ալ զինուորական գործակցութիւն: Այդ համաձայնութեան մէջ յստակօրէն ճշդուած է թէ զինուորական ծրագիրները պիտի մշակուին անգլիական հրամանատարութեան կողմէ, բայց զօր. տը Կօլի կարծիքն ալ պիտի առնուի, եթէ այդ ծրագիրները կրնան վնասել Ֆրանսայի առանձնաշնորհներուն՝ նոյն շրջաններուն մէջ:

Նախարարը յետոյ մանրամասնօրէն պարզեց վերջին դէպքերու ընթացքը, ուժգնօրէն բողոքելով այն վերագրումներուն դէմ որոնք «մեզ կը ներկայացնեն իբրեւ նախայարձակներ եւ դահիճներ կամ խառնակիչներ», ինչպէս կ'ըսեն Արաբական Դաշնակցութիւնը եւ Պէյրութի կառավարութիւնը»: Այս առթիւ ողջունեց Ֆրանսայի նոր զոհերը: «Ի՞նչ պիտի ընէր Պ. Չըրչիլ, եթէ մեր տեղն ըլլար»:

ՄԵՂԱԴՐԱՆՔ ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԷՄ

Պ. Պիտօ յետոյ բացատրեց թէ Անգլիա «իր իրաւունքներէն անդին անցաւ այս գործին մէջ» եւ թէ իր միջամտութիւնը կը հակասէ Պ. Իտընի յայտարարութեանց:

— «Ֆրանսացիներ սպաննուեցան, արտաքսուեցան. մեր զինուորները պարպուեցան վիրաւորիչ պայմաններու մէջ. այն մայրապետները որ բորոտները կը խնամէին 3 քառորդ դարէ ի վեր, վտարուեցան. եւ, ամբողջ աշխարհի առջեւ կացութիւն մը ստեղծուեցաւ որուն զոհերը մենք ենք եւ որմէ ոմանք թերեւս կը յուսան օգտուիլ: Բայց ճիշդ չէ թէ մէկը կը շահի ինչ որ կը կորսնցնէ միւսը: Այսօր ես եմ, վաղը կարգը քուկդ է, կ'ըսէ հինաւուրց իմաստութիւնը: Իրականին մէջ, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի շահերը այնքան սերտօրէն իրարու կապուած են, արաբական աշխարհին առջեւ, որ երկուքէն ոչ մէկը շահ ունի միւսին դէմ գործելու: Ոչ լաւ է, ոչ ալ արդար՝ օգտուիլ բարեկամի մը տկարութենէն: Գերմանական քարոզութիւնը լման հինգ տարի կրկնեց թէ Անգլիա կ'ուզէ մեզ վռնտել Միջին Արեւելքէն եւ թէ զօր. տը Կօլ Անգլիոյ մէկ գործակալն է»:

Պ. Պիտօ նորէն յիշեցուց թէ Սուրիացիներն էին որ յարձակեցան առաջին անգամ, եւ թէ, հակառակ Լոնտոնի հերքումներուն, բրիտանական գործակալներ շատ բան ըրին խրախուսելու համար Սուրիոյ ըմբոստ ոստիկան-զօրքը: Այնտեղ շատեր կան որոնք բարեկամ են Ֆրանսայի եւ մասնաւոր զօրքին մէջ, որ կը բաղկանայ Սուրիացիներէ, 25.000 հոգիէն հազիւ հարիւր հոգի դասալիք եղան: «Մենք միտք չունինք հրաժարելու մեր գրաւած դիրքէն եւ ազդեցութենէն՝ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ. դիրք մը որ պատմական ըլլալէ զատ, արձանագրուած է դաշնագիրներու մէջ: Մենք առաջարկեցինք ժողով գումարել հինգ պետութեանց ներկայացուցիչներով, որովհետեւ մասնաւոր դիտումներ չունինք: Դեռ 1860ին, մեր արտաքին նախարարը կ'առաջարկէր Անգլիոյ միջամտել Սուրիոյ մէջ, հինգ պետութիւններով: Հինգերը այսօր ամենաբարձր մնայուն ատեանը կը կազմեն: Կը թուի թէ մեր առաջարկը ընդունուելու յոյս չկայ: Լա՛ւ, թող այդպէս ըլլայ: Մենք այնքան վստահ ենք մեր դատին վրայ որ կրնանք ներկայացնել զայն ո եւ է ատեանի առջեւ: Բայց կ'ուզենք որ այդ ատեանը չբաղկանայ միայն այնպիսի անդամներէ որոնք թէ դատաւոր են եւ թէ կողմ: Մենք պատրաստ ենք մեր դատը ներկայացնելու Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին: Մեզի համար կարեւորը այն է որ քննութիւնը կատարուի անաչառութեամբ: Եթէ յանցաւոր ենք, պատրաստ ենք ընդունելու. իսկ եթէ իրաւունք ունինք, թող ը-

ՇԱԲԹՈՒԱՆ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐ

3 Նոյեմբեր 1939.— *Ահա մեծագոյն հարցը՝ ինչպէ՛ս է որ անսահման ոճիր մը, որպիսին է այս պատերազմը՝ կարելի դարձած է: Ո՞ւր գացած են մարդոց մեծ զաւակներու ոգին, ի՞նչ բանի ծառայած է ան: Եւ Ցիսուսը, եւ Պուտտան, եւ Կրիշան, եւ միւսները... Ու այս անօրինակ նախճիրը՝ յանուն գլխատման ղրկուած միլիոնաւոր երիտասարդներու «շահերուն»...*

Չէ՛, չէ՛, երկրագունդի չնչաւորներուն ամէնէն տխմար գիտունը՝ մա՛րդն է:

4 Նոյ.— *Տոստոյեվսքի, Թոլսթոյ, Կէօթէ, Պէթհովէն, Փասքալ, Ռուսսօ, Զաւարեան, անբանութեան ո՞ր ապառաժին աղեխ՝ աղաւնեակ ձեր հանճարը բարի:*

5 Նոյ.— *Ամէն մարդ կրնա՞յ Զէյթուլ ըլլալ, կրնա՞յ Զաւարեան ըլլալ...*

Ընկերութիւններուն երջանկութիւնը ապահովող այլասիրութեան, բարութեան սկզբունքները՝ հանճարներուն ցանած ցորեանն է որ կրնայ աճիլ բերրի հողի մը մէջ: Զանգուածին միջակութիւնը, անոր խուժանին անբուժելի, անփոփոխելի, անվերծանելի, անյեղլի տխմարութիւնը քարէ...

«Seule la bêtise humaine me donne l'idée de l'infini»...

Ինչպէ՞ս Զ.եանը, օրինակ, բունենը, նոյնիսկ, Զ.եանի հողին վրայ... Ցորեն եւ հող: Եւ ահա դարձեալ ինկանք նոյն cercle vicieux*ին մէջ՝ ոգի եւ նիւթ: Աստուած երկուքն ալ անբաժանելի տեսեր է:*

5 Նոյ.— *Սակաւաթիւ են իմացական մեծ մարդիկը: Ամէնէն մեծ դիրքերը հասած խելացիները՝ ամէնէն մեծ տխմարներն են: Բաղդ, երբեմն, արմատացած տխմարութեամբ: Ամբողջ խնդիրը՝ նրբերանգը զատորոշելուն մէջ է: Այսպէս՝ ան կ'անցնի միշտ իբրեւ ամէնէն խելացին: Ապուշութիւնը գիտէ ինքզինքը պատշաճեցնել: Կ'առնէ միջավայրին գոյնը ուր կը գործէ եւ կ'ապրի: Գիտէ ան, բնազդօրէն, մակերեսային կերպով, հեռո՛ւ պահել ինքզինքը՝ զինք քօղազերծող ուժերէն: Ինչքան իմացականութեան երկինքները անծայրածիր են եւ անսահման ապուշութեան եւ տխմարութեանը:*

Մնաց որ, անոնք, ընթացիկ կեանքին մէջ, անվրէպ գիտեն քալել: Շատեր պիտի ապրին իրենց ամբողջ կեանքին մէջ իբրեւ «խելացիներ», ըլլալով հանդերձ վաւերական տխմարներ: Աւա՜ղ, կը բաւէ որ անգամ մը ձեռք պարզին մէջ բռնեմ:

6 Նոյ.— *Զ.եանն ալ խելացի է, Զ.եա՛նն ալ: Զ.եանը մեծ է: Զ.եանը, Վ.եանը փոքր են:*

Հոս ալ, ինչպէս ամէն տեղ, չկա՛յ մեծութիւն, առանց բարոյական մեծութեան: Բոլոր արժէքները առանձինն ոչինչ են: Միայն բարոյական արժէքն է որ միացած, բնախօսօրէն բաղադրեալ բոլոր միւսներուն՝ կուտայ իրենց մեծութիւնը: Կոյր պէտք է ըլլալ, չտեսնելու համար արուեստին եւ բարոյական իտէալին անբաժանելի ամբողջութիւնը «Յարութիւն»ին մէջ... Գիտե՛մ, գիտե՛մ, ինծի Ոդիսականը եւ միւսները պիտի յիշեցնեն: Կապ չունի: «Արուեստը արուեստին համար» ինքը՝ հիմնովին սխալ դրուած է: Հապա «Քարամազով եղբայրնե՞րը», «Ոճիր եւ Պատիժ»ը, այնքա՛ն ուրիշներ... Աւա՜ղ, այդ [illegible] անգլիացի հզօր ախոյեանը,— ասո՞նց գիտնալը,— ինքն իսկ հակառակը կ'ընէր: Ապացոյց՝ «Տօրիըն Կրէյի դիմանկարը»

7 Նոյ.— **Tu as bien raison, je ne remarque en lui nulle trace d'esprit, et tout est éducation. (Faust).**

Ի՞նչպէս բացատրել, օրինակ, որ ալեհօրուս, պատկառազդու, նահապետական, անգրագէտ հայ շինականը՝ բիւրիցս աւելի մեծ է քան Վ.եաններու, Զ.եաններու, Է.եաններու ամբողջ լեգէոն մասին...

8 Նոյ.— *«Թա՛ս մը ջրիկ, թա՛ս մը լուսիկ»,— կ'ըսէր մեծ մայրս, կ'ըսէին անշուշտ բոլոր մեծ մայրերը:*

Ցաճախ ընտրեալ մարդուն մօտ՝ ընթացիկ մարդը կրնայ անխնամ մնացած ըլլալ

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱ 1.725.000 ԳԵՐՄԱՆ ԳԵՐԻՆԵՐ *կը պահանջէ, երկրին վերաշինութեան համար: Ան կը սպասէ 200.000 հոգի տրամադրութեան Դաշնակիցներուն կողմէ որոնք 2.500.000 գերիներ ունին իրենց տրամադրութեան տակ: Վերաշինումի նախարարը յայտարարեց թէ չեն կրնար վերաշինել երկիրը առանց այս գերի-աշխատաւորներուն: Մինչեւ հիմա 1—2 միլիոն ականներ փորուած են Ատլանտեանի պարիսպներէն, Միջերկրականի եւ Մանշի նահանգներէն: Այս գործին յատկացուած են 20.000 գերման գերիներ, անոնցմէ որ առ նուազն տասը տարի կրնայ տեւել ականներու հաւաքումը: Բայց վերջերս գերմանական ականներու յատակագիծը ձեռք անցնելով ըլլալով, գործը մեծապէս դիւրացած է: Քանի մը դպրոցներ բացուած են Ֆրանսայի մէջ, ականահանման գերման գաղտնիքները սորվեցնելու համար: Հազարաւոր գերման գերիներ պիտի բանին գերութենէ եւ աքսորէ վերադարձած Ֆրանսացիներու ձեռքին տակ:*

ԵՐ. ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

Բ.

— *Արա՛ զոր կամիս, ըսաւ ինծ իր մահէն շաբաթ մը առաջ, իր գործերուն հրատարակութեան հոգը յանձնելով ինծի*(*):

ԳՈՐԾԵՐԸ.— *Հրատարակուած՝* 1.— Ծաղկաքաղ **(1889)**. 2.— Պատմ. Ֆրանս. Յեղափոխութեան (*Թիէռ*) 2 *հատոր*. 3.— Շարականք հայ եկեղեցւոյ, *աշխարհաբար*, 2 *հատոր*. 4.— Հայաստանի մէջէն (*Հոֆմայսթըր*). 5.— Մուսա Լերան 40 օրերը (*Ֆրանց Վէրֆէլ*), 2 *հատոր*. 6.— Տիպար մարդիկ (*Էմըրսըն*), 3 *հատոր*:

Հրատարակելի՝ 1.— Քրիստոս Ինքնակալ *կամ* Առիւծարքայն Հայոց Տրդատէս եւ Գրիգոր Լուսաւորիչ (*Թարգմ*), 2 *հատոր*. 2.— Հայ եկեղեցւոյ շարականները (*աշխարհաբար նոր թարգմանութիւն յաւելումներով,— այս աշխատութիւնը կատարած է նաեւ գերմաներէն լեզուով*). 3.— Հոգեբանութիւն՝ *Ժ. Ֆոնսկրիվի* (*Թարգմանած՝ դասաւանդելու համար Արմաշի դպրեվանքին մէջ: Ձեռագիրը կորսուած՝ եթէ չեն պահած իր աշակերտները*). 4.— Այսպէս խօսեցաւ Զրադաշտ՝ *Նիցչէի* (*Ձեռագիրը այրած Սկիւտարի հրդեհէն*). 5.— Տիպար մարդիկ՝ *Էմըրսընի* (*Նոր թարգմ.*). 6.— Հայոց Պատմութիւն՝ *Խորենացիի* (*Աշխարհաբար թարգմ. անաւարտ*). 7.— Ծիլ ու ծղօտ (*Խորհրդածութիւններ պատերազմի օրերէն*), 2 *հատոր*. 8.— Յուշեր եւ փուշեր (*Ինքնակենսագրութիւն*). 9.— Խոհեր եւ յուշեր (*Գրական եւ իմաստասիրական էջեր*). 10.— Քերականական գրոյցներ:

×

Եր. Տէր-Անդրէասեանի մտաւորական գործունէութիւնը կարելի է բաժնել երեք ճակատի,— լեզու, հրապարակագրութիւն, հանրային գործիչ:

ԼԵԶՈՒ.— *Լեզուի մշակութեան մէջ Եր. Տէր-Անդրէասեան ծանօթ է իբրեւ քերականագէտ եւ թարգմանիչ:*

Դժբախտաբար քիչ են իր քերականագիտական աշխատանքները, այնպէս որ դժուար է լեզուական վարդապետութիւն մը հանել կամ մեթոտ մը բանաձեւել իր անունին կապուած: Նոյնիսկ, պէտք է ըսել թէ թշնամի էր վարդապետութեան կամ մեթոտի, որովհետեւ վարդապետութիւնը կամ մեթոտը կը թելադրէ բռնաւոր կարգապահութիւն (discipline), *բան մը որ հակառակ էր իր նկարագրին, ինքնիշխան եւ քիչ մը ամբրայական: Բայց դպրոց ստեղծելու կամ վարդապետութիւն մը բանաձեւելու որ եւ է փորձ, որ գիտական ոգի կ'ենթադրէ, նկարագրի տուրք համարելէ ետքը, հարկ կը գտնեմ արձանագրել նաեւ թէ տո՛ւրքն էր միջավայրին,— խնդրեմ, կրնա՞ք վարդապետութիւն մը հանել Օրմանեանի, նոյնիսկ Դուրեանի*(**) *գործերէն. առաջինը, մեր եկեղեցական պատմութեան տուած իր ստուար հատորներուն մէջ անգամ,— ուր կը գործածէ Հ. Միքայէլ Չամչեանի փտած գրիչը՝ կապկելու համար զայն,— այնքան անհաղորդ կը մնայ քննական ու գիտական ոգիին, որքան նորածին երախայ մը՝ իր դարուն: Հակառակատոր, Եր. Տէր-Անդրէասեան կը փրկէ իր մտաւորական ժառանգը՝ հիմնելով լեզուական հայրենասիրութեան հանգանակը, «մայրենիք»՝ իր բառով, որ ապաստանն է բոլոր այն փոքր ժողովուրդներուն, որոնք կորսնցուցած են իրենց հայրենիքը կամ զրկուած՝ զայն սիրելու եւ երգելու ազատութենէն, ինչպէս Հայերը՝ Թրքական տիրապետութեան տակ, մասնաւորաբար Սուլթան Համիտի օրով:*

Բայց եւ այնպէս անոնք, Տէր-Անդրէասեանները, այդ լեզուական հայրենասիրութեա՛մբ էր, աստուածացումի՛ տանելով հայ լեզուն եւ «Ո՛վ մեծասքանչ» երգելով՝ ինչպէս, ատենօք, եկեղեցական հայրենասիրութեամբ, փառաբանութեա՛ն տանելով հայ եկեղեցին եւ «Մեծահրաշ» երգելով, անո՛նք, այդ Տէր-Անդրէասեաննե՛րն էին որ պահպանեցին մեր անկախութիւնը, Հայուն ինքնութիւնը:

(*) Շնորհակալութիւն ամէն անոնց որ անմիջապէս պատասխանեցին հրաւէրիս, մասնաւորաբար Պ. Նիկ. Գարաճեանի, որ սրտառուչ նամակով մը դիտել կուտար.— «Բազմավաստակ եւ անխոնջ ուսուցչապետին յիշատակը չյարգողներ պիտի գտնուի՞ն կը կարծէք իր աշակերտներէն, մանաւանդ որ առեւտրական ասպարէզին մէջ բարեկեցիկ կամ փայլուն դիրքերու տիրացողներ ալ կը գտնուին անոնց մէջ»: Ու 10 օրինակ *Արծաթագիրք* կը խնդրէր: Տասը օրինակ եւս՝ Զարմէն Շինականն, «*Յառաջի* սաներէն»ի վիճէն: Նոյնպէս Պ. Գալֆայեան (Փավիյեռն) հինգ օրինակ խնդրելով հրաւէր կը կարդար «ողբացեալ դաստիարակին» աշակերտներուն, որ ուժ տան հրատարակութեան: Այս հետաքրքրութիւնը կը քաջալերէ զիս՝ *Արծաթագիրք*ին հատորով ձեռնարկելու համար սիրելի Տարագին գործերուն տպագրութեան:

(**) Դուրեանի կը պակսի մեթոտը, Օրմանեանի՝ քննադատութիւնը, ինչպէս եւ մտաւորականի համապարփակ հորիզոնը:

Ի. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ԵՐԳ

Այս գետի ափին մայրս է շրջել,
Երբ դեռ դեռատի աղջիկ էր ինձ պէս...
Այս գետի ափին մայրս էր անրջել
Աշխարհը մեր նոր, ուր ապրում եմ ես,
Ուր շրջում եմ ես այս գետի ափով,
Ցօղոտ վարդեր են ափերին նրա,
Թւում է մօրս կարօտներն են ծով,
Որպէս ցօղ իջել վարդերի վրայ...
— Հէ՛յ զալիք ու նոր օրեր բախտաւոր,
Կարօտ աչքերս ձեզ չեն տեսնելու.
Երբ աշխարհի մէջ դուք բացուէք մի օր
Կորա՛ծ կը լինեմ օրերում հեռու...
Բայց կ'ուզէի այս ջրերին անսանձ
Այս գետին, ծովին ձուլուե՛լ, միանալ,
Ու բորբ արեւից մշուշի փոխուած
Դէպի վե՛ր, դէպի երկի՛նք վերանալ:
Ու հեռո՛ւ, հեռո՛ւ, հեռաւոր մի օր՝
Դարձած կարօտի ցօղեր բիւրեղեայ՝
Երկնի ամպերից իջնէ՛ի սիրով
Մեր լա՛ւ վարդերի զալիքի վրայ...:

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

Լեզուական հայրենասիրութեան հետ, կ'ուզեմ արձանագրել նաեւ մտահոգութիւնը՝ զոր Տէր Անդրէասեան ցոյց կուտար իբրեւ լեզուակերտ մշակ,— հին բառեր, գրաբարեան գոհարներ կը պսպղացնէր երբեմն իր յօդուածներուն մէջ: Կարգ մը քառակուսի գլուխներ կան, սակայն, որ չեն հասկնար թէ բառամթերքի պակասը յաճախ պատճառ կ'ըլլայ օտար լեզուէ փոխառութեան դիմելու եւ հետզհետէ խորթանալու: Մխիթար աբբահայրը աշխարհաբար բառարան մը հրատարակած է 1769ին,— գիտէ՞ք թէ ո՛րքան քիչ են հայերէն բառերը այդ բառարանին մէջ: Աշխարհաբար գրելու համար, այդ օրերուն, այնքան քիչ բառ ունէինք, որ ստիպուած պիտի գործածէինք օտար բառեր. այսօր մեր գրական աշխարհաբարը այնքան հարուստ է, որ կրնանք երբեք օտար բառի օժանդակութեան չդիմել: Եւ այս՝ նպատակն է Տէր-Անդրէասեաններու լեզուական քաղաքականութեան,— ողջնցնել հին բառեր, բայց երբեք չգործածել օտար բառեր: Վերջերս, Տէր-Անդրէասեան ինծի դիտել կուտար, այս հարցին մասին խօսելով.— «Առէք Ֆրանսերէն որեւէ թերթ. կարդացէք որեւէ յօդուած, եւ բառերուն իմաստը հարցուցէք փողոցը հանդիպող ո եւ է Ֆրանսացիի,— Պիտի տեսնէք որ կարդացուած շատ մը բառերու իմաստը չի գիտեր. այսպէս եղած է ամէն ժամանակ, Եսքիլէսի, Վիրգիլիոսի, Վոլթէրի ժամանակ, բայց Եսքիլէսը, Վիրգիլիոսը, Վոլթէրը գրական նոր բառեր տալով ժողովուրդին՝ հարստացուցած են անոր բառամթերքը»:

Արդարեւ, ի՛նչքան ողբալի պիտի ըլլար մեր լեզուին վիճակը՝ եթէ շարունակէինք գրել միայն այն բառերով, որոնք ծանօթ են ժողովուրդին եւ գործածական՝ մեր խօսակցական լեզուին մէջ: Խեղճ են եւ խեղճ պիտի մնան այն գրողները, որոնք իրենց տոպրակին մէջ ունին միայն քանի մը տասնեակ բառ՝ քերթուած կամ յօդուած գրելու համար այդքանով: Կ'ըսեն թէ Արաբները աւելի քան քսան բառ ունին ուղտ նշանակութեամբ,— եւ ա՛յս է որ հարուստ կը չինէ լեզուն: Ինչպէս եւ քերականական օրէնքներու պէսպիսութիւնը:

Զարմանալի էր, որ Ե. Տէր-Անդրէասեան՝ հակագրաբարեան էր, եւ կողմնակից՝ քերականական օրէնքները պարզացնելու, նուազեցնելու: Ատիկա վտանգաւոր փորձ մըն է լեզուն նախնական եւ անմշակ ժողովուրդներու լեզուին տանելու,— ընդհակառակն գնահատելի կը համարիմ այն ուղղութիւնը, որ լեզուին կուտայ քերականական կանոններու պէսպիսութիւն եւ հարստութիւն, երանգաւորելու համար արտայայտութիւնները, ոճաւորելու համար խօսքերը, խճանկարի վերածելու համար մտածման կամ զգացման բխումը: Այսպէս է որ համաձայնութեան օրէնքները ինքնատպութիւն կուտան լեզուին: Եւ արդէն ի՞նչ է լեզուն,— համաձայնութեան (syntaxe) *օրէնքներու գիտութիւն եւ ոչ թէ բառերու ժողովածու:*

Յաջորդով քննութեան կ'առնենք Տէր-Անդրէասեանի տեսակէտները այդ հարցին վերաբերմամբ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ ԳԵՐԻՆԵՐ *եւ աքսորականներ արձակուած են Դաշնակիցներու կողմէ: Մինչեւ Յունիս 9 իրենց տեղերը վերադարձուած են այս գերիներուն 54 առ հարիւրը: Ազատուած գերիներուն 40 առ հարիւրը Ռուսեր են, որոնց* 818.000*ը վերադարձած են,* 1.031.000*ը կարգի կը սպասեն:* 740.000 *Լեհերէն միայն* 10.000*ը Լեհաստան վերադարձած են:*

ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԼԻԱՑԻ *սպաներ դատի քաշուեցան, անսաստած ըլլալով այն հրամանին որ կ'արգիլէ եղբայրակցիլ Գերմաններու հետ: Ուրիշ ամբաստանեալներ ալ զինուորական ատեանի պիտի յանձնուին, նոյն յանցանքներով: Զօր. Այզըն-հաուըր յայտարարեց թէ ոչ-եղբայրակցութեան արգելքը չի վերաբերիր մանուկներուն:*

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԼՔ»Ը (1940 ՅՈՒՆԻՍ)

Այսօր, երբ թնդանօթներն ու ռումբերը դադրած են մահ ու սարսափ սփռելէ Եւրոպայի խաղաղ քաղաքներուն մէջ եւ ռազմադաշտերուն վրայ, պաղարիւն եւ մտամփոփ կրնանք ոգեկոչել անցեալի տխուր յիշատակները:

Ամբողջ ութ ամիս Ֆրանսական ճակատին վրայ «նշանակելի ո՛չ մէկ բան» տեղի ունեցած էր: Ու թէեւ 1939 Սեպտեմբերին Լեհաստանը 18 օր միայն դիմադրելէ վերջ բաժնուած էր Գերմանիոյ եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ, թէեւ այս վերջինը Ֆինլանտայի հետ դժբախտ պատերազմ մը մղած եւ Պալթեան երկիրները առանց արիւնահեղութեան թեւարկութեան տակ առած էր, սակայն ատոնք հեռաւոր «արկած»ներ էին եւ չատ չէին հետաքրքրեր արեւմտեան Եւրոպայի ժողովուրդները: Սկիզբի քանի մը ամիսներու իրարանցումէն եւ անորոշութենէն վերջ, արդէն պատերազմի յատուկ բնականոն վիճակ մը ստեղծուած էր: Գրեթէ ոչ մէկ սեղմում ուտելիքի, հագուստ-կապուստի, լայն ազատութիւն երթեւեկի, առեւտրական փոխանակութեանց եւ թղթակցութեանց: Այն ատեն որ մարդիկ սկսած էին «խենդիս պատերազմը» կոչել այս երկրորդ գօտեմարտը որ յետագային իր աշխարհաւեր կործանումներով ստուերի մէջ պիտի ձգէր առաջինը:

Ահա այսպիսի խաղաղ եւ բնականոն վիճակ մը կը տիրէր, երբ 1940ի գարնան գերման սպայակոյտը իր մեծ յարձակողականին ձեռնարկեց արեւմտեան ճակատին վրայ: Քանի մը օրուան մէջ գրաւեց Նորվեկիան՝ թիկունքը ապահովելու համար, իսկ Մայիս 10ին արշաւեց Հոլանտայի ու Պելճիքայի վրայ միանգամայն: Առաջինը շուտով տեղի տուաւ, գերակշիռ ուժերու առջեւ, իսկ Պելճիքան 1914ի հերոսական օրերը վերապրեցաւ մինչեւ որոշ ատեն: Մայիս 28ին, երբ լուր հասաւ թէ Լէոփոլտ թագաւորը՝ իր ամբողջ բանակով անձնատուր եղած է, սարսափը պատեց բոլորին սիրտը: Պելճիքան իյնալէ վերջ, Ֆրանսայի ճամբան բացուած էր: Սրտանի մէջ ճակատը ճեղքուած էր եւ գերման զինուորները անարգել կը յառաջանային դէպի արեւմուտք: Գրաւուած շրջաններէն «ելք»ը սկսած էր եւ գաղթականներու կարաւաններ կը յառաջանային Փարիզի ուղղութեամբ: Սակայն արշաւող բանակը՝ իր մեքենաշարժ հրասայլերով կը դլէր կ'անցնէր զանոնք:

Թշնամին կասեցնելու համար ձեռք առնուած զինուորական միջոցները ո՛չ մէկ արդիւնք տուին: Ճեղքերը կը շատնային եւ ռազմագիտական նոր դրութիւն մը կը կիրարկուէր՝ շնորհիւ հրասայլերու եւ օդանաւերու գերակշռութեան: Մանչի նաւահանգիստները գրաւուած էին իրարու ետեւէ, Տէօնքէրքի ողբերգութիւնը տեղի ունեցած էր: Ամէն յոյս կորսուած կը թուէր: Սարսափը պատած էր մայրաքաղաքի բնակչութիւնը:

Ու յանկարծ՝ Փարիզի «Ելք»ը: Զարհուրելի պատմութիւններ կը շրջէին բերնէ բերան, ահուսարսափ տարածելով ամէն կողմ: Անոնք որ տեսեր էին 1914ի պատերազմը, ուժ կուտային իրենց երեւակայութեան:

Յունիսի սկիզբէն խուճապը ընդհանուր էր Փարիզի մէջ: Փողոցները խճողուած էին՝ դէպի հարաւ մեկնողներու կարաւաններով: Յունիս 10էն 13 վարակիչ խուճապը իր գագաթնակէտին հասած էր: Տրամադրելի ինքնաշարժ չէր մնացած այլեւս: Փոխադրական միջոցներու «սեւ շուկան» սկսած էր եւ անմատչելի գիներու հասած: Ամէն ոք պաղարիւնը կորսնցուցած էր եւ ժամ առաջ կ'ուզէր հեռանալ մայրաքաղաքէն:

Գրատունս, որ արդէն սովորական ժամանակներու մէջ «ազգային Առաջնորդարան»ի կը նմանի, այդ օրերուն ազգ. խառնարանի վերածուած էր: Խելայեղ հայրենակիցներ մէկը միւսին ետեւէն խորհուրդ հարցնելու կուգային, հեռախօսը անդադար կը բանէր՝ նոյն նպատակով: Բոլորն ալ մտադիր կ'երեւէին Փարիզէն հեռանալու. ոմանք կ'առաջարկէին իրենց ընկերանալ՝ նոյնիսկ ըստանձնելով բոլոր ծախքերը:

Երբ համբերատարութեան եւ անգլիական պաղարիւնութեան կոչ կ'ընէի, համոզելու համար բարեկամներս որ չհեռանան իրենց ընտանեկան բոյներէն՝ նետուելու համար անստոյգ արկածախնդրութեանց մէջ, որոնք կրնային եղերական ըլլալ:

Յունիս 13ին ինքնաշարժով ամերիկեան դեսպանատունը գացած էի: Քոնքորտի հրապարակը անսովոր տեսարան մը կը պարզէր: Փախչողներու բազմութիւններ իրարու հետ մրցումի ելած էին՝ վայրկեան առաջ քաղաքէն հեռանալու համար: Ի՛նչ ըսես չկար փոխադրական միջոցներուն մէջ: Ձեռնակառքեր, երախայի կառքեր, հեծանիւներ՝ բեռնաւորուած անհրաժեշտ պիտոյքներով: Երկու կողմերէն կիներ ու երախաներ՝ ձեռքերնին մէկ մէկ պանան բռնած տաք արեւին տակ կը քալէին դէպի Փորթ տ'Օրլէան: Կարծես թէ կիրակնօրեայ պտոյտի կ'երթային Պուլոնեի անտառը: Տեսայ նոյնիսկ մարդ մը, որ աթոռի մը չորս ոտքերուն մէկ մէկ անիւ անցուցած, վրան դոյքերը բեռցուցած՝ խառնուեր էր կարաւանին: Մինչեւ ո՞ւր պիտի կրնային երթալ ատոնք: Փարիզի դուռներէն դուրս մէկ գաւաթ ջուրը 10 ֆրանքի, պատառ մը հացը 20 ֆրանքի սկսեր էին ծախել: Շատեր խոհեմութիւնն ունեցան կէս ճամբէն ետ դառնալու: Բայց յամառողները ի՛նչ եղան:

Ահաւոր ողբերգութիւն մը տեղի ունեցաւ 1940ի Յունիսին Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ: Ականատեսներ որքան սրտաճմլիկ դրուագներ գիտեն արհաւիրքի այդ օրերէն, որոնք որոշ կէտերու մէջ կը յիշեցնեն հայկական սարսափները եւ որոնց զոհ դացին 80.000 հոգի:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԽՕՍՔ ԸՆԴ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Հեռացեր ենք իրարմէ եւ դժուարութեամբ կը հասկնանք իրար:

Լեզուդ աղքատացեր է, կարօտ է պաշտպանութեան եւ խնամքի:

Կ'ուզեմ որ չմոռնաս քու լեզուդ, Անով է որ գոյութիւնդ իմաստ կը ստանայ:

Անօթի եւ անպաշտպան Հայը իր ապահովութիւնը կը փնտռէ.

Իսկ ես կը հարցնեմ քեզի. — Տէ՞րն ես առաքինութիւններուդ. տէ՞րը ես դուն քու անձիդ, թէ ոչ՝ անասունն է որ կը խօսի քու մէջդ իր կարիքներով: Ժամանակը պիտի գայ, որ քու որովայնդ հրճուի, բայց քու հոգիդ տխրի, եթէ կորսնցուցիր լեզուդ:

Ովկիանոսի մը պէս անհուն է օտարութիւնը եւ անոր պէս խոր:

Անդունդներ կան շուրջդ, ատոր համար պինդ փարէ Հայութեան:

Քեզի պիտի սորվեցնեմ փրկել քու առաքինութիւններդ, ոչ թէ քու որովայնդ:

Այն ատեն պիտի չզգաս անօթութիւնդ, պիտի չզգաս ցուրտը.

Որովհետեւ հոգիդ լեցուած պիտի ըլլայ Հայութիւնով:

Գիտեմ, դժբախտ օրեր ապրեցար: Զգո՛յշ որ աւելի դժբախտ չըլլայ երեկոդ:

Թող սիրտդ ըլլայ սպունգ մը եւ ծծէ իմ խօսքերս:

Ընկերներու պէտք ունիմ, ո՛չ թէ ամբոխներու:

Արգասաբեր է Հայութեան հողը, առանց ընկերներու ի՛նչպէս սկսիմ վարուցանը:

Ընկերներու եւ գործակիցներու պէտք ունիմ, ոչ թէ հետեւորդներու:

Վա՜յ մեզի, եթէ Հայութեան հողը չորցած է: Այն ատեն ոչ մէկ ծառ կրնայ աճիլ անոր վրայ...

Հայութիւնը պիտի ապրի՜... Ո՛վ որ կը հաւատայ, կը տեսնէ:

Անոր վերելքը կործանումը պիտի ըլլայ կեղծ կուռքերու:

Ով որ կ'ուզէ ստեղծել, պէտք է կործանէ, ըսած է իմաստունը:

Չեմ ուզեր նոր կանոն մը սորվեցնել քեզի:

Քու հին առաքինութիւններուդ դարձիր եւ քու հին վայելքներուդ:

Ամէն ինչ որ խորունկէն կուգայ, սառն է: Մարդ ծարաւի է անոր եւ չի յագենար: Ինչ որ քեզի կը քարոզեմ, չի պահանջեր նոր վարժութիւն:

Վերադարձիր հին էութեանդ:

Ընելիքդ ոչ մէկ ճիգ կը պահանջէ, որովհետեւ սորվելիք բան մը չէ, ոչ ալ կրթութիւն է:

Իսկ ես քեզի կ'ըսեմ.— Պահէ ինչ որ ունիս:

Գիտե՛մ, աշխարհի այս թոհուբոհին մէջ ձայնս անլսելի պիտի մնայ:

Ճշմարտութիւնը կը նմանի արեգակի լոյսին: Ով որ բաց աչքերով նայի, կը կուրանայ, ըսած է իմաստունը:

Ինչ որ ունինք, ինչ որ կը կրենք մեր վրայ, ամէն ինչ ժառանգութիւն է:

Մեր լեզուն եւ մեր առաքինութիւնները, ժառանգութիւն են: Մեր սքանչելի հայրենասիրութիւնը ժառանգութիւն է: Մեր սովորութիւնները ու ինչ որ ունինք նուիրական ու պատուական, ժառանգութիւն են, որով իրական ու ճշմարիտ:

Ու ինչ որ օտարութեան մէջ պիտի սորվինք, անհարազատ է եւ կեղծ:

Ինչ որ չենք ժառանգած, անկատար է մեր մէջ եւ սկզբնաւորութիւն:

Սո՛ւրբ պահեցէք ինչ որ ձեր պապերէն ժառանգած էք. հետեւեցէք ձեր վրայ իշխող արժէքի ոյժին:

Ա՛ն է որ ձեզ կը վարէ, ձեզ կը հրամայէ, ձեզ իրարու կը կապէ:

Առանց անոր կորսուած էք:

Հայութիւնը ապրեցայ իր ամէն երեսներով:

Հայու կեանքը իմ ապրումներուս հիմը դրաւ:

Օրէ օր աւելի ու աւելի իրական կը դառնայ իմ մէջս Հայութիւնը:

Յաճախ կը հարցնեմ ես ինծի.— ինչո՞ւ համար կ'ապրիմ, որո՞ւ կը խօսիմ, կը քարոզեմ:

Մեր ժամանակներուն համար խորթ կը թուին բառերս: Իրականութիւնը կը բախի խօսքերուս: Ո՞րն է իրականութիւնը.— Թուլութի՞ւնը, մեղկութի՞ւնը, հաճո՞յքը:

Ժամանակի մը մէջ կ'ապրինք ուր հերոսներ կը պաշտուին, մինչ Հայութիւնը իր շուքէն կը վախնայ:

Ամէն մարդ թող սկսի ի՛րմով, ո՛չ թէ փորձէ ուրիշին վրայ:

ՎՍԵՄ ԱՐԵՒՑԻ

ՀԱՅ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Յունիս 10ի կիրակի օրը Միւթիւալիթէի մէջ տեղի ունեցաւ Ռազմիկներու Միութեան բացառիկ ընդհ. ժողովը: Ներկայ էին 186 զինուորներ, բոլորն ալ 1939 — 40ի պատերազմէն: Իբրեւ պատգամաւոր կը մասնակցէին նոյնպէս Պ. Պ. Յար. Սարաֆեան, Զ. Վարպետեան եւ Յ. Տատեան՝ Ֆրանսական բանակի Նախկին Կամաւորներու Միութեան կողմէ: Կը նախագահէր Յակոբ Նազարեան, որ բանալով նիստը, խնդրեց ընկերներէն որպէսզի իրենց արտայայտութեանց մէջ ըլլան չափաւոր: Յետոյ առաջին խօսքը տալով առժամեայ կեդր. վարչութեան քարտուղար Հր. Բալուեանի, հրաւիրեց որ իր զեկոյցը ներկայացնէ:

Քարտուղարը խօսեցաւ մօտաւորապէս երեք քառորդ ժամ, պարզելով Միութեան առաջադրութիւնները, կատարուած բանակցութիւնները եւ ստանալիք հանգամանքը:

Հ. Բալուեան.— Այս Միութիւնը պէտք չէ նմանի հայկական այն բազմաթիւ կազմակերպութիւններուն՝ ուր մարդիկ կը հաւաքուին առաւելապէս իրար խաչելու համար: Մենք ռազմի ճակատներէն, հետեւապէս մահուան դռնէն վերադարձող զինուորներ ենք. մեր մէջ պէտք է տիրէ եղբայրական ոգին: Իբրեւ կազմակերպութիւն քիչ մը ուշ մնացած ենք, հետեւապէս պէտք է մեր ճիգերը բազմապատկենք: Հայ Ռազմիկներու Միութեան նախատարրերը գոյութիւն առին Ալֆորվիլի եւ Շավիլի մէջ: Առաջին արուարձանին մէջ ունինք մասնաճիւղ մը 160 անդամներով. իսկ երկրորդին մէջ՝ 140 հոգիէ բաղկացած: Այս զոյգ մասնաճիւղերու նախաձեռնութեամբ եղած են երկու ընդհ. ժողովներ, մէկը 1945 Մարտ 24ին, իսկ երկրորդը՝ Ապրիլ 22ին: Մեր առժամեայ կեդր. վարչութիւնը ընտրուած է Բ. ընդհ. ժողովէն, ուր մեզի պաշտօն յանձնուեցաւ երթալ եւ դաշնակցային ձեւով միանալ U. N. C.ին: Մենք մեր յանձնարութեան մէջ թերացանք. չէինք կրնար հապճեպ որոշումներ տալով խաղալ հազարներու հասնող հայ զինուորներուս ճակատագրով: Մեր աշխատանքը առաւելապէս ձգտեցաւ ուսումնասիրել գետինը, մանաւանդ որ միւս կողմէ Կամաւորներու Միութիւնն ալ իր անունը փոխելով ըսկսած էր մեր նպատակները հետապնդել: U. N.C.ին միանալու պարագային կարելի է անմիջապէս այս կազմակերպութիւնը երեւան բերել, ընդունելով այդ մեծղի Միութեան ծրագիր - կանոնագիրը, բայց մասամբ մեր թեւերը կապուած պիտի ըլլան,— քանի որ, պետութեան մօտ ամէն դիմում իրենց բովէն պիտի անցնի: Իրաւական պահանջներէ զատ, մեր Ռազմիկներու Միութիւնը ազգային գետնի վրայ եւս կ'ուզէ իր ներկայութիւնը զգալի դարձնել եւ U. N. C.ն որոշ խոչընդոտ մըն է մեզի համար: Կամաւորներու Միութիւնը տրամադրութիւն ցոյց կուտար մեզ լսելու: Ըսեմ թէ մեր գերիներով զբաղող ամէնէն օգտաշատ կազմակերպութիւնը եղաւ: Յետոյ ունի կոկիկ ծրագիր - կանոնագիր մըն ալ. իրենց վարչական մեքենան լաւ կը գործէ: Իսկ ամէնէն կարեւորը, — Միութիւնը 1901ի օրէնքով վաւերացուած ըլլալով իրաւական տեսակէտէն U. N. C.ին համահաւասար կազմակերպութիւն մըն է եւ պետութեան մօտ ամէն դիմում իրենց խողովակով կը կատարուի: Իրենց հետ մեր կատարած խորհրդակցութեանց արդիւնքը հետեւեալն է.— Սկզբունքով համաձայն են մեզի հետ միանալու, իրենց թիւը 110 է, իսկ մերինը, գաւառով միասին հաւանաբար 8—9 հազար: Անունը կը փոխեն եւ կ'ըլլան Կամաւորներու, 1939—40ի զինուորներու եւ Դիմադրական Ճակատի Միութիւն: Վարչութեան մէջ մեծամասնութիւնը կ'ուզեն իրենք ըլլալ, այսինքն 5 հոգի տարէցներէն եւ 4 ալ մեզմէ, ու ասիկա մինչեւ 1950 թուականը: Այս կէտը մեզ կը խրտչեցնէ: Քանի որ ժողովրդավար երկրի մը մէջ կ'ապրինք՝ պէտք չէ որ մեր առջեւ պատնէշներ քաշուին: Կարեւոր կէտ մը եւս,— Ազգ. Ճակատի խնդիրը: Կը յարգենք այդ կազմակերպութիւնը, որ կը ձգտի գաղութին սիրտը եւ ուշադրութիւնը մեր մայր երկրին վրայ կեդրոնացնել: Շատ սիրելի եւ ծափահարելի գաղափար, բայց մեր խնդիրը պարզապէս Ֆրանսական իշխանութենէն մեր իրաւական պահանջները արժեցնելն է (քաղաքացիական եւ աշխատանքի իրաւունք, ինքնութեան թուղթերու, թոշակի եւայլնի հոգեր): Մեր կազմակերպութիւնը չէզոք, զուտ զինուորական միութիւն մը պէտք է ըլլայ: Մենք այս տրամադրութիւնը փնտռեցինք Կամաւորներու Միութեան մօտ եւս եւ իրենք հաւաստեցին թէ Ճակատի հետ իրենց կապը անպաշտօն է: Հարիւր հազար Ֆր. ստացած են գերիներու բաշխելու համար եւ ասիկա քանի մը տարի առաջ ռուսահայ գերիներու համար հաւաքուած մեծ գումարին մնացորդ հաշիւն է: Անշուշտ ասոնց մասին լաւագոյն բացատրութիւններ ձեզի կրնան տալ կամաւորներու ներկայացուցիչները, ուրեմն այժմ խօսքը իրենց. յետոյ կը շարունակեմ զեկոյցս:

(Մնացեալը յաջորդով)

Մաղկէ՛, ծաղկէ՛ իմ հայրենիք

Պատերազմի Գերիներու Ազգ. Դաշնակցութեան Շավիլի մասնաճիւղը 15 օրէ ի վեր, մասնաւորապէս շաբաթ եւ կիրակի օրերը հանդէսներ կը սարքէ ի նպաստ վերադարձող գերիներու:

Շաբաթ իրիկուն (9 Յունիս) տասնի չափ երիտասարդական ու մարզական միութիւններ, իրենց կարգին կազմակերպած էին հանդէս մը բացօթեայ, ընդարձակ պարտէզի մը մէջ: Սկաուտական խարոյկ, հրավառութեամբ: Հանդէսին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին նաեւ Շավիլի Հայ Արիները եւ «Րաֆֆի» Երիտասարդաց Միութեան երկսեռ երգչախումբը: Ժամանակին ընդարձակ պարտէզը լեցուած էր հանդիսականներով: Հայ գաղութը մեծամասնութեամբ ներկայ էր: Փոքրիկ հայ արիներ չաբաթներէ ի վեր սպառած էին բաւական տոմսեր:

Մասնակցող բոլոր երիտասարդ կազմակերպութիւնները, ձախակողմէն մինչեւ աջ - կղերական, կարգով կատարեցին իրենց բաժինները: Ազգային ինքնագովութիւն թող չհամարուի, երբ ըսեմ թէ մեր պատանիները եւ պարմանուհիները այստեղ եւս մեր երեսը ճերմակ հանեցին: Իրենց կատարած բաժինը եղաւ ամէնէն լուրջը եւ ամէնէն հետաքրքրականը, նոյնիսկ շատ մը Ֆրանսացիներու վկայութեամբ: Երեք հայ Արիներու ներկայացուցած երեք պատմական անհատներու, Ներոնի, Քլովիսի եւ Աննիբալի արձաններու տրամախօսութիւնը բոլոր հանդիսականներու եւ իրենց ֆրանսացի ընկերներու գնահատութեան արժանացաւ: «Րաֆֆի» երգչախումբին հայկական երգերը եւ հայ օրիորդի մը կովկասեան պարը նոյնպէս գնահատուեցան բոլորէն անխտիր: Եւ մենք հայ հանդիսականներս երբ կ'ունկնդրէինք իրենց վերջին երգը, «Ծաղկի՛ր, ծաղկի՛ր, իմ հայրենիք», կը մտածէինք մեր հայրենիքի մասին որ կը ծաղկի, պէտք է որ ծաղկի, չուտ, որպէսզի մեր այս նորաբողբոջ ծաղիկները չթառամին օտարութեան մէջ: Շո՛ւտ, շո՛ւտ, ծաղկէ՛, հայրենիք այս պատանիներու փրկութիւնը քեզմէ կը սպասենք :— Թղթակից

Ինչո՞ւ չգացին

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Էջմիածնի եկեղեցական ժողովին համար Հարաւ. Ֆրանսայի շրջանն ալ երկու պատգամաւորներ ընտրած էր, բայց դժբախտաբար չկրցան երթալ: Երկու պատգամաւորներուն անունները մանրամասնութեամբ հաղորդուած էին թէ Պէյրութ եւ թէ Փարիզ, վիզայի գործողութիւնները կատարելու համար:

Փարիզի պատգամաւորներուն մեկնումէն Մարսէյլը բնաւ տեղեկութիւն չէ ունեցած: Վերջին պահուն Հ. Ա. Ճ.ի Փարիզի կեդրոնէն Յունիս 6 թուակիր նամակով մը կը հաղորդուի Ազգ. Առաջնորդարան թէ՝ կը յուսայինք որ մինչեւ երկուշաբթի (Յունիս 4) ձեր պատգամաւորները Փարիզ հասած կ'ըլլային, այստեղի պատգամաւորներուն հետ մեկնելու համար, սակայն դժբախտաբար ... եւայլն:

Երկու հարցում.— 1. Ինչո՞ւ Փարիզի Եկեղեցւոյ վարչութիւնը (որ միակ իրաւասու մարմինն է) հեռագրով մը սոյն պարագան չէ իմացուցած Ազգ. Առաջնորդարանի.— 2. Ինչո՞ւ նամակը կը գրուի Հ. Ա. Ճ.ի կեդրոնին կողմէ (որ կապ չունի կրօնական գործերու հետ): 3. Ինչո՞ւ այդ նամակը փոխանակ ուղղակի Ազգ. Առաջնորդարանի հասցէին ղրկելու, Մայր եկեղեցիի հասցէով է ղրկուած, որպէսզի մէկ օր աւելի ուշ հասնի պատկան մարմիններու ձեռքը:

Այսպէ՞ս պիտի ամրապնդուի համագործակցութիւնը :

Կ'իմանամ թէ Ազգ. Առաջնորդարանը պիտի բողոքէ պատկան մարմիններուն, այս անիրաւութեան դէմ :

Թղթակից

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ արհեստակցական միութիւններ եւ հականացի խմբակցութիւններ կը կազմուին, մարէչալ Ժուկովի արտօնութեամբ: Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ Պերլինի բնակչութիւնը աւելցած է մէկ միլիոն հոգի, Մայիս 9էն ի վեր:

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐ

Մեր ողբացեալ աշխատակիցը, բուն անունով Փայլակ Ամանաթեան, ծնած էր 1892 Փետրուարին, Կարին: Ազգային Արծնեան վարժարանէն վերջ յաճախած ու աւարտած է Սանասարեան վարժարանի դասընթացքը 1911ին: Պոլսոյ Օսմ. Բարձր. Ուսուցչանոցի գիտական մասնաճիւղէն վկայուած է իբրեւ դասախօս բնական գիտութեանց, 1915ին: Այս թուականէն վերջ, գրեթէ տեւականապէս ուսուցչութեամբ զբաղած է, չորս տարի Պոլսոյ պետական լիսէները, տարի մըԿեդր. վարժարան եւ 1925էն ի վեր Հ. Գարակէօզեան Հօմ (Պոլիս եւ Ֆրանսա), մինչեւ այս վերջին հաստատութեան փակումը 1936ի աշնան:

Գրական գործունէութիւնը կը սկսի զինադադարին, 1918էն վերջ: Գիտական ու գրական յօդուածներով ու քերթուածներով իր աշխատակցութիւնը բերած է «Յառաջ»ի, «Հայրենիք», «Կեանք եւ Արուեստ», «Անահիտ», «Հայ Բոյժ» եւ «Բուժանք» ամսագիրներուն եւ տարեգիրքերու:

Սանասարեան վարժարանի յաջող աշակերտներէն էր եւ տակաւին դրասեղաններուն վրայ, վիճաբանելու բուռն եռանդով տոգորուած: Սանասարեան Աշակերտներուն Միութեան հրատարակած Սիրտ պարբերականին գործօն աշխատակիցներէն մէկն էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐԷՇԱԼ ՓԷԹԷՆԻ հարցաքննութեան առթիւ, առջի օր իբրեւ վկայ լսուեցան նախկին վարչապետ՝ Պ. Փօլ Ռէյնօ եւ նախկին նախարար Պ. Իվօն Տէլպօս: Առաջինը ըսաւ թէ Փէթէն չուզեց լսել Չըրչիլի խորհուրդները 1940 Յունիս 10ին, Թուռի մէջ: Յետոյ յայտնեց թէ կորսնցուցած է թուղթի կտոր մը որուն վրայ նշանակած էր զինադադարի համար քուէարկողներուն անունները: «Գիտէի որ Լավալ յաճախ կը տեսնէր Փէթէնը: Զօր. Վէկան միայն մէկ մտահոգութիւն ունէր,— համայնավարները»: Պ. Տէլպօս ալ վկայեց թէ Փէթէն միշտ հանրապետութեան դէմ էր եւ կ'ուզէր զայն տապալելով իշխանութեան գլուխ անցնիլ:

ԶՕՐ. ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ Փարիզէն մեկնելէ առաջ ընդունելով մամուլի ներկայացուցիչները, տեղեկութիւններ հաղորդեց Գերմանիոյ գրաւման պայմաններու մասին: «Այժմէն կարելի չէ նախատեսել Գերմանիոյ ապագայի հարցը: Արտօնութիւն տրուեցաւ որ դաշնակից ուժերը եղբայրական յարաբերութիւններ հաստատեն մանուկներուն հետ, որովհետեւ մանուկները ազգութիւն չունին: Գալով չափահասներուն, ոչ - եղբայրակցութեան տեւողութիւնը կախում ունի Գերմաններու ընթացքէն: Եթէ ապացուցանեն որ կ'ուզեն աշխատիլ, պատրաստ են հնազանդելու տրուած հրամաններուն, այս քաղաքականութիւնը կրնայ փոխուիլ, Նացիներու չէզոքացումէն վերջ: Առայժմ զինեալ դիմադրութիւն չկայ եւ չեմ կարծեր որ կարենան ընդհ. շարժում մը կազմակերպել»:

սեն: Մեր ձեռքերը մաքուր են եւ մենք պատրաստ ենք մեր դատը պաշտպանելու ճակատաբաց, որովհետեւ այս վէճին մէջ մեր միակ պահանջը արդարութիւնն է»:

Ժողովը միաձայնութեամբ ծափահարեց այս խօսքերը:

ՈՒՐԻՇ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վիճաբանութեանց ատեն, խօսք առաւ Տիկին Վիէնօ, նախկին նախարարին այրին, որ դիտել տուաւ թէ Անգլիացիներն ալ յանցանք ունին, Ֆրանսացիներն ալ: Եւ առաջարկեց ուղղակի յարաբերութեան մէջ մտնել «մեր անգլիացի բարեկամներուն հետ: Գիտեմ, դժուար է, որովհետեւ Անգլիացիները չարաչար գործածեցին իրենց ուժը, բայց պէտք է դէմ դիմաց խօսինք առանց ձեւակերպութեան, մեր ժողովուրդները պէտք չէ կռուին Սուրիոյ համար»:

Տիկինը դիտել տուաւ թէ 1936ի դաշնագիրը (որ մշակուած էր իր ամուսնին կողմէ), պէտք է վաւերացուէր 1941ին: Զօր. տը Կօլ պատասխանեց թէ վաւերացումը ուշացաւ երեք պատճառներով, — Ա. Ֆրանսան պարտուած էր.— Բ. Ֆրանսացիներուն հետ Անգլիացիներն ալ կը գտնուէին Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ.— Գ. Սուրիացիները եւ Լիբանանցիները կասկածոտ էին Ֆրանսայի ապագայի մասին:

Համայնավար ճառախօսը, Ֆլորիմօն Պոնթ իբրեւ Վիշիի մարդ ներկայացուցած ըլլալով զօր. Պէյնէն, զօր. տը Կօլ ուժգնօրէն միջամտեց եւ յայտարարեց թէ շատեր որ առաջ կողմնակից էին Վիշիի, յետոյ փոխուեցան եւ միացան Ազատ Ֆրանսայի ճակատին: Պիր Հաքէյմի մէջ, մեր զօրքին առնուազն կէսը հաւաքուած էր այն քաղաքացիներէն որ քանի մը ամիս առաջ կը կռուէին մեզի դէմ Դամասկոսի առջեւ»:

*** Վերջին լուրերու համաձայն, միայն երեք ֆրանսացի պաշտօնեաներ մնացած են Դամասկոսի մէջ, եւ դուրս ելած ատեն պաշտպանութեան տակ են: Ճէմիլ Մէրտան պէյ, Սուրիոյ արտաքին նախարարը, յայտարարեց թէ Սուրիոյ կառավարութիւնը 30 հրասայլ ստացած է Անգլիացիներէն, ինչպէս եւ 1500 հրացան, հատը 1000 ֆրանքէն, «մինչ Ֆրանսացիները միշտ կը փորձէին արգիլել որ սուրիական կառավարութիւնը զէնք ճարէ»:

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ պիտի գումարուի Պերլինի մէջ կամ շրջակաները, ինչպէս գրած էինք երէկ: Այս գաղտնիքը երեւան ելաւ Չըրչիլի եւ Էթլիի միջեւ փոխանակուած նամակներէն:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԸ ԼՈՒԾՈՒԵՑԱՒ Թագաւորին գահաճառով, զոր կարդաց ատենապետը: Թագաւորը այս առթիւ անգամ մը եւս կը փառաբանէր Դաշնակիցներու յաղթանակը «որուն շնորհիւ Եւրոպայի ազատութիւնը փրկուեցաւ անտելի ստրկութենէ մը»:

ՌԻՊՊԸՆԹՐՈՓ ԱԼ ՁՈՒՂԱԿՆ ԻՆԿԱՒ

Համպուրկի մէջ ձերբակալուեցաւ Ֆօն Ռիպպընթրոփ, հիթլերական Գերմանիոյ արտաքին նախարարը, որ կը փնտռուէր երկար ատենէ ի վեր: Անգլիացի տեղակալ մը մտնանշուած փանսիօնը մտնելով, անկողնին մէջ իսկ ձերբակալեց նախկին նախարարը, որ յայտարարեց,— «Կ'ուզէի Համպուրկ մնալ մինչեւ որ Անգլիոյ հանրային կարծիքը հանդարտէր: Յետոյ անձնատուր պիտի ըլլայի, արդարութեամբ դատուելու համար:

Ռիպպընթրոփ Համպուրկ գացած էր ապրիլ 30ին: Նախապէս դիմած էր գինեվաճառի մը, որ 25 տարուան բարեկամ էր, բայց մարդը մերժած էր ապաստան տալ: Փանսիօնին տանտիրուհին ընդունած էր առանց ճանչնալու, իբրեւ Պ. Ռիէզէ: Ձերբակալուած ատեն նախկին նախարարը անմիջապէս խոստովանեցաւ իր ինքնութիւնը: Յետոյ բժշկական քննութեան ենթարկուելով, ինք մէջտեղ հանեց թոյնը, զոր պահած էր, ի հարկին անձնասպան ըլլալու համար: Վրան գտնուեցան նաեւ քանի մը նամակներ՝ ուղղուած Չըրչիլի, Իտընի եւ մարէչալ Մոնթկոմըրիի:

Թերթերը կը գրեն թէ իր տեղը մատնած էին գինեվաճառը և Ռիպպընթրոփի քոյրը, որ ձերբակալուած էր աւելի առաջ: Երկար ատենէ ի վեր տեսած չըլլալով եղբայրը, անոր վիզը փաթթուեցաւ եւ փղձկեցաւ:

Ռիպպընթրոփ վերջինն է Հիթլերի անմիջական գործակիցներէն որ կը փնտռուէր եւ ողջ մնացած ամէնէն կարեւոր նախարարը՝ Կէօրինկէն վերջ: Անգլիոյ մէջ ատելով կ'ատեն այս նացին, որ Լոնտոնի դեսպան եղած էր 1936—38: Նախապէս առեւտուրով կը զբաղէր, իբրեւ ներկայացուցիչ գինիի մեծ հաստատութեան մը: Փարիզն ալ ջուրի ճամբայ մըն էր իրեն համար: Անգլիոյ թագաւորին ներկայացած ատեն, ողջունած էր «Հայլ Հիթլէր»ով:

ՏԻԿԻՆ ԻՍԿՈՒՀԻ ՄԱԼԱԹԵԱՆ կը փնտռէ իր քրոջը զաւակը, Զէնկիլէրցի Միքայէլ Զապունեանը, (Հայաստանի գերիներէն): Հօրը անունը՝ Արտակ, մօրը անունը Թագուհի, իմացնել հետեւեալ հասցէին, 13 rue Nouvelle: ALFORTVILLE (S.):

ՍՈՒՐՃԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԶԱՂԱՑՔՆԵՐԸ վերանորոգելու եւ գործածելի դարձնելու համար դիմել՝ Պ. ԳԱՅՍԷՐԼԵԱՆի, 95 ռիւ տ'Ապուքիր, Փարիզ (2), 3րդ յարկ: Մէթրօ՝ St. Denis:

ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Ալֆորվիլի մասնաճիւղին վարչութիւնը խորհրդակցական ժողովի մը կը հրաւիրէ երիտասարդները, Գշ. 19 Յունիս, ժամը 20.30ին, Պ. Հաճի - Մկրին սրճարանը, քննելու համար Եր, Միութիւն մը կազմելու խնդիրը:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

Տեղի անձկութեան պատճառով չկրցանք օրը օրին հրատարակել թերթին ղրկուած գումարները: Այժմ ստիպուած ենք, թեթեւցնելու համար խճողումը, երկու մասի բաժնել Ստացանքները, Յունիս 1էն աս դին եղած բոլոր գանձումները հետզհետէ հրատարակելով, իսկ հին գանձումներու ցանկերն ալ յաջորդաբար.—

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Շնորհակալութեամբ ստացած ենք (Յունիս 1—10).— Էկլը՝ Ունճեան 200 ֆրանք, Փարիզ՝ Մինասեան 750, Փարիզ՝ Նիկողոսեան 400, Քլերմոն՝ Թիւթիւնճեան 1000, Լանսէյ՝ Օհանեան Ա. 750, Ռոմենվիլ՝ Քաշըքճեան 750, Իսի՝ Համբարեան 750, Փարիզ՝ Խաչիկեան Ա. 750, Փարիզ՝ Նալպանտեան Թ. 750, Փարիզ՝ Իպրանեան Յ. 750, Քուրպըվուա՝ Սահակեան Ս. 1000, Լիոն՝ Մակասեան Ա. 1000, Մարսէյլ՝ Քուտուզեան 400, Նիէվրը՝ Մուրատեան 750, Լիոն՝ Յարութիւնեան 400, Փարիզ՝ Մուրատեան 300, Սիրակիւս՝ Մաղաքեան 800, Լիոն՝ Նալպանտեան 400, Փարիզ՝ Կիւլիստան 1000, Անիէռ՝ Ամիրխանեան 200, Էքս լէ Պէն՝ Խ. 3000, Շավիլ՝ Արզուեան 750, Մօնթրէօյ՝ Նազիկեան 750, Ալֆորվիլ՝ Անդրանիկեան 1000, Ալժէ՝ Res. National 400, Փարիզ՝ Շ. Կարօ 200, Փարիզ՝ Պախթիարեան 250, Լիոն՝ Թ. Ա. 70, Քանն՝ Թիւլէկեան 1000, Սէնթ Ան՝ Սրապեան 900, Վիէն՝ ցանկը 3200, Նիս՝ Գավաֆեան 360, Վալանս՝ Կօշկակարեան 1000, Վիլորպան՝ Թօփալեան 750, Մոնֆէրան՝ Քէշիշեան 350, Կրընօպլը՝ Գլըճեան 400, Լիոն՝ Թ. Ա. 1150, Փարիզ՝ Երանեան 200 ֆր.: Լիոն՝ Իսկէնտէրեան 750, Լիոն՝ Թ. Ա. 2300, Վիէնէն՝ Թադէոսեան, Զօպոյեան, Դաւիթեան, Խօքսուզեան, Թէրզեան, Զատիկեան, Սապունճեան, Ալիքսանեան, Նաճարեան 750ական ֆրանք, Մաթոսեան 400, Պիծեան 400, Կարապետեան 200, Բէհլիվանեան 200 ֆր.:

(Շար.)

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année N°4431-Նոր շրջան թիւ 60

Mardi 19 Juin 1945 Երեքշաբթի 19 Յունիս

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՒՐԻՇ ԿԱՐԵՒՈՐ ԿԷՏԵՐ

Բոլոր աշխատաւորները միացնելով միակ Բանուորական Կուսակցութեան մը վերածելու նախագծին մէջ, որու մասին խօսեցանք անցեալ շաբթու, Ֆրանսական Կոմկուսի Կեդր. Կոմիտէն հետեւեալ յայտարարութիւնը կ'ընէ (յօդ. 4).

— «Ֆրանսական Բանուորական Կուսակցութիւնը միանգամայն ազգային է եւ միջազգայնական: Ազգային է այն իմաստով որ կը պաշտպանէ, բոլոր հանգամանքներուն մէջ, ֆրանսական ճշմարիտ շահերը, եւ երբեք միտքէն չանցըներ մեքենաբար Ֆրանսա փոխադրել այս կամ այն երկրին այս կամ այն փորձառութիւնը եւ կ'ուզէ ընկերվարութեան յաղթանակը ապահովել համաձայն մեր երկրի կացութեան եւ ազգային հանճարի յատուկ պայմաններուն: Միջազգայնական է այն իմաստով թէ կ'ուզէ որ միւս երկիրներու բանուորական կուսակցութիւնները օգտուին Ֆրանսայի բանուոր դասակարգի պայքարին փորձառութենէն, միեւնոյն ատեն կ'ուզէ նոյնանալ միջազգային բանուորական շարժումի փորձառութեամբ: Հետեւաբար, Ֆրանսական Բանուորական Կուսակցութիւնը եղբայրական յարաբերութիւններ կը հաստատէ ուրիշ երկիրներու այն կուսակցութեանց հետ որոնք յարեւնման նպատակներ կը հետապնդեն:

Նոյնքան կարեւոր յայտարարութիւն մը, յաջորդ յօդուածին մէջ.

— «Ֆրանսական Բանուորական Կուսակցութիւնը ազատօրէն կ'որոշէ իր քաղաքականութիւնը եւ չընդունիր որեւէ արտաքին ճնշում, ինչ որ ալ ըլլայ: Ան կը պահէ իր բացարձակ անկախութիւնը հանդէպ ֆրանսական կառավարութեան եւ ուրիշ բոլոր կառավարութեանց»:

Այս երկու նշանակալից յայտարարութիւնները, եթէ գործադրուին այնպէս ինչպէս գրի առնուած են, անշուշտ պիտի փարատեն շատ մը նախապաշարումներ եւ թիւրիմացութիւններ, որոնք արիւն պղտորեցին տարիներով, այս երկրին մէջ եւ ուրիշ ամէն տեղ: Մինչեւ անգամ Հայկական «փոքր ածու»ին մէջ:

Կը թուի թէ Մարսէլ Քաշէն ալ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ այս երկու հիմնական կէտերուն, սիրաշահելու համար ընկերվարականները:

«Իւմանիթէ»ի տնօրէնը եւ Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան վեթերան առաջնորդը, որ գլխաւոր անջատողականն էր 1920ի պառակտումէն վերջ, Ֆրոսարի հետ, ամէն օր կ'արծարծէ միացման հարցը, եւ լեզու կը թափէ, մասնաւորապէս խօսքն ուղղելով ընկերվարականներուն:

Այսպէս, Յունիս 14ի խմբագրականով, կը յայտարարէր բարձրագոչ,— կարդալէ վերջ նախագիծը.

— «Անոր մէջ չեմ գտներ բառ մը որուն չկրնայ համամիտ ըլլալ ընկերվարական ընկեր մը: Նախագծին բնագիրը ճշգրիտ է եւ չափաւոր... Ե. կէտը կանխաւ կը պատասխանէ քննադատութեան մը որ երբեմն կը լսուի մեր ընկերվարական ընկերներուն կողմէ»:

Ուրեմն առաջադրուած կուսակցութիւնը «ազատօրէն» պիտի վարէ իր քաղաքականութիւնը, ներքին թէ արտաքին կեանքի մէջ: Ան պիտի պայքարի Ֆրանսան փրկելու «անհայրենիք» թրըսթներու տիրապետութենէն, ազգին վերադարձնելու համար արտադրութեան մեծ միջոցները, խափանելու համար Ե. գունդի դաւերը եւն.:

.. «Ազգային ծրագիր մը չէ՞ այս... Ի՞նչպէս ուրանալ թէ այսպիսի առաջարկներով, մեր կուսակցութիւնը ազգին ընդհանուր շահը կը դնէ իր հոգերուն եւ գործունէութեան առաջին շարքին վրայ: Ան ամէն բանէ առաջ կը ներկայանայ ազգային, ֆրանսական»:

Ընկերվարական Կուսակցութիւնը շարք մը վերապահումներ ունենալով հանդերձ, սկսած է զբաղիլ այս հիմնական հարցով: Նախագիծը կը քննուի արդէն, համաձայն կարճ յայտարարութեան մը, եւ պիտի ներկայացուի յառաջիկայ համագումարին, որ տեղի պիտի ունենայ Օգոստ.ին:

Մինչեւ այն ատեն, Կոմկուսը քննած եւ վաւերացուցած պիտի ըլլայ միացման նախագիծը, իր համագումարին մէջ, որ կը բացուի Յունիս 26ին:

Առ այժմ, պարզ գործակցութիւն մըն է որ տեղի կ'ունենայ երկու մեծ հոսանքներուն միջեւ:

Բայց առաջին խմորումը չէ այս: Կան այլապէս շահեկան շարժումներ, որոնց մասին պիտի խօսինք առանձին: Շ.

ՃԱՓՈՆԻ ԿԱՅՍՐԸ

Հիմա որ Եւրոպայի պատերազմը վերջացած է այլեւս, դաշնակից պետութիւնները, մասնաւորաբար Ամերիկա եւ Անգլիա, իրենց զինուորական հսկայ մեքենան կը փոխադրեն դէպի Ճափոն:

Այս առթիւ հետաքրքրական է գիտնալ թէ ի՛նչ դեր կը վայելէ Ճափոնի Միքատօն իր ժողովուրդին մէջ:

Ստորեւ քաղուածք մը ամերիկեան բանակի տեղեկատու թերթէն.

Ճափոնի արդի կայսեր անունն է Հիրօհիթօ. բայց Ճափոնցիին համար իր կայսրը ո՛չ հասարակ մահկանացու մըն է, ոչ ալ իր անունովը կը կոչուի: Հիրօհիթօ ժառանգական ընտանեկան շառաւիղն է Ժիմմու Թէնօին, որ Քրիստոսէ 660 տարի առաջ Ճափոնի կայսրութիւնը հիմնեց ու եղաւ անոր առաջին կայսրը: Ըստ ժողովրդական առասպելին, Ժիմմու Արեւ Աստուածուհիին թոռանը թոռն էր: Եւ քանի որ իրենց առաջին տէրը աստուած մըն էր, բնականօրէն բոլոր Ճափոն կայսրերը մէկ մէկ աստուած պէտք է ըլլան: Հիրօհիթօ իր դերրնական ծագումին իբրեւ ապացոյց ունի Ճափոն դիցաբանութեան մէջ նշանաւոր Սրբազան Հայելին, Սրբազան դոհարեղէններն ու Սրբազան Սուրը: Հայելին պահուած է Իսիի կրօնական մեծ կեդրոնին մէջ. սուրը՝ Աթսութայի Սրբավայրին, իսկ դոհարեղէնները Հիրօհիթօ կը պահէ իր պալատին մէջ:

Ամէն տարի գլխաւոր ինը տօնակատարութիւններ եւ շատ մը փոքր տօներ կը կատարուին, կայսեր աստուածութեան գաղափարը վառ պահելու համար ժողովուրդին մէջ: Անոր անունը բերան առնելն ու բարձրաձայն արտասանելը մեղք է. եւ շատ նուիրական՝ տպագրուելու համար. ուստի Ճափոնցիները իրենց Թագաւորին կուտան հետեւեալ տիտղոսները.— Մարմնացեալ Աստուած, Բացայայտ Արարիչ, Ի վերուստ Փառաւորեալ Նախասկիզբ Էակ, կամ շատ յաճախ Ամենապատիւ Երկնքի Որդի: Նոյնիսկ կայսեր մահուընէ վերջը, անոր անունը չի յիշուիր, այլ անոր գահակալութեան տիտղոսը կը գործածեն: Ներկայ կայսեր գահակալութեան տիտղոսն է Շօվա, որ կը նշանակէ Ճառագայթարձակ խաղաղութիւն:

Եօքօհամացի հայր մը, որ անգիտակցաբար իր մանչ զաւկին անունը Հիրօհիթօ դրած էր, երբ իմացաւ իր գործած սրբապղծութիւնը, սպաննեց զաւակն ու անձնասպան եղաւ:

Ոչ ոք արտօնուած է բարձրէն նայելու Թագաւորին վրայ: Այդ պատճառով կայսերական պալատին շրջակաները բարձր շէնքեր չեն գտնուիր: Կայսրը փողոցներէն անցած ատենը փողոցի մակարդակէն վեր եղած բոլոր պատուհանները պէտք է լուսափակուին: Այս պարագան Ոստիկանութիւնը նախապէս մասնաւոր կերպով կը քննէ եւ կը ստուգէ: Անգամ մը կայս. թափորը յանկարծ ճամբէն ետ դարձաւ, երբ պահակախումբը տեսաւ որ պատուհանի մը լուսարգելումը անկատար էր եղած: Ասոր վրայ Ոստիկանապետը ինքզինքը հարա - քիրի *ենթարկեց (փորը ճեղքել դանակով):*

Հիրօհիթօ կը սիրէ ճերմակ ձի նստիլ. ուստի իրմէ զատ ոչ ոք արտօնուած է սպիտակ ձի հեծնելու: Մասնաւոր հրահանգներ կան բացատրող թէ ժողովուրդը ի՞նչպէս պիտի խոնարհի կայսեր նըկարին եւ անոր հրովարտակներուն առջեւ: Այդ հրովարտակները ամերիկեան օդանաւերու ռումբերու կրակէն փրկելը հերոսավայել գործ կը համարուի:

1912*ին, երբ այժմու կայսեր մեծ հայրը մահամերձ էր, հազարաւոր քաղաքացիներ ամէն գիշեր անոր պալատին շուրջ համախմբուելով իր առողջութեան համար կ'աղօթէին: Եւ Աստուածը որուն կ'աղօթէին անոնք՝ ուրիշ մէկը չէր, բայց եթէ այդ հիւանդ, ծերունի եւ մահամերձ մարդը:*

Ճափոնցիներուն համար իրենց կայսրը Թոքիոյի մէջ ապրող աստուածէն աւելի բան մըն է. — Գոյութեան եւ Մահուան պատճառն իսկ է ան: Ճափոն արդի դիւանագէտ մը կ'ըսէ.— «Կայսրը գերագոյն էակն է... ամէն ինչ անկէց կը բխի, ... եւ Ճափոնի մէջ ամէն բան անկէց կախում ունի: Ան կայսրութեան միակ տէրն է. օրէնքի, արդարութեան, առանձնաշնորհի եւ պատուի հեղինակը: Գերագոյն պետը բոլոր պետական եւ կրօնական խնդիրներուն: Ան հիմն է ճափոն բարոյականին»:

Որ եւ է Ճափոնցի որ չի հնազանդիր կայսերական հրամաններուն, կը նկատուի դաւաճան իր կայսեր, իր կրօնքին ու իր ընտանիքին եւ իբրեւ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Անգլիոյ պատասխանը սուրիական հարցի մասին

Փարիզի անգլ. դեսպանը արտաքին նախարարին յանձնեց ծանուցագիր մը, իբրեւ պատասխան զօր. տը Կոլի, որ կ'առաջարկէր հինգ պետութեանց ներկայացուցիչներով քննել Միջին Արեւելքի խնդիրը: Ռիւթէր կ'իմանայ թէ պատասխանը խմբագրուած է «շատ բարեկամական» տրամադրութեամբ, սակայն կը մերժէ Ֆրանսական առաջարկը, դիտել տալով թէ հարցին լուծումը ստիպողական է եւ եթէ հինգ պետութիւններու քննութեան յանձնուի, շատ պիտի ուշանայ: Ուստի նորէն կը պնդէ որ խնդիրը անմիջապէս քննուի Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներուն կողմէ, մասնակցութեամբ Սուրիոյ եւ Լիբանանի:

Ինչպէս գրած էինք կիրակի օր, Ֆրանսա կը նախընտրէ ամբողջ խնդիրը յանձնել Միացեալ Ազգերու ժողովին: Փարիզի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ կը յուսան թէ ի վերջոյ կարելի պիտի ըլլայ ելք մը գտնել, քանի որ խնդիրը ստիպողական լուծում կը պահանջէ:

**** Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ արիւնալի դէպքեր պատահեցան Հալէպի մէջ, ուր կին մը սպաննուեցաւ, երեք Ֆրանսացի քաղաքացիներ եւ զինուոր մը վիրաւորուեցան: — Սուրիոյ եւ Լիբանանի երկաթուղիներու պաշտօնեաները ընդհ. գործադուլ հռչակեցին, առանց խանգարելու զինուորական եւ պարենաւորման փոխադրութիւնները:*

Յունիս 17-18ի տօնը

Փառաւոր հանդէսներ տեղի ունեցան կիրակի օր եւ երէկ, զօր. տը Կոլի պատմական մարտակոչին առթիւ (18 *Յունիս* 1940):

Կիրակի օր ժամը 4ին մեքենաշարժ զօրագունդեր Փարիզ մտան Վէնսէնի դուռնէն, իբրեւ այլաբանական ցոյց եւ գիշերը բանակեցան Պուլոնյի անտառին մէջ: Երկուշաբթի առտու ժամը 9ին զօր. տը Կոլ պատուանշաններ բաշխեց Քոնքորտի հրապարակին վրայ: Միեւնոյն ատեն անտառին մէջ բանակած զինուորները թափօր կազմած կը յառաջանային դէպի Քոնքորտի հրապարակը: Ժամը 9.30ին վերջացաւ շքանշաններու բաշխումը եւ սկսաւ զօրահանդէսը, որմէ վերջ բազմաթիւ օդանաւեր երկնքին մէջ գծեցին Լօռէնի մեծ խաչը, կապոյտ, ճերմակ եւ կարմիր, ինչպէս եւ մեծ V մը (Յաղթանակ), ուղղահայեաց: Զօրահանդէսին կը մասնակցէին զօրագունդ մը Դիմադրական Ճակատի ռազմիկներէն եւ կիներէն: Ամբողջ քաղաքը դրօշազարդուած էր: Արարողութեանց ներկայ էր նաեւ Մարոքի սուլթանը:

Մանր տագնապ մը Պելժիոյ մէջ

Պելժիոյ Թագաւորը, Լէօփոլտ Գ., որ Աւստրիա կը գտնուի, որոշեց Պրիւքսէլ վերադառնալ: Ասոր վրայ դահլիճը անմիջապէս հրաժարական տուաւ, հետեւեալ զեկոյցը հրատարակելով.

— *«Կառավարութիւնը չի կրնար պատասխանատուութիւն ստանձնել այն քաղաքական դէպքերուն համար որ անխուսափելի կերպով պիտի ծագին երկրին մէջ Թագաւորին վերադարձէն անմիջապէս վերջը: Հետեւաբար կառավարութիւնը իր հրաժարականը ներկայացուց խնամակալին: Կառավարութիւնը պիտի պնդէ որ Թագաւորը դահլիճ մը կազմէ Պելժիա վերադառնալէ առաջ»:*

Հրաժարեալ դահլիճը, որուն վարչապետն էր ընկերվարական Վան Աքէր, պաշտօնի ձեռնարկած էր անցեալ փետրուարին եւ կը պարունակէր վեց կաթոլիկ, հինգ ընկերվարական, չորս ազատական, երկու համայնավար եւ մէկ անկախ նախարարներ: Թագաւորին վերադարձը եւ դահլիճին հրաժարումը թէեւ ներքին խնդիրներ են, բայց խոր ազդեցութիւն գործեցին մօտաւորապէս Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ:

Թագաւորին վերադարձը պիտի ճեղքէ Պելժիոյ ազգային ճակատը որ արդէն դժուարութեամբ կը պատժուի:

Զինուորներուն եւ նաւազներուն ուղղուած կայս. հրովարտակը կ'ըսէ.— «Պարտականութիւնը լեռնէ մը աւելի ծանր է. մինչ մահը փետուրէ մը աւելի թեթեւ...»: Ասով կը բացատրուի թէ ի՛նչու Ճափոն զինուորը կատաղօրէն կը կռուի մինչեւ մահ: Եթէ ան թշնամիին կողմէ գերի բռնուի, այլեւս յաւիտեան իր ընտանիքին մօտ չի կրնար վերադառնալ: Տեսականօրէն եթէ Թագաւորը հրամայէ դադրեցնել պատերազմը, Ճափոնցի զինուորն ու քաղաքացին անմիջապէս պիտի հպատակին անոր:

Մինչեւ վերջին մարդը պիտի կռուի՞ Ճափոն: Այո՛, որքան ատեն որ Կայսրը կը հրամայէ: Միայն ան է որ անձնատուր ըլլալու հրամանը կրնայ արձակել:— Ա. Հ.

ՀԱՅ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Զ. Վարպետեան (ներկայացուցիչ Ֆրանս. Ճակատի Նախկին Կամաւորներու Միութեան). — Մեր Միութիւնը իր 30 տարուան գոյութեան ընթացքին որեւէ կազմակերպութենէ հրահանգ չէ ստացած: Օգնած ենք խորհրդահայ դերիներուն ինչպէս նաեւ 39—40ի զինուորներուն: Անկողմնակալ ենք եւ անչահախնդիր: Երիտասարդ զինուորներու թիւը կը չափազանցէր. երեք հազարը դժուար թէ անցնիք: Իսկ վարչութեան մէջ մեծամասնութիւն կ'ուզենք կազմել, քանի որ մենք փորձառութիւն ունինք, հինգ տարի վերջ կազմակերպութիւնը ձեզի: Մենք մեռելներ ունինք եւ անոնց յիշատակը յարգելու համար չենք ուզեր որ մեր աւանդութիւնները, մեր Միութեան գոյնը ձեւափոխուի:

Հր. Բալուեան. — Մարսէյլ իր շրջակայքով հինգ հազարէն աւելի զինուոր է տուած. մօտակայ պզտիկ գիւղի մը մէջ մեր զինուորներուն թիւը 160ի կը հասնի: Եթէ 13 հազարը չափազանցուած թիւ մըն է, առնենք մօտակայ միջինը եւ ըսենք ութ հազար: Փորձառութիւնը իր մը չէ որ մեզի փոխանցէք, ատիկա կեանքի մէջ չփուելէն, ծանօթութիւններ, կապեր ստեղծելէն յառաջ կուգայ եւ դժուար չէ ձեռք բերել: Ամէն ժողովուրդ կ'երիտասարդանայ, նոր ուժեր, նոր պաշտօնէութիւն հրապարակ կուգան: Եթէ իրենց պիտի միանանք՝ պարզապէս հայկական կեանքի մէջ նոր Միութիւն մը ստեղծած չըլլալու համար է, բայց 5—4ի որոշումը պէտք է վերցնեն: Այս պայմանով կարելի է միանալ, այլապէս Կեդր. Վարչութիւնս կը նախընտրէ զուտ 39—40 ռազմիկներէ բաղկացած Միութիւն մը կազմել, իր անջատ ծրագիր - կանոնագիրով եւ միանալով U. N. C.ին:

Քարտուղարութեան այս երկար զեկոյցէն վերջ սկսան ընդհ. վիճաբանութիւնները եւ խօսք առին մօտաւորապէս քսան հայ զինուորներ: Կ'ամփոփեմ կարեւորները:

Ալ. Կոստանդինեան. — Երկու հիմնական սկզբունքներու վրայ հիմնուած պէտք է ըլլայ մեր Միութիւնը, նախ ազգային եւ յետոյ զինուորներու շահերը պաշտպանելու ծառայող առաջադրութիւններով: Ասոր համար լաւագոյնն է միանալ կամաւորներու Միութեան, յառաջ բերելու համար կուռ կազմակերպութիւն մը:

Մասիսեան. — Փորձառութիւնը մեր մօտ է. մենք դուրս ելած ենք սթալակ կոչուած համալսարաններէն: Վիրաւորական է 5—4ի դրութիւնը: Ազատ քուէներով պէտք է խառն վարչութիւն կազմել, առանց կանոնագրային սեղմումներու:

Ամատունի. — Կ'առաջարկեմ երկուստեք զիջումներ կատարելով կազմել մէկ Միութիւն, վերջ տալով հակամարտութեանց:

Սարաֆեան (Կամաւորներու Միութենէն). — Ընդառաջ երթալով ձեր բաղձանքին, Յունիս 24ին կը կատարենք խառն ընդհ. ժողով մը եւ հոն 5—4ի յօդուածը փոփոխութեան ենթարկելով, քուէներու մեծամասնութեամբ կ'ընտրենք նոր վարչութիւն մը, լայն տեղ տալով երիտասարդութեան (բուռն ծափեր):

Մ. Ասատուրեան. — Ահա բանաձեւս. Ա) Ֆրանսական որ եւ է բանակի մէջ ծառայող հայ անհատ կազմակերպել մէկ Միութեան մէջ, ըլլան անոնք 14—18ի, 39—40ի թէ F. F. I., F. T. P. — Բ.) Այս Միութիւնը ըլլայ հայկական եւ եթէ անհրաժեշտ է, այն ատեն միայն կապուիլ օտար կազմակերպութեան մը հետ: Գ.) Մեծամասնութեան կամ փոքրամասնութեան խնդիրը՝ չյարուցանել, սակայն, պատւոյ տեղը տալ երէց ընկերներուն: Դ.) Սոյն Ռազմիկներու Միութիւնը առաւելապէս զբաղի իր անդամներու նիւթական եւ բարոյական շահերու պաշտպանութեան գործով: Ե.) Այս առթիւ կազմել առժամեայ խառն մարմին մը, որպէսզի նախապատրաստական աշխատանքները կատարէ, պատրաստելու համար նոր ծրագիր - կանոնագիր մը, հիմք առնելով նախկին Մարտիկներու ծրագիր - կանոնագիրը: Յետոյ ընդհ. ժողովէն վաւերացնել պատրաստուած ծրագիր - կանոնագիրը եւ ընտրել կեդր. վարչութիւնը:

Այս բանաձեւը ընդունուեցաւ ստուար մեծամասնութեամբ:

Ուրեմն, եթէ Յունիս 24ի ընդհ. ժողովին մէջ փոխուի 5—4ի յօդուածը եւ վարչութեան մէջ մտնեն գոնէ հինգ երիտասարդներ, միացումը յառաջ պիտի գայ, այլապէս երիտասարդները պիտի կազմեն անջատ Ռազմիկներու Միութիւն մը:

ՆՈՒՐՀԱՆ

...թեամբ կը պահուէր: Երկրին մէջ ամենամեծ կուսակցութիւնը կը կազմեն ընկերվարականները որոնք վճռապէս հակառակ են Թագաւորի վերադարձին: Ծայրագոյն ձախակողմեան անդամները շատ աւելի թշնամական դիրք բռնած են, իսկ ազատականները եւ կաթոլիկները թէեւ բաժնուած են աւելի կամ պակաս, բայց հաւանական չէ որ լուրջ ընդդիմութիւն ցուցնեն: Եթէ Թագաւորը վերադառնայ եւ փորձէ խառն դահլիճ մը կազմել իր կուսակիցներէն, պիտի դիմէ աջակողմեան հոսանքներուն, որոնք իրենց դէմ պիտի հանեն ոչ միայն ձախերը, այլ եւ Դիմադրական Ճակատին զանազան հատուածները: Այս պարագան կրնայ շատ ծանր. հետեւանքներ ունենալ, որովհետեւ Պելժիա ստիպողաբար պէտք ունի բանեցնելու ածխահանքները, իսկ ամէնէն աւելի այդ հանքերուն մէջ է որ վճռական դիմադրութիւն կը ցուցնեն Թագաւորին:

Լէօփոլտ Թագաւորը աչքէ ինկաւ, երբ անձնատուր եղաւ 1940 Մայիսին, տեսնելով որ բանակը պիտի կոտորուի: Գերմանացիները քանի մը տարի հսկողութեան տակ պահեցին զինքը, յետոյ աքսորեցին եւ ամերիկեան բանակն էր որ ազատեց: Պելժիոյ ազատագրումէն վերջ իր եղբայրը խնամակալ ընտրուեցաւ, մինչեւ իր վերադարձը, բայց ընկերվարական կուսակցութիւնը անցեալ ամիս պահանջեց որ հրաժարի:

Արիւնալի կռիւ Սպանիացիներու հետ

Սպանիական կառավարութիւնը բողոքագիր մը ուղղեց Ֆրանսական կառավարութեան, ցաւալի միջադէպի մը առթիւ որ տեղի ունեցաւ ուրբաթ օր, Շամպէռիի մէջ: Տեղական թերթերը զանազան ձեւերով կը պատմեն դէպքը: 420 Սպանիացիներ իրենց երկիրը կը վերադառնային Զուիցերիոյ ճամբով: Կառախումբը Շամպէռի հասած ատեն, Ֆրանսայի Դիմադրական Ճակատէն 7—800 հոգի կը սպասէին կայարանը: Քանի մը հոգի քարեր նետեցին պատուհաններուն եւ կռիւ մը սկսաւ, տեւելով մէկ ժամ: «Քոմպա» կը գրէ թէ յարձակողները կը կարծէին թէ կառախումբին մէջ կը գտնուին Վիշիի պահակներ (միլիսիէն), որոնք ժամանակին կռուած են ապստամբներուն դէմ: Իսկ «Իւմանիթէ» կ'ըսէ թէ Սպանիացիները մեծ քանակութեամբ պահածոյ ուտելիք ունէին որ բաժնուեցաւ դերիներուն եւ աքսորականներուն: Կառախումբը քանի մը ժամ վերջ վերադարձաւ Զուիցերիա:

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, կառախումբին մէջ սպանիացի կամաւորներ չկային (Կապոյտ զօրաբաժին), այլ Գերմանիա տարուած Սպանիացիներ, դեսպանական եւ հիւպատոսական պաշտօնեաներ էին որ կը վերադառնային: Միւս կողմէ, թերթերը կը գրեն թէ համաձայնութիւն գոյացած էր երկու կառավարութեանց միջեւ, այս փոխադրութեան համար, ուտելիք ղրկուած էր Սպանիայէն, եւ 30 ոստիկան - զինուորներ պիտի պաշտպանէին կառախումբը: Զոհերուն թիւը կը հաշուեն 14 մեռեալ, 30 անհետացած, 50 — 60 ծանր վիրաւոր եւ բազմաթիւ թեթեւ վիրաւորներ: (Թերթ մը հազար կը հաշուէ Սպանիացիներուն թիւը): Կ'ըսուի թէ յարձակողները առեւանգած են 80 հոգի: Յարձակումը կատարուած էր քարերով եւ երկաթի կտորներով: Պատուհանները ջախջախուեցան, ճամբորդները վար առնուեցան եւ խոշտանգուեցան, գոյքերը աւարի տրուեցան, ինչպէս կը նկարագրեն թերթերը: Պաշտօնական զեկոյց մը չափազանցուած կը նկատէ լուրերը: Մէկ ժամ վերջը կարելի եղաւ կառախումբը ճամբայ հանել, բայց հայրենասէրները քիչ անդին պայթեցուցած էին գիծը եւ կառախումբը հարկադրուեցաւ Զուիցերիա վերադառնալ եւ Ժընեւ հասնելով, ծանր վիրաւորները հիւանդանոց փոխադրուեցան:

*** Թերթ մը կը գրէ թէ սպանիական «Կապոյտ զօրաբաժին»ը (Ազուլա), որ կազմուեցաւ արեւելեան ճակատին վրայ կռուելու համար, լուծուած էր մէկ տարի առաջ, բայց կը կարծուի թէ շատերը կը շարունակէին կռուիլ իբրեւ կամաւորներ:

*** Ռիւթէր կ'իմանայ թէ սպանիական կառավարութիւնը նոր զօրք ղրկած է Պիրէնեան սահմանագլուխը, իբրեւ զգուշական միջոց, որպէսզի Ֆրանսա ապաստանած սպանիացի յեղափոխականները չկարենան ներս մտնել: — Պարսելոնայի մէջ հականգլիական եւ հակամերիկեան ցոյցեր կատարուեցան առաջնորդութեամբ գերման աղջըկան մը:

Ո՞վ սարքեց 1940ի զինադադարը

Մարէշալ Փէթէն չորրորդ անգամ հարցաքննուելով — դատավարութենէն առաջ — յայտարարեց թէ ինք անձնապէս պատասխանատու չի կրնար համարուիլ 1940 Յունիսի զինադադարին համար, որովհետեւ պարզապէս կառավարութեան հրահանգով շարժեցաւ: «Հաշտութեան պահանջը այնքան զօրաւոր էր որ, չեմ յիշեր թէ ո՛վ աւելի բարձր կը պոռար, երեսփ. ժողո՞վը թէ ծերակոյտը»: Երբ հարցաքննիչները ցոյց տուին իր մէկ նամակը, 1940 Յունիս 16 թուակիր, որով անջատ զինադադար կը խնդրէր, ամբաստանեալը ըսաւ թէ նամակը ուրիշները խմբագրած էին եւ իրեն ներկայացուցին պարզապէս ստորագրելու համար: Սակայն խոստովանեցաւ թէ նամակը, որ մեքենագրուած էր եւ իր գոյքերուն մէջ գտնուած,

«գրեթէ իր մտածումները կ'արտայայտէր»: Այդ նամակով մարէշալ Փէթէն, որ այն ատեն փոխվարչապետ էր, կը սպառնար հրաժարիլ, եթէ թշնամութիւնները անմիջապէս չդադրէին: Այդ օրն էր որ Փօլ Ռէյնօ հրաժարեցաւ, Փէթէն վարչապետ եւ պետութեան գլուխը հռչակուեցաւ իրիկուան դէմ եւ զինադադար խնդրեց կէս գիշերին: Հարցաքննութեան ատեն, որ տեղի կ'ունենար բանտի խցիկին մէջ, ամբաստանեալը պնդեց թէ զինադադարէն մէկ ամիս վերջ իրեն տրուած դիկտատորական իրաւասութիւնները եւ հանրապետութեան «Ֆրանսական պետութեան» վերածումը ուրիշներուն կողմէ սարքուած և իրեն պարտադրուած էին: Իր պատմութեան համաձայն, Լավալն էր որ, 1940 Յուլիսին համոզեց Ֆրանսայի ազգ. ժողովը լիազօրութիւններ քուէարկել եւ հանրապետութիւնը Պետութեան վերածել: Մարէշալը խոստովանեցաւ թէ այս լիազօրութիւնները քուէարկած ատեն, ժողովը պայման դրած էր որ սահմանադրութիւն մը մշակէ: Արդարեւ ինք պատրաստած էր այդ սահմանադրութիւնը, բայց չուզեց յայտարարել, նկատի առնելով թշնամի գրաւումը:

Կը կարծուի թէ մարէշալին դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 28 — Յուլիս 5: Բայց փաստաբանը նոր յետաձգում մը խնդրած է, որովհետեւ շատ մը սնտուկներ բացուած չեն տակաւին եւ նոր փաստաթուղթերու քննութիւնը ժամանակի կը կարօտի:

*** Սպանիոյ արտաքին նախարարը հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ Լավալի համար.— «Լավալ կը նմանի մարդու մը որ ծառ մը կը փնտռէ, ինքզինքը կախելու համար»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ Անթոն Թուման, Նէօյէնկամի արգելարանին վարիչը, որ ամբաստանուած է թէ 27.000 գերիներ ջարդել տուած է գնդացիրներով: Ձերբակալողն է անգլիացի հարիւրապետ մը, որ հաւանաբար պիտի ստանայ Ամերիկացիներուն խոստացած պարգեւը, 100.000 տ.:

ԹՂԹԱԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ վերջացած ըլլալով, կը կարծուի թէ կառավարութիւնը 250.000—300.000 միլիոն ֆրանք շահած է: Ծըրջաբերութեան հանուած հին թղթադրամներու գումարը կը հաշուեն 549.000 միլիոն:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ ուտելիքի նեղութիւնը եղերական հանգամանք առած է Եպիրոսի մէջ (հիւս. Յունաստան), իսկ Աթէնքի եւ ուրիշ մեծ քաղաքներու մէջ կացութիւնը կը բարուքի:— Սելանիկի 46.000 աքսորական Հրեաներէն վերադարձած են միայն 45 հոգի. ուրիշ 1100 հոգի ալ փախած ըլլալով, հազիւ 1200 Հրեաներ ողջ մնացած կ'ըլլան Սելանիկի մէջ:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ Անթէ Փավէլիչ, Խրուաթիոյ վարչապետը, որ ծանօթ է նաեւ իբրեւ կազմակերպիչը Նուկոլաւիոյ Աղեքսանդր Թագաւորին սպանութեան, Մարսէյլի մէջ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ համայնավար կուսակցութիւնը Յունիս 15ին հրատարակեց իր թերթին առաջին թիւը, եւ յայտարարութիւն մը որով կը պահանջէ ժողովրդավար կառավարութիւն մը հաստատել, կռթնած համայնավար, ընկերվարական եւ ուրիշ հակաֆաշական հոսանքներու վրայ:

ԿԱՆԽԱՐԳԵԼ ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ջնջումը հաստատող հրամանագիրը հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին մէջ, Յունիս 16ին:

ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ ԳԵՐԻՆԵՐ

ԿՐԸՆՈՊԼ. — Ողջ առողջ վերադարձան բանի աշխատանքէ. — Զպուքճեան Մելքոն, Յովհաննէս Ֆէրահեան, Աւագեան Ռուբէն, Խաչեան Նշան, Արապեան Յովհաննէս, Աւանեան Յակոբ, Խմիլեան Նշան, Թէրզիեան Ռոպէր, Սպէնչեան Շարլը, Աւագեան Վարուժան, Աւագեան Խորէն, Մանուկեան Հայկ, Երկանեան Հրանդ, Օր. Գազանճեան Խաթուն:

Քաղաքական տարագիրներէն՝ Փափազեան Յակոբ, Փափազեան Օննիկ, Քէհեաեան Սմբատ:

ՎԱՂԱՄԵՌԻԿ Տիկին Ֆլորիցա Եղիազարեանի (Վիլֆրանշ) մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Լիոնէն Տիկիններ՝ Արշալոյս Ալթունեան եւ Ոսկի Կիւլէզեան 200ական ֆրանք կը նուիրեն Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչին:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Dameme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Mercredi 20 Juin 1945 Չորեքշաբթի 20 Յունիս

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4432-Նոր շրջան թիւ 61 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԻԶ ՄԸ ԹՈՒԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Աւելի քան քսան տարի Եւրոպա բնակելէ վերջն ալ, տակաւին չսորվեցանք թիւերու լեզուն:

Կարդացէք, լսեցէք որ եւ է ճառ կամ յօդուած, մինչեւ անգամ խմբագրական կամ ուսումնասիրութիւն,— բառեր ու բառեր իրար հիւսուած, աւելի կամ նուազ ճարտարութեամբ: Իսկ երբ կարգը թուանշաններուն կուգայ, կատարեալ մայթաքում, իբրեւ ընդհանուր երեւոյթ:

Վարպետ հաշուագէտներ ենք, անհատական, առեւտրական կեանքի մէջ: Գիտենք մանր մանր հաշուել մեթրը, սանթիմը, կոտորակը եւ մնացեալը: Բայց կ'անճրկինք, համբակ աշկերտներ կը դառնանք, ամէն անգամ որ «ազգային» համրանքի խնդիր կը ծագի:

Ոչ միայն գաղափար չունինք թուանշաններու լեզուի մասին, այլեւ կը կարծենք թէ ո՛րքան ուռեցնենք, բազմապատկենք, այնքան տպաւորութիւն կը գործէ:

Այսպէս է որ, երբ մէկը թիւ մը մէջտեղ նետէ, «բերնէ բերան կը դառնայ դերան»: Ոչ միայն պրպտումէ կը խուսափինք, այլեւ մտքի, տրամաբանութեան թեթեւ ճիգ մը չենք փորձեր, զանազանելու համար վաւերականն ու կասկածելին, սուտն ու իրաւը:

Անշուշտ ամէն մարդու տրուած չէ թուագէտ ըլլալ: Վիճակագրութիւնն ալ գիտութիւն մըն է որ աշխատանք եւ յոգնութիւն կը պահանջէ:

Բայց կան պարագաներ ուր քիչ մը ուշադրութիւն բաւական է, մօտաւոր եզրակացութեան մը յանգելու համար:

Օրինակ, երբ կը խօսինք 1915ի Արհաւիրքի զոհերու մասին, մօտաւորապէս ճիշդ է ըսել աւելի քան մէկ միլիոն կամ 1.200.000: Բայց երբ կ'ըսենք ու կը գրենք միլիոնաւոր, կը դառնայ ծիծաղելի, քանի որ մեր ժողովուրդին թիւը կը տարուբերի 2—3 միլիոնի միջեւ:

Նոյնպէս, երբ մեր զինուորներուն թիւը պիտի հաշուենք, ներկայ պատերազմին մէջ, պարզապէս վրիպում է տասը հազար հաշուել Ֆրանսական բանակին մէջ, 60.000 ամերիկեանին մէջ եւն.:

Զինուորագրութեան մէջ տարրական գիտելիք մը կայ: Ընդհանրապէս 10 առ հարիւր կը հաշուեն ժողովուրդի մը զինուորցուներուն թիւը, մինչեւ սովորական զօրադաս: Կը պատահի որ պետութիւն մը կը զինուորագրէ 16—60 տարեկանները: Սակայն բացառիկ պարագայ մըն է այս, եւ այդպիսի զօրաշարժ տեղի չունեցաւ ոչ Ֆրանսայի, ոչ ալ Մ. Նահանգներուն մէջ:

Ուրեմն, 70—75.000 հաշուելով Ֆրանսահայ գաղութը, պէտք էր ունենայինք 6—7500 զինուոր: Խնդիրը այն է որ այդքանն ալ չունեցանք: Որքան գիտենք, զէնքի տակ առնուեցան մինչեւ 32—33 տարեկանները, եւ շարք մը դասեր ալ յետաձգուեցան:

Նոյն հաշիւը կարելի էր ընել Մ. Նահանգներու մասին: Մեր գաղութը հաշուելով 130.000, պիտի ունենայինք 13—15.000 զինուոր: Եւ ամերիկահայ զինուորները իրենք ալ կը հաշուեն մօտաւորապէս 15—20.000:

Եթէ երբեմն ճարպիկութիւն կը համարուի չափազանցել, ազդելու համար օտարներու վրայ, այդ մարզանքը վնասակար է մեր ներքին գործունէութեան տեսակէտով:

Այդպիսի փորձերով մեր ոտքը գետնէն կը կտրի, եւ երեւակայութիւնը բոցավառելով, ոչ թէ լոյս մըն է որ կը ծագի, այլ մշուշ:

Վերջերս շնորհաւորելի աշխատանք մը կը հաղորդէր Վալանսի մեր թղթակիցը: Գաղութին հոգեւոր հովիւը փողոցէ փողոց, տունէ տուն պտտելով, յաջողեր է ճշգրիտ մարդահամար մը կազմել, ամէն մանրամասնութեամբ:

Դժուա՞ր է նոյն ծառայութիւնը սպասել միւս հոգեւոր հովիւներէն: Հինգ - վեց քահանաներ հոս ունինք, 8—10 հոգի ալ՝ Մարսէյլ, առանց հաշուելու շրջանները: Ի՞նչ կը բանին անոնք, կրօնական արարողութիւններէն դուրս: Նշանտուք, հարսնիք, կնունք, մեռել,— այս շահաբեր գործերը կը սպառե՞ն օրուան բոլոր ժամերը:

Անշուշտ միայն քահանաներու գործը չէ այս եւ կը պահանջէ կազմակերպուած աշխատանք:

Մենք պարզապէս ազդանշան մըն է որ կու տանք, արծարծելու համար ուրիշ խնդիրներ, որոնք սերտ կապ ունին հիմնական հարցին հետ:

Շ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

I.- ԸՆԴՀ. ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Անհաւոր սպանդը քեզ ալ ջարդուփշուր ըրեր է, սիրելի «Յառաջ»: Մկրատեր են «կենսական տարածութիւնդ» ու հիմա կծկուեր ես նեղլիկ սահմաններու մէջ, համաձայն օրուան անողոք պահանջներուն: Կը նմանիս գիւղական վարժարանի մը աշակերտներու «պաշտօնաթերթ»ին: Ո՞վ կը հաւատայ որ դուն լոյս կը տեսնես ամէն օր, փարթամ ու լուսացնցուղ մայրաքաղաքի մը մէջ: Անգլիացի բարեկամս, որուն հպարտութեամբ ցոյց տուի առաջին տասնեակ մը թիւերդ, զարմացաւ, երբ իրեն բացատրեցի թէ դուն թռուցիկ չէիր, այլ ազգային օրաթերթ:

Բայց հո՛գդ: Ո՞ր հայերէն թերթը կրցեր է երբեք պարծենալ կամ մրցիլ օտարներուն հետ՝ իր էջերուն համրանքով: Քու պարարտութիւնդ չէ որ պիտի հրապուրէր ընթերցողներուդ բազմութիւնը: Այսօրուան մանրանկար տարածութիւնդ անգամ սփոփանք մըն է արտասահմանի հայրենաբաղձ այն զանգուածին համար որուն, քու էջերդ, հաւատք ու խանդավառութիւն ներշնչեցին ամբողջ տասնըհինգ տարի: Մենք չունինք մեծերուն ու մեծահարուստներուն նիւթական միջոցները՝ ճոխ ու փարթամ հրատարակութիւններ հրամցնելու համար մեր համեստ ժողովուրդին, ո՛չ ալ սիրտ ու տրամադրութիւն սալոնական նիւթերով խճողելու մեր թերթերուն սակաւաթիւ սիւնակները: Անցեալները ձեռքս անցաւ Նիւ Եորք Թայմզի կիրակնօրեայ համարներէն մէկը — 242 էջ... «Պահք» օրերը՝ 60 էջ՝ բազմառատ ու բազմաբովանդակ նիւթերով: Լոնտոնի Թայմզը անգամ, որ չորս տարիէ ի վեր զեղչուեր է 30 էջէն ութի, պիտի չկրնար մազլցիլ այդ բարձրութիւնը:

Ուրեմն ծաւալ ու ճոխութիւն ուրիշներուն, անոնց որ խառնիճաղանճ միլիոններու մտաւորական սնունդ կուտան առտու - իրիկուն, Եւրոպայի թէ Ամերիկայի մէջ, եւ կը վայելեն անհատնում դրամագլուխներու ապահովութիւնը: Էականը, մեզի համար, ծաւալէն ու նիւթերու պէսպիսութենէն առաջ, մեր մամուլին հայկական ոգին է: Հարազատ շո՛ւնչը:

Արտասահմանեան Հայաստանը իր մէջ կը համրէ ստուար բազմութիւն մը երիտասարդներու եւ մանկամարդուհիներու որոնց հայեցի դաստիարակութիւնը մեր գլխաւոր հոգերէն մէկն է: Ծիլ էին այդ հայորդիները, երբ փոթորիկը այս օտար ափերուն վրայ նետեց զիրենք երկու տասնեակ տարիներ առաջ, ու հիմա եղեր են մատղաշ ծառ՝ կտրուած մեր հողէն, մեր ջուրէն: Մամուլը միջոց մըն է մեր այդ հարազատներուն մտքին ու սրտին մէջ հայրենիքի գաղափարը մշտավառ պահելու եւ մեր անցեալին ու ապագային շուրջ իրենց մէջ շահագրգռութիւն ստեղծելու համար: Կը բաւէ որ մեր օրաթերթը կամ գրական հանդէսը չլքէ իր տոհմիկ նկարագիրը՝ շրջապատի փորձութիւններէն ազդուելով:

Զափ ու մեծութիւն իրենց նիւթական ու ֆիզիքական իմաստով, յարաբերական ըմբռնումներ են: Եթէ յիշողութիւնս չի դաւաճաներ, Տիմա Որդին էր որ կը գրէր.

— « L'Enfant est petit, et il renferme l'homme; le cerveau est étroit, et il abrite la pensée; l'oeil n'est qu'un point, et il embrasse des lieues».

Կրճատուած թէ լայնատարած, մենք պիտի կարդանք «Յառաջ»ն ու իր նմանները կարօտով ու գուրգուրանքով:

Ծրագդ միշտ վառ, «Յառա՛ջ»:

×

Այս «մխիթարական»էն վերջ, ահա քանի մը ցիրուցան նիշեր մեր գաղութին մասին:

Անգլիահայ գաղութը Եւրոպայի հայկական կեդրոններուն ամէնէն բախտաւորը եղաւ այս պատերազմին ընթացքին: Համայնակուլ ջարդը թերեւս այնքան ալ անողոք չգտնուեցաւ մեր փոքրաթիւ զոյգ գաղութներուն հանդէպ՝ Լոնտոն եւ Մանչեսթր: Դիւային օրեր բոլորեցիք դուք ամէնքդ Ֆրանսայի թէ Յունաստանի մէջ, բարբարոսական արշաւանքի մը լուծին տակ:

Անտանելի չէին, սակայն, մեր պայմանները նոյնիսկ 1940ի ամէնէն վտանգաւոր օրերուն: Մեռինը, կարելի է ըսել, աւելի հոգեկան տագնապ էր քան իրական տանջանք: Ֆրանսայի անկումէն վերջ, բնականաբար մարդիկ լուրջ մտահոգութիւններ ունեցան, որովհետեւ գերմանական արշաւ մը դէպի այս ափերը շատ ալ անհաւանական չէր թուեր. մանաւանդ որ Անգլիա տակաւին զուրկ էր ինքնապաշտպանութեան անմիջական միջոցներէն: Հիթլէրի ձայնասփիւռը, զոր ագատօրէն մըտիկ կ'ընէինք, անլուր սպառնալիքներ կը տեղար — «Պիտի գանք, պիտի արշաւենք, Լոնտոն ենք Օգոստոս 15ին»...

Պաղարիւն Անգլիան, իրաւ է, սարսուռ մը զգաց, բայց սպասեց դէպքերուն, անխռով ու անյողդողդ: Ո՛չ վայնասուն, ո՛չ իրարանցում, որովհետեւ անխորտակելի հաւատք ունէին վերջնական յաղթանակին մասին:

Մենք՝ անգլիաբնակ Հայերս ալ մեր կարգին խորապէս համոզուած էինք որ Մեծն Բրիտանիան անպայման պիտի շահէր պատերազմը: Հինգ տարուան ընթացքին ես չհանդիպեցայ հայրենակիցի մը որ տարբեր կարծիք ունենար: Ու կրնամ ըսել թէ բոլորս սրտանց կը բաղձայինք Դաշնակիցներու յաղթանակին: «Եթէ Գերմանիան յաղթէ, աշխարհն ու քաղաքակրթութիւնը փուլ կուգան», կը կրկնէր հայ բարեկամս անդադար:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԺԻՐԱՅՐ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

16 ԼԵՀԵՐՈՒ ԴԱՏԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի օր Մոսկուայի մէջ սկսաւ դատավարութիւնը 16 լեհ երեւելիներու որոնք ձերբակալուած էին ամիսներ առաջ: Անգլ. կառավարութիւնը քանի մը անգամ բողոքեց այս ձերբակալութեանց դէմ, յայտնելով թէ ամբաստանեալները ժողովրդավար տարրեր են եւ վստահութիւն կը վայելեն Լոնտոնի մէջ: Բայց Սթալին տեղի չտուաւ, պնդելով թէ ծանր ամբաստանութիւններ կան: Եւ ահաւասիկ դատը, որ տեղի ունեցաւ լուսացնցուղ սրահի մը մէջ: Ստորեւ կ'ամփոփենք մանրամասնութիւնները, քաղելով զանազան հոսանքներու թերթերէն:

«Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ 400 հոգի խռնուած էին դատարանին մէջ,— ունկնդիրներ, թղթակիցներ եւ բազմաթիւ սպաներ: Տասնըվեց ամբաստանեալներէն 15ը շարուած էին տախտակէ նստարաններու վրայ, խիստ հսկողութեան տակ: Բացակայ էր միայն 16րդը, Անտոն Փայտաք, անդամ լեհ ընկերվարական կուսակցութեան, հիւանդ ըլլալով: Սրահը կը շողար լոյսերու մէջ, երբ մեքենաները կը բանէին շարժանկարներ քաշելու համար: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ կալանաւորները կը գործէին կարմիր բանակին կռնակը, Սպիտակ Ռուսիոյ արեւմտեան շրջանին, ինչպէս եւ Ուկրայնայի, Լիթուանիոյ եւ Լեհաստանի մէջ: Գլխաւոր ամբաստանեալներէն զօր. Օքուլիքի յաջորդն էր զօր. Պօրի, իբրեւ հրամանատար լեհական ներքին բանակին, Եանքովսքի՝ քրիստոնեայ ընկերվարական, փոխ - նախագահը Լոնտոնի լեհական կառավարութեան եւ անոր ներկայացուցիչը Վարշաւայի մէջ: Դատավարութեան ատեն, զօր. Օքուլիքի ոտքի ելլելով խնդրեց որ վկաները կանչուին: Այս առթիւ յիշեց կարգ մը զօրականներ: Նախագահը, զօր. Ուլրիխ հարցուց թէ ո՞ւր են այդ մարդիկը: Ամբաստանեալը պատասխանեց.— «Շիտակը չեմ գիտեր. կա՛մ բանտ են կամ արգելարաններու մէջ»: Երբ ամբաստանագիրը կը կարդային, զօր. Օքուլիքի յայտարարեց.— «Ես յանցաւոր չեմ. բայց յանցաւոր եմ իմ ըրած յայտարարութեանս սահմաններուն մէջ»:

Մոսկուայի անթէլը կ'ըսէ թէ դաւադիրներուն նպատակն էր ստորերկրեայ կազմակերպութիւն մը ստեղծել Լեհաստանի այն մասերուն մէջ որ կը գտնուէին խորհրդային զօրաց տակ: Այս կորիզը յետոյ պիտի վերածուէր աւելի լայն զինուորական կազմակերպութեան մը որ կրնար որ եւ է ատեն անցնիլ ստորերկրեայ կառավարութեան տեղը: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ նաեւ թէ զօր. Օքուլիքի վարիչն էր ահաբեկչական կազմակերպութեան մը որ 1944 Յուլիս 28էն 1945 Մայիս 31 սպաննած էր 594 սպաներ եւ զինուորներ, վիրաւորած՝ 249 ուրիշներ, Կարմիր բանակին մէջ: Հաստատուած էր մասնաւոր դպրոց մը ուրկէ 200 դաւադիրներ շըրջանաւարտ ելած էին: Վերջապէս, համաձայն ամբաստանագրին, Օքուլիքի խոստովանած է թէ ծրագրած էր լեհեւգերման հակախորհրդային ճակատ մը, Վարշաւայի ապստամբութեան սկիզբէն: Զօրավարը կարգադրած էր որ լրտեսութիւններ կատարուին եւ զրպարտիչ տեղեկութիւններ ղըրկուին Լոնտոնի լեհական կառավարութեան, որպէսզի հաղորդէ անգլ. կառավարութեան: Երկու գլխաւոր ամբաստանեալներէն զատ, միւսներն ալ կարեւոր դէմքեր են եւ ամբաստանուած իբրեւ մեղսակից:

« Իւմանիթէ » կը գրէ թէ բոլորն ալ խոստովանած են իրենց մեղքերը: Իսկ Լոնտոնի լեհական կառավարութիւնը, որ երկու ամիսէ ի վեր անընդհատ կ'արծարծէր այս խնդիրը, բողոքելով ձերբակալութեանց դէմ, կը յայտարարէ թէ երբեք չի զարմանար ամբաստանեալներուն խոստովանութեանց համար: Այս առթիւ կ'ըսէ թէ «կեղծ ամբաստանեալ մը» սահեցուցած են, Եանսէն, որ անվերջ խոստովանութիւններ կատարած է:

Զարմանալին այն է որ ճիշդ այս պահուն բանակցութիւններ կը կատարուին Մոսկուայի մէջ,

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Վեց տարի վերջը

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄ, (Մարսէյլ) — Վեց տարի առաջ այս պզտիկ գիւղը կը բաղկանար երեք պուլվարնե-րէ, Գլէբ - Իզնար, Արարատ եւ Պուլվար Նէօվ, ուր կառուցուած էր մատուռ - մանկապարտէզի շէնքը, անշուշտ կիսաւարտ: Այսօր Սէն - Ժէրոմի միացած է Մոն - Վէրը, ուր ժամանակին արգիլ-ուած էր օտարականներու հող ծախել, մինչ այսօր տասնէ աւելի Հայեր սեփականատէր դարձած են եւ ունին գեղեցիկ տուներ, ընդարձակ պարտէզ-ներով ու պտղատու ծառերով:

Սէն - Ժէրոմի կից գերեզմանատան անմիջա-պէս մօտիկը, քաղաքապետութեան կողմէ պատ-րաստուած պզտիկ տնակներու մէջ հաստատուած են բազմաթիւ հայ ընտանիքներ, ռուսական կա-յանի նախկին բնակիչները, որով Պոմոնէն վերջ, Սէն - Ժէրոմ Մարսէյլի երկրորդ հայաշատ ար-ուարձանն է:

Բաղդատելով 1935 - 39ը, այսօր շատ քիչ է գործարաններու մէջ աշխատողներու թիւը: Մեծ մասով ստեղծած են անհատական գործեր, մանա-ւանդ բաւական շատ է տուներու մէջ կտորով աշ-խատող դերձակ - դերձակուհիներու թիւը:

1940—1945, Սէն - Ժէրոմ ունեցած է 17 ա-մուսնութիւն, 79 ծնունդ եւ 36 մահ: Մահացող-ներէն չորսը՝ Յ. Շալճեան, Յ. Սանտալեան, Ա. Անտոնեան եւ Յ. Բարաղամեան, ունեցած են հան-րային գործունէութիւն եւ լայնօրէն մասնակցած են Սէն - Ժէրոմի ազգային գործերուն, բարոյա-պէս թէ նիւթապէս:

Պատերազմէն երկու տարի առաջ ազգային կրթական գործերը գրեթէ դադրած էին, այս եր-բեմնի չէնշող, ութսունէ աւելի երկսեռ աշակերտ ունեցող արուարձանին մէջ: Այո՛, այս գիւղը որ հպարտ էր իր Կրթասիրաց Տիկնանց Միութիւնով, սկաուտական խումբով, Երիտասարդաց միութիւ-նով, միայն ամուր կառչած էր մատուռին, «ման-կապարտէզ» բառը մէկդի նետելով: Անոնք մէկ առարկութիւն մը ունեցած են ու այսօր ալ նոյն յանկերգը կը կրկնեն.—«Զենք կրնար-տեւականդպ-րոց պահել, նախ Փրանսական դպրոցը շատ մօտիկ է, երկրորդ մինչեւ չորս տարեկան մանուկներ կ՚ընդունուին Փրանսականէն, եւ երրորդ՝ «Մենք չենք կրնար մեր տղաքներուն աւելորդ յոգնութիւն պատճառել, միտքը ծանրաբեռնել, յետոյ «Certi-ficat» չեն կրնար առնել եւ տարի կը կորսնցնեն»:

Քսան տարի է Փրանսական նախնական դըպ-րոցներէն (Ecole Communale) ելած հայ տղաքը, վը-կայականով թէ առանց վկայականի, եղած են դերձակ, սափրիչ, կօշկակար: Երբ մենք Certifi-catի սարսափը մեր սրտին մէջ՝ նոր սերունդը կը զրկենք հայեցի կրթութենէ, անդին Սէն - Լուի ամբողջ պատերազմի ընթացքին պահած է ազգա-յին մանկապարտէզը եւ անհատական դպրոց մը, որոնց պէտի անդրադառնամ յաջորդով:

Միւս կողմէ Սէն - Ժէրոմցին ոչ միայն վճա-րած է մատուռի հողին եւ շէնքին շինութեան ծախքերը, այլեւ վերջացուցած է անոր ամբողջա-կան շինութիւնը եւ այժմ ձեռնարկած է նոր սրա-հի մը շինութեան, որ պիտի ծառայէ իբրեւ դպրոց եւ ժողովասրահ: Այս անգամ սակայն կրթական գործը ձեռք առած է Ազգ. Ճակատի մասնաճիւղը, որ սկսած է աշխատիլ եռանդով ու թաղականու-թեան հետ համախորհուրդ ձեռնարկած էր հան-գանակութեան: Պզտիկ պտոյտով մը գոյացած է 22 հազար Փրանք:

Այսօր մանաւոր դասընթացքի հետեւող երկ-սեռ աշակերտներու թիւը հասած է 90ի: Ունին եր-կու պաշտօնեայ, Ե. Թորոսեան եւ Տիկին Մանուշ: Այս վերջինը կազմակերպած է նաեւ Արենուշներու խումբ մը, խանդավառութիւն ստեղծելով երիտա-սարդուհիներուն մէջ: Հին եւ նոր Ռազմիկներ միանալով, կազմած են մասնաճիւղ մը ու Տիրան Թէքէեանի նախագահութեամբ տուած են իրենց առաջին հանդէսը, ուր չեչտուեցաւ ազգային հա-մագործակցութեան ոգին:

Երկրորդ հանդէս - երեկոյթը սարքուեցաւ Կարմիր Խաչի կողմէ, Յունիս 9ին, Մանուկ Գաս-պարեանի սրահին մէջ, նախագահութեամբ Ազգ. Ճակատի ներկայացուցիչ Մ. Զօրպաճեանի, որ ամփոփ տեղեկագիր մը կարդաց, Սէն Ժէրոմի մէջ տարուած աշխատանքներու, Կարմիր Խաչի գոր-ծունէութեան մասին եւ հրաւիրեց ժողովուրդը անդամագրուիլ եւ բարոյապէս օժանդակել:

Շնորհաւորելի էր երկսեռ երգչախումբը, ղե-կավարութեամբ Հ. Համբարձումեանի, մանա-ւանդ քոյր - եղբայր Յարութիւնեաններու զու-գերգներով ու հայրենաշունչ արտասանութիւննե-րով: Ուշագրաւ էր նաեւ Օր. Մահրէնի զուգերգը, Պ. Մինասեանի հետ, հայկական տարազով ու հա-մարձակ: Բոլոր դերակատարները Ֆրանսայի մէջ ծնած ու մեծցած երիտասարդներ են, եւ արդիւնք Սէն Ժէրոմի խանդավառ շրջանին (1931-1936): Անհանդուրժելի էր աճուրդը, որ թէեւ 19 հազար Փրանքի հասոյթ մը բերաւ Կարմիր Խաչին, սա-կայն տաղկացուց ներկաները, մօտ երկու ժամ քըր-տինք թափել տալով: Լաւ կ՚ըլլայ որ դեղարուես-տական նման հանդէսներու մէջ մէկդի ձգենք վի-ճակախաղերն ու աճուրդները, չսպառելու համար ժողովուրդին համբերութիւնը, քանի որ արդէն լիառատ կը մասնակցի բոլոր ձեռնարկներուն:

Պարթեւ

Ընդհ. գործադուլ Պելժիոյ մէջ եթէ թագաւորը չհրաժարի

Կացութիւնը հետզհետէ կը ծանրանայ Պել-ժիոյ մէջ, Թագաւորին վերադարձի լուրին առ-թիւ: Ազատական կուսակցութիւնը, որ կը պահէ հաւասարակշռութիւնը կաթոլիկներուն եւ ընկեր-վարականներուն միջեւ, պահանջեց որ Թագաւորը հրաժարի յանուն երկրին փրկութեան: Այս առ-թիւ քուէարկուած բանաձեւը (3ի դէմ 88) կը յայտարարէ թէ կուսակցութիւնը հաւատարիմ մնալով հանդերձ միապետութեան, ուրիշ ելք չի տեսներ անդորրութիւնը պահպանելու համար եթէ ոչ Լէոփոլտ Գ.ի հրաժարումը:

Պելժիոյ գլխաւոր ածխահանքերէն ութը փակ-ուեցան եւ ընդհ. գործադուլ մը եւ քաոսը անխու-սափելի են ամբողջ երկրին մէջ, եթէ Թագաւորը չհրաժարի, գահը ձգելով արքայական տան ուրիշ մէկ անդամին, հաւանաբար իր 15 տարեկան տը-ղուն: Լէոփոլտ Գ. մէկ օր ալ յետաձգեց իր վերա-դարձը: Կը կարծուի թէ երբեմնի ժողովրդական արքան սկսած է տատանիլ եւ կրնայ ի վերջոյ հրաժարիլ, տեղի տալով մեծամասնութեան կամ-քին առջեւ: Կառավարութիւնը հրաժարական տա-լով հանդերձ, կը շարունակէ վարել ընթացիկ գործերը: Դաշնակիցներն ալ մտահոգութեան մատնուած են, բայց առ այժմ չեն ուզեր միջա-մտել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԻՍ 18Ի ԶՕՐԱՀԱՆԴԷՍԸ Յուկէս ժամ տե-ւեց, երկուշաբթի օր, խոր տպաւորութիւն ձգե-լով: Զօրահանդէսին կը մասնակցէին 50.000 զին-ուորներ — ռազմիկները Ափրիկէի, Իտալիոյ, հա-րաւային Ֆրանսայի եւ գերմանական ճակատներու, որոնք Փրանսական նոր բանակը կը կազմեն: Մօտ մէկ միլիոն քաղաքացիներ խռնուած էին պողո-տաներուն վրայ, ծափահարելու համար ազգային բանակը, մինչ օդանաւեր կը սաւառնէին երկնքին մէջ, գծելով Լոռէնի խաչը, կապոյտ, ճերմակ եւ կարմիր: Հազար թնդանօթներէ արձակուած հա-մազարկ մը ազդանշանը եղաւ բանակին յառաջ-խաղացութեան դէպի քաղաք, Պուա տը Պուլոն-յըէն Վէնսէն: Գիշերը փառաւոր երեկոյթ մը տըր-ուեցաւ Օփերային մէջ, ուր ներկայ էին զօր. տը Կօլ եւ Մարոքի սուլթանը:

ՖՐԱՆՍՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ (U. F. F.), ուրիշ խօսքով՝ Դիմադրական Ճակատի կիներու կազմակերպութիւնը իր առաջին համագումարը բացաւ առջի օր, Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ 3000 պատգամաւորներու: Սրահին ճակատը զարդարուած էր դրօշներով եւ մարտիրոսուհիներու նկարներով: Ժողովին կը մասնակցէին պատուիրակներ Անգլիայէն, Խ. Մի-ութենէն, Եուկոսլաւիայէն, Լեհաստանէն, Զի-նաստանէն, Հայաստանէն (Ֆրանսահայ Կանանց Միութիւն?), Զեխոսլովաքիայէն, Պելժիայէն եւ Սպանիայէն (հռչակաւոր Լա Փասիօնարիան): Յաջորդով կարդ մը մանրամասնութիւններ՝ ժո-ղովի աշխատանքներու մասին:

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԽԶՈՒԵՑԱՆ Եուկո-սլաւիոյ եւ դաշնակից պետութեանց ապայակոյտ-ներուն միջեւ, մինչ կը կարծուէր թէ անդորրու-թիւնը վերահաստատուած է, Թրիէսթէի մասին գոյացած համաձայնութեամբ: Պելկրատի անթելը կ՚ըսէ թէ 60.000 բնակիչներ ցոյց մը կատարեցին կիրակի օր, պահանջելով Եուկոսլաւիոյ կցել Թրիէսթէն: Դաշնակից զինուորական իշխանու-թիւնները միջամտեցին եւ երկու թղթակիցներ ձերբակալուեցան: Բանակցութեանց խզումը հե-տեւանք է Թրիէսթէի քաղաքային վարչութեան մասին ծագած վէճերու: Դաշնակից իշխանու-թիւնները հրամայած են լուծել քաղաքին մէջ կազմուած ժողովրդային ատեանը եւ բեկանած են տրուած վճիռները: Անգլ. զօրքը Փօլայի նաւա-հանգիստը մտաւ եւ Սերպերը քշուեցան:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ.—Եթէ կ՚ուզէք ձեր հարս-նիքները եւ նշանտուքները ուրախ անցընել, դիմե-ցէք եւրոպական եւ արեւելեան նուագախումբին: Ժողովրդական գիներ: Հասցէ՝ Շմաւոն Պալեան, 8 Clos de la Petite Provence. Chaville (S. et O.):

մասնակցութեամբ լեհական երեք հոսանքներու, եւ հոն կը գտնուի նաեւ Լոնտոնի լեհական կառա-վարութեան նախորդ վարչապետը, Միքօլայցիք, որուն գործակիցները եղած են ամբաստանեալնե-րէն երեք չորս հոգի: Բանակցութիւնները կը շա-րունակուին առ այժմ, մասնակցութեամբ խորհր-դային, անգլիական եւ ամերիկեան դեսպաններուն եւ յայտնի չէ թէ ինչ անակնկալներ պիտի ծագին:

ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԵՐԿՈՒ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՍՊԱՆԵՐ ՋԱՐԴՈՒԵՑԱՆ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ երկու Փրանսացի սպաներ ջարդուեցան ամբոխին կողմէ, Իտլիպի մէջ, Հալէպ - Լաթաքիա ճամբուն վրայ: Ֆրան-սացի հրամանատար մը Հալէպէն ճամբայ ելած էր մինակը, առանց լուր տալու անգլ. իշխանու-թեանց որպէսզի ուղեկից տրամադրեն պաշտպա-նութեան համար: Երբ սպան Իտլիպ հասաւ, գնաց տեսնել տեղացի պահակ զինուորներ որոնք դասա-լիք ըլլալու վրայ էին: Այնտեղ ճառ մը կը խօսէր, յորդորելով որ հաւատարիմ ըլլան Ֆրանսայի, «երբ մէկը կրակ բացաւ դասալիքներուն վրայ», ինչպէս կ՚ըսէ հեռագիր մը: Յետոյ հրամանա-տարը ուրիշ Փրանսացի սպայի մը հետ ճամբայ ելաւ քաղաքապետին երթալու համար: Այս վեր-ջինը պատուհանէն կը պոռար որ պահականոցը մնան: Երբ երկու սպաները քաղաքապետարան մտան, ամբոխ մը խռնուեցաւ դուրսը, Փրանսա-կան արիւն պահանջելով Սուրիացիներու դէմ կա-տարուած յարձակման համար: Կ՚ըսուի թէ սու-րիացի ոստիկան - զինուորները կրցան մէկ ժամ զսպել ամբոխը, բայց յետոյ ընկճուեցան, ամբո-խը քաղաքապետարան խուժեց եւ ջարդեց երկու Փրանսացի սպաները:

Անգլիացիները կ՚ըսեն թէ երկու սպաներուն սպանութիւնը անգամ մը եւս կ՚ապացուցանէ թէ կացութիւնը լարուած է Սուրիոյ մէջ եւ թէ միայն բրիտանական զօրքին ներկայութիւնն է որ կը զսպէ զանգուածային ըմբոստութիւն մը Ֆրանսա-ցիներուն դէմ: Անհամբերութիւնը կ՚աւելնայ եր-կու կողմէն ալ, քանի նոր դէպքեր կը պատահին: Սուրիական ոստիկան - զօրքը չի կրնար զսպել ամ-բոխը եւ ոստիկանները նոյնիսկ իրենց հայրենա-կիցներուն հետ կը կռուին, Ֆրանսացիները պաշտ-պանելու համար:

ՈՒՐԻՇ ԴԷՊՔԵՐ ԵՒ... ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պէյրութէն հասած ուրիշ հեռագրի մը համա-ձայն, երկու Սուրիացիներ սպաննուեցան եւ չորս հոգի վիրաւորուեցան Հալէպի մէջ, շաբաթ օր, երբ Փրանսացի զինուորները կրակ բացին քաղա-քացիներու վրայ, մեղադրելով որ կը փորձեն ի-րենց զօրանոցին վրայ յարձակիլ: Դէպքը պատա-հեցաւ երբ Ֆրանսացիները կը պարպէին զօրանոցը եւ ամբոխ մը, շատերը զինուած, խզեց ոստիկան-զօրքի շղթան եւ փորձեց ներս մտնել: Քաղաքացի-ները հրացան պարպեցին օդին մէջ եւ զօրանոցին վրայ: Այն ատեն Փրանս. ջոկատ մը որ կը սպա-սէր զօրանոցը պարպելու համար, հրամանատա-րութեամբ զօր. Ժոռժէի, կրակ բացաւ քաղաքա-ցիներուն վրայ: Երկու հոգի սպաննուելէ եւ չորս հոգի վիրաւորուելէ վերջ, Անգլիացիները զինա-թափ ըրին Ֆրանսացիները:

*** Խորհրդակցական ժողովը երէկ, երեք-շաբթի, նորէն զբաղեցաւ Սուրիա - Լիբանանի տագնապով, եւ այս առթիւ լսեց զօր. տը Կօլի յայտարարութիւնը, որ կը ճշդէր Ֆրանսայի դիր-քը: Ինչպէս գրած էինք, Անգլիա իր պատասխանին մէջ կը պնդէ որ խնդիրը լուծուի մասնակցու-թեամբ երեք պետութեանց, փոխան հինգի: Միւս կողմէ իրազեկներ կը հաւաստեն թէ անգլիական կառավարութիւնը կ՚ուզէ միջին ճամբայ մը գըտ-նել, եւ Մ. Նահանգներուն հետ պիտի ճնշէ Արա-բական Դաշնակցութեան վրայ, որպէսզի նաւային եւ օդային կայաններ տրամադրեն Ֆրանսայի, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, պայմանաւ որ Ֆրան-սա յայտարարէ երկու երկիրներուն կատարեալ անկախութիւնը: Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, Չըրչիլ նոր յայտարարութիւն մը պիտի ընէ, փա-րատելու համար Ֆրանսայի մտավախութիւնները:

ՊԵՐԼԻՆԻ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԸ, զօր. Բերզարին, մեռաւ «մոթոսիքլէթ»ի արկածի մը հետեւանքով: Հանգուցեալը մէկն էր Խ. Միու-թեան ներկայացուցիչներէն որ ստորագրեց Գեր-մանիոյ անպայման անձնատուութեան գիրը:

ՇԱՆՊԷՈՒԻ մէջ պատահած դէպքին առթիւ, վերջին տեղեկութիւնները կ՚ըսեն թէ 61 Սպանիա-ցիներ վիրաւորուած են ծանրապէս, 150 հոգի թե-թեւապէս, իսկ 30 հոգի ալ անհետացած են: Կը փնտռուին հեղինակները այն Թունցիկներուն որ պատճառ դարձան կառախումբին դէմ կատար-ուած յարձակումին:

Այրի Տիկին Վարդուհի Ինճէեան եւ զաւակ-ները, Այրի Տիկին Մառի Ինճէեան, ինչպէս նաեւ Գասպաքճեան, Սալավանեան, Ստաթեան, Սաղա-թէլեան, Ճերմակեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց, եւ ի մասնաւորի Biscuterie Brunի տնօրինութեան եւ ամբողջ գործաւոր ընկերներուն, ինչպէս նաեւ Կրընոպլի Հ. Ա. Ճակատի վարչութեան, որոնք անձամբ, գրաւոր ու ծաղկեպսակով իրենց ցաւակ-ցութիւնը յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, զաւկին, քեռայրին և ազգականին, ողբացեալ ԹԱԳՒՈՐ ԻՆ-ՃԷԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Jeudi 21 Juin 1945 Հինգշաբթի 21 Յունիս

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4433-Նոր շրջան թիւ 62 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — Գին՝ 3 Ֆր.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

1.- ԸՆԴՀ. ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պատերազմի առաջին տարին դղրդագին դէպքեր չպատահեցան այս երկրին մէջ: «Անդորրութիւնը կատարեալ» էր ամէն տեսակէտով: Եթէ չըլլար փողոցներու ամբողջական ու բացարձակ խաւարումը, մարդիկ թերեւս մոռնային թէ զարհուրելի արիւնահեղութեան մը նախօրեակին կը գտնուէինք: Լեհաստանը շատ հեռու էր որպէսզի Անգլիացիները կարենային չափել հիթլէրեան բարբարոսութեան տարողութիւնը: Տանըմարքայի եւ Նորվեկիոյ գրաւումը Ապրիլ 9ին ու Հոլանտայի եւ Պելճիքայի արշաւանքը Մայիս 10ին՝ չարագուշակ ազդանշաններ էին: Բայց երբ Փարիզը ինկաւ Յունիս 14ին ու գերման թնդանօթները տեղաւորուեցան Մանշի հարաւային ափերուն վրայ, Անգլիացին հասկցաւ թէ պատերազմ կար:

Օգոստոսի կիսուն էր որ Հիթլէրի օդանաւերը սկսան հետախուզական թռիչքներ կատարել մայրաքաղաքին վրայ: Կուգային շաբաթը մէկ - երկու անգամ: Ահազանգը կը հնչէր ողբաձայն: Խոհեմները ապահով անկիւն մը կը քաշուէին, իսկ «խենթ»երը ճամբան կը շարունակէին առանց վըրդովումի:

Երեք շաբաթ չտեւեց քննական թռիչքներու այս շարքը: Եւ ահա 1940ի Սեպտեմբեր 7ին շաբաթ օրը, ժամը 4ին ատենները կատաղի յարձակումի ենթարկուեցաւ Լոնտոնի արեւելեան կողմը, դետարբերանին մօտ: Շատ լաւ կը յիշեմ այդ օրը: Արեւ - արեգակ. քանի մը հայ երիտասարդներ հանրային պարտէզ գացեր՝ ծառերուն տակ փըռուեր էինք: Յանկարծ ահազանգը հնչեց, ու քանի մը վայրկեան վերջ հակօդային թնդանօթներու բոտը: Մեր վէջէն տուն ճամբեցինք միայն մէկ հոգի — ընտանիքի ու զաւակներու հայր — իսկ մենք, «խենթերս» մնացինք խոտերուն վրայ, այնքա՜ն քիչ բան կը հասկնայինք օդային յարձակումներու վտանգէն:

Այդ թուականէն վերջ ամէն օր կանոնաւորաբար կուգային, մանաւանդ գիշերները, ու կը սաւառնէին մեր գլխուն վրայ՝ մինչեւ առտուան առաջին շողերը — կո՜ւռ, կո՜ւռ, կո՜ւռ, մահաբոյր ու մահասփիւռ:

Այս չանթամարտը իր սաստկութիւնը պահեց, մինչեւ յաջորդ Մայիս ամսուան 10ը (1941): Ու այդ օրէն մինչեւ 1944ի Յունիս 15ը լսեցինք հազիւ քանի մը տասնեակ ահազանգ:

ՕԴԱՐՇԱՒՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՐ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Անտարակոյս թշնամին խոշոր վնասներ պատճառեց Լոնտոնի թէ այլ կեդրոններու մէջ, բայց սխալ է թէ Անգլիոյ մայրաքաղաքը հիմնայատակ կործանած է: Լոնտոնը վէրքեր ունի, այո՛, բայց իր 700 քառ. մղոն տարածութեան հազիւ հարիւրէն մէկը աւերակ է: Նոյն համեմատութիւնը նաեւ Մանչէսթրի, Լիվրփուլի կամ Պըրմինկըմի մէջ:

Այս օդարշաւներէն Անգլիոյ հայութիւնը կըրած է միայն նիւթական վնասներ, թէեւ կառավարութիւնը փոխարինած է զանոնք համաձայն «պատերազմի ապահովագրութեան» նոր օրէնքին: Անձի կորուստ չկայ, եթէ չեմ սխալիր: Անոնք որ նիւթական միջոցներ ունէին, շրջակայ գիւղերը ապաստանեցան՝ կիներու եւ երախաներու ապահովութեան համար: Անցեալ տարուան սկիզբները շատերը Լոնտոն վերադարձած էին: Բայց Յունիս 15ի սկսած նորելուկ օդարշաւը — «Թռչուն ռումբ» — նորէն մայրաքաղաքէն հեռացուց զանոնք: Հետզհետէ կը վերադառնան, ոմանք գտնելով աւերակ բնակարան մը:

Լոնտոնի հայ վաճառականներուն մեծ մասը կը զբաղի գորգի կամ մուշտակի առեւտուրով: Մանչէսթրի հայութեան գլխաւոր զբաղումը բամպակեղէնն է: Կարելի է ըսել թէ երկու գաղութներն ալ շատ բարեկեցիկ վիճակ ունին: Գորգի ներածում չկայ, գիները բարձրացած են տասնապատիկ, բայց օրէնքը խստիւ կր պատժէ որ եւ է շահադիտութիւն: Մնաց որ ամէն գնում ենթակայ է, 1941էն ի վեր, հարիւրին հարիւր տուրքի: Կառավարութիւնը ինք կը սահմանէ ապրանքի մը շահուն համեմատութիւնը: Անհատին տարեկան եկամուտն ալ պէտք չէ անցնի երկու հազար սթերլինը: Եթէ աւելի է, եկամուտի տուրքը կ՚իւրացնէ տարբերութիւնը :

ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՈՒՄԸ

Ինչ կը վերաբերի պարէնաւորման դժուարութեանց, կրնամ առանց վարանումի ըսել թէ ո՛չ մէկ բացառիկ կամ անտանելի նեղութիւն կրե -

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ԿԱՐՍԸ, ՎԱՆԸ ԵՒԱՅԼՆ

Ժէնոմ եւ Ժան Թառօ եղբայրները, մնայուն աշխատակից «Ֆիկառօ»ի, իրենց Յունիս 19ի քրոնիկը նուիրած էին Մօտաւոր Արեւելքի խնդիրներուն: Պարզելէ վերջ Սուրիա - Լիբանանի տագնապին ներքին ծալքերը, Անգլիոյ գաղտնի ծրագիրները՝ Մեծ Սուրիա մը ստեղծելու մասին, որ յետոյ վերածուեցաւ Արաբական Դաշնակցութեան,, երկու եղբայրները կը յայտարարեն, իբրեւ վերջաբան.

— «Այսքան պառակտուած արաբական աշխարհի մը մէջ, Անգլիա պիտի կրնայ խաղեր խաղալ: Ան վարժուած է խաղեր խաղալու: Այս գործը աւելի պիտի դիւրանար, եթէ Ռուսիա վերջին ամիսներու ընթացքին յայտնած չըլլար թէ ինքն ալ անտարբեր չէ աշխարհի այդ անկիւնին հանդէպ: Ան յայտնած է Թուրքիոյ թէ Կ'ՈՒԶԷ ԹՐՔԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ ՄՆԱՑԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՂԵՐԸ (ԿԱՐՍ, ՎԱՆ ԵՒԱՅԼՆ...) ԿՑԵԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ, ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՄԵԾ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ: Վերջին ատենները, ան գրեթէ ստացած էր այդ վիճելի հողամասերը, ինչ որ իր ազդեցութիւնը պիտի հասցնէր արաբական աշխարհի սահմաններուն, Մուսուլի դուռներուն, քարիւղի շրջանի մուտքին...

Այս պարագան ալ կրնայ բացատրել Պ. Չըրչիլի անհամբերութիւնը որ այնքան սուղի նստաւ մեզի»:

ցինք: Բնականաբար պարէնատոմսով կը հայթայթուին սննդեղէնի անմիջական նիւթերը — Միս, կարագ, պանիր, թէյ, շաքար, հաւկիթ, կաթ, ընդեղէններ եւայլն: Այս բոլորին բաշխումը կը կատարուի կանոնաւորաբար: Վերոյիշեալ նիւթերը առատօրէն կան նպարավաճառին կամ մսավաճառին մօտ ու բացարձակօրէն անկարելի է որ օրուան այդ երկու ջոջե՞րը ձեռնունայն ճամբու դնեն յաճախորդը: Պարտաւոր են տալ պարէնատոմսին սահմանած քանակութիւնը:

Եթէ քեզի յատկացուած օրապահիկը չի բաւեն — եւ կասկած չկայ որ անբաւական է երբեմն — կրնաս ճաշարան երթալ առտու - իրիկուն: Տոմսի պէտք չկայ, բայց հաշիւդ հինգ շիլինէն աւելի չի կրնար ըլլալ: Շքեղ պանդոկներ կամ ճաշարաններ իրաւունք ունին մէկէն մինչեւ վեց շիլին (բայց ո՛չ աւելի) բարդելու հաշիւիդ վրայ: Այս ձեւով որկրամոլը կրնայ մէկ ճաշարանէն ելլել միւսը մտնել: Ուր ալ երթաս, ինչ ալ ուտես, չես կրնար սպասել նախապատերազմեան օրերու որակը: Անհաւատալի է հացի եւ բազմատեսակ խմորեղէններու առատութիւնը:

Սնունդէն ետք, հագուստ - կապուստ: Տարեկան քառասուն կտրօն (թիքէ) ունիս վրադ - գլուխդ հոգ տանելու համար: Զոյգ մը այր մարդու կօշիկ 9 կտրօն, ձեռք մը հագուստ 26, վերարկու՝ 18, շապիկ՝ 5, փողկապ՝ 1, գուլպայ՝ 3, թաշկինակ՝ կէս, ճերմակեղէն՝ 3: Կիները քիչ մը աւելի բախտաւոր են կտրօններու այս սակացոյցին մէջ: Կտրօնի պէտք ունիս գնելու համար զանազան տնական առարկաներ — օճառ, սաւան, սըրբիչ, անձեռոց, վերմակ, կերպասեղէն — բուրդ, մետաքս, բամպակ —, վարագոյր եւն.:

Սննդեղէնի անմիջական նիւթերու արժէքները բարձրացած չեն, որովհետեւ կառավարութիւնը ստանձնած է անոնց արտադրութիւնն ու բաշխումը: Բայց ուրիշ ամէն բան սղած է: Զոյգ մը կօշիկը 1939ին կ՚արժէր 20 շիլին, այսօր կ՚արժէ 80 շիլին: Ձեռք մը հագուստը հինգ ոսկի էր հինգ տարի առաջ, հիմա 12—15 ոսկի: Գուլպան 2 շիլինէն բարձրացեր է 6—7 շիլինի (թէեւ հասակն ալ կրունկէդ վեր կ՚ելլէ ու յանկարծ կը կենայ...):

×

Նիւթէս շեղեցայ կարծեմ : Գաղութի մասին կարգ մը ցիրուցան ըսելիքներ ունէի, բայց յաջորդով:

Ի՞նչ օրերու հասեր ենք, սիրելի «Յառաջ», որ Լոնտոնէն Փարիզ թղթակցութիւն կը գրեմ եւ նիւթս է... խոհանոցիս մթերքը կամ պահարանիս դարակին մէջ շարուած գուլպան ու թաշկինակը....

ԺԻՐԱՅՐ

ԹՐԻԷՍԹԷԻ ՄԱՍԻՆ վերջնական համաձայնութիւնը ստորագրուեցաւ Դաշնակիցներուն եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ: Երկու հազար եոկոսլաւ զինուորներ պիտի մնան քաղաքին մէջ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Սուրիա-Լիբանանի թնճուկը խորհրդատու ժողովին առջեւ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՕԼԻ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, խորհրդակցական ժողովը երեքշաբթի օր կրկին զբաղեցաւ Սուրիա-Լիբանանի տագնապով եւ այս առթիւ լսեց զօր. տը Կօլի յայտարարութիւնները, որոնք չէին ծածկեր խոր դառնութիւն մը՝ Անգլիոյ հանդէպ:

Ժողովը բացուած ատեն, առաջին խօսքը առաւ Տիկին Պրօն, յանուն Ազգ. Ճակատի, որ դիտել տուաւ թէ Ֆրանսայի դիրքը՝ Ալժերիոյ եւ Միջին Արեւելքի մէջ՝ չի բարձրացներ երկրին վարկը: Բայց, «քարիւղի հարցէն վեր կայ արդարութեան խնդիրը որուն վրայ կը հիմնուին մեր իրաւունքները»: Այս առթիւ ցաւ յայտնեց որ կարգ մը շրջանակներու մէջ վերսկսած է հակախորհրդային պայքարը: Ուրիշ ժողովական մը գանգատեցաւ թէ Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը վարանոտ եւ հակասական է եղած Միջին Արեւելքի մէջ: Նախկին նախարար Փիէռ Քօթ դիտել տըւաւ թէ Ֆրանսա չի կրնար մոռնալ իր երախտագիտութեան պարտքը Մեծն Բրիտանիոյ հանդէպ:

— «Կառավարութիւնները կ՚անցնին, բայց ժողովուրդները կը մնան... Կառավարութիւնը չլսեց այս ժողովին ազդարարութիւնները: Ճիշդ է որ Պ. Չըրչիլ քիչ մը շատ խառնուեցաւ Սուրիոյ գործերուն. բայց, եթէ ան խառնուած չըլլար Ֆրանսական գործերուն, 1940ին, զօր. տը Կօլ չէր կրնար ընել այն ինչ որ ըրաւ: Այնտեղ, Սուրիոյ մէջ, Ֆրանսայի հեղինակութիւնը կը պահուէր միայն զէնքի ուժով եւ ոչ թէ բարեկամութեամբ: Կացութեան տէր մնալու համար պէտք եղաւ ռմբակոծել խորհրդարանը,— խորհրդանշանը Սուրիոյ ժողովուրդին որուն անկախութիւնը երաշխաւորած էինք... Այժմ Ափրիկէի եւ Ասիոյ ժողովուրդները կը ձգտին դէպի անկախութիւն, անդիմադրելի մղումով մը: Ֆրանսան պէտք է օգնէ անոնց, ինք որ տեսաւ օտար գրաւման մռայլ օրերը: Առժամեայ կառավարութիւնը փորձեց հաւատարիմ մնալ 1941ի յայտարարութեան (անկախութեան խոստում) տառին, բայց չյարգեց ոգին»:

Այստեղ զօր. տը Կօլ միջամտելով, կարգ մը դիտողութիւններ ըրաւ: Բանախօսը պատասխանելով, յիշեցուց թէ Ֆրանսան ազատութեան, հաւասարութեան եւ եղբայրութեան երկիրն է, թէ կառավարութիւնը պարտաւոր է արդար ըլլալ Միջին Արեւելքի ժողովուրդներուն համար եւն.: Ալպէռ Պայէ, նախագահ Մամուլի Դաշնակցութեան, դիտել տուաւ թէ Ֆրանսան ալ յանցանք ունի, Անգլիան ալ, եւ առաջարկեց Ֆրանքեւանգլիական յանձնաժողով մը ղրկել Սուրիա եւ Լիբանան: Յետոյ պնդեց որ կառավարութիւնը հրաւիրէ իր գործակալները յարգել Մարդուն Իրաւունքները:

Ուրիշ ճառերէ վերջ, բեմ բարձրացաւ զօր. տ Կօլ: Կ՚ամփոփենք իր յայտարարութեան հիմնական մասերը :

«ԱՆԳԼԻԱ ՄԻՇՏ ԿԸ ՄԻՋԱՄՏԷՐ»

Առժամեայ կառավարութեան նախագահը հանդարտօրէն, բայց ակներեւ դառնութեամբ նկարագրելով Սուրիա - Լիբանանի դէպքերը, դիտել տուաւ թէ 1941էն ի վեր հաւաստիքներ տըրուած էին Լոնտոնի մէջ, բայց բուն տեղին վրայ ամէն բան կը կատարուէր այնպէս մը որ կարծես թէ կ՚ուզէին աստիճանաբար հեռացնել Ֆրանսան: Եւ պարզեց ֆրանսական կառավարութեան կրած դժուարութիւնները, «գողգոթան», իբրեւ հետեւանք բրիտանական քաղաքականութեան որ հիմնուած էր գերազանց ուժերու վրայ:

— «Մենք կ՚ուզենք մեր յարաբերութիւնները չտկել Սուրիոյ եւ Լիբանանի հետ առանց արտաքին միջամտութեան: Բայց պէտք է ըսել որ Անգլիացիները միշտ կը միջամտէին, իրենց տրամադրութեան տակ ունենալով ջախջախիչ ուժեր՝ ամէն տեսակ: Այս բոլորը մասնաւորապէս զօրաւոր միջոցներ կ՚ընծայէին Անգլիացիներուն, ծանր ճնշումի տակ պահելու համար մեր, ինչպէս եւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի ներկայացուցիչները: Բրիտանական ճնշումը ամէն տեսակ ձեւ առաւ, բարեկամական խնդրանքներէն մինչեւ պարզ սպառնալիքները: Երբեմն անոնք փորձեցին ֆրանսական շահերուն տեղ դնել անգլիական շահերը. օրինակ՝ Մուսուլի քարիւղի ֆրանսական բաժնին գործածութիւնը կամ Տրիպոլսոյ զտարաններուն շահագործումը: Մենք միշտ փաստօրէն անկախութիւն տուած ենք Սուրիոյ եւ Լիբանանի, բացի այն պարագաներէն ուր պատերազմի պահանջները ուրիշ բան կը թելադրէին: Մենք չէինք կրնար պարզապէս լքել այդ երկիրները, պատերազմին մէջտեղը: Եթէ մենք հոն չըլլայինք, Անգլիոյ համար դիւրին պիտի ըլլար իբրեւ ախոյեան ներկայանալ այդ երկիրներուն ի դիմաց մեզի եւ ազդել անոնց զգացումներուն վրայ, գերազանց ուժերով: Մենք չենք կրնար այսօրուան թէ վաղուան համար ընդունիլ կատարուած իրողութիւններ՝ ի վնաս մեզի: Այդ պիտի նշանակէր ընդունիլ մեր իսկ անկումը: Եթէ մենք ընդունինք ուժին բռնութիւնը ի վնաս մեզի, ատիկա աղէտաբեր պիտի ըլլայ

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 15 Մայիս.— Թէեւ անկողինն էր, սակայն բնաւ իր պայծառամտութիւնը չկորսնցուց, ապացոյց՝ իր վերջին յօդուածը, «Իրանի ճամբան», որ լոյս տեսաւ «Յառաջ»ի Յունիս 12ի թիւին մէջ, այնքան բովանդակալից եւ դիւրմբռնելի: Բայց ափսո՜ս, անողոք ցաւը գգետնեց եւ անվերադարձ խլեց զինքը, խոր սուգի մատնելով իր տարաբախտ այրին, Գերմանիայէն նոր վերադարձած միակ զաւակը, եղբայրը (Նիս) եւ առհասարակ իր շրջապատն ու բարեկամները:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Յունիս 15ին, Ուրբաթ օր, Պօմոնի մէջ: Իր բարեկամներէն շատեր որոնք դագաղին կը հետեւէին, տակաւին չէին կրնար հաւատալ իրենց աչքերուն... Բոլոր բարեկամներն ու պարագաները խոր լռութեամբ իրենց վերջին յարգանքի տուրքը մատուցին: Պօմոնի Հայոց եկեղեցին շատ փոքր կուգար սգակիրներու բազմութեան: Կրօնական արարողութենէն վերջ դամբանականներ խօսեցան Եղիշէ քահանայ, որ լաւագոյն կերպով ներկայացուց հանգուցեալը իբրեւ բեղուն միտք եւ անձնուէր մշակ: Պ. Վահան Գույումճեան, հանգուցեալին ուսուցիչը Սանասարեանի մէջ, գեղեցիկ կերպով ներկայացուց Փայլակը նախ իբրեւ խանդավառ, աշխոյժ եւ առաջնակարգ ուսանող, ապա իբրեւ ուսուցիչ, գրող եւ պատմագէտ: Պ. Կարօ Փօլատեան, Մշակութային Միութեան եւ Մարսիլիահայ երիտասարդութեան կողմէ, իր երախտագիտական խօսքը ըսելէ վերջ, աւելցուց թէ՝ Փայլակի ապարէզը նպարավաճառութիւնը չէր, բայց պարագաները ստիպեցին խրիլ առեւտուրի մէջ:

Թափորը հետեւելով մեռելակառքին մինչեւ Սէն Ժիւլիէնի գերեզմանատունը, ողբացեալ Փայլակի յոգնաբեկ մարմինը զետեղեց իր վերջին հանգստարանին մէջ: Այս առթիւ գերեզմանին վրայ «Յառաջ»ի կողմէ յուղուած դամբանական մը խօսեցաւ Պ. Յ. Նիկողոսեան, մխիթարութիւն հայցելով իր սգակիր այրիին, զաւկին, եղբօր եւ պարագաներուն եւ աւելցուց.— Հայ դպրութեան ծաղկեփունջէն գեղեցիկ եւ արժէքաւոր ծաղիկ մըն ալ պակսեցաւ: Ողբացեալ Փայլակը չկրցաւ իր փայփայած երազը իրականացած տեսնել, (Յառաջի հրատարակութիւնը Կարնոյ մէջ) եւ «Յառաջ»ը յանձին Փայլակի կորսնցուց իր լաւագոյն աշխատակիցներէն մէկը:

Ծաղկեպսակներ ղրկած էին Բարձր - Հայքի հայրենակցականը եւ Մշակութային միութիւնը:

Թղթակից

150.000 ֆրանք նպաստ Մարոքի գաղութէն

Մարոքի եւ Օրանի փոքրաթիւ գաղութին ազգ. վարչութիւնը հանգանակութիւն մը կատարելով, 150.000 ֆրանք հաւաքեր է Եւրոպայի կարօտ կամ արկածեալ հայրենակիցներուն համար: Այս գումարէն 50.000 ֆրանք յատկացուած է Փարիզ - Լիոն շրջանին, 50.000 ֆրանք Մարսէյլի շրջանին եւ 50.000 ալ Յունաստանի: Մարսէյլի բաժինը ղրկուած է Առաջնորդարան, իսկ միւս երկու գումարները Բարեգործականի կեդրոնին: Ցանկը մեզի ղրկուած ըլլալով, պիտի հրատարակենք առաջին պատեհութեամբ:

Ապրին մեր սրտցաւ հայրենակիցները:

ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ ՀԱՅ ԳԵՐԻՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Մեր գաղութին 29 հայ գերիներէն տասնեակ մը արդէն վերադարձած էին 1944 Յունիս 6ի ցամաքահանումէն առաջ, ոմանք փախչելով, ու ոմանք ալ տկարութեան պատճառներով: Բացի երեք հոգիէ, մնացեալներն ալ վերադարձած են, ողջ առողջ: Մնացած երեք հոգիներն են.— Յովհ. Մալխասեան, Անդրանիկ Գազանճեան եւ Բարսեղ Թորոսեան: Առաջին երկուքի մասին Ս. Շամոնէն եկող հայ գերի մը լուր բերած է թէ ողջ առողջ են ու մօտ ատենէն կը վերադառնան: Երրորդէն մինչեւ այսօր տեղեկութիւն չկայ:

Պարտադիր աշխատանքի տարուածներն ալ բոլորը եկած են, բացի մէկ հոգիէ, որմէ ալ նամակ ստացուած է թէ՝ 10—15 օրէն կուգայ:

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ

«ԱՐԱԾԱՆԻ»

ՎԱՐՈՒՅԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ

Խմբագրութիւն ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

Անոնք որ նիւթ խոստացած են այս հատորին համար (Գ.), թող բարի ըլլան հասցնել մինչեւ Յունիս 30, այլապէս յաջորդին կը մնայ: Առ այժմ պիտի հրատարակուի երկու ամիսը մէկ անգամ:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ՊՈՒՐԺ՝ Եազըճեան 750 ֆրանք, ՔԱՇԱՆ՝ Համբարձումեան 1000, ՍԷՎՐԱՆ՝ Դատաւորեան 200, ՓԱՐԻԶ՝ Թովմասեան 200, ԻՍԻ՝ Կէրմիրլեան 750, ՄԱՐՍԷԼ՝ Տիկին Դաւիթեան 750, ՔԱՇԱՆ՝ Ղոնջէկիւլեան 200, ՇԱՎԻԼ՝ Թորիկեան 750, ՎԱԼԱՆՍ՝ Մանիսաճեան 200, ՓԱՐԻԶ՝ Մինթանճեան 750, ՓԱՐԻԶ՝ Հ. Կ. Եզ. Եոզ. 750, ՊՈՐՏՕ՝ Յակոբեան 750, ՍԷՆ ՄԱՐԿՐԻԹ՝ Յովհաննէսեան 400, ՆԵՎԷՐ՝ Զաքըրեան 800, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Ալթունեան 750, Մարկոսեան 400, Խաչատուրեան 750, ՓԱՐԻԶ՝ Սարաճեան 750, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Ասլան 800, ՊԼԻՏԱ՝ Տիւրկէրեան 1000, ՊԼԻՏԱ՝ Արզումանեան 1000, Ս. ԱՆԹՈՒԱՆ՝ Գործ.—1350, ԼԻՈՆԷՆ՝ Եաղտանեան 750, Պալեան 200, Փիլաֆճեան 200, ԹՈՒԼՈՆ՝ Մոսկոֆեան 750, ԼԻՈՆ՝ Թ. Ա. 500, ՍԷՆ ԼՈՒԷՆ՝ Աղապապեան, Գալուստեան, Յարութիւնեան, Սարգիսեան, Նագաշեան, Սարգիսեան 400ական, Օհաննէսեան, Եղիաեան 750ական, Տօնիկեան 200, Գործ. 3393, ԿԱՐՏԱՆ՝ Գործ. 3000, ՓԱՐԻԶ՝ Քէֆէլեան 1000, ՊՈՄՈՆ՝ Գործ. 3956, ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ՝ Փափազեան Վ., Հացագործեան, Քեստիկեան, Մալըմեան, Տէրվարդանեան, Պաղտասարեան 1000ական, Չիլճեան Բ. 500, Զօրիկեան 500 ֆրանք:

(Շար.)

ԼԻՈՆԻ եւ Շրջ. Ազգային Միութեան հրապարակային ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի, 24 Յունիս, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, 130 rue Tête d'Or, Syndicat d'Initiative Professionnelleի «C» սրահին մէջ:

Երգի Ունկնդրութիւն

2 ԱՐՓԻԿ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆԻ

Չորեքշաբթի 27 Յունիս, ժամը 20ին, Salle Mozartի մէջ, 59 Avenue Henri Martin (Métro Trocadéro կամ Pompe): Յայտագրի մէջ կ'երեւին հայերէն, ֆրանսերէն եւ ռուսերէն երգեր:

Ուրբաթ օրերը, Յունիս 22 եւ 29

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԱՐԵՐ

LEILA BEDERKHAN

Իր պարուհիները եւ երաժիշտները, մասնակցութեամբ Retna Mohiniի (հնդկական պարեր): Երաժշտութեան վարիչ՝ Maurice Naggiar: Թատրոն Hébertot, 78bis, Boulevard des Batignolles, Métro Villiers կամ Rome:

աշխարհի ապագայ կարգուսարքին համար: Աշխարհը շատ փոքրացած է եւ անոր մէջ միայն մէկ տեսակ արդարութիւն կրնայ ըլլալ,— բարոյական արդարութիւնը: Ֆրանսան հակառակ չէ կարգադրութեան մը յանգելու, պայմանաւ որ այդ կարգադրութիւնը պարզապէս վերջնական չդարձնէ Ֆրանսայի եղած վնասը, այլ նկատի առնէ ինչ որ պարտական են մեզի: Եթէ իրաւարարութեան խնդիր մըն է այս, այն ատեն յանձնենք այն միջազգային ատեանին որ կը հաստատուի Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ»:

Զօրավարը չեշտեց թէ ինք միշտ կուսակից է եղած անգլեւֆրանսական բարեկամութեան, բայց կը խնդրէ որ «այդ բարեկամութիւնը յարգուի նաեւ յանձին Ֆրանսայի»:

Այս յայտարարութիւններէն վերջը, բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որ կը թելադրէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի հետ բանակցիլ, զանոնք համարելով իբրեւ անկախ եւ գերիշխան պետութիւններ, նկատի առնել բոլոր այն բարեկամական առաջարկները որ կրնան ըլլալ Անգլիոյ կողմէ եւն.:

16 Լեհերու դատը

Երեքշաբթի օր շարունակուեցաւ 16 լեհ երեւելիներու դատը Մոսկուայի մէջ: Գլխաւոր ամբաստանեալներէն Եանովսկի, փոխ - վարչապետը Լոնտոնի լեհական կառավարութեան, յայտարարեց թէ ինք հրահանգ ստացած էր իշխանութիւնը ձեռք առնել, եւ եթէ չյաջողէր, պաշտպանել անկախ Լեհաստանը քարոզութեամբ եւ տեղեկատուութիւններով: Դատախազը հարցուց թէ հրահանգներ տուա՞ծ էր ահաբեկչական գործունէութեան մասին: Պատասխան,— «Հրահանգներ ընդունուած էին Լոնտոնէն: Այդ հրահանգները կ'ըսէին թէ իշխանութիւնը պէտք է առնել Լեհերու ձեռքը»:

Առաջին ամբաստանեալը, զօր. Օքուլիքի յայտարարեց թէ Լեհաստան իջած էր անկարգելով, քանի մը օր Լոնտոն անցընելէ վերջ: Հոն իրեն հաղորդեր էին թէ Լեհերը պէտի է օգնեն Դաշնակիցներուն, բայց նաեւ պայքարին իրենց անկախութեան համար, որովհետեւ Խ. Միութիւնը կ'ուզէ 17րդ սովետական հանրապետութեան վերածել Լեհաստանը: Ըսաւ թէ ինք հրամայած չէր ահաբեկումներ կատարել, բայց խոստովանեցաւ թէ Լուպլինի կառավարութիւնը ապօրէն կը համարուէր Լոնտոնի լեհական շրջանակներուն մէջ որոնք չէին ուզեր որ իշխանութեան գլուխ մնայ:

Կարմիր բանակին դատախազութիւնը 22 վկաներ ներկայացուցած է, որոնք պիտի ապացուցանեն ամբաստանեալներուն մեղքերը: Այդ վկաներէն գնդապետ մը, Եանսոն, անդադար կը խօսի: Կան սպաներ, կիներ՝ կարմիր բանակէն, բանուորներ եւն.: Առաջին վկան, լրագրող մը, որ եղած է հրամանատար լեհական զօրաբաժնի մը, 1942էն, յետոյ վարիչը քարոզչական բաժնին, յայտարարեց թէ կարմիր բանակին դէմ գործուած բոլոր արարքները կը ղեկավարուէին Լոնտոնի լեհական կառավարութեան կողմէ: Ուրիշ վկայ մը պատմեց ահաբեկչական գործեր եւ աւերումներ:

*** Լոնտոնի լեհական կառավարութիւնը յայտարարութեամբ մը դիտել կուտայ թէ այս դատին Թուականը մասնաւորապէս նշանակուած է, զուգադիպելու համար այն բանակցութեանց որ այժմ տեղի կ'ունենան Մոսկուայի մէջ: Յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ 16 ամբաստանեալները լման հինգ տարի պայքարած են Գերմանիոյ դէմ, հետեւաբար Մոսկուայի դատը ամբողջ լեհական գաղտնի գործունէութեան դատն է: «Տասնվեց ամբաստանեալները խաբէութեամբ հարկադրած են խոստովանիլ իրենց ինքնութիւնը խորհրդային իշխանութեանց: Եւ հիմա կը դատուին օտար ատեանի մը կողմէ, իրենց հայրենասիրական գործունէութեան համար»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼՃԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԸ տակաւին չէ վերադարձած, բայց հրաժարելու ալ միտք չունի, համաձայն վերջին լուրերու: Ընդհակառակն կ'ուզէ նոր կառավարութիւն մը կազմել, ինչ որ կատարեալ անելի մը պիտի մատնէ երկիրը: Վարչապետը, Վան Աքէր, ներկայ եղաւ երեսփ. ժողովի ընկերվարական խմբակցութեան նիստին եւ այս առթիւ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որ կ'ըսէ թէ խռովութեանց առաջքը կարելի է առնել միայն Թագաւորին հրաժարումով: Երեսփ. ժողովին աջ Թեւը իր հաւատարմութիւնը յայտնեց Թագաւորին:

ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ՏԵՍԱԿ ԿԵՐԱԿՈՒՐ պիտի տրուի ճաշարաններուն մէջ, համաձայն հրամանագրի մը որ հրատարակուեցաւ պաշտօնաթերթին մէջ: Արգիլուած է ամէն տեսակ միս, բացի կիրակի եւ տօն օրերէն: Նշանակուած են առաւելագոյն գիներ, իւրաքանչիւր դասակարգի համար.— Մասնաւոր դասակարգ (Catégorie) 125 ֆրանք, A. 75, B. եւ C. 45, D. 32 ֆրանք, մէջն ըլլալով սպասարկութիւնը եւ հացը, բայց ոչ ըմպելիները: Արգիլուած է տեղեր վերապահել ցերեկուան ճաշի համար՝ ժամը 13էն, իսկ իրիկուան համար՝ 20.30էն առաջ: Յաճախորդները պարտաւոր չեն «յաւելուածներ» վճարելու:— Ճաշարանատէրերը դժգոհ են եւ անգործադրելի կը գտնեն այս որոշումները, կործանարար՝ իրենց համար:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ, ի բացակայութեան, Մարսէլ Տէա, «Լ'Էօվռ»ի խմբագրապետը եւ Վիշիի կառավարութեան աշխատանքի նախարարը, որ փախած էր երկրէն ազատագրումէն անմիջապէս վերջը: Աւանդական սովորութեան համաձայն, բարապանը քանի մը անգամ կանչեց.— Մարսէլ Տէա՛: Բայց ո՞վ պիտի պատասխանէր:

ՀԻՆԳ ՄԻԼԻԱՌ ՍԹԵՐԼԻՆ հատուցում պիտի պահանջուի Գերմանիայէն, համաձայն Ստալինի թելադրութեան: Այս գումարին կէսը պիտի տրուի Ռուսիոյ, իսկ մնացեալ կէսը պիտի բաժնուի միւս Դաշնակիցներուն միջեւ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ համար վիզայի երկար ձեւակերպութիւնները պիտի կրճատուին: Այն Թուղթերը որ մինչեւ հիմա Ուաշինկթըն կը ղրկուէին քննութեան համար, այսուհետեւ պիտի քննուին արտասահմանի ամերիկեան դեսպանատուններու եւ հիւպատոսարաններուն կողմէ: Յունիս 30էն սկսեալ պիտի լուծուի մասնաւոր յանձնաժողովը եւ անոնք որ կ'ուզեն Ամերիկա երթալ, ուղղակի պիտի դիմեն հիւպատոսարանները, իրենց անցագիրներով:

ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆԵՐՈՒ գիները 25 առ հարիւր զեղչուեցան Խ. Միութեան մէջ, մասնաւոր հրամանագրով մը: Պետական խանութներու մէջ շաքարին քիլօն 550 րուբլի է, միսը՝ 300, կարագը՝ 600, իսկ պարենատոմսով՝ շաքարը՝ 2.84, միսը՝ 0.99, կարագը՝ 25 րուբլի:

ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Յունիս 23էն Յուլիս 15: Բացումը՝ շաբաթ, 23 Յունիս, ժամը 13էն 18: Բաց է ամէն օր, ժամը 10էն 18 (կիրակի օրերն ալ): Մուտքը ազատ է: Studio d'Art Caumartin, 19A rue Caumartin (Գ. Ալէմշահի սրահը):

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ Երիտ. Ընդհ. Միութեան հաւաքոյթը այսօր, հինգշ. (Յունիս 21) ժամը 20.30ին, Սթիւտիօ Ալէմշահ, 12 rue Caumartin: Կը խօսի Պ. Զարեհ Մութաֆեան, նիւթ՝ Արուեստի պատմութիւնը: Մուտքը ազատ է:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Vendredi 22 Juin 1945 Ուրբաթ 22 Յունիս

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4434-Նոր շրջան թիւ 63 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — Գին՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՍՊԱՍԵԼ ԵՒ ՅՈՒՍԱԼ...

— Ի՞րա՞ւ է։ Երա՞գ թէ իրականութիւն։

Այս հարցումը բերնէ բերան եւ դէմ դիմաց, ամէն անգամ որ աւետաբեր լուր մը կը լսուի կամ կը տպուի, հայկական հողերու ընդարձակման մասին։ Ամէն անգամ որ զրոյցներ կը շրջին Թուրքեւռուս յարաբերութեանց մասին։

Ահա նորէն ժալիտներ։ Ողեւորութեան չար - ժումներ։ «Ես քեզի չըսի՞...»։

— Ինչպէս կարդացիք երէկ, «Ֆիկառօ»նլուր մը տուած էր Ժընեւէ եւ Ժան եղբայրներու ստորագրութեամբ։ Խորհրդային Միութիւնը հասկցուցեր է Թուրքիոյ, թէ «Թրքական իշխանութեան տակ մնացած հայկական հողերը (Կարս, Վան եւայլն), պիտի կցէ Հայաստանի խորհրդային հանրապետութեան, հաստատելու համար մեծ խորհրդային Հայաստանը»։ Դեռ աւելին,— «Վերջին առեններս, ան գրեթէ ստացած էր այդ վիճելի հողամասերը»։

Ինչո՞ւ ծածկել.— որ եւ է տեղեկութիւն չունինք այս անցուդարձէն։

Երբեմն մարդոց ականջին ձայներ կը հասնին Մոսկուայի, Աթէնքի կամ Սուրիոյ անթելներէն, եւ լուրը կ՚արձագանգուի երկիրէ երկիր։ Ժընեւ եւ Ժան եղբայրները, գրագէտ եւ քաղաքագէտ, քաջածանօթ են արեւելեան դէպքերու, եւ թերեւս աղբիւր մը ունին, հրապարակաւ տալու համար այս աւետիսը։

Ամէն պարագայի մէջ, մենք լուր չունինք։ Բայց գիտենք մէկ բան,— Խորհրդային Միութիւնը, այս անգամ, անկասկած պիտի յարուցանէ նաեւ ռուսեւթուրք սահմաններու խնդիրը։

Քանի որ այնքան ջախջախիչ յաղթանակ մը տարաւ բոլոր ճակատներուն վրայ, եւ իր արեւմտեան, հիւսիսային եւ պալքանեան սահմանները աւրեց - գծեց համաձայն իր շահերուն, մինչեւ Հիւսիսային ծով, Եգէական եւ Միջերկրական հասնելով, Մոսկուան անշուշտ սեղանի առջեւ պիտի կանչէ նաեւ Անգարան,— եթէ տակաւին չէ կանչած։

Մոսկուան միայն յեղափոխական եւ ռազմագէտ չէ, այլեւ առաջնակարգ դիւանագէտ, թըրծուած՝ հին եւ նոր, արեւելեան եւ արեւմտեան աշխարհակալութեան հնոցին մէջ։ Ապացոյց՝ իր համաձայնութիւնը 1939 Օգոստոսին, Նացի Գերմանիոյ հետ։ Գործակցութիւն մը որ տեւեց մինչեւ գերմանական արշաւանքը (1941 Յունիս 22)։

Մինչ Հիթլէր կը կարծէր վարպետ խաղ մը խաղալ, ինքն էր որ ծուղակն ինկաւ, աննախընթաց յաղթանակներէ վերջ մոխիրի վրայ նստեցնելով իր իսկ երկիրը։

Արդ, Մոսկուան քար լռութիւն կը պահէ պատերազմի սկիզբէն ի վեր, արեւելեան, բուն բառով՝ հայկական հարցի մասին։ Եւ եթէ երբեմն բարեբաստիկ լուրեր կը շրջին, մեծ մասով ենթադրութիւններ են, «բաղեր»։

Երբ հայկական հողերու ընդարձակման մասին կը խօսուի, պէտք է զանազանել քանի մը նըրբութիւններ։

Այսպէս, շրջած լուրերը միշտ կը յիշեն Կարսի եւ Արտահանի անունները։ Եթէ Մոսկուան այս երկու շրջաններն է որ կը պահանջէ, կը նշանակէ թէ պարզապէս 1914ի սահմաններն է որ կ՚ուզէ վերահաստատել։ Այդ պարագային, Թրքահայաստանի խնդիրը կը մնայ առկախ։

Բայց, խնդիր է,— Խ. Միութիւնը պիտի գոհանա՞յ ետ առնելով նախկին հողերը։

Մեր կարծիքով, ո՛չ։ Մոսկուա տեղաւորուած ըլլալով Պալքաններու, Իրանեան Ատրպատականի մէջ եւ աչքն ուղղած՝ դէպի Պարսկական Ծոց եւ Միջին Արեւելք, բնականաբար նկատի պիտի առնէ ռազմագիտական, տնտեսական, ջրագրական պահանջներ, ամրացնելու համար իր ազդեցութիւնն ու գրաւած դիրքերը։ Ուրիշ խօսքով, ըստիպուած է լայն բաժին մը ապահովել Թրքահայաստանէն ալ,— Վան, Բաղէշ, նոր նաւահանգիստներ՝ Սեւ Ծովու վրայ եւն.։

Իրազեկներ կ՚ըսեն թէ այդպիսի ծրագիր մըն ալ ունի։ Մինչեւ անգամ քարտէսն ալ պատրաստ...

Առ այժմ տեղը չէ աւելի քրքրել այս խնդիրները։ Կը բաւէ յիշել տարրական ճշմարտութիւն մը,— Եթէ հողերու ընդարձակում — Միացեալ Հայաստան — պիտի ունենանք, այդ բախտը կախում ունի Խ. Միութեան կամքէն եւ պայծառատեսութենէն։ Ան պիտի ըլլայ վճռական իրաւատէրը, պատեհ ժամուն։

Շ.

Կարծիք մը հեղինակին կողմէ

«Յառաջ»ի 14 Յունիսի թիւին մէջ կարդացի Հայ Երգի օրուան համերգի նկարագրութիւնը, որուն տակ խմբագրութիւնը աւելցուցած էր հետեւեալ դիտողութիւնը.— «Շատերու տպաւորութիւնն այն է եղած թէ յօրինուած հանդիսաւոր եղանակը, թէեւ ճըքարուեստ, չէր արտայայտեր հարազատ ոգին ու տենդը, մթնոլորտը «Ես իմ անուշ Հայաստանին»։

Լուսաբանութեան արժանի կէտ մը։ Տարադրած գործիս պաշտպանողականը չէ որ կ՚ուզեմ ընել։ Այլ՝ կը փափաքիմ գիտնալ թէ այդ շատերէն մէկը կրնա՞յ ըսել թէ իսկապէս ի՞նչ է այդ չքեղ բանաստեղծութեան ոգին, զոր կրկին կարդալէ վերջն ալ չհասկցայ թէ տխո՞ւր բան մըն է թէ ուրախ։ Ո՞վ կրնայ ըսել թէ անոր վրայ շինուած եղանակը արա՞գ ըլլալու է թէ դանդաղ, սրտապի՞նդ թէ մեղկ։ Ի՞նչ կ՚ըսէ Չարենց իսկապէս, կ՚ողբա՞յ Հայաստանի անցեալին վրայ, թէ՝ անոր փառքը կը գովէ։ Յուսահատկա՞նչ մըն էայն, թէ Հայաստանով պարծենալու կամ ոգեւորուելու առիթ մը։ Ամէն պարագայի մէջ, անունն է Գովք Հայաստանի։

Արտասանուելու պարագային ոմանք տրտմագին են, ուրիշներ աւելի զօրեղ, ոմանք խանդավառ, ուրիշներ լալագին։

Ուրիշ կէտ մը։ Երաժշտական մեղեդին չի կրնար միշտ տալ այն պատկերները զոր բառերը կուտան իրարու ետեւէ։

Չարենց կ՚ըսէ.— «Արե՛ւն ամրան, ու ձմեռուան վիշապաձայն բուքը վսեմ»։ Մեղեդին միջոց չունի մէկ տողի մէջ ըլլալու միանգամայն հանդարտ եւ վեհ. (արեւն ամրան) եւ յանկարծ փոխուելու ձմրան մրրիկի։

Ուրիշ կէտ մը եւս։ Այդ ոտանաւորը լսուած է քանի մը հարիւր անգամներ, եւ գրասէր ականջները երկար ապրումներէ վերջ տուած են անոր մթնոլորտ մը։ Ի՞նչպէս կ՚ըլլայ որ հագիւ չորս վայրկեան տեւող երաժշտական ունկնդրութիւն մը բաւական կը սեպուի շատերու գաղափար կազմելու համար ոգիի մասին։

Մեր երաժշտութեան մէջ ցարդ տիրող ձեւը եղած է երգերու քառեակ առ քառեակ կրկնութիւնը։ Հազուադէպ են dynamisme կրող գործեր, որոնցմէ է, բացառութիւն ըլլալով, վարդապետին դաշնաւորած «Սիփանայ Քաջերը» որ կրկնութիւն չունի իր գնացքին մէջ։

Այդ սեռին կը պատկանի խնդրոյ առարկայ կտորը, ուր հոդ տարուած է գրական ոգիին քով՝ երաժշտական յառաջացած ձեւի մը մշակումը։

Ինչ որ կրնամ աւելցնել իմ կողմէս՝ սա է թէ անոր դաշնաւորումը կատարած եմ բոլորովին աշուղական եղանակով մը, իսկ չափաբերութեան համար՝ հայկական ամէնէն դասական ձեւը, որ է՝ վեց ութերորդ անկանոն կշռոյթը, այսինքն՝ (noire — croche եւ croche — noire)։

Քանի մը յաջորդական ունկնդրութեան պէտք կայ, կարծեմ, եւ թերեւս աւելի վճիտ կարծիքներ օգտակար ըլլան նաեւ ինծի համար։

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

ԽՄԲ.— Քանի որ խնդիրը մասնագիտական գետնի վրայ կը դրուի, նախ կ՚ուզէինք լսել մասնագէտներու կարծիքը։

ԼԷՈՆ ՊԼՈՒՄ հարցաքննուելով Փէթէնի դատին առթիւ, յայտարարեց թէ ապշեցաւ, 1940ին իմանալով որ Փարիզը պիտի լքուի։ Ամբողջ երկիրը խուճապի մատնուած էր, ահուսարսափ կը տիրէր Վիշիի մէջ, կ՚ըսէին թէ զօր. Վէկան Վիշիի վրայ պիտի քալէ բանակով մը եւն.։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ էգզարքութիւնը (պատրիարքութիւն) միացաւ Կ. Պոլսոյ օրթոտոքս պատրիարքութեան։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ԲՈԼՈՐ ԳԵՐՄԱՆՆԵՐԸ արտաքսելու որոշումին առթիւ Անգլիա դիտողութիւններ ըրած ըլլալով, Պ. Պենէշ յայտարարեց թէ որոշումը անդառնալի է։ «Մենք երբեք պիտի չմոռնանք ինչ որ ըրին Գերմանները մեզի եւ ինչ որ կ՚ուզէին ընել։ Մենք հաստատապէս վճռած ենք մեր սահմաններէն վտարել ինչ որ գերմանական է»։

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ պիտի աւելնան երկու անգամով, առաջին շրջանին՝ աւելի քան 50 առ հարիւր, ընկերութեան բացերը գոցելու համար։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ ՋՆՋՈՒԱ՛Ծ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ երեքշաբթի կռիւ մը ծագեցաւ Ճարապլուսի մէջ, Թրքական սահմանին վրայ, երբ Ֆրանսական զօրքը կրակ բացաւ տեղացի դասալիք զինուորներու դէմ։

Սուրիոյ կառավարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց, չորեքշաբթի օր, ջնջելով ֆրանսերէնի ուսուցումը, ինչպէս եւ ֆրանսական կրթական տեսչութեան կազմակերպած քննութիւնները։

*** Նախարարական խորհուրդի առջի օրուան նիստին մէջ արտաքին նախարարը տեղեկութիւններ հաղորդեց Սուրիոյ եւ Լիբանանի վերջին կացութեան մասին։ Թերթերը կը գրեն թէ այդ լուրերուն համաձայն, բրիտանական իշխանութիւնները կը շարունակեն հետզհետէ չէզոքացնել ֆրանսական հաստատութիւնները։ Այսպէս, Ֆրանսացիներուն կողմէ հաստատուած Արմտիքի Օֆիսին տեղ այժմ կը գործեն անգլիական գրասենեակներ, թէ Սուրիոյ եւ թէ Լիբանանի մէջ։ Այս կարգադրութիւնը տաժանելի է մանաւանդ անոր համար որ ֆրանսական կառավարութիւնը 600 միլիոն ֆրանք տրամադրած է հացահատիկի համար։

Միւս կողմէ, բրիտանական գրաքննութիւնը կը շարունակէ խստօրէն քննել եւ կրճատել այն շարժանկարները որ կապ ունին ֆրանսական ազդեցութեան հետ։

*** Դամասկոսի մէջ, զինուորական գերեզմանատունը սրբապղծուեցաւ։ Անգլ. զօրքը շատ ուշ միջամտեց եւ որ եւ է պատիժ չսահմանուեցաւ, կ՚ըսեն թերթերը։ Ճէպէլը Տրիւզի մէջ անգլիացի սպաներ ստանձնեցին յատուկ զօրախումբերու հրամանատարութիւնը, հեռացնելով Ֆրանսացիները։ Բազմաթիւ անգլիացի գործակալներ հասած են Անդրյորդանանէն, եւ հակաֆրանսական քարոզութիւններ կը կատարեն։ Լաթաքիայի մէջ Անգլիացիները իրենց ընտանիքներէն զատած ըլլալով մասնաւոր զօրախումբերը, դասալքութիւնները կ՚աճին։ Պէյրութի մէջ ձերբակալուեցաւ թերթի մը տնօրէնը, որ Լիբանանի ժամանակակից պատմութիւնը հրատարակած էր, շեշտելով Ֆրանսայի դերը։

*** Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ Մոսկուայի Ֆրանսական դեսպանը, զօր. Քաթրու, Սուրիա եւ Լիբանան պիտի ղրկուի, տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու համար կացութիւնը, իբրեւ մասնագէտ արեւելեան գործերու։

*** Լիբանանի ազգ. համագումարը բանաձեւ մը քուէարկեց որ կը պահանջէ արձակել ֆրանսացի պաշտօնեաները եւ արգիլել ֆրանսասէր թերթերը։

Թեթեւ պատիժներ 16 Լեհերուն

Մոսկուայի մէջ դատուած 16 լեհ վարիչներէն երեքը անպարտ արձակուեցան, ընդհ. դատախազին պահանջով, իսկ միւսները հաւանաբար պիտի դատապարտուին կարճատեւ բանտարկութեան։ Ընդհ. դատախազը, զօր. Աֆանասիեւ, իր պահանջագրին մէջ յայտարարեց թէ գլխաւոր ամբաստանեալը, զօր. Օքուլիքի եւ ուրիշ երեք մեղսակիցներ թէեւ ենթակայ են մահապատիժի, բայց ինք միայն բանտարկութիւն կ՚առաջարկէ, «քանի որ մենք հիմա կը վայելենք յաղթանակի ցնծութիւնը եւ ամբաստանեալները այլեւս վտանգաւոր չեն։ Ես չեմ պնդեր մահապատիժի մասին, որովհետեւ չորս ամբաստանեալները պարզապէս խամաճիկներն էին տարագիր կառավարութեան մը։ Անոնց բոլոր ոճիրները գործուած են Լոնտոնի լեհական կառավարութեան հրամանով։ Այս դատավարութիւնը կը խտացնէ լեհ յետադիմականներուն գործունէութիւնը։ Անոնք տարիներով պայքարեցան Խ. Միութեան դէմ, եւ իրենց քաղաքականութիւնը յանգեցաւ Լեհաստանի գրաւման Գերմանիոյ կողմէ։ Օքուլիքի եւ միւսները կ՚ուզէին մեր բանակը դանկտել կռնակէն։ Մենք մեր գլուխները կը բանանք իրենց ոճրապարտ գործունէութեան մարտիրոսներուն առջեւ»։

Զօր. Օքուլիքի իր պաշտպանողականին մէջ խոստովանեցաւ թէ Լեհաստան իջած էր անգլիական օդանաւով մը։ Ամբաստանեալը երկու ժամ պայքարեցաւ երկու դատախազներու դէմ որոնք կ՚ուզէին խոստովանցնել թէ ինք անձամբ կը վարէր գաղտնի գործունէութիւնը։ Սակայն առանց վարանումի յայտարարեց թէ իրենց կազմակերպած ուժերով պատրաստ էին կռուելու ո եւ է պետութեան դէմ որ կը խախտէր Լեհաստանի անկախութիւնը։ Մինչ իր մեղսակիցները կը ջանային չքմեղանալ, Օքուլիքի երբեք չփորձեց ուրիշներուն վրայ ձգել պատասխանատուութիւնը։

*** Լեհ հեռագրական գործակալութիւնը կը յայտարարէ թէ Լեհաստանի Ներքին Բանակը կազմակերպուած էր անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութեանց կողմէ։ Ստորերկրեայ շարժումին եւ Ներքին Բանակին հրամայուած էր զօրծակցիլ խորհրդային բանակին եւ անոնք այս հրա-

Ազգ. տուն Փարիզի մէջ

———o———

ԽՄԲ.— Ազգ. Ճակատի Կեդր. Վարչութենէն ստացած ենք հետեւեալ յայտարարութիւնը, հրատարակութեան խնդրանքով.—

Հայրենակիցներ.— Փարիզի մէջ «Հայ Ազգ. Տուն» մը ունենալու մտածումը այսօր կատարուած իրողութեան մը վերածուած է: Հայ Ազգ. Ընդհ. Միութեան կողմէ Փարիզի 9րդ թաղամասին մէջ, բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը գնուած է եւ առաջին վճարումն ալ կատարուած: Երեք ամսուան ընթացքին, շէնքին ամբողջ արժէքը վճարուելէ վերջ, ան պիտի դառնայ ազգային սեփականութիւն: Հոն պիտի փոխադրուին Ազգ. Միութեան գրասենեակները եւ մամուլը, ինչպէս նաեւ այն բոլոր միութիւնները եւ կազմակերպութիւնները որ կը հետապնդեն Ազգ. Միութեան առաջադրած նպատակները:

Ազգային տան մը անհրաժեշտութիւնը շատոնց զգացուած էր այս գաղութին մէջ: Ուրախ ենք ըսելու որ Հայ Ազգ. Ընդհ. Միութիւնը իրականացուցած է զայն: Ցրուած ուժերը հաւաքելու եւ հանրային եռանդուն եւ ջերմ կեանք մը ստեղծելու տեսակէտէն անգնահատելի պիտի ըլլայ անոր գոյութիւնը:

Այս տան մէջ կան 35 սենեակներ, պարտէզ, ինչպէս նաեւ 1000 հոգի պարունակող թատերասրահ մը: Զանազան միութիւններ այլեւս պէտք պիտի չունենան իրենց հանդէսներուն կամ հաւաքոյթներուն համար մեծ ծախքերու ենթարկուելով մասնաւոր հաստատութիւններու դիմելու: Պիտի դիւրանայ հաւաքոյթներու կազմակերպութիւնը եւ ժողովուրդին լումաները պիտի չծախսուին սրահներու սուղ ծախքերուն համար:

«Ազգային Տուն»էն պիտի օգտուին բոլոր Հայերը առ հասարակ: Հետեւաբար կարելի եղածին չափ մեծ թիւով հայրենակիցներ պէտք է բաժնետէր ըլլան շէնքի արժեթուղթերուն: Այդ բաժնեթուղթն ունեցողը, իր տրամադրած գումարին համեմատութեամբ, տէր կը դառնայ կալուածին, եւ ամէն տարի կը ստանայ որոշ շահաբաժին: Բաժնեթուղթ ունեցողը նուիրատուութիւն մը չէ որ կ՚ընէ, այլ իր դրամը յատկացուցած կ՚ըլլայ կալուածի մը, որ հաւաքական սեփականութիւնը կը դառնայ բաժնեթուղթ ունեցող ամբողջութեան:

Հայ Ազգ. Ընդհ. Միութեան կեդր. վարչութիւնը, շէնքի գնման ամէն տեսակ գործողութիւններով զբաղելու համար մասնաւոր յանձնախումբ մը կազմած է հետեւեալ հայրենակիցներէ.— Պատուոյ նախագահ՝ Աշոտ Ֆրէնկեան, Նախագահ՝ Արմենակ Աճէմեան, գանձապահ՝ Մկրտիչ Մալումեան, փոխ-գանձապահ Վահէ Թոսունեան, խորհրդականներ՝ Հանրի Մարմարեան, Ա. Զօպանեան, Լ. Զիլինկիրեան, Պօղոս Ֆրէնկեան, Հրաչ Սարգիսեան, Յակոբ Գարակիւլեան, Պօղոս Պալըքճեան, Պարէտ Փամպուքճեան եւ Պարոյր Պոտոսեան:

Յանձնախումբը՝ իր գնահատելի եւ եռանդուն նախաձեռնութեամբ, արդէն աշխատանքի մեծ մասը կատարած է, կարեւոր գումար մը հաւաքելով եւ շէնքի գնման ձեւակերպութիւնները լրացնելով:

Հայ Ազգ. Ընդհ. Միութեան կեդր. վարչութիւնը կը հաւատայ, որ մեր հայրենակիցները, թէ գաղութի հաւաքական շահերուն եւ թէ իրենց անձնական շահերուն համար պիտի փութան կարճ ժամանակի մէջ սպառել բաժնեթուղթերը:

Այս ուղղութեամբ մանրամասնութիւններ պիտի տրուին քանի մը օրէն:

Ֆրանսահայ Ազգ. Ընդհ. Միութեան
Կեդր. Վարչութիւն

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ, որոշուեցաւ հետապնդումներ կատարել կարգ մը դրամատուններու վարիչներուն դէմ որոնք գործ ունեցած են Գերմաններու հետ: Միեւնոյն ատեն որոշուեցաւ մաքրագործել բանակը: — Ներքին նախարարը Ալժերիա պիտի երթայ, քննական պտոյտ մը կատարելու համար:

ՍՊԱՆԻԱՆ ՎՏԱՐՈՒԵՑԱՒ Միացեալ Ազգերու ընկերակցութենէն եւ Ապահովութեան Խորհուրդէն, մինչեւ որ ներկայ կարգուսարքը փոխուի: Զօր. Ֆրանքօ պիտի չկրնայ մասնակցիլ նաեւ Թանճէրի խորհրդակցութեանց:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Վահան Ճանիկեան

Յունիս 18ին Փարիզի Օթէլ Տիէօ հիւանդանոցին մէջ մեռաւ Փարիզի հին գաղութի անդամներէն Ակնցի Պ. Վահան Ճանիկեան: Հանգուցեալը եղբօրորդին էր ծանօթ բանաստեղծ Յովսէփ Ճանիկեանի, որուն գործը՝ «Հնութիւնք Ակնայ» յիշատակելի երկ մըն է հայկ. բանասիրութեան համար: 1895ի սկիզբէն՝ Վահան ուրիշ որբերու հետ տարուած է Գերմանիա, ուր ուսման փայլուն շրջան մը անցընելէ վերջ, լսողութիւնը կորսնցուցած է եւ հաստատուած Փարիզ: Հոն երկար ատեն աշխատած է իբրեւ արուեստագէտ կազմարար: Հայերէնի թարգմանած է Փօլ Ռօրպախի «Դէպի Հայաստան»ը, որ հրատարակուած է Պոլիս 1912ին: Հանգուցեալը մեծապէս հմուտ էր՝ բացի հայերէնէ, ֆրանսերէն, գերմաներէն եւ անգլիերէն լեզուներու: Հ. Ս.

ԳԻՆԵՃՕՆ ի պատիւ Ալֆորվիլի հայ գերիներուն, նախաձեռնութեամբ Հայ Ռազմիկներու Միութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութիւններու, վաղը, շաբաթ, 23 Յունիս, իրիկուան ժամը 9ին, Salle Patronageի մէջ: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ փափաքողները:

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ մէջ հիմնուած է Մարտիկներու Միութեան մասնաճիւղ մը: Ժողովի կը հրաւիրուին միայն 1939—45ի եւ միայն Անիէռի, Պուա Քոլոմպի, Քոլոմպի, Ժընըվիլիէի եւ Քուրպըվուայի մարտիկները, այսօր, ուրբաթ, 22 Յունիս, իրկուան ժամը 8.30ին, 35 Ave. Guillemain, Asnières: Զինուոր. տետր կամ պաշտօնական որ եւ է թուղթ անհրաժեշտ է ժողովասրահ մտնելու համար: Արձանագրութեան եւ տեղեկութեանց համար դիմել ընկեր Հիւսյեանին, 38 rue du Ménil, Asnières:

ՀԱԼԷՊԷՆ Լեւոն Պէրպէրեան (Արաբկիրցի) կը փնտռէ իր հօրաքրոջ տղան, Մարտիրոս Տէրտէրեան որ կը բնակէր Փարիզ, 6 Avenue de la Porte d'Italie, Paris (13): Կը խնդրուի տեղեկացնել Պ. Յովհ. Սոլաքեանի, 320 Chemin de St. Julien, Մարսէյլ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ Հայ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը հայ գերիներուն եւ բռնի աշխատանքի տարուածներուն վերադարձը ողջունելու նպատակաւ սարքած է երեկոյթ մը, այս կիրակի, **24** Յունիս, կէս օրէ վերջ ժամը **3**ին, Rue J. B. David, թիւ 16, ծանօթ սրահը:

ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ Միութեան բացառիկ ընդհ. ժողովը՝ Յունիս 24ի կիրակի օրը, կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, Սոսիէթէ Սավանթի մեծ սրահին մէջ, 8 rue Danton, métro: Odéon, ուր պաշտօնապէս պիտի ընդունուին 1939—1945ի երիտասարդ ռազմիկ ընկերները: Օրակարգ՝ Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ծանօթ — Ժողովասրահ մտնելու համար զինուորական տետր կամ պաշտօնական որեւէ թուղթ միասին առնել:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԻ Սկաուտական Գործադիր Մարմնի նախաձեռնութեամբ պիտի կատարուի մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն Փարիզի Հայոց Եկեղեցին, Կիրակի, 24 Յունիս, Պատարագի արարողութենէն վերջ, ի յիշատակ բոլոր Հ. Մ. Ը. Մ.եան ընտանիքներու մեռեալներուն, նոյնպէս այն բոլոր անդամներուն, մարզիկ կամ սկաուտ, որոնք ինկան այս պատերազմի դաշտերուն վրայ: Կը հրաւիրուին բոլոր Հ. Մ. Ը. Մ.ականները եւ համակիրները: Հոգեհանգստեան պաշտօնէն վերջ, եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ Սկաուտական երդման արարողութիւն:

մանը լիովին գործադրեցին կարմիր բանակի յառաջխաղացութեան առաջին շրջանին: «Դժբախտաբար, խորհրդային զինուորական իշխանութիւնները, որոնք ուրախութեամբ օգտուած էին լեհական Ներքին Բանակէն, գործողութիւնները լրանալէ վերջ զինաթափ ըրին իրենց օգնող զօրամասերը եւ ձերբակալեցին հրամանատարները, տեղն ու տեղը գնդակահարելով քանի մը հոգի»:

*** Զօր. Օքուլիքի դատապարտուեցաւ տասը տարի բանտարկութեան, Եանովսքի՝ ութ տարուան, միւսները՝ հինգ տարիէն չորս ամիս բանտարկութեան:

Եթէ ճաշարանները փակուին...

———o———

Ճաշարաններու մասին հրատարակուած նոր օրէնքը իրարանցումի մատնած է ճաշարանատէրները — մանաւանդ ջոջերը — որոնք կը սպառնան փակել իրենց խանութները: Պարենաւորման նախարարութեան ներկայացուցիչները լուսաբանութիւններ հաղորդելով մամուլին, յայտարարեցին թէ թոյլ պիտի չտան որ եւ է թերացում: Միայն Փարիզի մէջ 400.000 հոգի ճաշարանները կը ճաշեն եւ պէտք է ապահովել անոնց ուտելիքը: Այն ճաշարանները որ կը սպառնան դուռները փակել, պիտի գրաւուին կառավարութեան կողմէ:

— «Ներկայ պարագաներուն մէջ ճաշարան մը այն վայրը չէ ուր կ՚երթան կերուխում ընելու: Ճաշարանները պէտք է համարուին իբրեւ հանրօգուտ հաստատութիւններ 400.000 քաղաքացիներու համար որոնց գործերը կը ստիպեն զիրենք օրական գոնէ մէկ ճաշ ունենալ ճաշարանի մը մէջ: Եթէ փակեն, մենք միջոցներ պիտի գտնենք բաց պահելու:»

Պատասխանելով բռնագրաւման մասին եղած հարցումի մը, ճաշարանապետ մը յայտարարեց.

— «Մեր ուզածն ալ այդ է: Այն ատեն թերեւս ապահովենք պէտք եղած պաշարը: Կ՚ըսեմ «թերեւս», որովհետեւ այդ արդիւնքին հասնելու համար կառավարութիւնը պիտի հարկադրուի ջնջել ուտեստի սեւ շուկան, իսկ այդ մէկ օրուան գործ չէ»: Ճաշարանատէրները կը դանգատին թէ իրենք ալ սեւ շուկային զոհերն են, քանի որ ստիպուած են կրկնապատիկ, նոյնիսկ տասնապատիկ վճարել, պաշար ճարելու համար: Շատեր որոնք նախապէս փայլուն գործեր կը կատարէին 500—1200 ֆրանք վճարել տալով մէկ ճաշի համար, ստիպուեցան փակել վերջերս, որովհետեւ հետզհետէ աւելի կը դժուարանար մթերքի հայթայթումը, եւ ուտեստի ու գինիներու գները այնպիսի աստիճանի մըհասեր էին որ յաճախորդները կը խրտչէին: Նոր սահմանուած գիներով, ճաշարանատէրները բոլորովին անկարելի կը գտնեն շարունակել իրենց գործը, մինչեւ որ սեւ շուկան չանհետանայ: Ցետոյ, շատեր ճաշարան կ՚երթան միայն միսով կերակուր ուտելու համար, եւ քանի որ այսուհետեւ շաբաթը միայն մէկ անգամ (երեքշաբթի, ոչ թէ կիրակի) միս պիտի տրուի, այլեւս չեն գար:

Կառավարութիւնը խոստացած է պաշար հայթայթել ճաշարաններուն: Արդէն 10—15 առ հարիւր աւելցած է ձուկի հայթայթումը, եւ հետզհետէ պիտի աւելնան հաւկիթը, պանիրը, կարագը եւ բաժնեչափի ենթարկուած ուրիշ ուտելիքներ:

*** Զերբակալուեցան Կեդր. Շուկայի (Հալ)

յանձնակատարներէն չորսը, որոնք Փարիզի յատուկ տասր վակոն պտուղ եւ բանջարեղէններ այլուր փոխադրած էին, իրենց ուզած գիներով ծախելու համար:

Սուրճ կարելի չէ ճարել մինչեւ Սեպտեմբեր, փոխադրութեանց չգոյութեան պատճառով:

*** Ձերբակալուեցան Շան զ՚Էլիզէի փարթամ հաստատութեան մը երկու տնօրէնները, որոնք տարապայման գիներ նշանակած էին, հարիւր ճաշի համար 150.000 ֆրանք գանձելով Մայիս 31ին: Քանի մը գիներ,— մայոնէզով հաւկիթ՝ 150 ֆրանք, խավեար (մէկ դգալը) 700, ընտիր ձուկ մը՝ 2000—3000, երկու աղած ձուկ (սարտին) 150, շաքարով սուրճ 90, քոնեակ 170 են.:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼԺԻՈՅ ՏԱԳՆԱՊԸ երթալով կը ծանրանայ: Թագաւորը նոր կառավարութիւն մը կազմելու ձեռնարկած ըլլալով, ընկերվարական, համայնավար եւ ազատական կուսակցութիւնները եւ Արհեստակցական Միութիւնը վիթխարի ցոյց մը կազմակերպած են եւ կը սպառնան հանրապետութիւն հռչակել, ի հարկին: Թէ կաթոլիկները, որոնք համաձայն են թագաւորի վերադարձին եւ թէ ձախերը, որոնք հակառակ են, հանրաքուէ կը պահանջեն, վերջնական ելքի մը յանգելու համար: Ընդհ. գործադուլ պիտի հռչակուի թագաւորին վերադարձէն առաջ: Այս պարագան մտահոգութեան մատնած է Դաշնակիցները, քանի որ գործադուլը կրնայ խանգարել բանակներու պարենաւորումը: Կը կարծուի թէ Անգլիա ի հարկին պիտի միջամտէ:

ԺԱՆՏԱԽՏ ծագած ըլլալով Այաչչիոյի մէջ (Քորսիքա), ամբողջ բնակչութիւնը պատուաստուեցաւ: Շիճուկ փոխադրուեցաւ օդանաւով, ինչպէս եւ մկնասպան եւ միջատասպան դեղեր:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ ոստիկանական տեսուչ մը, Պայէ, որ կը չարչարէր հայրենասէրները եւ պատասխանատու եղած էր մօտ 4000 աքսորներու, ինչպէս եւ նախկին նախարար Մանտէլի մատնութեան եւ սպանութեան: Մահապարտը Լավալի Կէսթափոյին վարիչներէն մէկն էր: Իր գործակիցը գնդակահարուեցաւ քանի մը շաբաթ առաջ:

ԻՏԱԼԻՈՅ ԴԱՀԼԻՃԸ կազմուեցաւ նախագահութեամբ Փարրիի, որ հերոսացած էր դիմադրական պայքարին մէջ: 19 նախարարներէն չորսը քրիստոնեայ ռամկավարներ են, երեքական՝ ընկերվարականներ, համայնավարներ, ազատականներ են.:

ՃԱՓՈՆՑԻՆԵՐԸ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻՆ Օքինավա կղզին, մայր-երկրէն 400 մղոն հեռու, ահռելի կռիւներէ վերջ, ուր ռազմիկները խմբովին անձնասպան կ՚ըլլային: Երկու ամերիկացի զօրավարներ սպաննուեցան այս կռիւներուն մէջ:— Ճափոնական երեք քաղաքներ, որոնք 200.000էն 300 հազար բնակիչ ունին, հրակէզ դժոխքներու վերածուեցան առջի օր, 450 վիթխարի օդանաւերու ռմբակոծութեամբ: Ամերիկացիները վճռած են քարուքանդ ընել բոլոր ճափոնական քաղաքները, հազարաւոր օդանաւերով, մինչեւ 1946 վերջացնելու համար պատերազմը:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Samedi 23 Juin 1945 — Շաբաթ 23 Յունիս

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4435-Նոր շրջան թիւ 64 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — Գին՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԿԸ ՅԱՋՈՂԻ՞Ն, ԵԹԷ...

Երկու անգամով հրատարակեցինք 1939—45ի պատերազմի Ռազմիկներու Միութեան ժողովին անցուդարձը, գաղափար մը տալու համար տիրող մտահոգութեանց մասին։

Ինչպէս տեղեկացան ընթերցողները, երկու հոսանքներ երեւան եկած են,— 1. Կազմել առանձին Միութիւն մը, 1939-45ի զինուորներէն.— 2. Միանալ 1914-18ի ֆրանսական ճակատի նախկին կամաւորներու Միութեան, որ անխափան կը գործէ տարիներէ ի վեր։

Հրատարակուած տեղեկութիւններէն կը հետեւի թէ մեծամասնութեամբ ընդունուած է վերջին տեսակէտը, եւ առկախ կը մնան կարգ մը մանրամասնութիւններ, որոնք պիտի ճշդուին վաղը, կիրակի, բացառիկ ընդհ. ժողովի մը մէջ։

Վիճելի խնդիրներէն մէկը հետեւեալն է,— Նախկին Կամաւորներու Միութիւնը, իբրեւ հին եւ փորձ կազմակերպութիւն, կը պահանջէ տեսակ մը անդրանկութեան իրաւունք,— մեծամասնութիւն կեդր. վարչութեան մէջ (5 իրենցմէ, 4 հոգի ալ նորերէն)։

Կ՚օգտուինք առիթէն, ուշադրութեան յանձնելու համար կարգ մը կէտեր։

Ի՛նչ խօսք որ նախընտրելի է միակ եւ կուռ կազմակերպութեան մը, փոխանակ ցիրուցան գլուխներու եւ թեւերու, ենթակայ զանազան հովերու եւ խաղերու։

Արդէն կան — կամ կային — զանազան խըմբակներ,— 1914—18ի արեւելեան ճակատի լեգէոնականներ, ռազմիկներ եւ կամաւորներ, Ռուսահայ Սպաներու Միութիւն եւն.։ Այժմ, բացի ֆրանսական ճակատի նախկին կամաւորներէն եւ 1939—45ի ռազմիկներէն (իսկական զինուորներ), կան Ֆրանսական Ներքին Ուժերուն, Դիմադրական Ճակատին միացած կամաւորներ եւ արձակազէններ (փոքրաթիւ)։

Կարելի պիտի ըլլա՞յ այս բոլորը ձուլել միակ վաւերական եւ ծաւալուն կազմակերպութեան մը մէջ, թէ իւրաքանչիւրը հին փառք մը, հովանի մը ճարելով, պիտի գործէ առանձին։

Կը թուի թէ առ այժմ գետին պատրաստուած է միայն 1914—18ի Կամաւորներուն եւ 1939—45ի Ռազմիկներուն միացման համար։ Ուշագրաւ է, այս առթիւ, մեր թղթակցին նկարագրութեան վերջին մասը.

— «Ուրեմն, եթէ Յունիս 24ի ընդհ. ժողովին մէջ փոխուի **5—4**ի յօդուածը եւ վարչութեան մէջ մտնեն գոնէ հինգ երիտասարդներ, միացումը յառաջ պիտի գայ, այլապէս երիտասարդները պիտի կազմեն Անջատ Ռազմիկներու Միութիւն մը»։

Մեր կարծիքով, այստեղ կը յուզուի ոչ թէ երիտասարդներու եւ երէցներու պարագան, այլ սերունդի խնդիր։ Յետոյ, նաեւ, թուական մեծամասնութեան խնդիր։ (Նախկին Կամաւորներու Միութիւնը կը հաշուէ 110 անդամ — 1914 - 18ին գաղութն ալ շատ փոքր էր — իսկ 1939 - 45ի ռազմիկներու թիւը կը տարուբերի 3 - 4000ի միջեւ)։

Արդ, անդրանկութիւնը, տարիներու բեռը, փորձառութիւնը բաւակա՞ն են որպէս զի «նախկին»ները մեծամասնութիւն պահանջեն վարչութեան մէջ։

Եթէ կ՚ուզեն գործել իբրեւ հովանաւոր եւ առաջնորդ, կամ տեսակ մը խնամակալութիւն, ինչո՞ւ բաւական չեն սեպեր միայն երեք հեղինակաւոր ներկայացուցիչներ, մնացեալը ձգելով ազատ ընտրութեան։ Տեսակ մը ճնշում չէ՞ — կամ շընորհ — հինգ աթոռ վերապահել երէցներուն, չորս ալ՝ նորերուն։

Մենք բաւական ծանօթ ենք «երէց»ներու գործունէութեան, անոր առաւելութեանց, ինչպէս եւ թերութիւններուն։ Իր համրանքովն ու կազմովը, իր շրջանակովն իսկ, այդ Միութիւնը քիչ մը շատ սահմանափակ է։ Գրեթէ կտրուած՝ բուն հայկական զանգուածէն, եւ «գաւառ»էն։

Եթէ չենք սխալիր, 1939ի պատերազմէն վերջն էր որ, եւ մանաւանդ գրաւման շրջանին, շեշտուեցաւ իր դիմագիծը, իբրեւ հայկական ազդակ, պիտանի եւ գործօն։

Արդ, հիմա որ միացումով երիտասարդ եւ հոծ զանգուած մը պիտի ունենան իրենց տրամադրութեան տակ, աւելորդ չէ՞ մեծամասնութեան խնդիր յարուցանել։ Եթէ իրենք պիտի օգնեն իբրեւ փորձ ուղեցոյց, շատ աւելի ալ պիտի օգտուին։ Մթնոլորտը պիտի թարմանայ։ Իրենք ալ թեւ պիտի առնեն։

Շ.

ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ ԿԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ինչպէս գրած էր «Յառաջ», Ֆրանսուհիներու Միութեան (U. F. F.) տարեկան համագումարը բացուեցաւ երկուշաբթի, Փարիզի մէջ, եւ տեւեց երեք օր։ Կը մասնակցէին 3000 պատգամաւորներ։

Ժողովը ուշագրաւ էր շատ մը տեսակէտներով, ընկերային եւ քաղաքական։

Միութեան քարտուղարուհին, Տիկին Բլօտին Միշօ, մէկուկէս ժամ տեւող իր ճառին մէջ ըսաւ թէ Ֆրանսուհիները, որոնք իրենց տառապանքին շնորհիւ սորվեցան քաղաքականութեան մէջ մտնել, սորվեցան իրենց երկրի ապահովութիւնը նոյնքան կենսական նկատել որքան իրենց տան հանդիստը։ «Ֆրանսայի կիները հասկցան թէ պատերազմի այս դժնդակ տարիներուն, պայքարը միակ ելքն է, եւ անոնք պայքարեցան բողոքներով, ցոյցերով»։ Պատմեց թէ ինչպէս աղջիկներ Մօնլիւսօնի երկաթուղիներու վրայ կը պառկէին, խափանելու համար երթեւեկը այն շոգեկառքերուն, որոնք տարագիրները Ֆրանսայէն Գերմանիա կը տանէին։ Ուրիշներ բանտերու դուռները կը խորտակէին, Թուլուզի բանտարկեալները ազատելու համար։

Տիկին Միշօ ամբողջական ծրագիր մը պարզեց ընկերային եւ տնտեսական բարենորոգումներու համար։ Ֆրանսուհիներու Միութիւնը, որ 1.000.600 անդամներ կը հաշուէ, ուժգնօրէն կը պաշտպանէ Դիմադրութեան Ազգային Խորհուրդին ծրագիրը որ կը պահանջէ դաւաճաններու համար անողորմ պատիժ, մահապատիժ Փէթէնի, անոնց պատերազմի միջոցին շահածներուն բռնագրաւում, այս երկրի տնտեսութեան արմատական վերակազմութիւն, հանքերու, վարկերու, եւ մեծ դրամատիրական հաստատութիւններու ազգայնացում։ Եւ վերջապէս Միութիւնը կը պահանջէ կիներու հաւասար վճարում, հաւասար աշխատանքի համար։ Մինչ ապրուստի պայմանները եռապատկուած են պատերազմի միջոցին, վճարքները 5 առ հարիւր աւելցած են։ Յիշեց հացին, կարագին, գինիին, կաթին տարապայման բարձրացումը. կարագի սեւ շուկային առեւտուրը 30 միլիառ ֆրանքի կը հասնի, կ՚ըսեն։

Տիկին Միշօ յետոյ գծեց Ֆրանսացի կնոջ պարտականութիւնները. «Ֆրանսան պէտք ունի զաւակներու», առաջին պարտականութիւնն է ընտանեկան բոյն մը հիմնել, երկրորդը՝ աշխատիլ. ամէն մէկը իր տեղն ունի երկրին վերաշինութեան մէջ։ Երրորդը՝ հրաժարիլ ընտանեկան եսասիրական կեանքէն եւ հասկնալ թէ ամէն բան Ֆրանսայի երջանկութենէն եւ ապագայէն կախում ունի։

Գաւառի ինչպէս նաեւ արտասահմանի պատգամաւորներն ալ իրենց կարգին խօսք առին։ Ամէն մէկը իր պատկանած գաւառին կամ երկրին մասնակի պահանջները ներկայացնելէ վերջ, դրաւ ընդհանուր պահանջներ,— Խզել յարաբերութիւնները Ֆրանքօյի Սպանիոյ հետ, ժողովրդավար քաղաքականութիւն վարել Հիւսիսային Ափրիկէի մէջ եւն.։

Միութեան նախագահուհին ըսաւ թէ բոլոր երկիրներու կիները միացան պատերազմի տառապանքին եւ թշուառութեան մէջ եւ առաջարկեց որ ներկայ համագումարէն ծնի կորիզը կիներու տիեզերական կազմակերպութեան մը։ Տիկ. Ֆրանսուազ Լըքլէռ առաջարկեց ազգային բանակ մը ունենալ։ Կիները կ՚ուզեն ազգային եւ ոչ թէ վարձկան բանակ մը, հանրապետական եւ ոչ թէ ապաքաղաքական բանակ մը որ ժողովուրդի թշնամիներու քաղաքականութիւնը կը վարէ։ Ան կը պահանջէ քաղաքացի զինուորներ որ ընտրեն եւ ընտրուին միեւնոյն իրաւունքներով ինչպէս ամէն քաղաքացի։

«Մարսէյեզ»ով ողջունուեցաւ Սպանիոյ պատգամաւորուհին, Տօլօրիս Իպառուրի, Լա Փասիոնարիա, որ շեշտեց.— «Յորչափ ֆաշական բոյն մը կը գտնուի Սպանիոյ մէջ, մահուան ստուերը պիտի սաւառնի ձեր օրօրոցներուն վրայ»։

Գաւառի պատգամաւորուհի մը բացատրեց թէ որքան կարեւոր է երիտասարդութիւնը հողին կապել։ Անգլիոյ պատգամաւորուհին ալ անհրաժեշտ գտաւ կիներու միջազգային շարժում մը։

Մանուկներու պաշտպանութեան համար Տիկին Էլիզաբէթ տը լա Պուռտօնէ ուսումնասիրուած ծրագիր մը ներկայացուց, որ կը տրամադրէ փոխատուութիւն ամուսնութեան առթիւ, պարգեւ երկրորդ եւ երրորդ զաւակներուն, եւն.։

Մարաջախտ Թիթոյի բանակին ռազմիկներէն Օլկա Միքօսեվլին, Եուկոսլաւիոյ Հակաֆաշական կիներու նախագահը, թուեց այն պայքարները զոր իր երկրի կիները տարին ֆաշականութեան դէմ։

Նինա Փօփօվա, խորհրդային պատգամաւորուհին, նկարագրեց կիներու կեանքը, անոնց ամենօրեայ պայքարը, ինչպէս նաեւ անոնց առաւելութիւնները ամէն ասպարէզի, տնտեսական, քաղաքական եւ ընկերային ազատագրութեան համար։ «Խորհրդային յաղթութեան պատճառները պէտք է փնտռել խորհրդային հանրապետութեան ժողովուրդներու միութեան մէջ»։ Ինքն ալ անհրաժեշտ կը գտնէր կիներու տիեզերական կազմակերպութիւն մը։

Ի վերջոյ համաձայնութիւն մը գոյացաւ Ֆրանսուհիներու Միութեան եւ օտար պատգամաւորուհիներու միջեւ, միջազգային կոմիտէ մը ստեղծելու համար։

Մ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՐԱԲՆԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ

Անգլիոյ դիրքը անփոփոխ

Ոչ մէկ նոր լուր Սուրիայէն եւ Լիբանանէն։ Դիւանագիտական շրջանակներն ալ գրեթէ լռութիւն կը պահեն։ Բայց, Լոնտոնի մէջ տրամադիր չեն ընդունելու զօր. տը Կոլի առաջարկը որ կը թելադրէր Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովին ներկայացնել Սուրիա - Լիբանանի խնդիրը։ Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան մէկ ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ «այս խնդիրը պէտք է կարգադրուի կարելի եղածին չափ շուտ, ի շահ բոլորին, մէջն ըլլալով Ֆրանսան»։ Անգլիա պիտի մերժէ որ եւ է թելադրութիւն որ կը ձգտի աւելցնել մասնակցող պետութեանց թիւը, առարկելով թէ այդ պարագային լուծումը պիտի ուշանայ։ Բայց, Լոնտոն հակառակ չէ որ երեք պետութեանց խորհրդակցութիւնը տեղի ունենայ Փարիզի մէջ, եթէ այդպիսի առաջարկ մը ըլլայ։ Երբ թղթակիցները հարցուցին թէ Ռուսիան ալ կրնա՞յ մասնակցիլ այդպիսի խորհրդաժողովի մը, արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը պատասխանեց թէ խնդիրը կապ ունի ճափոնական պատերազմին հետ, հետեւաբար նոյնքան չի շահագրգռեր Խ. Միութիւնը որքան ուրիշ կարգ մը երկիրներ։

*** Պ. Փարաւօն, Լիբանանի արտաքին նախարարը, մամուլին ուղղուած յայտարարութեամբ մը ճշդեց իր երկրին քաղաքականութիւնը։ «Մենք պիտի չվարանինք կնքել որ եւ է դաշնագիր որ չի վնասեր մեր պատւին եւ ազգային իրաւունքներուն եւ չի հակասեր Լիբանանի ժողովուրդին օրինաւոր իղձերուն։ Մենք միայն մէկ հիմնական նպատակ ունինք,— ապահովել մեր անկախութիւնը եւ գերիշխանութիւնը։ Բոլոր Լիբանանցիները համաձայն են այս քաղաքականութեան»։

*** Ապտէլ - Րահման պէյ Ազզամ, արաբական նորակազմ Միութեան ընդհ. քարտուղարը, հանդիսաւորապէս յայտարարեց թէ ամբողջ արաբական աշխարհը պիտի աջակցի, բոլորովին չէզոքացնելու համար Ֆրանսայի մասնաւոր շահերը Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ։ Արաբական Դաշնակցութիւնը շարք մը միջոցներ նախատեսած է, բայց կը յետաձգէ անոնց գործադրութիւնը, սպասելով դէպքերու ընթացքին, լաւ ըլլան թէ գէշ։ Կազմակերպութիւնը բոլորովին համաձայն է Ճէմիլ Մէրտամ պէյի անհաշտ քաղաքականութեան, եւ չընդունիր ուրիշ որ եւ է ձեւ բացի Լիբանանի եւ Սուրիոյ բացարձակ անկախութենէն։ Արաբները հակառակ չեն որ Միացեալ Ազգերը օգտուին իրենց երկիրներէն, յաջողութեամբ վարելու համար ճափոնական պատերազմը, բայց պէտք է բացարձակապէս վստահ ըլլան թէ ո եւ է երկիր առիթէն պիտի չօգտուի, մասնաւոր շահեր հետապնդելու համար։ Ինչ մասնաւոր տարակարծութիւններ ալ ունենան, բոլոր արաբական երկիրները,— Իրաք, Եգիպտոս, Իպն Սէուտի Արաբիան եւ Եէմէնը վճռապէս համաձայն են Սուրիոյ եւ Լիբանանի պահանջներուն։ Յետոյ, բոլորն ալ կը զգան թէ կը վայելեն բարոյական աջակցութիւնը Մ. Նահանգներուն, Ռուսիոյ եւ Անգլիոյ։

Արաբական Դաշնակցութիւնը պաշտօնական յայտարարութիւն չէ ըրած թէ ի՛նչ միջոցներ պիտի տնօրինէ, եթէ տագնապը սաստկանայ, բայց իրազեկներ կը հաւաստեն թէ պատժական տնօրինութիւններ պիտի ըլլան Ֆրանսայի տնտեսական շահերուն դէմ ամբողջ Միջին Արեւելքի մէջ, յետոյ պայքար ֆրանսական մշակոյթին դէմ եւ ուրիշ պաշտպանողական միջոցներ։ Բայց քանի որ Ֆրանսացիները կը շարունակեն հեռանալ Սուրիայէն եւ Լիբանանէն եւ ուրիշ պետութիւններ կը ջանան ելք մը գտնել, վախ չկայ որ այս ծրագիրները գործադրուին։ Ուրիշ խնդիր, եթէ կացութիւնը աւելի ծանրանայ։

Ազզամ պէյ 52 տարեկան է, կրակոտ գործիչ մը, եւ տեսակ մը արտակարգ դեսպան Արաբական Դաշնակցութեան։

ԲԱԳՈՒԷՆ 25 քիլոմեթր անդին քարիւղի նոր հանքեր գտնուած են՝ հայ երկրաբանի մը կողմէ, ինչպէս հաղորդեց Մոսկուայի անթենը։

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ

Փոն տ'Օպնա ·— Գերման բանակի նահանջին ատեն, բազմահազար հայ, իւզպէկ, Թաթար եւայլ ազգի գերիներէն մաս մը, լեռներն ապաստանած, մաս մըն ալ անձնատուր եղած էին տեղական իշխանութեանց: Բոլորն ալ թշուառ վիճակի մէջէին, մերկ ու բոկոտն, անօթի, հիւանդ ու վիրաւոր, խիստ հսկողութեան տակ, եւ վայելեցին մեր գաղութին եղբայրական օժանդակութիւնը:

Ձեռնարկն սկսաւ «Երկար Գրիգոր»ի գեղեցիկ օրինակով եւ արագօրէն ընդօրինակուեցաւ Փոն տ'Օպնայի քանի մը Հայերու կողմէ, որոնք նախ անձնական միջոցներով օգնութեան հասան, ապա հիմը դրին Եղբայրական Օգնութեան մարմնի մը, անոր կապելով գաղութի երկսեռ բոլոր Հայերը:

Կազմակերպութեան նախաձեռնողր հանդիսացան «Հոգեւոր» կոչուածները, որոնց միացաւ էքսէն արձակուրդով հոս եկած երիտասարդ պատուելի Յարութիւն Հէլվաճեան: Պատուելին կրցաւ կապ հաստատել տեղական իշխանութեան հետ, բացատրեց կովկասահայ գերիներու վիճակը, արտօնութիւն ստացաւ գնումներ կատարելու եւ գերիներու կայաններ ազատ ել ու մուտք ընելու:

Անոր անխոնջ գործակիցները հանդիսացան նաեւ գաղութիս կողմէ ընտրուած վարչութեան անդամները, մասնաւորապէս Մարտիրոս աղբարը, Ռուբէն աղբարը, Գէորգը եւ ուրիշներ, որոնք գիշեր ցորեկ տքնելով, սովամահութենէ փրկեցին բազմաթիւ երիտասարդ կեանքեր: Տեղին վրայ կատարուեցաւ հանգանակութիւն մը, որուն մասնակցեցան գրեթէ բոլոր Հայերը: Առաջին առթիւ 20—22 հազար Փրանք, ապա պարէնի հաւաքում, մինչեւ որ օգնութեան հասան Մարսէյլի եւ Լիոնի Ազգ. Ճակատները:

Այն օրերուն երբ հոս երբեմն 10—15 օր բնաւ հաց չէր բաշխուեր ժողովուրդին, Փոն տ'Օպնացիները իրենց պահեստի քչիկ մը ցորենն ու ալիւրը, ճաւարն ու գետնախնձորը, իւղ, շաքար, մէկ խօսքով ինչ որ ունէին, ինչ որ գտնէին կը ղրկէին հայ գերիներուն:

Առանց զարմանքի կարելի չէր տեսնել, երբ պառաւ մամիկներ, չքաւոր այրիներն անգամ իրենց բաժին 50 կրամ կարագը նպարավաճառէն առնելով գերիներու հանգանակիչ մարմնին կը յանձնէին: Օգնութեան գործին առատաձեռն մասնակցեցան նաեւ Մարսէյլէն, Փարիզէն եւ ուրիշ վայրերէ հոս եկած գաղթականներ:

Օպնայի հիւանդանոցին մէջ կովկասահայ զինուորի մը թեւը կտրեցին, իր ստացած վէրքին պատճառով:

Այժմ, ազգային կեանքը նորէն դադար առած է: — Տարագիր

Ինչո՞ւ յաղթուեցաւ Գերմանիա

ՍԽԱԼ ՀԱՇԻՒՆԵՐ ԵՒ ԱՀՌԵԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐ

Դաշնակից սպարապետութեան կեդրոնէն կը հաղորդեն թէ մասնագէտներ զատ զատ հարցաքննած են գերման երեք հեղինակաւոր դէմքեր, զօր. Եոտլ, ընդհ. սպայակոյտին խորհրդականը, մառէշալ Քայթըլ, սպարապետը եւ մառէշալ Քէսէլրինկ, Իտալիոյ գերման բանակներուն հրամանատարը, հասկնալու համար Գերմանիոյ պարտութեան պատճառները: Երեքն ալ, առանց իրար տեսած ըլլալու, գրեթէ միեւնոյն ձեւով բացատրած են աղէտը: Անոնց կարծիքով, պարտութեան երկու գլխաւոր պատճառներն եղան գերման մեծ յարձակողականին վրիպումը Ավռանշի մէջ (Նորմանտի), որ օգտագործուեցաւ ամերիկեան բանակին կողմէ, եւ Ռէմակէնի կամուրջին կորուստը Հռենոսի վրայ:

Ամենավերջին հաշիւներու համաձայն, գերման գերիներուն թիւն է 7.614.794, որոնց 4.209-հազարը բռնուած են անձնատրութենէն առաջ: Միայն արեւմտեան ռակատին վրայ սպաննուած կամ ծանրապէս վիրաւորուած են **1.400.000** հոգի:

Երեք գերման զօրավարները շահեկան տեղեկութիւններ հաղորդած են նաեւ Անգլիոյ դէմ ծրագրուած արշաւանքի մասին: Արշաւանքի հրամանը արձակուած էր 1940 Յուլիս 2ին, Ֆրանսայի գրաւումէն վերջը, բայց չեղեալ համարուեցաւ հոկտեմբեր 6ին, որովհետեւ Գերմանիա չէր յաջողած ոչնչացնել բրիտանական օդատորմիղը եւ օդը նպաստաւոր չէր այն ատեն: Պատերազմէն առաջ Հիթլէր զինակից մը կը փնտռէր, եւ փորձեց սիրաշահել Անգլիան, սակայն ձախողելով, ստիպուեցաւ ընդունիլ Իտալիոյ զինակցութիւնը: Բանակը համաձայն չէր այս զինակցութեան: Իբրեւ զինակից ընդունուելէ վերջն ալ, չէին ուզեր որ Իտալիան մասնակցի պատերազմին, բայց երբ Ֆրանսան անձնատուր եղաւ, չէին կրնար զսպել Մուսոլինին որ կռնակէն չզարնէ Ֆրանսան:

Երբ հարցուցին թէ Գերմանիա ինչո՛ւ արագօրէն չյարձակեցաւ Անգլիոյ վրայ, երեք զօրավարները բացատրեցին թէ՝ իրենց կարծիքով, երբ լրանար Ֆրանսայի նուաճումը, Անգլիա պիտի չշարունակէր պատերազմը: Գալով արշաւանքի ծրագրին, կը յուսային տասը զօրաբաժին ցամաք հանել տասը օրէն, բայց իրենց միջոցները անբաւական եկան: Արշաւանքի գլխաւոր կազմածները գլխաւորաբար կը բաղկանային Հռենոսի մակոյկներէն, յետոյ չկրցան ապահովել օդանաւային կատարեալ գերակշռութիւնը: Իրենց համար անակնկալ մը եղաւ Դաշնակիցներու ցամաքահանումը Հիւս. Ափրիկէի մէջ: Ինչ կը վերաբերի իրենց ռուսական արշաւանքին (1941 Յունիս 22), երեք զօրավարները ըսին թէ նախապէս այդպիսի ծրագիր չունէին. բայց Հիթլէր կը կարծէր որ եթէ իրենք չյարձակին, Ռուսիա ինք պիտի յարձակի, նոր պահանջներ ներկայացնելով: Ի վերջոյ որոշում տրուեցաւ եւ ծրագիրները մշակուեցան 1940ի վերջերը:

Քիւրտերը կը յարձակին Հայերու վրայ

Պոլսէն կը հեռագրեն Յունիս **21** թուականով. — Սուրիոյ Թէլքէօչէք շրջանին մէջ, քիւրտ-արաբ հրոսախումբեր յարձակեցան Հայերուն վրայ որոնք կը գործակցէին Ֆրանսական իշխանութեանց: Մեռեալներ եւ վիրաւորներ կան երկու կողմէն ալ: Նմանօրինակ դէպքեր պատահեցան Մէյտան էքպէզի մէջ:— Անգլիական հրասայլեր հասած են Ճարապլուս:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼՃԻՔԱՅ ԹԱԳԱՒՈՐԸ խնդրած է նախկին վարչապետ Վան Զէլանտէն նոր դահլիճ մը կազմել, իր վերադարձէն առաջ: Վան Զէլանտ անդամ է կաթոլիկ կուսակցութեան եւ ընդհանուր վստահութիւն կը վայելէ Պելժիոյ բոլոր քաղաքական շրջանակներուն մէջ, բայց մինչեւ հիմա հեռու մնացած է ներքին պայքարներէ: Թագաւորին այս ձեռնարկը աւելի գրգռեց այն հոսանքները որ հակառակ են իր վերադարձին, եւ կը վախցուի որ ծանր դէպքեր պատահին: Ընդհ. գործադուլի սպառնալիքը օրէ օր կ'աճի: Բոլոր ձախ հոսանքները կը պահանջեն որ Թագաւորը հրաժարի: Լուրի մը համաձայն, երեսփ. ժողովին եւ ծերակոյտին նախագահները Սալցպուրկ թռած են, Թագաւորը համոզելու համար: Խնամակալ իշխանը տեսակցութիւններ ունեցաւ անգլիական եւ ամերիկեան դեսպաններուն հետ:

ՍՊԱՆԻԱ ՈՐՈՇԵՑ ՈՒՏԵԼԻՔ ՂՐԿԵԼ Ֆրանսա: Սահմանագլուխը փակուեցաւ Յունիս 20ի առտուն, եւ արգիլուեցաւ ամէն տեսակ ուտեստի եւ հանդերձեղէնի առաքումը: Արտածման բոլոր արտօնագիրները ջնջուեցան: Ֆրանսացի ճամբորդները, մէջն ըլլալով դիւանագիտական պաշտօնեաներն ալ, մանրակրկիտ խուզարկութեան կ'ենթարկուին: Միեւնոյն ատեն սպանիական մամուլը բուռն պայքար մը բացած է Ֆրանսայի դէմ:

ՄԱՌԷՇԱԼ ՓԷԹԷՆԻ դէմ նոր եւ շատ ծանր մեղադրանք մը երեւան հանուեցաւ: Իրդեսպանին՝ տը Պրինոնի պայուսակներուն մէջ գտեր են Հիթլէրի ուղղուած հեռագիր մը, 1942 Օգոստոս 21 թուակիր, որով կ'առաջարկէր ի հարկին օգտագործել Ֆրանսական զօրքը, Դաշնակիցներու արշաւանքին դէմ: Հեռագիրը զարնուած է Տիէփփ անգլիական արշաւանքին ձախողումէն վերջը: Թերթերը հրատարակած են հեռագրին պատճէնը. բայց առջի օր հարցաքննուած ատեն, Փէթէն ուրացաւ, ըսելով թէ այդպիսի ձեռնարկ մը հակառակ էր իր քաղաքականութեան: Որոշուեցաւ հարցաքննել տը Պրինոնը, ստուգելու համար թէ հեռագիրը իսկապէս զարնուա՞ծ է:

ՉԸՐՉԻԼ ԾԱՆՐ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՈՒՂՂԵՑ Անգլիոյ ժողովուրդին, իր երրորդ ձայնասփիւռ ճառը խօսելով ընտրական պայքարին առթիւ: Վարչապետը միասին պիտի տանի ընկերվարական ծանօթ վարիչը, Էթլի, Երեք Մեծերու ժողովին, այն համոզումով թէ համաձայն են իր արտաքին քաղաքականութեան: Արդ, ընկերվարական կուսակցութեան նախագահը հրապարակաւ յայտարարեց թէ իրենք բոլորովին տարբեր տեսակէտներ ունին: Այս յայտարարութեան վրայ, Չըրչիլ ազդարարեց Անգլիոյ ընտրողներուն որ ուշադիր ըլլան, որովհետեւ «ազգին կեանքը վտանգի մէջ է»: Իր կարծիքով, ամէն բան տակնուվրայ պիտի ըլլայ եթէ ընկերվարական կառավարութիւն մը կազմուի:

ՍԱՆ ՖՐԱՆՋԻՍԿՈՅԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ պիտի փակուի Յունիս 26ին, երեքշաբթի: (Բացուած էր Ապրիլ 25ին): Գլխաւոր հարցերը լուծուած են եւ այժմ մասնագիտական խնդիրները կը քննուին:

ՌՈՒՍԵՒՊՈՒԼԿԱՐ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ համախմբուած ըլլալով Թրակիոյ սահմանին վրայ, հելլենական թերթերը մտահոգութիւն կը յայտնեն:

ԳԻՆԵՁՕՆ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ.— Ի պատիւ Գերմանիայէն վերադարձած գերիներու, կազմակերպուած Սարսէլի Հ. Ա. Ճ.ի կողմէ, վաղը, կիրակի, 24 Յունիս, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Salle des Nocesի մէջ, Rue de Paris, Sarcelles: Պիտի խօսի Պ. Գորգիկեան: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մուտքը 25 Փրանք:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

21.000 ՖՐԱՆՔ՝ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԷ ՄԸ

ԿՐԸՆՈՊԼ (յապաղած).— Ազգ. Ճակատի նախաձեռնութեամբ, խումբ մը սիրողներու կողմէ ներկայացուեցաւ «Ուշ լինի, նուշ լինի»:

Թէեւ սիրողներ էին դերակատարները, կային նաեւ սկսնակներ, բայց եւ այնպէս յաջող անցաւ խաղը: Բոլոր երգերը, նօթագրուած եւ յարմարցուած էին Պ. Տէրկոմսեանի կողմէ, որ նուագախումբով կ'ընկերակցէր ամբողջ խաղի ընթացքին:

Առաջին վարագոյրէն անմիջապէս վերջ, հայկական պարեր ելեկտրականացուցին սրահը: Տասներկու օրիորդներ հայկական տարազներով պարեցին, Նորից նոր մածուն բերեմը, Ել ու ելը, Հոյ Նազանըմ, եւ Հոյ Հէլինէն: Արդէն երրորդ անգամ բեմ ելած այս խումբին պատրաստութիւնը ալ կը պարտինք Տիկին Ա. Սիսլեանի տքնաջան աշխատանքին: Միջնարարին, Տիկինը բացատրեց թէ Ազգ. Ճակատի վարչութիւնը միշտ պատրաստ է այս տեսակ հանդէսներ սարքելու, շարունակելու դպրոցները, եւ սորվեցնելու հայկական դեղարուեստը, նորահաս սերունդին եւն.: Եւ հրաւիրեց քաջալերել հանգանակութիւնը, Հ. Ա. Ճ.ի ծախքերը հոգալու համար: Այս առթիւ ճառ մը խօսեցաւ Պ. Գեղունի, անդամ Հ. Ա. Ճ.ի Լիոնի Շրջ. Վարչութեան, քաջալերելով ներկաները:

Հանդէսին ընդհ. հասոյթը եղաւ 21000 Փրանք: Հանգանակութեան մասնակցելէ վերջ, հազար Փր. նուիրեց Պ. Սահակեան, գումարը ամբողջացնելու համար, իբրեւ առաջին կնքահայր: Հազար Փր. ալ Պ. Մարկոսեան վճարեց իբրեւ Բ. կնքահայր: (Ընդհ. գումարին մէջն է): Շնորհակալութիւն բոլորին, ինչպէս եւ դերակատարներուն, պարող օրիորդներուն եւ յանձնախումբին:— Տ. Ս.

ԳԻՆԵՁՕՆ Ի ՊԱՏԻՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՂՆԵՐՈՒՆ

39.000 փրանք հանգանակութիւն

ՌՕԱՆ.— Ազգ. Ճակատի կազմակերպած գինեձօնի առթիւ Ռօանի գաղութը վայելեց իր գերիներուն ու տարագրեալներուն ներկայութիւնը: Պ. Յ. Ստեփանեան, Հ. Ա. Ճ.ի նախագահը իր բացման խօսքը վերջացուց ծանրանալով մեր եղբայրութեան ու միաբանութեան անհրաժեշտութեան վրայ: Պ. Հաճի Պահանեան, օրուան նախագահը, իր կարգին բարի գալուստ մաղթեց բոլորին եւ ըսաւ. «Ռօանի գաղութը իր համերաշխութեամբ եւ միաբանութեամբ կատարեալ է. քիչ բացառութեամբ բոլորն ալ անդամ են Հ. Ա. Ճ.ի եւ Հ. Կ. Խ.ի միութեան: Երգերով եւ մեներգներով, արտասանութեամբ եւ ուղերձներով համեմուած, մէջ ընդ մէջ խօսք առին Պ. Պ. Դաւիթեան, Պ. Մարտիկեան եւ Պ. Մ. Թորոսեան: Ստեղծուած զուարթ տրամադրութեան ներդաշնակեց Պ. Մեսրոպ Թորոսեանի կոչը: Ան վերջացնելով իր խօսքը. ըսաւ. «Ձի բաւեր գոհանալ միայն կարեկցութեան եւ քանի մը բարի գալուստի խօսքերով, մեր բարոյական համակրանքին պէտք է ընկերանայ նաեւ նիւթականը:»

Փոքրիկ հանգանակութեան մը ձեռնարկուելով, գոյացաւ անակնկալ արդիւնք մը, հակառակ պաղութին փոքրութեան (20—25 ընտանիք) եւ 2—3 հիւրեր, Տէր եւ Տիկին Պահատուրեան, Լիոնէն, եւ Պ. Ժամկոչեան, Մարսէյլէն, որոնք մասնակցեցան առատաձեռն: Հանգանակուեցաւ 39.000 Փրանք եւ 132 կտոր լաւագոյն ապրանքներ,— գուլպայ, շապիկ եւն.; ի նպաստ գերիներուն ու տարագրեալներուն:

Ռօանի Հ. Ա. Ճ.ի վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր հայրենակիցներուն, իրենց առատաձեռնութեան համար: — Վարչութիւն մասնաճիւղի:

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ԳԵՐՄԱՆՆԵՐ խուճապահար դէպի արեւմուտք, ամերիկեան շրջանները կը փախչին այն քաղաքներէն որ վերջերս պարպուեցան եւ Ռուսերուն յանձնուեցան (Շէմնից եւն.): Ամերիկացիները արգիլեցին գաղթը, բայց անօգուտ, միայն մէկ օրուան մէջ 7000 հոգի հեռացան քալելով եւ իրենց անհրաժեշտ գոյքերը շալկած: Վայմարի բնակչութիւնը եռապատկուած է. ոչ ուտելիք մնացած է. ոչ ալ բնակարան:

7ՈՒԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ԼԵՀԵՐ պիտի հաստատուին արեւելեան Փրուսիոյ, Փոմերանիոյ եւ Փոզնանիոյ մէջ, բռնելով Գերմաններուն տեղը որոնք փախած են ռուսական արշաւանքին հետեւանքով:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Dimanche 24 Juin 1945 Կիրակի 24 Յունիս

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4436-Նոր շրջան թիւ 65 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՊԱՏՈՒՀԱՍՆԵՐԸ

Թերթին ծաւալը փոքր է, սիւնակն ալ շատ կարճ, արժեցնելու համար այս խորագիրը:

Ուրեմն պիտի գոհանանք արձանագրելով կարգ մը պարագաներ: Պարզապէս հարեւանցի գաղափար մը տալու համար այն ահաւոր մտահոգութեանց մասին որ կը տապկեն ամբողջ մարդկութիւնը:

1. Պարենաւորման եւ ջերմութեան խնդիր. — Պատերազմը չահուեցաւ ամառ ատեն: Օդը պայծառ է, ծառ ու ծաղիկ ամէն կողմ: Բնութեան ժպիտը քիչ մը պայծառութիւն կը կաթեցնէ հինգ տարուան քստմնելի մղձաւանջէն ազատած բազմութեանց հոգիներուն մէջ: Մարդիկ հաճութեամբ, առտուն կանուխէն պոչ կը կապեն կայարաններու սանդուղներուն վրայ, տոմսակ մը ճարելու եւ գիւղ մը նետուելու համար: Քիչ մը աւելի լաւ ուտելու համար:

Իսկ ձմե՞ռը: Պարենաւորման դժուարութիւնները կան ու կը մնան, իբրեւ հետեւանք ահռելի քանդումներու, փոխադրութեանց դժուարութեան, արտադրութեան միջոցներու ոչնչացման:

Հազարաւորներ ցուրտէն ալ տառապեցան անցեալ տարի: Ածուխ պիտի ունենա՞ն այս տարի: Պիտի կրնա՞ն տաքնալ գոնէ քանի մը ժամ:

Կառավարութիւնները տակաւին ծրագիրներ կ'որոճան, ելք մը գտնելու համար: Ոչ միայն իւրաքանչիւրը իր երկրին մէջ, այլեւ ամբողջ Եւրոպայի համար:

Մենք բախտաւոր ենք նորէն, համեմատելով Եւրոպայի ուրիշ մասերուն հետ, որոնց մասին զարհուրելի տեղեկութիւններ կը հրատարակեն թերթերը, պաշտօնական թէ անպաշտօն:

Օրինակ, սովը ոչ միայն անխուսափելի կը համարուի յառաջիկայ ձմեռ, այլեւ սկսած է արդէն շատ մը երկիրներու մէջ,— Գերմանիա, Հոլանտա, Աւստրիա, Իտալիա, Յունաստան եւն.:

2. Սերունդներու առողջութեան խնդիրն ալ ծանր մտահոգութիւն կը պատճառէ, յաղթական ըլլան թէ պարտեալ:

Միլիոններ, այլազան ժողովուրդներ եւ ցեղեր իրար խառնուեցան ամբողջ Եւրոպայի տարածութեան վրայ, իբրեւ հետեւանք պատերազմական գործողութեանց, գանգուածային գաղթերու, քանդումներու, աքսորներու: Աներեւակայելի քաոս մը, ուր բարքերն ալ վերիվայր շրջուեցան:

Երէկուան յաղթականը միլիոնաւոր գերիներ դատապարտեց դժոխային կեանքի մը: Այսօրուան յաղթականները հարկադրուած են հսկողութեան տակ պահել անհամար միլիոններ: Ընկերային չարիք մը, որուն խորութիւնը ըմբռնելու համար, կը բաւէ յիշել այս երկրի երկու միլիոն գերիներուն ողբերգութիւնը: Ամբողջ ընտանիքներ քայքայուած, անճանաչելի բոյներ իրար խառնուած:

Եւ երիտասարդութիւն մը կրկնապէս նահատակ, առանց ազգի խտրութեան: Պերճախօս օրինակ մը, իբրեւ ժամանակի նշան,— Դաշնակից բանակներու սպարապետութիւնը առանց վերապահութեան կը յայտարարէ թէ վեներական ախտերը 50 առ հարիւր աւելցած են յաղթանակէն ի վեր: Միայն ամերիկեան բանակին մէջ այդ գարշելի ախտերը աճած են աւելի քան 300 առ հարիւր, Ապրիլի սկիզբէն մինչեւ Մայիս 25...

3. Փոխադարձ ատելութեան, վրէժխնդրութեան մոլեգնութիւնը ահաւոր չափերու հասած է Եւրոպայի զանազան մասերուն մէջ: Իբրեւ հետեւանք հիթլէրական բարբարոսութեանց, որոնց մանրամասնութիւնները լեռնակուտակ հատորներ կը կազմեն:

Ամերիկեան առաջնակարգ թերթի մը թղթակիցը վերջերս պրպտումներ կատարած ըլլալով, կը վկայէ թէ Նացիներու դէմ ատելութիւնը աննկարագրելի չափերու հասած է:

— «Կարմիր զինուորը կ'ուզէ որ գերման բանակի ամէն զինուոր բանուորական վաշտերու մէջ թխուի, վերաշինելու համար Ռուսիոյ քաղաքները եւ ագարակները: Կ'ուզէ որ գերման բանտապահները փորձեն ապրիլ այն վտիտ պաշարով զոր կը հրամցնէին ռուս կալանաւորներուն եւ գերիներուն: Ամէն բանէ վեր, ան կ'ուզէ որ ամէն գերման սպայ, ամէն նացի պաշտօնեայ, մեծ ու փոքր հաւասարապէս կախուին Գերմանիոյ իւրաքանչիւր քաղաքի եւ գիւղի փողոցներուն մէջ, ազդելու համար ամբողջ ժողովուրդին վրայ»:

Հասկնալի է. որովհետեւ ամէն զինուոր հոգեհատորի մը սուգն ունի, կամ աւերակ բոյն մը, եւ կամ այլապէս վրդովիչ յիշատակ մը:

Հավիւ թէ էջ մը բացած եղանք ... Շ.

ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ ՀԱՅԿ. ԴԱՏԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԽՄԲ. — Մ. Նահանգներու Աւետարանական Միութիւնը 1944ին, իր տարեկան համագումարին առթիւ, բանաձեւ մը քուէարկած եւ ղրկած էր նախագահ Րուզվէլթի, Ծերակոյտին եւ Երեսփ. Ժողովին, խնդրելով որ միջամտեն, որպէսզի Թուրքիա Հայաստանի խորհրդային հանրապետութեան վերադարձնէ իր գրաւած հայկական հողերը:

Նոյն Միութիւնը այս անգամ ալ Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովին ուղղած է հետեւեալ խնդրագիրը, Ամերիկեան Պորտին միջոցաւ.—

— «Մենք բնականաբար, խորապէս վրդովուած սրտով ու հոգիով նկատի առինք մեր դեռ իր լուծումը չգտած Հայկական Դատը: Մենք ամէնքս ալ Թրքական Հայաստանէն կուգանք. մենք ամէնքս ալ անխնայ ենթարկուեցանք Թրքական բարբարոսութեանց ու մեր ցեղին մնացորդները ցան ու ցրիւ եղան աշխարհի ամէն կողմ:

Կենդանի կերպով կը յիշենք թէ ինչպէս Թուրքիոյ մէջ գտնուած Հայերը կը ջանային յառաջ տանիլ իրենց կրօնական ու մշակութային գործը այդ երկրին ամէն կողմ հաստատուած Ամերիկեան Պորտի Արտաքին Առաքելութեան ձեռքով: Բառեր կը պակսին մեզի արտայայտելու մեր խորունկ վիշտը որ ո՛չ այդ հաստատութիւնները եւ ո՛չ ալ անմեղ հայ ազգաբնակութիւնը գոյութիւն ունին այսօր Թուրքիոյ մէջ: Ատոնք բոլորը քանդուեցան եւ, այրեր, կիներ ու մանուկներ անգթօրէն կոտորուեցան Թուրքերուն ձեռքով: Հայերուս հանդէպ Թուրքերու ցոյց տուած տմարդի գազանութիւններր ամենասեւ էջը կը կազմեն մարդկային պատմութեան:

Մենք համոզուած ենք որ եթէ արդարութիւն եղած ըլլար Հայ ժողովուրդին, ներկայ աննախընթաց պատերազմը պիտի խնայուէր մարդկութեան: Ու խիստ վրդովիչ է տեսնել որ այսօր բարբարոս Թուրքերը դրուած են քաղաքակիրթ ազգերու շարքին եւ իրենց ի գործ դրած բոլոր գազանութիւնները, որոնք մինչեւ երկինք բարձրացած են, ներումի արժանացած են: Մենք կը հաւատանք թէ տիեզերքի Արարիչը արդար Դատաւոր է, Անիկա պիտի չներէ այդ անարդարութիւնը, ու ո եւ է մէկը որ չտեսնել ձեւացնէ այդ անարդարութիւնը՝ ինքը մեղսակից կ'ըլլայ անոր: Ու օր մը պատասխանատու պիտի բռնուի այդ արդար Դատաւորին առջեւ: Հայերու անմեղ արիւնին ձայնը տակաւին կ'աղաղակէ դէպի երկինքը՝ արդարութեան ի խնդիր: Սակայն այդ արդարութիւնը պիտի գործադրուի մարդկային միջոցներով:

Հետեւապէս, այսպիսի պատեհ առիթով մենք ձեզի կը դիմենք, իբրեւ մեր իրական բարեկամները, որպէսզի դուք, իբրեւ քրիստոնեաներ, ձեր ազդեցութիւնը ի գործ դնէք Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան մօտ՝ արդարութիւն ընելու Հայերուն, որոնք 200.000է աւելի զինուորներով եւ քառասունէ աւելի զօրավարներով ու զօրականներով բերին իրենց անվերապահ մասնակցութիւնը ու տուին իրենց արիւնի տուրքը հասարակաց թշնամին պարտութեան մատնելու մեծ գործին, օգնելով Միացեալ միւս ազգերուն՝ կցելու Խորհրդային Հայաստանի Հանրապետութեան՝ Արեւելեան Թուրքիոյ այն մասնաւոր հողամասը որ հիմնապէս հայկական է, որպէսզի հայ ժողովուրդի թափառական մնացորդներր տեղ մը ունենան ապրելու իրենց նախահայրերու հողին վրայ»:

ՀԱՅ Կ. ԽԱՉԻՆ ՈՒՂԵՐՁԸ

Մ. Նահանգներու Հայ Կարմիր խաչն ալ (կեդրոնը Ֆրանսահայ Կապոյտ խաչին) անցեալ տարի հետեւեալ հեռագիրը ուղղած էր նախագահ Րուզվէլթի, իր պատգմ. ժողովին առթիւ.—

— «Հ. Կ. Խաչը, որ կը ներկայացնէ հայկական ծագում ունեցող ամերիկեան քաղաքացի հազարաւոր կիներ, իր 24րդ Պատգամաւորական ժողովին, գումարուած Պոսթըն, Մէս, որոշեց խնդրել Ձեզմէ՝ նկատի ունենալ համաշխարհային երկու պատերազմներու հայ զոհերը, որոնք ցրուած են աշխարհի չորս կողմերը:

Դուք՝ որ յայտարարած էք, թէ Միացեալ Նահանգները եւ իր Դաշնակիցները կը մղեն այս պատերազմը բոլոր մեծ ու փոքր ժողովուրդներու ազատութեան եւ աշխարհի խաղաղութեան համար, վստահ ենք՝ որ Ձեր լուրջ նկատառման պիտի արժանացնէք մեր այս խնդրանքը:

Մենք կը հաւատանք, որ հայ ժողովուրդի վիճակը բարւոքելու համար՝ անհրաժեշտ է ընդարձակել խորհրդային Հայաստանի սահմանները, անոր կցելով արեւմտեան Հայաստանի նահանգները, որպէսզի Թուրքիա եւ ուրիշ տեղեր շատ անբաղձալի պայմաններու մէջ ապրող մեր ազգակիցներր պատեհութիւն ունենան վերահաստատուելու իրենց հայրենի հողերուն վրայ:

Համոզուած, որ համաշխարհային տեւական խաղաղութիւն չի կրնար գոյութիւն ունենալ, որքան ատեն որ կան ժողովուրդներ, որոնք տուն չունին եւ կ'ապրին փճացուելու տեւական սպառնալիքին տակ, մենք վստահ ենք, որ Դուք պիտի բարձրացնէք Ձեր հեղինակաւոր ձայնը եւ պիտի գործածէք Ձեր ազդեցութիւնը՝ դարմանելու համար այն բոլոր անարդարութիւնները, որոնց ենթարկուեցան Հայերը վերջին տասնամեակներու ընթացքին:

Վստահ ենք նաեւ, որ մեր կռուող ամուսիններն ու որդիները, որոնք ամէն ապացոյց տուին եւ կուտան իրենց հայրենասիրութեան, գոհացում պիտի զգան այն գիտակցութեամբ, թէ մեր նախագահը եւ կառավարութիւնը պիտի ընեն իրենց կարելին՝ հայ ժողովուրդի արդար պահանջները գոհացնելու համար»:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՆԳԼԻԱ Կ'ԱՐԴԱՐԱՑՆԷ ԻՐ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ի ՀԱՐԿԻՆ ԴԱՐՁԵԱԼ ՊԻՏԻ ՄԻՋԱՄՏԷ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Անգլ. կառավարութիւնը պաշտօնական յայտարարութիւն մը հրատարակեց ուրբաթ օր, Սուրիոյ եւ Լիբանանի դէպքերու մասին, լուսաբանելու համար կացութիւնը: Ահաւասիկ յայտարարութեան գլխաւոր կէտերը.—

1. Գլխաւոր անկարգութիւնները այժմ դադրած են Սուրիոյ մէջ եւ քաղաքային իշխանութիւնները պիտի ստանձնեն օրէնքի եւ բարեկարգութեան պահպանումը, որքան կարելի է շուտ:

2. Եթէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի կառավարութիւնները անկարող ըլլան զսպելու որ եւ է խռովութիւն իրենց տրամադրելի ուժերով, շրջանին անգլիացի հրամանատարը արտօնուած է անհրաժեշտ անաչառ գործողութիւնը կատարելու, աջակցելով քաղաքային իշխանութեան:

3. Բրիտանական զօրքին միջամտութիւնը չի նշանակեր Ֆրանսացիներուն տեղն անցնիլ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ:

4. Բրիտանական որ եւ է անաչառ միջամտութեան միակ նպատակը պիտի ըլլայ խափանել խռովութիւնները որ կրնան վնասել Միացեալ Ազգերու պատերազմական ճիգերուն:

Յայտարարութիւնը կը բացատրէ թէ հիմնական խնդիրը անգլեւֆրանսական յարաբերութեանց հարցը չէ, այլ սա թէ ի՛նչ պիտի ըլլան ապագայ յարաբերութիւնները Ֆրանսայի եւ Մօտաւոր Արեւելքի պետութեանց միջեւ: «Ինչպէս բացատրեցին վարչապետը եւ արտաքին նախարարը, Ն. Վեհափառութեան կառավարութիւնը հաստատած է զօր. տը Կոլի խոստումը Սուրիոյ եւ Լիբանանի անկախութեան մասին, բայց բրիտանական զօրքին միջամտութիւնը ստիպողական դարձաւ, որովհետեւ Սուրիոյ տեղական դէպքերը կրնային խռովութեան մատնել ամբողջ Միջին Արեւելքը եւ կաշկանդել Դաշնակիցներու պատերազմական ճիգը: Միջին Արեւելքի բանակին ընդհ. հրամանատարին հրահանգուած էր միջամտել, բարեկարգութիւնը վերահաստատելու եւ պահպանելու համար, մինչեւ որ ելք մը գտնուէր դիւանագիտական միջոցներով: Ի գործադրութիւն այս հրահանգներուն, բրիտանական զինուորներ գրաւեցին այն գլխաւոր կեդրոնները ուր կռիւ ծագած էր կամ կը սպառնար ծագիլ: Երբ բարեկարգութիւնը աստիճան մը վերահաստատուեցաւ, անհրաժեշտ համարուեցաւ հեռացնել ֆրանսական զօրքը որ գործօն կերպով մասնակցած էր կռիւներուն կարգ մը քաղաքներու մէջ: Այս տնօրինութիւնը էական էր, մէջտեղէն վերցնելու համար որ եւ է պատճառ նոր ընդհարումներու: Եւ որովհետեւ այդ քաղաքներու Ֆրանսացի քաղաքացիներուն կեանքը վտանգի մէջ էր, անոնք ալ պարպուեցան»:

Յայտարարութիւնը մասնաւորապէս կը յիշեցնէ թէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի կառավարութիւնները գլխաւորապէս պատասխանատու են բարեկարգութեան պահպանումին, եւ աշխարհը պիտի դատէ թէ ինչպէս կը գործադրեն այդ պատասխանատուութիւնը: «Բրիտանական իշխանութիւնները երբեք միտք չունին որ եւ է կերպով խանգարելու Միջին Արեւելքի պետութեանց կացութեան վերջնական լուծումը: Բրիտանական զօրքը պիտի գործածուի միայն անաչառօրէն: Հրամանատարները միջոցներ ձեռք պիտի առնեն ո եւ է մէկուն դէմ որ պատճառ կը դառնայ նոր խռովութեանց»:

Տեղական թերթերր շատ կարճ կապած էին այս յայտարարութիւնը, որ անգամ մը եւս կ'ապացուցանէ թէ Մեծն Բրիտանիա հաստատ կը մնայ իր տեսակէտին վրայ:

ՕՏԱՐԻՆ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ

Փարիզի արուարձաններէն մէկուն քաղաքապետարանը լեցուած է հայկական տենդոտ եւ խանդավառ բազմութեամբ: Սգահանդէս տեղի պիտի ունենայ նախագահութեամբ քաղաքապետին որ միեւնոյն ատեն այդ շրջանին երեսփոխանըն է: Թէեւ երեսուն տարուան սուգը կը կոտտայ տակաւին մեր հայրենակիցներու վիրաւոր սրտին մէջ, սակայն վէրքը բաւական սպիացած է եւ տարիներու հպումէն, եթէ ոչ բուժուած, բայց նուազ կը տառապեցնէ զիրենք: Յետոյ նոր ողբերգութիւններ, նոր պատերազմ եւ տարագրութիւն փոխած են մեր ալ հոգեբանութիւնը, մանաւանդ նորահաս սերունդը նուազ կ՚ապրի մեր ջարդերուն եւ աքսորներուն սարսափելի եւ ցաւատանջ յաճախանքը: Այնպէս որ սրահը կենդանի ոգեւորութեամբ կը սպասէ հանդէսին բացման:

Երկու հայ բանախօսներ Ֆրանսերէն կը խօսին հայկական ողբերգութեան մասին: Ամբողջ ժողովուրդ մը սպանդանոց տարին եւ արիւնի մէջ խեղդեցին, քաղաքակիրթ մեծ ազգերու քթին տակ — կ՚ըսեն բանախօսները —, պատմութեան մէջ չտեսնուած վայրագութեամբ եւ անպատում խժդժութեամբ եւ — կ՚աւելցնեն — դժուար թէ ըմբռնենք այդ զարհուրելի եւ ահաւոր սպանդը որուն ականատես եղանք երեսուն տարի առաջ: Թուրք պաշտօնական մարդիկ, վայրագ վճռականութեամբ ազդանշանը տուին հայութեան բնաջնջման: Կանխամտածուած եւ երկարօրէն մշակուած ճիւաղային ծրագրի մը գործադրութիւնն էր որ Թուրք պետական սրիկաները ի գործ դրին հայ անզէն ժողովուրդին դէմ:

Երկու բանախօսներուն մէջտեղը նստած է համայնավար երեսփոխան — քաղաքապետը, համակրելի եւ ազնիւ մարդ մը որ բանտարկուած եւ տառապած է Գերմանացիներէն: Մեր բարեկամը շատ կը սիրէ Հայերը, կը խօսի Հայերու մասին մեծ գովեստով, կը գնահատէ մեր աշխատասէր եւ ստեղծագործ ոգին եւ կը փափաքի օգտակար ըլլալ: Յետոյ կը պատմէ իր կուսակցութեան մասնաւորապէս՝ եւ Ֆրանսացիներուն ընդհանրապէս՝ կրած այնքան սարսափելի տառապանքներն ու հալածանքները, վեր կը հանէ հազարաւորներու գնդակահարութիւնը եւ բանտերու մէջ խոշտանգուելով մահացումը:

Ընկեր քաղաքապետը չի վարանիր ըսել.

— «Ձեր դժբախտութիւնները եւ ջարդերը թէեւ ցաւալի են, մենք ալ ունեցանք, աւելի ծանր պայմաններու տակ: Մեր քաշածներուն քով ձերինը կը նսեմանայ: Հինգ տարուան ընթացքին մենք ալ կրեցինք այնպիսի վայրագ եւ անլուր ոճիրներ որ գլեցին անցան ձեր երեսուն տարի առաջ կրած ջարդերն ու աքսորները...:

Ընկեր երեսփոխանը անկեղծ էր եւ համոզուած, սակայն իր յայտնած գաղափարները ամբողջ զարտուղի հոգեբանութիւն մը կը ցոլացնեն, ինչպէս եւ կը խտացնեն տեսակ մը քաղաքական փիլիսոփայութիւն, որ կապ ունի ընդհանուր քաղաքական տեսութեանց հետ:

Եւրոպացին թէ Ամերիկացին երբեք չհաւատացին թէ մեր գլխուն պայթած փորձանքը այն աստիճան մահացու եղաւ, թէ կատարուած սպանդը իրապէս ճիւաղային հանգամանք ունէր: Անոնք երբեք չհասկցան որ Թուրքը ինչ սադայէլեան մեթոտով ուզեց բնաջնջել ամբողջ ազգ մը որ դարեր ապրած է...: Նոյնիսկ ներկայ պատերազմի ընթացքին պատահած դէպքերուն լոյսին տակ, անոնք տակաւին չեն ըմբռնած կատարուած դժոխային եղեռնին ծանրութիւնը, ծաւալը եւ կանխամտածութիւնը:

Այլ սակայն Ֆրանսացիներն ալ սկսած են գանգատիլ օտարներէն, մանաւանդ կը կարծեն որ Ամերիկացիները չեն հասկցած տակաւին այս աշխարհաասասան արհաւիրքներուն ամբողջ խորութիւնը: Եւ իրաւամբ Ամերիկացին, որքան ալ լրջօրէն մօտենայ եւ քննութիւններ ընէ, դարձեալ չի կրնար հասկնալ այն արհաւիրքը զոր ապրեցան Եւրոպացիներն ու Ֆրանսացիները: Ըսել թէ Հայկական ջարդերն ու աքսորները կընսեմանան իրենց քաշածներուն քով, կը նշանակէ ոչ թէ անտարբերութիւն, այլ մարդկային հասկնալի հոգետեսութիւն մը որ կը տանի դէպի եսասիրութիւն:

Մեր մամիկները իրաւունք ունին, երբ կ՚ըսեն. «Կրակը ինկած տեղը կ՚այրէ...»: Այնպէս որ մենք բնաւ պէտք չէ զարմանանք, եթէ տեսնենք որ մեր Եւրոպացի բարեկամները մեզ չեն հասկնար այնպէս, ինչպէս կը փափաքէինք:

Մենք սակայն զիրենք շատ լաւ կը հասկնանք: Նախ որ իրենց տառապանքները մեր գլխէն անցան, եւ երկրորդ՝ մենք ալ իրենց բախտակից, իրենց հետ եւ իրենց կողքին ապրեցանք այդ դժոխային օրերն ու տարիները եւ գիտցանք որ եթէ անոնք մեր տեղն ըլլային, մեզի չափ ալ չէին կրնար դիմանալ:

Մեզի պատահած ահաւոր աղէտը ուրիշ բան էր: Մարդ մարդու ցաւէն չի հասկնար, ոչ ալ ազգերը ուրիշ ազգերու վիճակէն: Պարզապէս պէտք է անոնց հասկցնել, բացատրել: Ի վերջոյ պրօպագանդի հարց է: Այս բանն է որ տակաւին չենք հասկցած...:

Եւ ի՛նչ հեգնանք: Մեր դահիճը մեզմէ շատ առաջ հասկցած եւ գլխուն ճարը նայած է: Մեզի կը մնայ ուրեմն ըսել բոլոր մեր Եւրոպացի եւ Ամերիկացի բարեկամներուն.

— «Դուք դոնէ յաղթեցիք եւ պատերազմական ոճրագործները պատժեցիք, մենք այդ մխիթարութիւնն ալ չունեցանք...»:

ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՏՐԱՄԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Խաւարակուռ կէս գիշեր էր:

Մեծ ու փոքր բազմաթիւ ժողովուրդներ նուաճելէ վերջ, ան ահա եկաւ հասաւ Հայութեան ու երեք հեղ ուժգին զարկաւ անոր դուռը: — Բա՛ց դուռդ:

Հայութիւնը արթնցաւ, ելաւ լոյսը վառեց, հանդարտաքայլ դէպի դուռ գնաց ու մեղմաձայն՝

— Ո՞վ ես, ա՛յ մարդ, այսպէս եկած ինծ տարաժամ, եւ ի՞նչ կ՚ուզես:

— Ե՛ս եմ, բա՛ց դուռդ:

Հայութիւնը բացաւ դուռը, բայց կիսովին: Որովհետեւ, անծանօթ ձայնը անհարազատ շեշտ մը ունէր:

Բարձրացուց աշտանակը, ուղեւորին նայեցաւ ու զայն քննեց իմաստունի պաղարիւնով: Այլանդակ դէմք մը դժնետեսել, այսահարի կերպարանք, խելագարի շարժումներ եւ թունալից նայուածք մը:

Հայութիւնը իջեցուց աշտանակը եւ երկու քայլ ետ քաշուեցաւ:

— Լսեր էի ես քու մասին: Ամբոխավարութիւն կը կոչեն քեզ: Խորթ ես ինծի, հեռացի՛ր:

Ամբոխավարութիւնը ապշահար՝

— Ամէն երկիր զիս ընդունեց, իր ծոցին մէջ ինծ տեղ տուաւ, դո՛ւն միայն զիս կը մերժես: Ինչպէ՞ս կ՚ըլլայ: Ոչ մէկ երկիր ըսաւ քեզ պէս. «խորթ ես ինծի»:

Հայութիւնը պահ մը լռեց: Ապա, քիչ մը աւելի վճռական՝

— Խրճիթիս մէջ քե՞զ ընդունիլ: Ամենեւին: Դուն հի՞ւր ինծի: Ամենեւին: Եւ ես քեզի հիւրընկա՞լ: Ամենեւին:

Ամբոխավարութիւնը միշտ ապշահար՝

— Ինչո՞ւ սակայն, ինչո՞ւ սակայն:

— Որովհետեւ, դուն սերմնացանն ես չարիքին: Գուբհներու եւ բեմերու մոլո՛ւցքը: Դուն կ՚ախորժիս խաւարէն: Ու աղքատ է քու հոգին: Անգիտակցութեան, անկարգութեան եւ կուրութեան քաջալեր:

Ամբոխավարութիւնը ապերասան՝

— Ջանգուածներու չարժիչ ուժն եմ ես: Առանց ինծի մեռեալներ՝ ինձմով միայն կ՚ըլլան անոնք թէ՛ կենդանի, թէ՛ կենսունակ: Հուրն եմ անոնց, ջուրն եմ անոնց, եւ սնունդը անհրաժեշտ:

Հայութիւնը, անհամբեր՝

— Այո, այո, դուն չարժում ես անիմաստ ու դղրդէջը բիրտ ուժի: Դուն ծնուցիչ՝ անչափելի՛, աղետաբե՛ր կորուստի: Վառարանէդ բոց չեմ ուզեր: Քու աղբիւրէն ջուր չեմ խմեր: Քու սեղանդ չեմ նստիր:

Ամբոխավարութիւնը ահեղասաստ եւ մոլեգին՝

— Ջանգուածներու բողոքն եմ ես: Խիզախ խօսքի առաքեալ: Ընդվզումի, ըմբոստութեան կայծակն եմ ես: Արդարութեան, եղբայրութեան թունդ քարոզիչ:

Այո, այո, դուն օճառի պղպջակ ես, ճոռոմաբան, պոռոտախօս: Դուն կը սպաննես մտածումը, կը խաթարես զգացումը: Դուն որմն ես ատելութեան եւ ոճիրին: Խորթ ես ինծի, չալկէ՛ բեռդ ու հեռացիր:

— Ինչո՞ւ սակայն, ինչո՞ւ սակայն:

— Հպարտութիւնս ու եռանդս ինծ կը բաւեն: Թո՛ղ զիս համեստ իմ վիճակին: Եւ մի մարեր իմաստութեան իմ կանթեղը: Իմ կարգապահ, իմ ներդաշնակ տնակին առողջ միտքը, անեղծ ոգին ախտավարակ մի ըներ: Մի վրդովեր անդորր կեանքը խրճիթիս: Խորթ ես ինծի, չալկէ՛ բեռդ ու հեռացիր:

— Ինչո՞ւ սակայն, ինչո՞ւ սակայն:

Հայութիւնը դարձեալ լռեց: Ապա, աւելի հաստատակամ՝

— Ամբոխավարութի՛ւն, ես չեմ կրնար քեզ ընդունիլ իմ այս խեղճուկ խրճիթին մէջ: Միութիւնս փո՛ւլ կուգայ: Որովհետեւ, բաժանումի շատ զօրաւոր ազդակ ես: Իմ ծոցին մէջ, դուն պիտի կազմես հատուածներ: Հատուածները ընդհարումի պիտի հանես: Ու պիտի ըլլայ ուժի վատնում՝ տխմար, ամուլ եւ ապարդիւն կռիւի մէջ: Խորթ ես ինծի, չալկէ՛ բեռդ ու հեռացիր:

— Ինչո՞ւ սակայն, ինչո՞ւ սակայն:

— Քեզմով կ՚ըլլայ միայն մէ՛կ հատուած հայրենասէր: Հայրենասէր է ամէ՛ն Հայ: Հայրենասէր՝ անկեղծօրէն, գիտակցօրէն եւ ի բնէ, ի՛նչ դասակարգի, կուսակցութեան, կազմակերպութեան ալ պատկանի: Խորթ ես ինծի, չալկէ՛ բեռդ ու հեռացիր:

— Ինչո՞ւ սակայն, ինչո՞ւ սակայն:

— Քեզմով կ՚ըլլայ միայն մէ՛կ հատուած արդարասէր, եղբայրասէր եւ մարդասէր: Հայութիւնը ամբողջութեա՛մբ՝ ամէնքն ալ է, ի՛նչ հանգանակ ալ ունենայ, ի՛նչ հաւատամք ալ դաւանի, ի՛նչ վարդապետութեամբ ալ սնանի: Խորթ ես ինծի, չալկէ՛ բեռդ ու հեռացիր:

Ամբոխավարութիւնը դարձեալ պնդեց.

— Ամէն երկիր զիս ընդունեց, իր ծոցին մէջ ինծ տեղ տուաւ, դո՛ւն միայն զիս կը մերժես: Ինչպէ՞ս կ՚ըլլայ: Ոչ մէկ երկիր ըսաւ քեզ պէս. «խորթ ես ինծի»:

— Այո, այո, խորթ ես ինծի, չալկէ՛ բեռդ ու հեռացիր:

— Ինչո՞ւ սակայն, ինչո՞ւ սակայն:

— Որովհետեւ, իւրաքանչիւր Հայ անհատ էակ մըն է գիտակից, ընթացաւարտ տառապանքի դպրոցէն:

Ամբոխավարութիւնը տրտում - տխուր եւ ճարահատ՝ չալկեց բեռը ու հեռացաւ:

Արեւածագին լոյսը շողա՛ց:

ԱՐՇԱՒԻՐ ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

ԵՐՈՒԽԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԵՐԸ

ԽՄԲ.— «Հայրենիք»ի աշխատակից մը իր յուշերը գրի առած է ողբացեալ Երուխանի (Երուանդ Սրմաքէշխանլեան) վերջին օրերու մասին: Կ՚ամփոփենք հիմնական մասերը.—

Ընդհանուր պատերազմի ծագման սկիզբները, Օգոստոսի վերջին շաբաթներուն, Մէզիրէ կը գտնուէի՝ Սեբաստիոյ Սանասարեան վարժարանը մեկնելու պատրաստութիւններս տեսնելու համար: Ես, տակաւին չլրացուցած Մէզիրէի Ազգ. Կեդրոնական վարժարանը, ընտրելին էի Խարբերդի Ուսումնական Խորհուրդին, որ արտօնուած էր չորս տարին անգամ մը՝ յանուն իր թեմին՝ յարմարագոյն ուսանող մը ղրկելու Սանասարեան:

Կէսօրի մօտ, Հիւսէյնիկցի Կարապետ Տէմիրճեանի՝ յայտնի Դաշնակցական ընկեր Կարոյի դերձակատունը գացած էի գործով, երբ խօսքը բացուեցաւ իմ Սանասարեան մեկնումիս:

— Աշխարհը կրակի բռնուած է, դուն Սեբաստիա մեկնելու մասին դեռ կը մտածես,— ըսաւ Կարօն ու աւելցուց.— Համբերէ՛ նայինք ի՞նչ պիտի ըլլայ քաղաքական կացութիւնը, անկէ վերջ դիւրին է ամէն բան: Եթէ այսպէս շարունակուի եւ Թուրքիա ալ մօտ օրերէն պատերազմի մտնէ, ինչ որ անխուսափելի է, ոչ դպրոց կը մնայ այլեւս եւ ոչ ալ բնականոն կեանք: Հիմա քեզի գործ մը կայ ընելիք. տնօրէնդ՝ Սրմաքէշխանլեան, զօրանոց գացած է՝ իր փրկագինը տալու խնդրով: Առտուընէ մինչեւ հիմա չվերադարձաւ, կինը մտահոգ է եւ կ՚ուզէ շուտով լուր մը առնել անկէ, որովհետեւ երկու օրէ ի վեր անհանգիստ ալ է եղած: Գնա՛ զօրանոց եւ եթէ կրնաս, լուր մը բեր անոր մասին:

Սիրելի տնօրէնիս պարագան կարծես ցնցեց զիս եւ ես առանց խօսք մը փոխանակել կարենալու փութացի դէպի զօրանոց:

Գիտէի թէ Սրմաքէշխանլեան զօրակոչի ենթակայ՝ կը գտնուի 40—45 տարեկաններու կարգին ու իմացած էի նաեւ թէ Ազգ. Իշխանութիւն եւ Առաջնորդարան անոր արտաքնապէս ոչ-քաջակազմ եւ քիչ մը հիւանդկախ երեւոյթէն թելադրուած, ջանքեր կը թափէին զինքը զինուորագրութենէ ազատելու: Կ՚երեւի, այդ ջանքերը ապարդիւն անցած էին եւ փրկագինէ զատ միջոց չէր մնացած:

... Տնօրէնս գտնելու ջանքերս ի զուր անցած էին, եւ պահ մը յուսաբեկ՝ ուշադրութիւնս կեդրոնացուցած էի պարտէզին հարաւային անկիւնը կարգով տեղաւորուած քանի մը գորշագոյն վրաններուն, որոնցմէ իւրաքանչիւրին առջեւ կը կենային երկու զինեալ եւ սակայն անշնորհք հագուած պահակներ:

Ամէն տարիքէ զինուորցուներ, Օգոստոսի այդ խանձող արեւին տակ, իրենց վրայի հագուստը ծրար շինած ու պինդ սեղմած անութին տակ, կիսամերկ վիճակով շրջապատած էին այդ վրանները ու հրմշտուք մըն է, կոխկռտուք մըն է կը փրթէր, երբ քանի մը վայրկեանը անգամ մը այդ վրաններէն սպայի նմանող դէմքեր դուրս կուգային եւ բարձրաձայն կը կարդային անուն մը:

Բժշկական քննութիւն էր կատարուածը: Տուն պիտի ղրկուէին կամ ժամանակաւոր արձակում պիտի ունենային կաղերն ու կոյրերը, թերանդամներն ու հաշմանդամները, վատառողջները, վերջապէս զինուորութեան անյարմար վիճակ ներկայացնողները:

Հոգեկան քաղցրութեան մէջ էի, երբ ծանօթ ձայն մը անունս կանչեց եւ արթնցուց զիս: Դիւրին չէր այդ ժխորին մէջ մէկէն նշմարել կանչողը: Ձայնը կրկնուեցաւ եւ ես ուշադիր փնտռտուքով մը, ինձմէ տասը քայլ հեռու ծառի մը տակ կեցած տեսայ իմ տնօրէնը, Երուանդ Սրմաքէշխանլեանը, որ ձեռքի շարժումով զիս իր քով կը կանչէր:

Ծեղքեցի չըջապատս ու հասայ իրեն։

— Արա՛մ, տղա՛ս, ոտքի վրայ կենալէն, հոս ու հոն դեգերելէն ծունկերս կոտրտեցան. ու — ժապաւ կը զգամ ինքզինքս։ Հարկադրուած եմ տակաւին կարգի սպասել՝ փրկագնիս գործողութիւնները լրացնելու համար։ Ծխելիքս հատած է. առ սա դրամը եւ մօտակայ վայրէ մը ինծի տուփ մը սիկարէթ հասցուր։

Ապշահար էի։ Տնօրէնիս այնքան փոխուած ու ընկճուած դիմագիծը քար կտրեց զիս։ Աչքերը փոսացեր, այտոսկրերը դուրս ցցուեր էին։ Տարիներով արեւի երես չտեսնողի, բանտի նկուղներու մէջ տառապողի երեւոյթը հագած էր եւ ես յուզումէս չկրցի իսկ ըսել, թէ՝ ես ալ զինքը կը փնտռէի, իրեն համար եկած էի այս տեղուանքը։

Շատ ժամանակ չառաւ. բայց գիտեմ որ լաւ քրտնեցայ ու շնչասպառ էի։ Մէզիրէէի զօրատան մօտերը խանութներ չկային. մինչեւ Վարի կամ Վերի Մէյտանը պէտք էր երթալ, ու ես նախընտրած էի վերջինը՝ անկէ աւելի շուտով լուր մըն ալ ձգելու համար Կարապետ Տէմիրճեանի դրատունը։

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ, ու առանց թողելու որ իր մասին բան մը հարցնեմ, շարունակեց.

— Կը յուսամ այս նեղութիւններն ալ կ'անցնին. թէեւ ապագային համար լաւատես չեմ։ Ճեմարանը պիտի վերաբացուի. հաւանաբար Սեպտեմբերի կէսին։ Շէնքի խնդիրը կարեւոր է հիմա։ Նախկին շէնքը — Ֆայրիգաթորեաններու հին գործարանը — զինուորականութիւնը պիտի գրաւէ եղեր. կեդրոնականի շէնքն ալ աղջկանց բաժինը կը մնայ արդէն. նայինք, թերեւս աղջիկները ուրիշ տեղ տարուին եւ մինչ այդ՝ Ճեմարանը մեծ եկեղեցիին մէջ շարունակենք (Մէզիրէէի Ս. Աստուածածին Մայր եկեղեցին)։ Լաւ երեւոյթներ չեն ասոնք... բայց չեմ գիտեր։ Հարկաւ Սանասարեանն ալ մոռցար։ Տեղէ շարժելու ժամանակ չէ. կրնաս գալ տարի ալ երթալ. այս տարի նորէն կը շարունակես Ճեմարանը։

Բաժնուեցայ գլխահակ եւ խորապէս ընկճուած։ Ու երբ տրտմօրէն կը վերադառնայի քաղաք, ուրկէ ո՛ւր, չեմ գիտեր, ցաւի ու մորմոքի բուռն յուզումով մը յիշեցի տնօրէնիս մէկ նամակը՝ Մէզիրէէն Պոլիս, իր մէկ բարեկամին ուղղուած, դեռ 1913ին, հետեւեալ յատկանշական իմաստով։ (Այս նամակը իր օրին անմահն Թէոդիկ իր Տարեցոյցին մէջ արտատպած էր). —

« Սիրելի Արթաքիս, բաժնուեցայ քեզմէ՝ առանց մնաս բարովի, բայց հոգ չէ, գիտեմ թէ «երթաս բարով, Աստուած շատ քաշել չտայ պիտի ըսէիր». բայց արդէն կը քաշենք կոր»։

Ու արդարեւ, անբախտ դրադէտը դժխեմ ճակատագրով մը, իր մարգարէութեան նախազը եղաւ։ Քաշե՛ց ու քաշե՛ց, այդ նամակէն առաջ ու յետոյ ալ, նախ՝ վտանգաւոր գործողութեան մը ենթարկուելով, ապա՝ փրկագինը ճարելու հազար դժուարութիւններ կրելով(*), իսկ ամէնէն վերջ՝ խողխողուելով Մաստառի լերան արեւմտեան ստորոտէն դէպի Տովք խորացող Գարա Սազ կոչուած կիրճին մէջ՝ իր լուսազբօր՝ Պսակ վարդապետի կողքին։

Իր կինը՝ Եւնիկէն ու մատաղատի, 4 եւ 6 տարեկան երկու սրտահատորները, նոյնպէս կրեցին տառապանքի ու արհաւիրքի դաժանագոյնը՝ Մէզիրէէն Մալաթիա տարագրութեան ճամբուն վրայ, Իզոլիի Քիւրտերէն առեւանգուելով։

Շատ ուշ ժամանակ լսեցաւ որ Եւնիկէն պժգանքի ու ցեղային ատելութեան թուքը նետելով զինքը առեւանգող Քիւրտին երեսին, ինքզինքը Եփրատին է յանձներ՝ Հայուհիի վայել պատւով ու հերոսութեամբ։ Արամ եւ Ժիրայր, իբրեւ Թուրք գաղթականներու զաւակներ, Մալաթիոյ կառավարական որբանոցը պահուած են միջոց մը եւ ապա իբրեւ հոգեզաւակներ յանձնուած ազդեցիկ Թուրք պէյի մը։

ԱՐԱՄ ՏԷՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

(*) Ճեմարանի խնամակալութիւնը ի տես Սրմաքէշխանլեանի նիւթական անձկութեան, փրկագնի դրամը իր գանձէն վճարած էր՝ ի հաշիւ անոր յաջորդ տարեշրջանի թոշակին։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն Խորհուրդը վաւերացուց 1945ի նախահաշիւը։ Ծախքերու ընդհ. գումարն է 3077 միլիառ րուբլի (263 միլիառ էր 1944ին)։ Եկամուտներու ընդհ. գումարն ալ 3077 միլիառ րուբլի, ինչ որ կ'ապացուցանէ թէ տարեհաշիւը չտկուած է առանց որեւէ բացի։ Ծախքերու գումարին մէկ կարեւոր մասը յատկացուած է ազգ. պաշտպանութեան (137.7 միլիառ րուբլի, հաւասար անցեալ 1944ի վարկին (137 միլիառ)։ Երկրորդ տեղը կը գրաւեն հանրային տնտեսութեան վարկերը, 64.6 միլիառ րուբլի, ինչ որ յաւելում մը կը ցուցնէ 1944ի վրայ (49 միլիառ ր.)։ Այս գումարը սահմանուած է հետեւեալ նպատակներուն.— 35 միլիառ ճարտարարուեստի, 9 միլիառ գիւղատնտեսութեան, 10 միլիառ հաղորդակցութեանց, 3 միլիառ շէնքերու կառուցման։ Զգալապէս աճած են նաեւ հանրային կրթութեան վարկերը, 66.1 միլիառ րուբլի (1944ին 51 մ.ռ.)։

Հ. Ս. Ս. ՌԵՍՊՈՒԲԼԻԳԱ

(Խորհրդային Հայաստան)

—o—

ԽՄԲ.— Արտասահմանի թերթերուն մէջ հրատարակուած խորհրդային զեկոյցներէ եւ թղթակցութիւններէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները Հայաստանի գրական - գեղարուեստական նուաճումներու մասին.—

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Բազմաթիւ թատրոններ հիմնուեցան Հայաստանի մէջ, մէջն ըլլալով Երեւանի Սունդուկեան Տրամաթիկ Թատրոնը։ Այս թատրոնի անձնակազմին մէջ կը մտնեն ականաւոր դերասաններ, Ցասմիկը, Օլգա Գուլազեանը, Վաղարշ Վաղարշեանը, Աւետ Աւետիսեանը, Գուրգէն Ջանիբէկեանը եւայլն։ Այս թատերախումբը կը բեմադրէ թէ' Պարոնեանի, Սունդուկեանի, Շիրվանզադէի, Օսրովսկիի, Կորքիի, Շէյքսփիրի եւ Շիլլէրի դասական թատերգութիւնները եւ թէ արդի թատերագիրներու երկերը։

Հայ երաժշտութիւնն ստացաւ բարձր գովասանք Հայկական Արուեստի Տասնօրեակին, որ տեղի ունեցաւ Մոսկուայի մէջ 1939ին։ Ժողովրդական Արուեստագէտներ Հայկանոյշ Դանիէլեան, Շարա Տալեան եւ այլ դերասաններ ու դերասանուհիներ կը վայելեն լայն ժողովրդականութիւն։

Սովետ իշխանութեան տարիներուն, Պետական Թատրոն հաստատուած է Լենինականի մէջ, բացի տասը շրջանային թատրոններէ։ Պատանի Հանդիսատեսի, ինչպէս նաեւ պուպրիկային թատրոններ եւս հաստատուած են։ Հիմնուած է Ֆիլմի Սթուտիօ մը Երեւանի մէջ։ Այս Սթուտիոյին կողմէ պատրաստուած ժապաւէններուն մէջ կը մտնեն հետեւեալները.— «Նամուս», «Պէպօ», «Զարէ», «Զանգեզուր», «Գիգոր» եւայլն։

Սովետահայ արուեստը մասնաւոր նուաճումներ կատարեց անցեալ քանի մը տարուան ընթացքին։ Ծաւալուն աշխատանք կատարուած է հաւաքելու, ձայնագրելու եւ ուսումնասիրելու համար հայ ժողովրդական երգերն ու պարերը, որոնք մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելեն ոչ միայն Հայաստանի, այլ եւ սովետ ուրիշ հանրապետութիւններու, ինչպէս նաեւ ճակատի զինուորական միութիւններու մէջ։

Հայ նկարիչներն ու երաժշտագէտներն ալ մեծ չափերով յառաջդիմեցին այս քսան տարիներուն։

Հրաշալի նկարներ տուած են Մարտիրոս Սարեան, Աղաջանեան, Կոջոյեան, Առաքելեան եւ Գիւրջեան, հիանալի քանդակներ պատրաստած են Արա Սարգիսեան, Սուրէն Ստեփանեան, Այծեմնիկ Ուրարտու եւ երիտասարդ արձանագործ Նիկողոսեան։

Արամ Խաչատուրեան, Ցարօ Ստեփանեան, Կարօ Զաքարեան, Եղիազարեան, Վարդգէս Սալեան, Սաթեան եւ այլ տաղանդաւոր սովետ երգահաններ հարստացուցին հայկական օփերային եւ երաժշտական մշակոյթը։

ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ մտաւորականներ, գիտութեան եւ արուեստի ծառայողները նմանապէս իրենց սրտագին ջանքերը ի գործ դրին երկրի պատերազմական պէտքերուն։ Ներկայ պատերազմի ամբողջ տեւողութեան Հայաստանի մշակութային գործունէութիւնը երբեք չդադրեցաւ։

1943 Նոյեմբերին պատերազմի ընթացքին էր, որ հայկական կառավարութիւնը որոշեց հիմնել Գիտութիւններու Ակադեմիան, Երեւանի մէջ։ Ուրեմն Հայաստան այժմ արդէն ունի իր սեփական գիտութեան եւ ուսմունքի կեդրոնը։ Հայկական Գիտութեանց Ակադեմիան ունի 23 անդամ որոնց մէջ կան Յովսէփ Օրբելի— Ակադեմիայի նախագահը, Լեւոն Օրբելի — Սովետ Միութեան գիտութիւններու ակադեմիայի փոխ նախագահը, ակադեմականներ Մ. Աբեղեան (հանգուցեալ), Աճառեան, Մանանդեան, Կոչտոեան, Յովհաննէսեան, Իսահակեան, Թումանեան եւ Եղիազարեան։

Հայկական Ակադեմիան կ'ընդգրկէ 29 հետազօտական հիմնարկութիւններ, բացի բազմաթիւ թանգարաններէ, եւ ապահոված է գործակցութիւնը աւելի քան 500 գիտական ծառայողներու։

Ակադեմիան ունի յետ - շրջանաւարտութեան լրացուցիչ դասընթացք մը գիտական անձնակազմ մարզելու համար։ Իր կազմութենէն ասդին, բաղդատաբար կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ, Ակադեմիան գումարեց բազմաթիւ գիտական նիստեր, որոնց ընթացքին լսուեցան եւ քննուեցան նիւթեր Հայոց պատմութեան, լեզուի, գրականութեան եւ գիտութեան մասին։

Մշակոյթի եւ արուեստի նոր օճախներ հաստատուեցան Հայաստանի մէջ պատերազմի տարին, — երաժշտական կատակերգութեան թատրոն, թատրոնական հիմնարկութիւն մը։ Երաժըշտական կատակերգութեան թատրոնը կը բեմադրէ թէ' ռուսական եւ թէ արեւմտա - եւրոպական, ինչպէս նաեւ հայկական երաժշտական կատակերգութիւններ, ինչպէս Չուհաճեանի «Կարինէ» (Լէպլէպիճի) եւ «Արեւելեան ատամնաբոյժ», որոնք մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելեն։

Հայ գիտնականներն ու գրողները, նկարիչներն ու երգահանները, դերասաններն ու երաժըշտագէտները, ուսուցիչներն ու գիւղատնտեսները, բժիշկներն ու ճարտարապետները — ամբողջ հայ մտաւորականութիւնը — իրենց ջանքերով կը սատարեն իրենց սովետ հայրենիքի կարողութիւնը զօրացնելու համար։

Հայ քիմիագէտները սկսան արտադրել պատերազմական կարեւոր նշանակութիւն ունեցող բազմաթիւ նիւթեր։ Կենսաբաններն ու բժիշկները առաջ բերին նոր դեղեր։ Երկրաբանները մեծապէս սատարեցին պղինձի եւ վառելանիւթի արտադրութիւնը բարձրացնելու գործին։ Ականաւոր գիւղատնտես գիտնականներ, մէջն ըլլալով ակադեմական Թումանեանը եւ փրոֆէսորներ Աղաջանեան ու Երիցեան, կարեւոր նուաճումներ կատարեցին ցորենի, գետնախնձորի եւ բամպակի բերքը բարձրացնելու տեսակէտէն։ Պատմաբաններն ու գրականութեան հեղինակները կատարեցին շարք մը կարեւոր ուսումնասիրութիւններ, որոնցմով սատարեցին բազմադարեան հայ քաղաքակրթութեան։

Մեծանուն հայ ճարտարապետ Թորոս Թորամանեանի համբաւաւոր երկը, «Հայ ճարտարապետութեան Պատմութիւնը», հրատարակուեցաւ 1943ին։ Հրատարակուեցան նաեւ ուրիշ երկեր Հայոց պատմութեան, լեզուին եւ գրականութեան մասին, մէջն ըլլալով երկերը ակադեմականներ Աբեղեանի, Մանանդեանի, Աճառեանի եւ Տէրտէրեանի։ Հրատարակուած է նոյնպէս «Հայ ժողովուրդի պատմութիւն»ի առաջին հատորը, ինչպէս նաեւ ակադեմական Մալխասեանի Հայերէն Բացատրական Բառարանը։

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

—o—

Մեր սիրելի «Յառաջ»էն լսեցի մահուան գոյժը, որ մեծ վիշտ պատճառեց ինծի եւ իր հարիւրաւոր աշակերտներուն։

1922ին էր։ Որբերու հազարաւոր բազմութեանց հետ, ես ալ տեղահանուած իմ ծննդավայրէս՝ Կարինէն, ու մազապուրծ ազատած Տէր - Զօրի անիծեալ հրակէզ անապատներէն, ինքզինքս գտած էի Պոլիս, Հօուըրտ Գարակէօզեան Հօմի տաքուկ հաստատութեան մէջ, վայելելով սէր եւ գուրգուրանք։ Եւ առաջին հանդիպումս եղաւ այդ հաստատութեան մէջ, ուր Փայլակ Սանասար կը պաշտօնավարէր իբրեւ ուսուցիչ։ Աւելի վերջը, դէպքերու բերումով 1924ին դպրոցը փոխադրուեցաւ Ֆրանսա, Լա Կոտինիէռի դղեակը։ 1924էն սկսաւ մեր մտերմութիւնը եւ 1926ին շրջանաւարտ՝ եկայ Փարիզ, նետուելու համար կեանքի յորձանքին մէջ։

Փ. Սանասար թէեւ խստաբարոյ իր արտաքին երեւոյթով, բայց դասերէն դուրս շատ ընկերական էր մեծ եղբօր մը գուրգուրանքով ու սիրով կը դաստիարակէր մեզ։ Մենք իր անմիջական շունչին տակ վարժուեցանք կարգապահութեան։ Ան մեզի սիրել տուաւ հայ գրականութիւնը եւ պատմութիւնը, ծանօթացուց մեր վերջին ազգային ազատագրութեան հերոսական դէպքերն ու դէմքերը։ Իր խիստ երեւոյթին տակ, կը բաբախէր զգայուն սիրտ մը, իր լաւագոյնը ընելու ու տալու համար հայ որբերուն, իբրեւ ապագայ յոյսերը հայ ժողովուրդին։ Գաղափար մը տալու համար իր զգացումներուն մասին, ստորեւ կ'արտատպեմ իր յօրինած Հ. Գ. Հ.ի քայլերգին վերջին տունը.—

Մեր պապերուն վեհ անցեալին,
խրոխտ ձայնին հայ պատմութեան
Մեր բոց հոգին ծարաւ է միշտ.
Մենք պիտ' շինենք հայ ապագան։

Գալով իր ուսուցչական ասպարէզին, շատ պատրաստուած մտաւորական մըն էր, ու լաւ մանկավարժ։ Ունէր դիւրութեամբ սորվեցնելու կարողութիւն։ Կը տիրապետէր հայերէնի, Ֆրանսերէնի, գերմաներէնի ու թուրքերէնի։ Իր անհետացումով, հայ գրականութիւնը կը կորսնցնէ իր անխոնջ մշակներէն մէկը, իսկ իր աշակերտներն ալ թանկագին բարեկամ մը։ Մեր սրտագին ցաւակցութիւններր իր ընտանեկան պարագաներուն։

Թէեւ դուն մեռար, սիրելի ուսուցիչս, այս օտար ափերուն վրայ, բայց մեր սրտերուն մէջ վառ պիտի մնայ քու սիրելի յիշատակդ։

ԼՈՐԻՍ ԲԱԲԱՆԵԱՆ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Կարմիր Աստղ» թերթը քննելով անգլիական «Էքօնոմիստ» շաբաթաթերթին թելադրութիւնը՝ արեւմտեան Եւրոպայի պետութեանց միջեւ զինակցութիւն մը կնքելու մասին, գիտել կուտայ.— «Այս հինցած մաշած ծրագիրը շատոնց սնանկացած է... Այդ պիտի ըլլար նոր տպագրութիւնը տխրահռչակ քառեակին։ Երկու երկիրներու զինակցութիւնը միշտ ուղղուած է երրորդի մը դէմ եւ անիմաստ է»։

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ բացուեցաւ Մոսկուայի մէջ։ Ֆրանսան ալ մասնակցիլ կ'ուզէր, բայց Ռուսերը կ'ընդդիմանան, պայման դնելով որ Լեհաստանը եւ Չեխոսլովաքիան ալ հրաւիրուին։ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները տակաւին չեն ճանչնար վերջին երկու կառավարութիւնները։

Պիտի հեռացնեն Ֆրանսացի պաշտօնեաները եւ սպաները

Սուրիոյ եւ Դամասկոսի կառավարութիւնները ժողով գումարելով Դամասկոսի մէջ, զեկոյց մը հրատարակեցին միաժամանակ, որով կը յայտարարեն թէ համաձայնած են, համախորհուրդ Արաբական Դաշնակցութեան հետ, արձակելու համար բոլոր Ֆրանսացի պաշտօնեաները, հեռացնելու Ֆրանսական բոլոր ուժերը եւ ձեռք առնելու հրամանատարութիւնը այն բոլոր զօրախումբերուն որ կը գտնուին Ֆրանսացիներու հրամանին տակ։ Երկու կառավարութիւնները նորէն կը յիշեցնեն թէ վճռած են ապահովել իրենց երկիրներուն անկախութիւնը եւ գերիշխանութիւնը, թէ մասնաւոր իրաւունքներ կամ դիրք պիտի չտրուի ո եւ է պետութեան եւ թէ Անգլիա յանձն առած է քաշել իր զօրքը, առաջին պատեհութեամբ։

*** Նախարարական խորհուրդը առջի օր ժողով գումարելով, լսեց արտաքին նախարարին զեկուցումը այս հարցերու եւ ընդհանրապէս միջազգային կացութեան մասին։

Ի՞նչ կ'ուզեն Արաբները

Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ եօթը արաբախօս երկիրները երկու գլխաւոր նպատակներ կը հետապնդեն, — 1. Արաբական միացեալ ճակատ մը կազմել օտար ճնշումի դէմ։ 2. Թոյլ չտալ որ Պաղեստինը դառնայ գերազանցապէս հրէական պետութիւն։ Առանց այս երկու գլխաւոր խնդիրներուն, դժուար թէ իրար եկած ըլլային արաբ կառավարութիւնները որոնք պառակտուած են փոխադարձ կասկածներով եւ նախանձներով։ Մասնաւորապէս Պաղեստինի հարցի մասին նշանակալից է Արաբական Դաշնակցութեան դիրքը։ Արաբները ուշադրութեամբ կը հետեւին Մ. Նահանգներու քաղաքականութեան՝ այս հարցին մէջ եւ կը ցաւին Ռուզվէլթի մահուան համար, որովհետեւ հանգուցեալ նախագահը Իպնը Սէուտի հետ խօսած ատեն, յայտնած է թէ պիտի չքաջալերէ Հրեաները Արաբներուն դէմ։ Այս յայտարարութենէն կը հետեւցնէին թէ նախագահը չէզոք է Պաղեստինի հարցին մէջ։

Արաբական Դաշնակցութիւնը նոր միջոցներ կը խորհի, խափանելու համար Հրեաներու ներգաղթը դէպի Պաղեստին։ Այդ միջոցներէն մէկն է դրամ տրամադրել Պաղեստինի Արաբներուն որպէսզի հողերը Հրեաներուն ձեռքը չանցնին եւ օգնել արաբական բոլոր ձեռնարկներուն։

Ամէն կողմ տագնապ

ՊԵԼՃԻԱ. — Եօթը պելժ երեւելիներ Սալցպուրկ երթալով, տեսակցեցան թագաւորին հետ, որ տակաւին հրաժարելու միտք չունի։ Տեսակցութեան ելքին կը սպասուի անհամբեր, որովհետեւ կացութիւնը երթալով կը բարդանայ։ Մինչեւ անգամ կաթոլիկ հոսանքին մէջ դէմքեր կան որ թագաւորին հրաժարումը կը պահանջեն։ Թագաւորին մայրը, որ վերջերս Լոնտոն այցելած եւ տեսնուած էր կարգ մը ազդեցիկ անձերու հետ, ուղղակի տղուն քով գնաց։ Տեսակցութենէն անմիջապէս վերջը թագաւորը յայտարարեց թէ չուզեր հրաժարիլ եւ Պրիւքսէլ պիտի վերադառնայ։

Դաշնակից հրամանատարութիւնը մերժեց ստանձնել թագաւորին փոխադրութեան պատասխանատուութիւնը։ Յանձն կ'առնէ մինչեւ սահմանագլուխ տանիլ, անկէ Պրիւսէլ փոխադրութիւնը ձգելով Պելժիոյ կառավարութեան։

Ընդդիմադիր հոսանքները յառաջ կը տանին իրենց պատրաստութիւնները, խափանելու համար թագաւորին վերադարձը։

ԹՐԻԷՍԹԷ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ. — Հակառակ Եուկոսլաւիոյ եւ Դաշնակիցներուն միջեւ գոյացած համաձայնութեան, կացութիւնը փափուկ է Թրիէսթէի մէջ։ Լոնտոն հասած լուրերու համաձայն, շատ մը կարեւոր Իտալացիներ աքսորուած են անծանօթ ուղղութեամբ։

Միւս կողմէ, հետզհետէ կը դժուարանայ բարեկարգութեան պահպանումը հիւսիսային Իտալիոյ մէջ։ Հակաֆաշական խռովութիւնները մոլեգնութեան հասած են եւ ամէն օր, ամէն ժամ խմբական սպանութիւններ կը կատարուին։ Մոտանայի եւ Ֆէրրարէի մէջ ամբոխը բանտերը կոտրելով, սպաննեց 30 հոգի որոնք պիտի դատուէին։ Աւազակային արարքներն ալ հետզհետէ կ'աճին։

ԱԼՊԱՆԻԱ. — Արկիրոքասթրոյի մետրոպոլիտը բողոքագիր մը ուղղեց Դաշնակիցներուն, գանգատելով թէ հալածանքները կը սաստկանան Յոյներուն դէմ, հիւս. Եպիրոսի մէջ (Ալպանիա)։ Իր յայտարարութեան համաձայն, յոյն ընտանիքներ աքսորուած են հարաւային Ալպանիայէն եւ իրենց գոյքերը աւարի տրուած են։ Կորիցայի մէջ 18 Յոյներ սպաննուած եւ հազար հոգի բանտարկուած են։

3000 ԴՐԱՄԱՏՈՒՆՆԵՐ վերաբացուեցան աբեւմտեան եւ կեդր. Գերմանիոյ մէջ։

Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի Լսարանի առաջին ձեռնարկը

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ Միութեան «Րաֆֆի» լսարանը, որ Փարիզահայ գաղութին ծանօթ էր պատերազմէն առաջ, ստիպուեցաւ դադրեցնել իր գործունէութիւնը գրաւման շրջանին։ Ֆրանսայի Ազատագրումէն վերջ, երբ վերահաստատուեցան հանրապետական ազատութիւնները, լսարանս ալ ձեռնարկեց իր վերակազմութեան։ Ինչպէս պատերազմէն առաջ, ասկէ վերջն ալ մեր նուիրական առաքելութիւնը պիտի ըլլայ համախմբել գիտակից եւ հայրենասէր երիտասարդութիւնը, սիրցնել անոր մեր մեծասքանչ լեզուն եւ պատմութիւնը, հայկական մշակոյթը, ծանօթացնել մեր պաշտելի հայրենիքը եւ մեր ապրած միջավայրը։ Մէկ խօսքով դաստիարակել ու պատրաստել հայ երիտասարդը իբրեւ պարտաճանաչ հայ քաղաքացի։

Լսարանս պիտի ըլլայ աշխատանոց մը, ուր պիտի արծածուին հայրենիքի եւ հայկական արժէքներու սէրը, ուր պիտի ծանօթանանք մեր վերջին ազգային - ազատագրական հերոսական պատմութեան, պիտի մշակենք զոհաբերութեան, կարգապահութեան, իրերօգնութեան ու համագործակցութեան գաղափարները։ Մեր շարքերուն մէջ դուք պիտի գտնէք հայկական տաք մթնոլորտ, եղբայրական ջերմ վերաբերում, ընկերական սերտ կապ, ու հոգեկան վայելքներ։

Յուլիս 1ին մեր ցերեկոյթով կը բանանք մեր գործունէութեան նոր շրջանը։ Ամառնային եղանակէն վերջ, կը վերսկսինք մեր դասախօսութեանց շարքը, ուր պիտի խօսին մեր ընկերներն ու գաղութիս պատրաստուած երիտասարդ մտաւորականները։ Դասախօսութիւնները պիտի ծանուցուին մամուլով։

Հ. Յ. Դ. ՐԱՖՖԻ ԼՍԱՐԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ վեց կարեւոր քաղաքներ անխնայ զարնուեցան 450 ամերիկեան վիթխարի օդանաւերու կողմէ։ Օքինավա կղզին գրաւելով, Ամերիկացիները քսան օդակայաններ հաստատեցին, որոնց շնորհիւ ուղղակի պիտի ռմբակոծեն բուն Ճափոնը։ Ամերիկեան հետեւակազօրքը ծըխարձակ ռումբերով յարձակեցաւ Օքինավայի ծովեզերեայ քարայրին վրայ, ուր ապաստանած է ճափոնցի հրամանատարը, «անձնասպանութեան» խմբակի մը հետ։ Ութսունէրկու օրուան կատաղի կռիւներուն մէջ սպաննուած են 90.401 Ճափոնցիներ, գերի բռնուած՝ միայն 4000 հոգի։ Ամերիկացիներուն կորուստն է 40.029, սպաննուած, վիրաւոր կամ անհետացած։ Ճափոնի վարչապետը յայտարարեց թէ Օքինավայի գրաւումով այլ եւս մօտալուտ է թշնամի արշաւանքը մայր երկրին վրայ։

ԼԱՎԱԼԻ ՅԱՆՁՆՈՒՄԸ պահանջեց Սէնի նահանգային ժողովը, մասնաւոր բանաձեւով մը։ Շատ լարուած են երկու երկիրներուն յարաբերութիւնները։ Շամպէռիի դէպքերուն առթիւ, սպանիական կառավարութիւնը որոշեց թոյլ չտալ որ Սպանիայէն անցնին 30.000 Ֆրանսացիներ որոնք հայրենիք պիտի վերադառնան Հիւս. Ափրիկէէն։

ՋԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ հինգ ֆաշականներ որոնք 1937ին սպաննած էին իտալացի Րոզէլլի եղբայրները, Մուսոլինիի կամ Չիանոյի հրամանով։ Վեցերորդ մեղսակից մըն ալ կը փնտռուի։

ԷՍ-ԷՍՆԵՐԸ ՄԻՆՉԵՒ ՔՍԱՆ ՏԱՐԻ պիտի արգելափակուին, համաձայն զօր. Մոնթկոմըրիի յայտարարութեան, իբրեւ ամէնէն վտանգաւոր տարրը։ Գերմաններուն հետ չմտերմանալու հրամանը կը մնայ ի զօրու, «թէեւ թեթեւ հագուստներ հագած Գերմանուհիներ կը փորձեն մոլորեցնել զինուորները»։ Որոշուած է որ զինուորները միայն «բարի լոյս, ի՞նչպէս էք» ըսեն Գերմանուհիներուն, բայց վախ կայ որ հանդիպումը այսքանով չվերջանայ։ Գերման գերիներու կիները իրենց ամուսիններուն միանալու պիտի արտօնուին մինչեւ յառաջիկայ գարուն։ Այս ձմեռ սովի վախ կայ Գերմանիոյ համար։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ Հ. Յ. Դ. «ՐԱՖՖԻ» ԼՍԱՐԱՆԻ Յուլիս 1ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 4.30էն 8, «Սթիւտիօ Ալէմշահ»ի մէջ, 19 Rue Caumartin, մէթրօ՝ Մատլէն։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մուտք՝ հրաւիրատոմսով։

ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

ՊՈՒՌԺ. — Յունիս 18ը կատարեալ սուգի օր մը եղաւ մեր փոքրաթիւ գաղութին համար։ Խոր կսկիծով սեւ հողին յանձնեցինք սիրելի Օգսէն Ակամճանեանը։ Ծնած Պոլիս, Փարիզ հաստատուած էր ու կօշկակարութեամբ կը զբաղէր։ 1938ին, հայմաքլոսներու յատուկ օրէնքին տրամադրութեան համաձայն, զէնքի տակ կը կանչուի ու կը ղրկուի Պուրժ։ Հոն կը ծանօթանայ հայ գաղութին ու չուշանար անոր համակրանքը գրաւելու։ Վրայ կը հասնի պատերազմը, ու իր բանակին հետ կը ղրկուի ճակատ։ Գերի կ'իյնայ ու մինչեւ Դաշնակիցներուն յաղթանակը կը մնայ Գերմանիա։ Հազիւ մէկ ամիս առաջ կը դառնայ Փարիզ։ Յունիս 10ին, ապագայի վառ յոյսերով, Պուրժ կուգայ իր հին ծանօթներուն այցելելու, Բայց ափսո՜ս, չորս տարուան գերութիւնը եւ 7 տարուան զինուորական կեանքը մաշեցուցած էին խեղճ Օգսէնին ամբողջ կազմը, որուն կ'անգիտանար դժբախտաբար։ Իր ժամանումին երրորդ օրն իսկ կ'իյնայ անկողին, ու հետեւեալ օրը, բժիշկներու կարգադրութեամբ իր վիճակը շատ ծանր դատուելով, կը փոխադրուի զինուորական հիւանդանոցը։ Հակառակ եղած ներարկումներու ու խնամքներու, յաջորդ օրը, 15 Յունիս, հոգին կ'աւանդէ։ Ըստ բժշկապետին յայտարարութեան, խեղճ հայրենակիցը կը տառապէր լեարդի, սրտի, կրծատապի ու ցնցղատապի հիւանդութիւններէ։

Թաղումը կատարուեցաւ մեծ շուքով։ Փարիզէն Պետրոս քահանայ Գասարճեան հրաւիրուած էր կատարելու արարողութիւնը։ Ներկայ էին բոլոր գաղութը, հիւանդանոցի պաշտօնէութիւնը եւ Պուրժի Ֆրանսական Գերիներու Միութեան պատուիրակութիւնը։ Դագաղը ծածկուած էր Ֆրանսական եռագոյնով ու գեղեցիկ ծաղկեպսակներով, զորս նուիրած էին հայ գաղութը, Ֆրանս. Գերիներու Միութիւնը եւ բարեկամներ։ Արարողութենէն վերջ քահանան Ֆրանսերէն դամբանական մը խօսեցաւ, որմէ ետքը կազմուեցաւ թափորը զինուորական պատիւներով։ Մեռելակառքին առջեւէն կ'ընկերանային գերիներու պատուիրակութիւնը ծաղկեպսակով մը, երկու կողմերէն սպակիր զինուորական ջոկատ մը, յետոյ քահանան ու ժողովուրդը։ Սուգը կը կրէր իր զինուորական ընկերը՝ Պ. Սահակ Խազարեան։

Գերեզմանատան դրան առջեւ եւս տեղի ունեցան զինուորական պատիւներ ու մարմինը ամփոփուեցաւ զինուորական գերեզմանատունը, որուն վրայ հայ գաղութը պիտի կանգնէ շիրիմ մը։

Թող սեւ հողակոյտը թեթեւ ըլլայ իր տառապած ու մաշած մարմնին վրայ։

Օգսէնը ունի Փարիզ հեռաւոր ազգականներ, ու մայր մը Կ. Պոլիս։ Յուղարկաւորութեան եկած էին նաեւ Վիէրզոնէն ու Առնուվիլէն բարեկամներ։ — Սգակիր մը

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ՝ Աբրահամեան, Շիւշէճեան Օ., Բակլամեան, Յարութ, Ոմն, Ոմն 500ական ֆր., Տէրտէրեան 300, Շիւշէճեան Ա. 200, Ոմն 300, Ղազարեան 500, Շիկերէյեան 750, Տիկին Սվաճեան 1000, Գրիգորեան 1750, Քիւրէճեան 1250, Կարապետեան 1750, Պարիկեան 1250, Աւտոյեան 1750, Աֆարեան 650, Գազգազեան 400, Գործկ. 7030, Դ. Քէօսէեան 200, Յովակիմեան 200, Ց. Մոմճեան 400, Գ. Ճերահեան, Ա. Միրոեան 750ական, Պօղոսեան 100, Ե. Մինասեան 200, Մխճեան, Վանօեան, Պալեան 750ական ֆրանք։ ՓԱՐԻԶ՝ Թ. Ինճեան 750, ՕՊԸՆԱ՝ Արթիւր 400, Ս. Էթիէն՝ Զէքեան 500, ՄՈՆԹԷԼԻՄԱՐ՝ Դանիէլեան 400, ՌՕԱՆ՝ Թորոսեան 750, ՊԵԼՖՈՐ՝ Ուզունեան 750, ԿՐԸՆՈՊԼ՝ Գործկ. 1720, ՎԵԶԻՆԷ՝ Ունճեան 400, ԼԻՈՆ՝ Գործ. 2359, ՊԵԼՖՈՌ, Թէրզեան 1000 ֆրանք, ԼԻՈՆ՝ Փողարեան 250, Պօղոսեան 250, Խրիմեան 750։ ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Գործ. (Խրիմեան) 5330, ԷՔՍ ԱՆ ԲՐՕՎԱՆՍ՝ Հէլվաճեան 200, ՓԱՐԻԶ՝ Թ. Մեսրոպ 750, Փարիզ՝ Նուրեան 200, ԿՐԸՆՈՊԼ՝ Սթատեան 400, ՆԻՍ՝ Թագւորեան 200, ՎԻԼՕՐՊԱՆ՝ Մարտիրոսեան 400, ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ՝ Մելքոնեան 200, Ավանազեան 400, Տօքթ. Քէչեան 400, ԺԵՐ՝ Թորոսեան 400, ՊՈՒՐԺԷ՝ Խաչեան 200, ՓԱՐԻԶ՝ Պօղոսեան 400, ԼԻՈՆ՝ Պէրպէրեան 750 ֆրանք։

ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Յունիս 23էն Յուլիս 15։ Բացումը տեղի ունեցաւ երէկ, շաբաթ 23 Յունիս, Բաց է ամէն օր, ժ.ը 10էն 18 (կիրակի օրերն ալ)։ Մուտքը ազատ է։ Studio d'Art Caumartin, 19A rue Caumartin (Գ. Ալէմշահի սրահը)։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Mardi 26 Juin 1945 Երեքշաբթի 26 Յունիս

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4437-Նոր շրջան թիւ 66 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐԷՆ ՅԻՐՈՒՅԱՆ ԵՒ ՄՏԱՀՈԳ

Տակաւին յարաբերութիւնները կանոնաւորուած չեն Արտասահմանի հետ. այնպէս որ ստոյգ լուրեր կը պակսին միւս գաղութներէն:

Բայց ինչ որ կ'իմանանք օրուան թերթերէն, պատահական ճամբորդներէ կամ կցկտուր նամակներէ, բաւական են, գաղափար մը տալու համար ընդհանուր կացութեան մասին:

Այսպէս, կացութիւնը բարենշան չերեւար Սուրիա - Լիբանանի մէջ, ուր լրջօրէն կը վախնան նոր խռովութիւններէ:

Ֆրանսացիները հեռացած են Սուրիոյ գլխաւոր կեդրոններէն, եւ, ինչպէս կ'երեւայ, Թուրք - եւսուրիական սահմանագլուխի փոքրաթիւ պահակախումբերն ալ ի վիճակի չեն երաշխաւորելու ապահովութիւնը: Ընդհակառակն, իրենք ալ են - թարկուած են Պէտէվիներու եւ ուրիշ տարրերու յարձակման, եւ կարգ մը զօրախումբեր հարկադրուած են Թրքական հողերը ապաստանիլ: Կը նշանակէ թէ բարեկարգութիւնը չէ վերահաստատուած, հակառակ բրիտանական միջամտութեան, ինչպէս գիտել կու տան Փարիզի մէջ, հասկնալի դառնութեամբ:

Պալքաններէն եւ մասնաւորապէս Ռումանիայէն եւ Պուլկարիայէն ուղղակի լուր չունինք ամիսներէ ի վեր: Զանազան աղբիւրներէ կ'իմանանք թէ կսկծալի դժբախտութիւններ պատահած են երկու գաղութներուն մէջ ալ, ինչպէս եւ Յունաստանի մէջ, իբրեւ հետեւանք ներքին կռիւներու որ տեղի ունեցան անցեալ ձմեռ: Զոհեր ալ պակաս չեն:

Մթնոլորտը թունաւորելու տեսակէտէն չարաչուք դեր կատարած են կարգ մը հրատարակութիւններ: Աղեքսանդրիոյ հելլենական օրկանը, «Անատոլու», ամիսներ առաջ արտատպած էր «Համահելլէն Միութեան Պայքարող Երիտասարդներ»ու մէկ թռուցիկը, որ «գազանութիւններ» կը վերագրէր Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ Հայերուն, պուլկարական գրաւման շրջանին: (Պիտի արտատպենք այս թռուցիկը):

Լուրջ մտահոգութեան արժանի տագնապ մը եւս՝ Ուկրայնայէն, Կովկասէն, Լեհաստանէն, Յունաստանէն եւ Պալքաններէն Գերմանիա քշուած տեղահան բազմութիւնները, որոնց թիւը 40-45.000 կը հաշուէր Ժընեւի Միջազգային Կարմիր Խաչը:

Ճամբորդներ ալ պատմեցին թէ առ նուազն 20—25.000 անտէր տարագիրներ կը գտնուին մասնաւորապէս Պավարիոյ եւ Վիւրթէնպէրկի շրջանները,— Կովկասահայ, Իրանահայ, Յունահայ: Բոնի աշխատաւորներ, լեգէոնականներ, փախստականներ եւն.: Բոլորն ալ ճար մը կը խնդրեն, քանի որ մեծ մասով հայրենազուրկներ են, զըրկուած ո եւ է պետութեան պաշտպանութենէն: Գրաւման շրջանի իւրաքանչիւր զինուորական իշխանութիւն կը վարուի համաձայն իր հայեցողութեան:

Գաղափար մը տալու համար այս ցիրուցան բազմութեանց կսկծալի կացութեան մասին, ստորեւ կ'արտատպենք 19 յունահայ երիտասարդներու մէկ նամակը, 18 Մայիս թուակիր, ուղղուած Փարիզի եկեղեցւոյ վարչութեան.

— «Ստորագրեալներս մաս կը կազմենք 1200 գերի պատանդներու որոնք բռնի Գերմանիա տարուեցան 1944 Օգոստոս 9ին եւ որոնց մէջ կային մօտ 250 հայորդիներ: Շատ մը մահասարսուռ տառապանքներէ վերջ, սուրերով եւ բիրերով մեզ բանտային վակոններու մէջ տեղաւորեցին եւ փոխադրեցին Գերմանիա, ցրուելով զանազան քաղաքներու մէջ, լծելով ծանր եւ տաժանակիր աշխատանքներու, օրական 12 ժամ: Անօթի ծարաւ, մերկ ու բոպիկ քաշքշեցինք այդ կեանքը մօտ տասը ամիս, մինչեւ Դաշնակից յաղթական բանակներու յառաջխաղացութիւնը եւ փրկուեցան 19 հայորդիներ: 25—30 օրերու տաժանելի ճամբորդութենէ մը վերջ, օր մը երբ յոգնած եւ ուժասպառ կը սպասէինք ճամբան, ամերիկեան ինքնաշարժի մը ազնիւ վարիչը խղճահարելով մեր կիսամեռ վիճակին, մեզ փոխադրեց Սթրազպուրկ, ուր կը գտնուինք փրանսական Կարմիր խաչին հոգածութեան տակ: Ուտելիքը խմելիքը գոհացուցիչ են, բայց մեր սիրտը հանգիստ չէ...»:

Չենք գիտեր ի՛նչ դարման խորհած է Փարիզի եկեղեցւոյ վարչութիւնը: Թերեւս ուրիշ հաստատութիւններ ալ դրաղած են կամ պիտի զբաղին:

Ամէն պարագայի մէջ, անհրաժեշտ է հաւաքական ձեռնարկ մը, գործնական առաջարկներով:

Շ.

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՎԻՃԱԿԸ

Մարսէյլէն Յունիս 22 թուակիր նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ Ա. Ահարոնեան նոր կաթուած մը ունեցեր է երեք օր առաջ, այս անգամ ձախ կողմին վրայ: Փրոֆ. Օժէ, որ հինէն ի վեր կը դարմանէր եւ բժ. Տիկէրեան խորհրդակցելով բժ. Սիվրիհիսարլեանի հետ, վիճակը թէեւ ծանր գտած են, բայց ոչ յուսահատական: Սիրտը կանոնաւոր է եւ կազմն ալ տոկուն, բայց հաւանական չէ որ այսուհետեւ կարենայ պտտիլ սենեակին մէջ:

ՄԻՆԱՍ ՎԵՐԱԾԻՆ (ԳԱՍԱՊԵԱՆ)

Ողբացեալ Փայլակ Սանասարի գերեզմանը հազիւ փակուած, ահա սեւ լուր մը եւս,— ընկեր Մինաս Վերածինի մահը, Ֆրէզնոյի մէջ (Քալիֆորնիա):

Քանի մը ամիսէ ի վեր գիտէինք որ ընկերը սրտի տկարութենէ կը տառապէր եւ հիւանդանոց փոխադրուած էր: «Հայրենիք»ի վերջին թիւերէն (Մայիս) կ'իմանայինք թէ վիճակը բարւոքած է, իսկ երէկ իր մահուան գոյժը կը հաղորդէր մասնաւոր նամակ մը:

Բնիկ Պարտիզակցի, ծնած՝ 1882 - 83ին, ողբացեալ Մինաս Ֆարհատ (Գասապեան), որ 1918ի զինադադարէն վերջ կոչուեցաւ Մ. Վերածին, մեր արժէքաւոր մտաւորականներէն էր, կանուխէն նուիրուած հանրային գործունէութեան, իբրեւ ուսուցիչ եւ գործիչ: Հմուտ էր մայրենի լեզուին, անգլերէնի, ֆրանսերէնի եւ թուրքերէնի: Նախորդ պատերազմէն առաջ, երկար ատեն եղած է Լոնտոն, մասնաւոր պաշտօնով, յետոյ վերադարձած իր ծննդավայրը: Ընդհ. տեղահանութեան ատեն, երբ Նիկոմիդիոյ շրջանն ալ տեղահան եղաւ, Մինաս Ֆարհատ ուրիշ յեղափոխականներու հետ դատապարտուեցաւ 15 տարի թիապարտութեան եւ Գոնեայի բանտը փոխադրուեցաւ: Զինադադարին փրկուեցաւ իր ընկերներուն հետ, անգլիական դեսպանատան միջամտութեամբ: Այնուհետեւ ատեն մը Պոլսոյ «Ճակատամարտ»ին աշխատակցելէ, Նիկոմիդիոյ շրջանին մէջ ուսումնասիրութիւններ կատարելէ վերջ, մասնակցեցաւ Հ. Յ. Դ. 9րդ ընդհ. ժողովին (Երեւան): 1921ին գնաց Ամերիկա, ուր կ'աշխատէր «Հայրենիք»ի մէջ, իբրեւ խմբագիր, վարչական տնօրէն եւն.: Ատեն մը հետեւեցաւ ոտնաբուժութեան (pédicure) եւ վկայական ալ ստացաւ. բայց հանրային կեանքի տենդը թոյլ կու տա՞ր այդպիսի արհեստներով զբաղելու: Վերջին տարիներս խմբագիրն էր Ֆրէզնոյի «Ասպարէզ»ին, զոր վարեց մինչեւ իր հիւանդութիւնը:

Ողբացեալ ընկերը ունի շարք մը ուսումնասիրութիւններ Հայ բոշաներու եւ Հայ Հռոմներու մասին: Նաեւ արժէքաւոր եւ չատոնց սպառած գիրք մը, «Հայերը Նիկոմիդիոյ մէջ» (1913): Ծանօթ էր նաեւ իբրեւ երգիծաբան: (Մեղու Շնորհալի ստորագրութեամբ):

Դեռ կը խօսինք իր մասին: Մեր խորին ցաւակցութիւնները Ամերիկայի ընկերներուն եւ իր ընտանեկան պարագաներուն:

ԿԱՐՍ ԵՒ ԱՐՏԱՀԱՆ

Ռուսեւթուրք յարաբերութիւնները նոր փուլի մը մէջ մտնելէն վերջ, Հայաստանի սահմաններու խնդիրը միջազգային մամուլի քննութեան նիւթ դարձաւ: Նոյն այդ արձագանգները երեւցան հայ մամուլին մէջ: Բայց, արտայայտութիւններու մէջ ընդհանուր շփոթ մը կայ, խնդիրներու իրական ըմբռնումի թերացում մը, որ օտարներուն համար ներելի է, սակայն մեզի համար Հայկական Դատը սահմանային սրբագրութեան հետ շփոթելը՝ անթոյլատրելի:

Առաջին առթիւ Կարսի եւ Արտահանի շրջանները ետ պահանջելու լուրը տրուեցաւ: Ռուսեւթուրք սահմաններու խնդիրը վիրաւոր պատմութիւն մը ունի, որ կը սկսէր Պրէսթ — Լիտովսքի դաշնագրով եւ Թուրքիոյ կը թողուր Կարսի, Արտահանի եւ Սուրմալուի (Արարատեան դաշտի Արաքս գետի աջ ափերը) շրջանները, մօտ 25 հազար քառ. քիլմ. տարածութեամբ մը:

Արդ, հարցերը երբ պայծառ լոյսին տակ առնենք եւ իրողութիւնները լրիւ կերպով պատկերացնենք, յստակօրէն կը տեսնենք ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԲԵՐ ԽՆԴԻՐՆԵՐ, միեւնոյն սահմանին վրայ եւ միեւնոյն ժողովուրդի կեանքին հետ կապուած:

Առաջին.— Հայկական նահանգներու ազատագրումը թրքական տիրապետութենէն, որ միջազգային բազմաթիւ ժողովներով քննուած եւ ընդունուած խնդիր մը նկատուած է: Թրքական Հայաստանի սահմանները որոշուած են Սեւրի դաշնագրով, Ուիլսընի վերջնական վճիռով, Կէրէնսքիի կառավարութեան «ինքնավար շրջանի» յայտարարութեամբ եւ Լենինի նշանաւոր «դեկրետ»ով: Մօտ 90 հազար քիլմ. տարածութիւն կը մնար հայ ժողովուրդին եւ այդ հողամասին վրայ բնակող այլ փոքրամասնութիւններուն:

Երկրորդ.— Կարսի, Արտահանի, Սուրմալուի շրջաններու խնդիրն է, որ ներկայ Հայաստանի սահմանային յատուկ խնդիր մը ըլլալով հանդերձ՝ ռուս նախկին պետութեան ընդհանուր սահմանի խնդիր մը կը մնայ միեւնոյն ժամանակ: Խորհրդային Միութիւնը գործով միշտ ձգտած է վերականգնել ռուսական կայսրութեան նախկին սահմանները: Եւ երբ այսօր ռուսեւթուրք նոր յարաբերութեանց բերումով խօսք կ'ըլլայ Կարսի եւ Արտահանի մասին, այդ կը նշանակէ միայն ու միայն կայսրութեան նախկին սահմաններու վերադարձը, Խորհ. Միութեան պատկանող խնդիր մը, լրացումը ներկայ Հայաստանի սահմաններուն, որ ունէր 1919ին, 1920ին, իր անկախութեան շրջանին: Սակայն նոյն այդ ժամանակաշրջանին միջազգային սեղանին վրայ դրուած էր Տաճկահայաստանի ազատագրութեան հիմնական խնդիրը, որու լուծման լծուած էին Հայաստանի Հանրապետութիւնը եւ արտասահմանի հայութիւնը միահամուռ ջանքերով:

Այսօր, Ուիլսընի գծած սահմաններով Տաճկահայաստանի խնդիրը նորէն միջազգային սեղանին վրայ դրուած է: Չեն խօսիր այդ մասին, բայց Թուրքիոյ անունը տրուած ժամանակ, Հայաստանի անունն ալ լռելեայն կը յիշեն: Հայ ժողովուրդն ալ լուռ է եւ հանդարտ: Բայց այդ չի նշանակեր թէ բոլոր ազգերէն աւելի լքուած՝ չի հետեւիր իր դատին:

Այսօր, տակաւին յայտնի չէ թէ Խորհ. Միութիւնը ինչպէս պիտի կարգադրէ իր գործը Թուրքիոյ հետ: Երեւանը ամբողջովին լուռ է: Քաղաքական բարդ խնդիրները թերեւս իրենց լուծումը կը ստանան անթափանցելի գաղտնի սենեակներու մէջ: Աշխարհի միւս մեծերն ալ լուռ են մեր արիւնոտ դատի մասին: Բայց լուռ չեն հայ ժողովուրդի սիրտն ու միտքը: Արթնութեամբ եւ արժանապատուութեամբ Հայութիւնը կը հետեւի քաղաքական կեանքին եւ կը սպասէ իր դատին արդար լուծման:

Կարսի եւ Արտահանի վերադարձը Ռուսաստանին՝ առաջին շօշափման կէտը կը կազմէ Ռուսաստանի եւ Թուրքիոյ յարաբերութեանց: Անշուշտ ներկայ Հայաստանի ընդլայնումը մեծ գոհունակութեամբ պիտի լեցնէ հայ սիրտերը, սակայն ռուսական համապետական սահմաններու սրբագրութիւնը Հայկական Դատի լուծումը չէ: Յստակ տեսնենք եւ ճիշդ դատենք իրադարձութիւնները, մանաւանդ որ, ինչ որ պիտի ըլլայ, տակաւին մշուշներու մէջ ծրարուած կը մնայ մինչեւ այսօր:

(Ազդակ)

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՋԱՐԴԻ ՎԱԽ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Ցեղախումբերը կը յարձակին սահմանին վրայ

Հալէպէն կը հեռագրեն ամերիկեան «Էսօշիէյթըտ Փրէս» գործակալութեան, Յունիս 23 թուականով.—

Հիւսիսային Սուրիոյ կատաղի ցեղախումբեր կը յարձակին ֆրանսական եւ սուրիական շրջուն պահականոցներու դէմ Թուրքեւսուրիական սահմանին վրայ եւ գոնէ մէկ պարագայի մէջ Ֆրանսացիները քշեցին սահմանէն անդին դէպի Թուրքիա: Դեռ ամէն օր դէպքեր կը պատահին Հալէպի շրջակաները, ուր Ֆրանսացիները ճամբաներուն վրայ իրենց զօրանոցներուն մօտ յարձակում կրեցին Սուրիացիներու կողմէ: Իսլամ բնակչութեան մէջ Ֆրանսացիներու հանդէպ ատելութիւնը երթալով կ'աճի, իբրեւ հետեւանք այն իրողութեան որ Ֆրանսացիները տակաւին չեն պարպած շրջակաները, թէեւ հեռացած են Սուրիոյ միւս խառնվայրոյ շրջաններէն:

Հալէպի քրիստոնեայ տարրերը, որոնց թիւը կը հաշուեն 100.000, երկիւղի մատնուած են, ֆրանսական եւ անգլիական իշխանութեանց միաժամանակ հեռացումէն: Անոնք կ'ըսեն թէ Պէտէվինները հաւանաբար պիտի յարձակին քրիստոնեայ թաղին վրայ որ դիւրամատչելի է անապատէն, պիտի ընկճեն ոստիկան - զօրքը եւ ջարդ մը պիտի կազմակերպեն:

Սուրիական իշխանութիւնները կը պատասխանեն թէ այդպիսի ջարդի մը վտանգ չկայ եւ թէ այդ վախերը Ֆրանսացիները կը տարածեն, իրենց իշխանութիւնը պահելու համար: Անցեալ չորեքշաբթի օր Ճարապլուսի մէջ պատահած դէպքին հետեւանքով մեռած են քանի մը Ֆրանսացիներ եւ վիրաւորուած ուրիշ 30 հոգի որոնք թրքական հողը փախած են կամուրջէ մը անցնելով:

Թուրքերը արգելափակեցին Ֆրանսացի փախըս - տականները պաշտպանութեան համար:

Ֆրանսացիները մօտաւորապէս 400 զինուոր ունին սահմանին վրայ, ցիրուցան դիրքերու մէջ: Չի գիտցուիր թէ պիտի տեղափոխե՞ն հեռաւոր պահականոցները, բայց կը թուի թէ, գոնէ ներկայիս Հալէպը վտանգի կեդրոնը պիտի ըլլայ:

Քաղաքին տրամադրութիւնը բարենշան չէ: Հալէպը կեդրոնն էր վերջին ընդհարումին որ պատահեցաւ Ֆրանսացիներու եւ Սուրիացիներու միջեւ Մայիսի կիսուն, երբ խռովութիւնը տարածուեցաւ դէպի Հարաւ, Համա եւ Հոմս, յանգելով Դամասկոսի եռօրեայ ճակատամարտին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐԸ Կ'ԱՐՁԱԿՈՒԻՆ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ երկու Ֆրանսացի պաշտօնատարներ եւս արձակուեցան Լիբանանի կառավարութեան կողմէ, Պ. Պ. Լըմիէ եւ Պէոն: Միեւնոյն ատեն կառավարութիւնը ազդարարած է կրթական, հանրօգուտ շինութեանց, Թղթատարական նախարարութեանց եւ դրամներու փոխանակութեան դրասենեակին որպէսզի խզեն իրենց պայմանագրութիւնները Ֆրանսացի պաշտօնատարներու հետ: Քառասուն Ֆրանսացի պաշտօնատարներ պիտի արձակուին քանի մը օրուան մէջ:

*** «Քոմպա» թերթին թղթակիցը, որ նոր վերադարձած է Լիբանանէն, կը գրէ թէ Պէյրութի պատերուն վրայ ազդեր փակցուած են, ուր տեսակ մը սեւ հրէշ կ'երեւայ, անոր դիմացը՝ շնորհքով սպիտակամորթ մը: Սեւամորթը նիզակը ճօճելով կ'ըսէ.— «Ես ձեզ պիտի քաղաքակրթեմ»: Արձանագրութիւնը թարգմանուած է նաեւ արաբերէնի: Վայրենին կը ներկայացնէ Ֆրանսական օգնական զօրքը, Սենեկալցի:

« ԵԿԷՔ ԱՌԷՔ»

«Ֆիկառօ» կը գրէ թէ Լիբանանի մէջ առաջին հակաֆրանսական դէպքը պատահեցաւ Պաալպէքի աւերակներուն մօտ: Տասը - տասներկու երիտասարդներ առաջնորդութեամբ արհեստով խռովարարներու կէսգիշերէնդացինՌաս Պաալպէքի Ֆրանսական պահականոցը եւ խորտակեցին այն կայմը որուն վրայ կը պարզուէր Ֆրանսական դրօշը համաձայն աւանդութեան: Յետոյ պատռեցին Ֆրանսական դրօշը: Քիչ վերջը ոստիկան - զօրքը հասնելով ցրուեց ցուցարարները: Անգլիացի սպայ մը հասաւ դէպքին վայրը, քննութիւն կատարելու համար:

*** Անգլիական զեկոյցին առթիւ, զոր հրատարակեր էինք կիրակի օր, Փարիզի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ դիտել կուտան թէ այդ յայտարարութիւնը լռելեայն կը հաստատէ որ Անգլիացիները չեն յաջողած վերահաստատել բարեկարգութիւնը: Յետոյ, նշանակալից է որ Լոնտոն բարեկարգութեան պահպանումը կը ձգէ Սուրիացիներուն եւ Լիբանանցիներուն որոնք սկզբնապատճառն են խռովութեանց եւ առիթ տուին բրիտանական միջամտութեան:

*** Վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ սահմանագլուխի բոլոր Ֆրանսական պահականոցները յարձակում կրած են: Ճարապլուսի Ֆրանսական պահակազօրքը Թուրքիա ապաստանած է: Ուրիշ երեք պահականոցներ կրցած են ետ մղել յարձակողները, իսկ մէկը պաշարուած է: Անգլ. զինուորները ընդհանրապէս ջանացած են ազատել Ֆրանսական պահականոցները եւ տեղին վրայ մնացած են:

*** Թուրք մամուլը արտատպելով Ալէքսանտրէթի Սանճաքի մասին կատարուած ցոյցերը, կ'ըսէ թէ Թուրքիա մէկ պատասխան ունի,— «Եկէք առէք»:

Սան Ֆրանչիսկոյի ժողովը կը վերջանայ այսօր

Այսօր, երեքշաբթի, կը փակուի Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովը, որ բացուած էր ապրիլ 25ին, մշակելու համար խաղաղութեան կազմակերպումը: Փակման ճառը պիտի խօսէր Մ. Նահանգներու նախագահը:

Ժողովին կը մասնակցէին մօտ 50 պետութեանց ներկայացուցիչները, մեծ թէ փոքր, մէջն ըլլալով Թուրքիան: Իրագեկներ գոհացուցիչ կը գտնեն ժողովին արդիւնքը, որ յանգած է հետեւեալ եզրակացութեանց.—

1. Խաղաղութիւնը կազմակերպելու համար կազմել ներկայացուցչական մարմին մը, բաղկացած 11 անդամներէ որ պիտի վայելէ գերագոյն հեղինակութիւն: — 2. Հաստատել Ապահովութեան Խորհուրդ մը որուն մնայուն անդամները պիտի ըլլան Հինգ Մեծերը եւ որ իր տրամադրութեան տակ պիտի ունենայ զինեալ ուժեր, խաղաղութիւն պարտադրելու համար, եթէ ձախողի միջազգային վէճերու խաղաղ լուծումը:— 3. Կազմել ընկերային եւ տնտեսական խորհուրդ մը բաղկացած 18 պետութեանց ներկայացուցիչներէն, լայն իրաւասութիւններով, հարթելու համար այն ընկերային եւ տնտեսական պայմանները որ կրնան պատերազմի առաջնորդել եւ ընդհանրապէս բարելաւելու համար աշխարհի վիճակը:— 4. Հաստատել միջազգային դատական ատեան մը որուն պիտի յանձնուին միջազգային վէճերը:— 5. Հաստատել խնամակալութիւն մը վարելու համար գաղթավայրերը եւ այս կամ այն պետութեան հողատարութեան ենթարկուած երկիրները:

Ժողովրդական ճաշարաններ Փարիզի մէջ

Պարենաւորման նախարար Պ. Փինօ շարունակելով իր պայքարը սեւ շուկային դէմ, ծրագիր մը պատրաստած է որուն համաձայն աժան ճաշարաններ պիտի բացուին Փարիզի մէջ, աջակցութեամբ քաղաքապետութեանց: Այս ճաշարաններուն մէջ յաճախորդները պիտի վճարեն համաձայն իրենց ամսական եկամուտին: Ճաշարանատէրները ծախքին տարբերութիւնը պիտի ստանան կառավարութենէն:

Ծրագրուած ճաշարանները բաժնուած են երեք դասակարգի: Առաջին դասակարգին պատկանողները պիտի վճարեն 9 ֆրանք մէկ ճաշի համար, Բ. դասը 17 ֆրանք, Գ. դասը 28 ֆրանք: Բոլորն ալ նոյն կերակուրը պիտի ստանան: Առաջին դասակարգին կը պատկանին անոնք որ առանձին են եւ կը վաստկին ամսական 1000—1500 ֆր., կամ այր եւ կին են եւ կը վաստկին 1750—2250 ֆրանք եւ կամ կը բաղկանան երեք հոգինոց ընտանիքներէ, ամսական 2500—3000 ֆրանք եկամուտով: Բ. դասը կը կազմեն առանձին անհատ մը ամսական 1500 — 3000 ֆրանք եկամուտով, ամուսնացած զոյգ մը՝ 2250 — 3750 ֆրանք կամ երեք հոգինոց ընտանիք մը 3000—4500 ֆրանք եկամուտով եւն.: Բոլոր դասերն ալ պիտի դիմեն մասնաւոր դրասենեակ մը, ուր իրենց եկամուտները ստուգելէ վերջ տոմսեր պիտի տրուին:

Նախարարը կը յուսայ մինչեւ երեք ամիս բարելաւել կացութիւնը: Մօտերս Մ. Նահանգները եւ Արժանթին պիտի երթայ, ուտեստի ներածման մասին բանակցելու համար: Ճաշարանները ձուկ պիտի տան շաբաթը երեք անգամ: Արգիլուած է միս դնել ընտանեկան կապոցներուն (քօլի) մէջ, բայց խոզի միսը արտօնուած է:

Նախարարութիւնը պատիժներ սահմանած է բոլոր անոնց համար որ կը խախտեն նոր կարգադրութիւնները: Մասնաւոր քննիչներ կը շրջին սեւ շուկայի կեդրոնները, սրճարանները եւն.: Անոնք կասկածելի վայր մը հանդիպելով, կը ճաշեն եւ եթէ հաստատեն որ առաւելագոյն գինէն (125 ֆր.) աւելի կը պահանջուի, անմիջապէս հետապնդում կը կատարեն: Գալով պտուղի եւ բանջարեղէնի, նախարարութիւնը կը կարծէ թէ անոնք իրենց սովորական գինը կրնան գտնել միայն այն ատեն երբ արտադրողները եւ գնողները կը վերածուին գործակցական կազմակերպութեանց. այլապէս չարաշահութիւնը եւ անիշխանութիւնը պիտի շարունակուին: Միսի նուազութիւնը դարմանելու համար, յանձնարարուած էր երկու ամիս դադրեցնել սպառումը, մինչեւ որ բաւականաչափ պաշար ամբարուէր. բայց նախարարը յետաձգած է այս տրակոնեան միջոցին գործադրումը: «Սակայն կացութիւնը շատ աւելի ծանր է քան կը կարծուի»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱԿԱՆ ԹՆՃՈՒԿԸ լուծուեցաւ, շնորհիւ Մոսկուայի մէջ կատարուած բանակցութեանց: Պիտի կազմուի ազգ. միութեան առժամեայ կառավարութիւն մը, Վարշաւայի մէջ, մասնակցութեամբ բոլոր հոսանքներու: Այն ատեն Անգլիա եւ Մ. Նահանգները այլեւս պիտի չճանչնան Լոնտոնի լեհական կառավարութիւնը, պայմանաւ որ նոր կառավարութիւնը վճռապէս խոստանայ ժողովրդապետական ընտրութիւններ կատարել գաղտնի քուէարկութեամբ, որքան կարելի է շուտ, հաւանաբար աշնան:

ԴԱՇՆԱԿԻՑ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ (անգլիացի եւ ամերիկացի) Պերլին պիտի մտնեն քանի մը օրէն, վերջնապէս որոշուած ըլլալով իրենց գրաւելիք շրջանները: Նոյն գործողութիւնը պիտի կատարուի Վիէննայի մէջ:

ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՎԱՐՁՔԵՐՈՒ յաւելման խնդիրը լուծուած չէ տակաւին: Տանտէրները յաւելում կը պահանջեն, վարձակալները կը տրտընջան թէ այլեւս ի վիճակի չեն նոր յաւելումներ վճարելու: Ելմտական նախարար կ'ուզէ միայն մեծ վարձքերը աւելցնել, իսկ դատական նախարարը համաձայն է ընդհանուր յաւելումի:— Այժմէն միջոցներ կը խորհուին, որպէսզի ժողովուրդը կարենայ տաքութիւն ապահովել այս ձմեռ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ օրինագիծ մը ներկայացուած է Գերագոյն Խորհուրդին, արձակելու համար երէց զօրադասերը:

ՓԱՌԱՒՈՐ ԶՕՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ կատարուեցաւ կիրակի օր, Մոսկուայի Կարմիր Հրապարակին վրայ, մասնակցութեամբ ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային ուժերու եւ հրամանատարութեամբ մառէշալ Ռոքովսքիի: Սթալինի կը փոխանորդէր մառէշալ Ժուկով, Պերլինի խորհրդային բանակին սպարապետը:

ԺՈՌԺ ՔԼՕՏ, 75ամեայ հռչակաւոր գիտնականը, Գերագոյն Ատեանին առջեւ հանուեցաւ երէկ, երկուշաբթի: Ամբաստանուած է ոչ միայն իբրեւ դաւաճան, գործակից Գերմանիոյ, այլեւ իբրեւ հնարիչը V₁ զէնքին: Գրաւման շրջանին Ժոռժ Քլօտ քաղաքէ քաղաք շրջելով քարոզութիւններ կը կատարէր ի նպաստ Գերմանիոյ եւ նոյնիսկ կը յանձնարարէր կռուիլ անոր համար: Երբ դաշնակիցները զօրք հանեցին Հիւս. Ափրիկէ, փորձեց անձնասպան ըլլալ, թոյն կլլելով Պոստոյի մէջ, բայց կարելի եղաւ փրկել կեանքը:

ԲԺԱՒՈՐ ԺԱՆՏԱՏԵՆԴԻ (Թիֆիւս) 1200 դէպքեր պատահած են գերմանական 200 քաղաքներու մէջ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԸ գծուած է այսպէս.— Հռենոսի ստորին կէսը, Սար, Հռենոսեան Պալատինա, Պատընի նահանգին մեծագոյն մասը, նըրանգք մը Վիւրթէնպէրկի, Պավարիոյ եւ Աւստրիոյ Ֆօրարլպէրկ նահանգին մէջէն: Ամերիկացիները պիտի գրաւեն Պավարիոյ եւ Վիւրթէնպէրկի մնացեալ մասերը: (Երկու վայրերուն մէջ ալ հազարաւոր հայ գաղթականներ կը գտնուին): Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ սահմանագծումը վերջնական չէ տակաւին:

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ընդհ. ժողովը կը բացուի այսօր, մասնակցութեամբ մօտ 2000 պատգամաւորներու որոնք կը ներկայացնեն 850.000 անդամներ: Օրակարգի գլխաւոր խնդիրներէն մէկն է բանուորական կազմակերպութեանց եւ մասնաւորապէս ընկերվարականներուն միացումը, կազմելու համար միակ Բանուորական Կուսակցութիւն մը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ ՄԷՋ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ.— Մեր գաղութին կորիզը դրուած է 1925ին, երբ հազիւ քանի մը հարիւր Հայեր կային: Քիչ ժամանակուան մէջ այդ թիւը բարձրացաւ մինչեւ 1200ի, իսկ այժմ ունինք շուրջ 750 հայրենակիցներ:

Գաղութը սկիզբէն ի վեր ունեցած է իր մասնաւոր մատուռ - մանկապարտէզը ուր կ'ուսանին ներկայիս 80—100 աշակերտներ, շաբաթը 3— 4 անգամ, մասնաւոր ուսուցիչի մը ձեռքին տակ: Իսկապէս մխիթարական է կրթական գործը: Բոլոր տղաքը գիտեն գրել, կարդալ եւ երգել մայրենի լեզուով: Գովելի են ջանքերը Ազգ. միութեան:

*** Գերութենէ վերադարձած են.— Նուրիճան Մկրեան (գերի), Կարապետ Երեմեան (աշխատաւոր), Յակոբ Սարաֆեան (գերի), Իսահակ Գրիգորեան (գերի), Սուրէն Մուրատեան (աշխատաւոր), Յակոբ Շիրվանեան (գերի), Կարապետ Տօնէրեան (գերի), Մատթէոս Մատթէոսեան (գերի), Կղեմէս Օհանեան (գերի), Պետրոս Խրլաքեան (աշխատաւոր): Մէկ հոգի զոհ գացած է 1940ին, Յովհաննէս Հաճէթեան (Սթանօզ):

*** Ազգ. Միութեան կարգադրութեամբ Հայ մատրան մէջ տեղի ունեցաւ մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ, ի յիշատակ յաւէտ ողբացեալ Երուանդ Տէր Անդրէասեանի մահուան քառասունքին: Ներկայ էին կոկիկ բազմութիւն մը եւ հանգուցեալին երկու զաւակները, որոնք սգակիր կեցած էին:

Պատարագի կիսուն, Վարդան քհնյ. Ժամկոչեան քարոզ մը խօսելով, դրուատեց «Երուանդ էֆէնտի»ի ազգօգուտ գործունէութիւնը, որ ծանօթ է «Յառաջ»ի ընթերցողներուն:

Պատարագէն վերջ թէ Ազգ. Միութեան անդամները եւ թէ ծանօթներ ցաւակցութիւն յայտնեցին հանգուցեալին երկու զաւակներուն՝ Գրիգորին եւ Գեղամին:— «Նտան»ի հիացողներէն Յովհաննէս Պիչաքճեան

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.283

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Mercredi 27 Juin 1945 Չորեքշաբթի 27 Յունիս

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4438-Նոր շրջան թիւ 67 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐ»

Այսպէս կը կոչուի այն նոր կազմակերպութիւնը որ ստեղծուեցաւ Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ, երկու ամսուան տքնաջան աշխատանքներէ վերջ, 1945 Ապրիլ 25էն Յունիս 25:

Ուրեմն անգամ մը եւս հանդիսաւորապէս կը հաստատուի Ազգերու Դաշնակցութեան սնանկութիւնը, եւ կը բացուի նոր շրջան մը, ուր 50 մեծ ու փոքր ազգեր պիտի ջանան խափանել պատերազմը:

Աւելի բախտաւոր պիտի ըլլա՞յ այս նոր հաստատութիւնը, մանաւանդ այն աւելի սպանդէն — Աշխարհամարտէն վերջ, որուն բուն վէրքերը չեն բացուած տակաւին: Միացեալ Ազգերը եւ անոնց ջոջ գլուխները պիտի կրնա՞ն իսկապէս ապրիլ իբրեւ «բարի դրացիներ», ինչպէս կը յայտարարէ Սահմանադրութեան նախաբանը:

Դժուար է պատասխանել այս փափուկ հարցերուն: Ճիշդ այն պահուն երբ նոր կազմակերպութեան ծրագիրը կը մշակուէր, տաժանելի երկունքով մը, վիճելի, պայթուցիկ խնդիրները իրար կը հրմշտկէին Եւրոպայէն մինչեւ Արեւելք:

Ո՞ր մէկը յիշել,— Եւրոպական քաո՞սը թէ Մօտաւոր Արեւելքի հրաբուխը: Կարգ մը վէճեր հարթուեցան ազգու միջամտութիւններով,— Լեհական կառավարութեան խնդիր, Թրիէսթէի եւ շրջանի վիճելի հողեր եւն.: Բայց այդ բոլորը առժամեայ կարգադրութիւններ են, արդիւնք Մեծերու ճնշումին եւ փոքրերու համակերպութեան:

Բուն վարագոյրը պիտի բացուի Հաշտութեանժողովին մէջ — թերեւս հոկտեմբերին — ուր իւրաքանչիւր ժողովուրդ պիտի ներկայացնէ իր պահանջները,— հողային, քաղաքական, տնտեսական: Այնտեղ է որ պիտի պարզուին բոլոր ծալքերն ու վէրքերը, ճեղքերն ու փոսերը, իրենց ընդարձակ մանրամասնութիւններով:

Պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ թէ աւելի քան երեսուն հողային խնդիրներ կան, միայն Եւրոպայի մէջ: Ոչ միայն դժգոհները, անիրաւեալներն են որ յեռանկիւնակ թղթածրարներ պիտի ներկայացնեն, այլեւ յաղթականները: Բուն իսկ ջոջերը,— Երեք կամ Հինգ Մեծերը:

Եւրոպայի պատերազմը հազիւ դադրած — նոյնիսկ անկէ շատ առաջ — մէկէ աւելի սուր կամ խուլ ընդհարումներ երեւան եկան Մեծերուն միջեւ: Գլխաւորներէն յիշենք՝ Յունաստանի պարագան, եւ ամենավերջինը, Սուրիա - Լիբանանի տագնապը, որ ամէն բանէ առաջ քարիւղի եւ ազդեցութեան պայքար է:

Մշակուած սահմանադրութեամբ, Երեք Մեծերը տեսակ մը վճռական, տ՛իրական դիրք պիտի վայելեն, վէճերը խաղաղութեամբ լուծելու, պատերազմը խափանելու համար: Հանգուցեալ Ազգաժողովին մէջ ալ, թէեւ չէին խոստովաներ, Մեծերն էին որ տուն կուտային օրուան քաղաքականութեան: Եւ տեսանք հետեւանքները:

Այսօր տասնապատիկ աւելի բարդ է կացութիւնը: Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ կործանումով, ամբողջ Եւրոպայի եւ Ափրիկէի քարտէսն է որ պիտի վերակազմուի: Երկիրներ պիտի կրճատուին — արդէն եղած են — աննախընթաց, անխնայ անդամատութիւններով: Երկիրներ պիտի ընդարձակուին, պիտի ուռին մէկ օրէն միւսը: Միլիոնաւոր ժողովուրդներ տէր կամ լուծ պիտի փոխեն, պիտի քշուին մէկ սահմանէն միւսը: Դեռ միլիոններ պիտի դառնան «հայմաթլօս», ինչպէս մենք: Ցեղային ատելութիւնը, դառնութիւնը, ոխը պիտի ստեղծեն անշնչելի մթնոլորտ մը, որ կրնայ տարիներ տեւել:

Յետոյ, հիմնովին պիտի փոխուի իւրաքանչիւր երկրի ներքին կարգուսարքը: Արդէն այդ փոփոխութիւնը կատարուած իրողութիւն է շատ մը երկիրներու համար: Պատերազմի ահուսարսափին մէջ, մարդիկ չկրցան հետեւիլ շատ մը դղրդագին վերիվայրումներու, եւ թղթատարական յարաբերութեանց կատարեալ վերահաստատումէն վերջն է որ պիտի լսեն շատ մը բաներ:

Միայն մէկ մխիթարական պարագայ,— ոչ միայն ժողովուրդները, այլեւ պետութիւնները յոգնած, կրնայինք ըսել՝ զզուած են պատերազմէն: Հզօր, միլիոնաւոր բանակներու պահպանումը ինքնին այնքան ահռելի բեռ մը պիտի դառնայ, որ խելագարներ միայն պիտի կրնան մտածել նոր աշխարհամարտի մը մասին:

Շ.

ԳՐԳՌԻՉ ԹՌՈՒՑԻԿ ՄԸ

ԽՄԲ.— «Յուսաբեր» խորին վրդովումով կը հրատարակէ Աղեքսանդրիոյ իր թղթակցին հետեւեալ գրութիւնը, որու մասին խօսեր էինք երէկուան խմբագրականով.—

Քաղաքիս մէջ լոյս տեսնող «Անաթոլի» յունարէն թերթը տարօրինակ եւ անհաւատալի գրութիւն մը կ'արտատպէ Յունաստանի մէջ գերման գրաւման օրերուն գաղտնօրէն հրատարակուած թռուցիկէ մը, «Համահելլէն Միութեան Պայքարող Երիտասարդներու» խմբագրութեամբ:

Թերթին խմբագրութիւնը անըմբռնելի փութկոտութեամբ մը այս վարկաբեկիչ ու գրգռիչ գրութեան ոչ միայն տեղ տուած է, այլեւ հրատարակած է հետեւեալ խորհրդածութեամբ.—

«Հ. Մ. Պայքարող Երիտասարդներու կողմէ շարադրուած այս գրութիւնը, զոր յոյն ժողովուրդին ուշադրութեան կը յանձնենք այսօր, իսկական պատկերն է Պուլկարներէ գրաւուած յունարնակ հողերու մէջ տիրող կացութեան: Ամբողջ նիւթը հաւաքուած է մեծ ջանադրութեամբ տարագիրներու եւ ականատեսներու վկայութիւններէն... Թո՛ղ յոյն ժողովուրդը տեսնէ այսօր՝ իր եղբայրներուն ճակատագիրը իր հայրենիքին հիւսիսային հողերուն վրայ: Թող պրկէ իր ջիղերը եւ սպասէ վրիժառութեան եւ պատիժի ահաւոր ժամուն»:

Ահաւասիկ թռուցիկը.—

ԹՐԱԿԻՈՅ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Պատերազմէն առաջ, Թրակիոյ մէջ, բացի Յոյներէն, կը բնակէին փոքրամասնութիւններ՝ Թուրքեր եւ Հայեր: Ամէնէն յատկանշական պարագան սակայն այն է՝ որ պուլկար փոքրամասնութիւն գոյութիւն չունէր: Առաջին Պուլկարները հաստատուեցան այն ատեն, երբ Գերմաններու կողմէ անոնց տիրապետութեան տակ դրուեցան մեր հողերը: Այն օրէն, ասոնց կողմէ սկսաւ ազդու պրոպականտ մը պուլկարական մեծութեան եւ Թրակիոյ ու Մակեդոնիոյ պուլկարական սեփականութիւն ըլլալուն մասին: Այսպէս, 1943ի փախճանին, ամբողջ Թրակիոյ մէջ կը ներկայանար պուլկար փոքրամասնութիւն մը հինգ հազար Պուլկարներէ եւ Մակեդոնացիներէ բաղկացած:

«ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆԸ»

«Կը մնան միւս երկու փոքրամասնութիւնները՝ Թուրքերը եւ Հայերը:

«Կը ներկայացնեմ նախ վերջինները, անո՛նք՝ զորս հելլենական հայրենիքը իր գաւակներուն պէս ուզեց սնուցանել. անոնք՝ զորս ոչ մէկ բան ուզեց անջատել: Բայց թունաւոր օձը յարմարագոյն պահուն կ'արձակէ իր թոյնը:

«Հայ տարրը կորիզը կազմեց հակահելլէն ամէն շարժման: Հայ տղաքը լաւապէս հելլէնականութեամբ կազմուած, իրենց այս կրթութիւնը օգտագործեցին ընդդէմ Յոյներուն: Հայհոյեցին շարունակ մեր ազգային գաղափարին ու հելլէն կրթական, զինուորական եւ քաղաքական բարձրագոյն հաստատութիւններուն: Յատկանշական է Քոմոթինիի մէջ (Կիւմիւլճինա) մէջ տրուած հայկական թատերական ներկայացումը յատկապէս Յունաստանը վարկաբեկելու նպատակով սարքուած, ուր անարգուեցաւ մեր երկիրը ամէնէն գռեհիկ ձեւով, պարսաւուեցաւ մեր դրամանիշը եւ ծաղրաբանութեան նշաւակ եղաւ յունական նաւատորմը:

Հայերը իրենց այս ընթացքով գոհացում կուտային Պուլկարներուն, եւ կարելի է ըսել թէ չխաբուեցան, որովհետեւ անոնց հետ դրեթէ հաւասար ազատութիւն վայելեցին:

«Պուլկար վարչութիւնը հրամայեց պուլկարացնել խանութներու վերտառութիւնները, գրելով՝ «Քսան տարուան միքրոպները կը մաքրուին», ակնարկելով Յունաստանի:

«Դիւրին անզօր է նկարագրելու այս տարրին գործած դժդժութիւններն ու անպատկառ արարքները յոյն բնակչութիւնը ջնջելու համար»:

«Անոնք (Հայերը) պուլկար ոստիկանութեան գլխաւոր գործակալները հանդիսացան, ասոնք՝ յաւ ճանչնալով դէմքերն ու իրողութիւնները գործեցին այնպիսի եղանակով մը, որ իրենց տմարդի արարքներէն խամրի վերջին յոյան ալ»:

Պ. ԷՐԻՕ Փարիզ հրաւիրուեցաւ զօր. տը Կոլի կողմէ: Երեսփ. ժողովին նախագահը ճառ մը խօսելով Լիոնի մէջ, յայտարարեց թէ Ֆրանսա ամէն բանէ առաջ կը կարօտի ոչ թէ քաղաքական, այլ բարոյական վերանորոգման:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

Մօտաւոր Արեւելքի մասին

Պ. Փօլ Պոնքուր, Սան Ֆրանչիսկոյի Ֆրանսական պատուիրակութեան նախագահը, յուշագիր մը յանձնեց որով իր կառավարութիւնը կ'առաջարկէ յանձնախումբ մը ընտրել երեք չէզոք պետութեանց ներկայացուցիչներէն, քննելու համար Սուրիոյ եւ Լիբանանի դէպքերուն ծագումը եւ հանգամանքը, եւ այսպէս դիւրացնելու համար վէճին լուծումը:

Ինչպէս կ'երեւայ, այս առաջարկն ալ չէ ընդունուած: Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը տեսակցութեան մը ընթացքին յայտներ է Պ. Փօլ Պոնքուրի թէ այժմ միայն հինգ Մեծերու խորհուրդը կրնայ զբաղիլ այդպիսի հարցով մը: Ամերիկեան իրազեկ շրջանակներու մէջ ալ դիտել կուտան թէ այս խնդիրը կապ չունի Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովին հետ:

Մինչ այս մինչ այն, կացութիւնը կը մնայ միշտ անորոշ եւ վտանգաւոր, ինչպէս կ'ապացուցանեն վերջին լուրերը:

Երկիւղալի վիճակ Սուրիոյ մէջ

Երէկ հաղորդեր էինք ամերիկեան գործակալութեան հեռագիրը՝ Թուրքեւսուրիական սահմանագլուխին վրայ պատահած դէպքերու եւ Հալէպի սպառնացող վտանգի մասին: «Թայմզ»ի թղթակիցն ալ կը հաստատէ թէ՝ թէեւ անդորրութիւն կը տիրէ Լիբանանի մէջ, կացութիւնը չափազանց լարուած է հիւսիսային Սուրիոյ մէջ, ուր Ֆրանսացի զինուորի մը կամ դրօշի մը երեւումը գրգռիչ ազդանշան կը համարուի: Ֆրանսացիները, զինուոր թէ քաղաքացի, պարպուած են շատ մը քաղաքներէ, ինչպէս եւ կարգ մը պահականոցներէ, բայց տակաւին մաս մը Ֆրանսացիներ կը մնան Հալէպի, Լաթաքիայի եւ ուրիշ վայրերու մէջ, որոնք վտանգի տեւական աղբիւր մը կը կազմեն ներկայ պարագաներուն մէջ: «Սուրիացիները ծայրայեղօրէն գրգռիչ դիրք մը բռնած են Ֆրանսական զօրքին հանդէպ, որ մեծ մասով կը բաղկանայ «յատուկ» զինուորներէ, Ֆրանսացի սպաներով եւ ենթասպաներով: Այս վերջինները կեդրոնացած են սովորաբար քաղաքին արուարձաններուն մէջ հաստատուած զօրանոցներուն մէջ: Սուրիացիները շարունակ փորձեր կատարած են դասալքութեան մղելու համար զինուորները: Ոմանք համոզուած են, բայց ընդհանուր առումով հաւատարիմ կը մնան, ինչ որ զարմանալի չէ, երբ նկատի առնենք թէ անոնց մէկ մասը կռուած է Ֆրանսայի համար, Եւրոպայի մէջ եւ այլուր: Գրգռութեան ձեւ մը, որուն շատ աւելի դժուար է դիմադրել, հետեւեալն է,— կը կտրեն զօրանոցներու եւ Ֆրանսական պահականոցներու ջուրի ճամբաները: Ասիկա կը ստիպէ Ֆրանսացիները դուրս ելլելու փորձեր կատարել, հակառակ սպառնալից ամբոխին որ օրն ի բուն կը պաշարէ զօրանոցները, լուտանքներ տեղալով եւ գրգռիչ կանչեր արձակելով: Այս ամբոխը նոյնիսկ յարձակում պիտի գործէ, եթէ անգլիական պահակախումբերը չըլլան: Միեւնոյն ատեն, Ֆրանսացիներուն համար անկարելի դարձած է կտոր մը բանջարեղէն կամ թարմ միս ճարել: Այսպիսի կացութիւն մը չափազանց վտանգաւոր է եւ եթէ Ֆրանսացիները ամբողջովին չպարպուին, կրնայ ցաւալի դէպքերու յանգիլ: Ֆրանսացիները գիտեն թէ անգամ մը որ հեռանան, այլեւս երբեք պիտի չվերադառնան եւ թէ իրենց այն բոլոր գոյքերըզոր չեն կրնար միասին տանիլ անմիջապէս աւարի պիտի տրուին, ինչպէս եղաւ այն վայրերուն մէջ ուրկէ ստիպողաբար հեռացան, իբրեւ հետեւանք այս ամսու սկիզբը պատահած դէպքերու»:

*** Սուրիոյ եւ Լիբանանի կառավարութիւնները այս շաբթու ծանուցագիր մը պիտի ուղղեն Ֆրանսայի, պահանջելով ետ քաշել Ֆրանսական զօրքը, իրենց փոխանցել մասնաւոր զօրախումբերը, վերադարձնել այն դումարները որ 1941ին Ֆրանսա փոխադրուեցան զօր. Տէնցի կողմէ, եւ առ հասարակ ջնջել այն կաշկանդումները որ կ'արգիլեն երկու երկիրներուն անկախութեան եւ գերիշխանութեան լիակատար վայելումը:

*** Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի բնակչութեանց մէջ: Կ'ըսուի թէ Ճէպէլը Տրիւզը կ'ուզէ բաժնուիլ Սուրիայէն եւ համաձայնութիւն մը կնքել Ֆրանսայի հետ: Բրիտանական գրաքննութիւնը թոյլ չէ տուած հրատարակել երկու Ֆրանսացի սպաներու սպանութեան մանրամասնութիւնները:

Ուրիշ լուրի մը համաձայն, Մարոնիներու պատրիարքը բարձրաստիճան կղերական մը պիտի ղրկէ Փարիզ, բանակցելու համար: Պատրիարքը համաձայն է Ֆրանքօ-լիբանանեան դաշնագրի մը, որ ապահովէ երկրին անկախութիւնը եւ գերիշխանութիւնը:

*** Պատերազմական նախարարին հրամանով լուծուեցաւ անգլիական շրջուն հիւանդանոց մը որ սարքուած էր 1941ին, նախաձեռնութեամբ զօր.

Նամակներ Պելճիքայէն

———o———

ՊՐԻՒՔՍԷԼ (գրաքննուած եւ յապաղած).— 1940ին երբ Թագաւորը անձնատուր եղաւ, Փիէրլոյի դահլիճը Լոնտոն ապաստանեցաւ: Ազատագրութենէն վերջ, վերադարձաւ եւ ձեռք առաւ երկրին իշխանութիւնը: Հինգ ամիս վերջը, փետր. 11ին կազմուեցաւ նոր դահլիճը, նախագահութեամբ ընկերվարական Վան Աքէրի: Այս դահլիճին կը մասնակցին եօթը կաթոլիկ, վեց ընկերվարական, չորս ազատական եւ երկու համայնավար նախարարներ: Լէօփոլտ Գ. Թագաւորը, որ դրաւման ատեն Գերմանիա աքսորուած էր, ազատուեցաւ Ամերիկացիներուն կողմէ եւ այժմ կը գտնուի Սալցպուրկ (Աւստրիա): Իր եղբայրը, իշխան Շարլ, կը վարէ գործերը իբրեւ խնամակալ: (ԽՄԲ.— Այս թղթակցութիւնը գրուած է Թագաւորին վերադարձի լուրին առթիւ ծագած տագնապէն առաջ):

ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՒՆԵՐԸ.— Այժմ բանտարկուած հայրենադաւներու եւ գործակիցներու թիւը կը հասնի 25.000ի: Մինչեւ 1200 հոգի մահուան դատապարտուեցան եւ 40 հոգիի մահապատիժները գործադրուեցան: Կառավարութիւնը կը խորհի բանեցնել բոլոր դատապարտեալները, փոխանակ բանտերուն մէջ պահելու:

ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՈՒՄ.— Գրաւման ատեն, ուտեստի բաժնեչափը չատ խեղճ էր, օրական գրեթէ 1200 «քալօրի»: Այժմ կը հասնի օրական միջին հաշուով 2000 «քալօրի»ի: Առատութեան եւ կատարեալ ազատութեան վերադարձը դեռ ժամանակի կը կարօտին, աւելի կամ պակաս հեռաւոր:

ԹՌՉՈՒՆ ՌՈՒՄԲԵՐ.— Գերման զօրքին նահանջէն եւ Դաշնակիցներու գրաւումէն վերջը, Գերմանները բազմաթիւ թռչուն ռումբեր արձակեցին Պելժիոյ վրայ, իբրեւ վրէժ: Ռումբերը մասնաւորապէս ուղղուած էին Լիէժ քաղաքին եւ Անվէրսի նաւահանգիստին վրայ, որոնք մեծ վնասներ կրեցին: Քաղաքային բնակչութիւնն ալ բազմաթիւ զոհեր ունեցաւ: Թռչուն բերդեր արձակուեցան նաեւ Պրիւքսէլի վրայ:

ԱՆՁՈՒԳԱԿԱՆ ԴԱՀԻՃ ՄԸ.— Վերջերս Շուէտացի մը թեկնածու ներկայացած էր, իբրեւ դահիճ: Այսօր ալ Պրիւքսէլցի Պելժ մըն է, Փիէռ Ե., որ այդ «պատիւը» խլել կ'ուզէ: Կամաւոր 1914—45ի պատերազմներու եւ ըմբոստ, այս մարդը 500 ֆրանք կը պահանջէ մարդ գլուխ, ինչպէս եւ ճամբու ծախքը: Անկէ զատ յանձն կ'առնէ 250 ֆրանք վճարել Փրկութեան բանակին, իւրաքանչիւր մահապատիժի համար: Իրեն համար կարեւորութիւն չունի մահացումին ձեւը: «Ես տիրաբար կը գործածեմ կացինը եւ ուրիշ որ եւ է գործիք կամ զէնք»: Փիէռ Ե. երբեք չի վախնար վրէժխնդրութենէ, եւ դատապարտեալի տարիքն ալ հոգը չէ: «Եթէ, կ'ըսէ, կան մարդիկ որ կը խորշին այս գործէն, կը նշանակէ թէ չեն հասկցած թէ ի՛նչ ըսել է Պօչ մը՝ նացին ալ վրան»:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

Սփիրսի կնոջ (զօրավարը նախապէս անգլիական դեսպան էր Միջին Արեւելքի մէջ եւ հակաֆրանսական քաղաքականութիւն կը վարէր): Տեղեկատու նախարարը այս առթիւ բացատրութիւններ տալով, հասկցուց թէ դժբախտ բան է եղածը, բայց ոչ զարմանալի, քանի որ, արդար կամ անարդար, զօր. Սփիրսի անունը խառնուած է վերջին դէպքերուն: Ուրեմն տեսակ մը դառնութեան արտայայտութիւն:

Միացեալ Ազգերու դաշինքը

Երէկ, 26 Յունիս, հանդիսաւորապէս փակուեցաւ Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովը, նախագահ Թրումընի ձայնասփիւռ ճառով: Նախագահը երկուշաբթի օր Սան Ֆրանչիսկօ հասած էր օդանաւով: Ժողովին մասնակցող 50 պետութեանց գլխաւոր պատուիրակները ներկայացուեցան կարգով: Նոյն օրը պատուիրակները ստորագրեցին աշխարհի կազմակերպութեան դաշինքին նախագիծը, որ վերջնական ձեւի մը վերածուած էր չաբաթ օր:

Այս Դաշինքը կամ Սահմանադրութիւնը կըբաղկանայ երկու հատորէ, 133 էջ, որոնց 25ը վերապահուած է ստորագրութեանց: Ապրիլ 25էն ի վեր է որ կը մշակուի, 49—50 ազգերու ներկայացուցիչներուն կողմէ: Գլխաւոր նպատակներն են, — ապահովել խաղաղութիւնը, օգնել ազգերուն որ ապրին իբրեւ բարի դրացիներ, ամէն տեղ պահպանել ազատութիւնը եւն.:

Նոր կազմակերպութեան անունն է «Ընկերակցութիւն Միացեալ Ազգերու»: Նախարանը կ'ըսէ.

— «Մենք, Միացեալ Ազգերու ժողովուրդներս, վճռած ըլլալով զալիք սերունդներու ընթացքին խափանել պատերազմին տառապանքները, որոնք մեր կեանքին մէջ երկու անգամ աննկարագրելի թշուառութիւն մը յառաջ բերին մարդկային սեռին, եւ վերստին հաստատել մեր հաւատքը մարդու հիմնական իրաւունքներու մասին, որոշեցինք իրարու հետ ապրիլ իբրեւ բարի դրացիներ: Մենք որոշեցինք միացնել մեր ուժերը, պահպանելու համար միջազգային խաղաղութիւնը եւ ապահովութիւնը, ընդունելով այնպիսի մեթոտներ որոնք պիտի արգիլեն զինեալ ուժի գործածութիւնը, բացի այն պարագայէն երբ հանրային շահը այդպէս պահանջէ: Մենք որոշած ենք միացնել մեր ջանքերը այս նպատակներուն հասնելու համար: Ահա թէ ինչու մեր կառավարութիւնները, իրենց ներկայացուցիչներուն միջոցաւ որ հաւաքուած են Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ, ընդունած են Միացեալ Ազգերու ներկայ դաշինքը եւ որոշած են հաստատել միջազգային կազմակերպութիւնը որ պիտի ճանչցուի «Միացեալ Ազգեր» անունով»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԸՐՉԻԼ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ՀՐԱԺԱՐԻԼ, եթէ վրճռական մեծամասնութիւն չչահի երեսփ. ընտրութեանց մէջ: Պայքարը երթալով կը սաստկանայ եւ վարչապետը ինք ալ շրջանէ շրջան կը պտըտի, ծրագիր պարզելու համար: Կլասկոյի ընկերվարական քաղաքապետութիւնը մերժեց արտօնել որ Չըրչիլ խօսի քաղաքին հասարակաց պարտէզին մէջ, առարկելով թէ մարգագետինները եւ ծաղիկները կը վնասուին: Երեսփ. ժողովի 640 աթոռներուն համար թեկնածու ներկայացած են 1650 հոգի, վճարելով կանոնական աւանդը, 150 ոսկի:

ՊԵԼԺԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԸ կոչ մը ուղղեց ժողովուրդին եւ խորհրդարանին, գործակցութեան հրաւիրելով, առանց որ եւ է խօսք ընելու իր հրաժարման մասին: Տագնապը կը պահէ իր սուր հանգամանքը: Ձախերը կը սպառնան գործադուլ հռչակել, եթէ Թագաւորը նոր կառավարութիւն կազմել տայ:

ԺՈՐԺ ՔԼՕՏԻ առաջին դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ առջի օր: 75ամեայ գիտնականը, որ բացարձակապէս խուլ է, իր ձեռքով շինուած երկու գործիքներ ունէր ականջներուն վրայ, բայց նորէն դժուար կը լսէր, նախագահին քթին տակ: Երբ հարցուցին թէ՝ իր երկրին այնքան ծառայութիւններ մատուցանելէ վերջ, ինչո՞ւ հոգիով մարմնով միացաւ դաւաճանութեան ճակատին, Ժոռժ Քլօտ պատասխանեց.— «Կը հաւատայի Գերմանիոյ յաղթանակին: Աչքերս բացուեցան երբ խորտակուեցաւ Ատլանտեանի պարիսպը»: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ երբ Դաշնակիցները ցամաք ելան Հիւս. Ափրիկէ, Ժոռժ Քլօտ անձնատուութիւն փորձեց, բայց ապաքինելէ վերջ վերսկսաւ գործակցութիւնը, եւ 1944 յուլիսին ստորագրեց նամակ մը որ ուղղուած էր գերմանական դեսպան Ապէցի եւ կը խնդրէր ճնշել Վիչիի վրայ, որպէսզի խորտակէ Դիմադրական շարժումը: Նամակը ստորագրած էին նաեւ Մարսէլ Տէա, Ժան Լիւշէռ, տը Պրինօն եւ ուրիշներ: Ամբաստանեալը ուրացաւ թէ ինք հնարած է գերմանական Vա կոչուած զէնքը:

ԼԷՅԼԱ ՊԷՏԸՐԽԱՆԻ ՊԱՐԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Ուրբաթ իրիկուն հաճոյքը ունեցանք վայելելու արեւելեան եւ ասիական պարերու յատկացուած երեկոյթ մը, որուն յաջողութիւնը կ'ապահովէր միջազգային ընտրեալ բազմութիւն մը, Էպերթոյի Թատերասրահին մէջ:

Տաղանդաւոր արուեստագիտուհի Տիկին Լէյլա Պէտըրխանի ճոխ ու այլազան եւ չատ խընամքով պատրաստած յայտագրին ամէն մէկ կտորին չենք կրնար առանձին անդրադառնալ այս սուղ էջերուն մէջ: Իւրաքանչիւր պար իր արեւելեան թովիչ գեղեցկութեամբ, հպարտ ու հրապուրիչ շարժումներով յայտնութիւն մըն էր ինքնին, բայց կարելի չէ չյիշել «Հեթանոսականը», ճկուն եւ վայրի, «Տիւղիներու» պարը ուր արուեստագիտուհին ինքզինքը գերազանցեց, եւ մանաւանդ «Կարաւանը»: Այս երեք մենապարերուն մէջ Լէյլա Պէտըրխան իր մարմնին դիւրաշարժութեամբ, նայուածքին վէս հպարտութեամբ եւ կշռոյթի անբաղդատելի ճշդութեամբ ու ճկունութեամբ տուաւ արուեստի գեղեցիկ գործեր, մեծ մասով իր ստեղծագործութիւնը անշուշտ, բայց հաւատարմօրէն արտայայտիչը արեւելեան ցեղերու, քիւրտ, արաբ եւ տիւրքի ժողովուրդներու բնորոշ գիծերուն:

Երեկոյթին ուրիշ մէկ գեղեցիկ թիւը կը կազմէր ծանօթ հնդիկ պարուհի Ռեթնա Մօհինիի մասնակցութիւնը: Իր յամրաշարժ, միօրինակ եւ գրեթէ անշարժ պարերը կուտային ճշդութեամբ եւ արուեստով Արեւելքի թաքուն խորհուրդը, երբեմն խիստ իր անթափանց դէմքով, միշտ ազնուական իր թեւերու եւ ձեռքերու խաղերով:

Տարազներու ճոխութիւնը ակնապարար ամբողջութիւն մը կը կազմէր այս գեղեցիկ երեկոյթին, որուն երաժշտական բաժինը ստանձնած էին Պ. Նաճիարի խումբը եւ Պ. Պ. Բենոյի եւ Արգարի միանուագները:

Վերջին երեկոյթը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ, Յունիս 29, նոյն տեղը:

Ա. Մ.

ՓԱՐԻԶԻ Երիտ. Ընդհ. Միութեան հաւաքոյթը հինգշաբթի 28 Յունիս, ժամը 20.30ին Սթիւտիօ Ալէմշահ, 19a rue Caumartin: Կը խօսի՝ Պ. Շաւարշ Նարդունի, նիւթը՝ Խաչատուր Աբովեան, կեանքը եւ գործը: Մուտքը ազատ է:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.-Ի ԵՐԵԿՈՅԹԸ

———o———

ՎԻԷՆ, 19 Յունիս.— Գրեթէ վեց տարի առաջ էր, 1939 Օգոստոսին, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի արիները (Փարիզէն - Վիէնէն) իրենց տարեկան բանակումի վրանները զարկած էին Կրընոպլի շրջանին մէջ, Լաֆրէյի բարձունքը, հովասուն մարգագետնի մը վրայ: Այդ բանակումին ներկայ էր նաեւ Ազգային պետ Գրիգոր Յակոբեան:

Շրջապատուած բարձր լեռներով, եւ միայն քանի մը քիլոմէդր հեռու Մեծն Նափոլէոնի գեղեցիկ յուշարձանէն, եւ ճիշդ մօտիկը հայելանման կապուտակ լիճերուն,— մեր արիները ապրեցան խաղաղիկ եւ ուրախ, առանց ուշադրութիւն դարձնելու որ աւդին դիւանագէտ եւ խաբեբայ աշխարհը իրար անցած է եւ թէ մարդկային ահաւոր ջարդը ահռելի փոթորիկի նման պայթելու վրայ է:

ՎԻԷՆԻ Հ. Մ. Ը. Մ.-ը այսօր սգաւոր է. կորսնցուցած է իր ազնիւ խմբապետը, Արսէն Կարապետեան, զոհուած Ֆրանսայի համար 1940 Յուլիս 5ին: Եւ այսպէս, Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.-ը ինչպէս բոլոր Միութիւնները եւ կազմակերպութիւնները — այդ տխուր պարագաներու բերումով անգործութեան մատնուեցաւ եւ սպասեց.— մինչեւ որ այս վերջերս՝ 7 Մայիսին — որոշուեցաւ վերակազմել Հ. Մ. Ը. Մ.-ի նախ Սկաուտական խումբը եւ յետոյ իր ծրագրին միւս ճիւղերը:

Այս նպատակով, 16 Յունիս, չաբաթ իրիկուն վերակազմեալ Հ. Մ. Ը. Մ.-ը բացման իր առաջին երեկոյթը տուաւ, խանդավառ եւ ջերմիկ մթնոլորտի մը մէջ: Ներկայ էին Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Ֆրանսայի շրջանի սկաուտապետ Ս. Սերովբեան եւ երկու աստիճանաւոր սկաուտներ (Փարիզէն): Երեկոյթի ընթացքին, Պ. Ս. Սերովբեան բացատրութիւններ տուաւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի ծրագրին եւ նպատակին շուրջ, յիշեց մեր սկաուտներուն յանդուգն եւ մարդասիրական գործունէութեան դըրուագները գերման գրաւման շրջանին — եւ ի վերջոյ հրաւիրեց ներկաները որ միշտ քաջալերեն Հ. Մ. Ը. Մ.-ը: Հոս տեղն է յիշել որ եթէ 1918ին Պոլսոյ մէջ հիմնուած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ը, Վիէնի մէջ ան տուն տեղ եղած է 1927ին, եւ պատկան իշխանութեանց պաշտպանութիւնը եւ քաջալերանքը վայելած միշտ եւ ամէն առթիւ:

Երեկոյթին մեծ փայլ տուին Կապոյտ Խաչի Սանուհիները իրենց քաղցրիկ երգերով եւ հայկական պարերով: Նմանապէս մասնակցեցան գեղարուեստական բաժինին.— Օր. Մ. Տէրվիչեան, Օր. Անժէլ Կարապետեան, Օր. Ս. Մաթոսեան, Օր. Ա. Ուզունեան, Օր. Լ. Ղուկոյեան, Տիկիններ՝ Ա. Մազաքեան եւ Մ. Ալոյեան, Պ. Պ. Յ. Մաթոսեան, Մ. Մուրատեան, եւ փոքրիկն Բ. Ուզունեան: Կարճատեւ աճուրդէ մը վերջ, որմէ գոյացաւ 8080 ֆրանքի գումար մը, սկսան եւրոպական պարերը որոնք տեւեցին մինչեւ առտուան ժամը 3ը:

Յաջորդ օրը, կիրակի, արիները եւ գայլուկները արշաւ մը ըրին Վիէնի շրջանները, իրենց առաջնորդներով եւ հիւրերով: Իսկ երկուշաբթի օրը, —18 Յունիսին — Պ. Ս. Սերովբեան մեկնելէ առաջ ներկայացաւ կօշիկի գործարանատէր Պ. Ա. Փէլէին եւ այցելեց գործարանը, ուր հարիւրէ աւելի հայրենակիցներ կ'աշխատին տարիներէ ի վեր: — Թղթակից 1945

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՓԱՐԻԶԷՆ՝ Տիկին Խանզատեան 750 ֆրանք, Գարիկեան 1000, **ՔՈՒՐՊԸՎՈՒԱ**՝ Վարեմէզեան 750, **ՎԻԼՈՐՊԱՆ**՝ Մուրատեան 800, **ԿՐԸՆՈՊԼԸԷՆ**՝ Գործ. 1393 ֆրանք, Սպենչեան 1000, Սխալեան 2000, Մանուկեան 400, Մանօնեան 750, Սպենչեան Վ. 1000, Թորոսեան Կ. 750, Կիւմիւշեան 1000, Սաղաթէլեան 750, Անտոնեան 1000, Երանոսեան 750, Մուրատեան 750, Թորոսեան Ա., Սողոմոնեան, Թորոսեան Ղ., Գարիպեան 1000ական ֆրանք: **ՇՈՄԸՐԱՔ**՝ Քէչիչեան 200, **ԱՆԻԷՌ**՝ Աւետիսեան Ս. 750, **ԻՍՍԻ**՝ Գազքազեան 200, **ԱՆԿԷՆ**՝ Սարգիսեան 200, **ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ**՝ Անտոնեան 1000, **ԻՍՍԻ**՝ Սրնըքճեան 800, **ԿԱՆԵՒ**՝ Սէրճանեան 1000, **ՊԻԱՆՔՈՒՐ**՝ Պուլտուքեան 400, **ՊՕԼԷՆ**՝ Գույումճեան 200, **Ս. ԺԷՐՈՄ**՝ Պալեան 200, **ՄԱՐՍԷՅԼ**՝ Գործ. 10.069.50, **ՍԷՆ ԼՈՒԻ**՝ Սուքիասեան 750, **ՄԱՐՍԷՅԼ**՝ Նազաչեան 400, **ԿԱՓ**՝ Շմաւոնեան 400, **ՓԱՎԻՅԵՈՆ**՝ Գալֆաեան 550, **ԻՍՍԻ**՝ Ուզունեան 400, **ՊՐԻՒՔՍԷԼ**՝ Պետիկեան 1000, **ԼԸՄԱՆ**՝ Զաթալեան 1000 ֆրանք:

(Շար.)

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻ՛ՒՆ.—Եթէ կ'ուզէք ձեր հարսնիքները եւ նշանտուքները ուրախ անցընել, դիմեցէք եւրոպական եւ արեւելեան նուագախումբին: Ժողովրդական գիներ: Հասցէ՝ Շմաւոն Պալեան, 8 Clos de la Petite Provence. Chaville (S. et O.):

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, Ճամս. 400, Յամս. 200 ֆրանք:

Jeudi 28 Juin 1945 Հինգշաբթի 28 Յունիս

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4439-Նոր շրջան թիւ 68 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ի ԽՆԴԻՐ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

Յաճախ առիթ պիտի ունենանք խօսելու միջազգային նոր կազմակերպութեան մասին, որ կը կոչուի «Միացեալ Ազգեր» եւ որ պիտի վարէ աշխարհի ճակատագիրը, փոխան լուսահոգի Ազգաժողովին (Ազգերու Դաշնակցութիւն կամ ընկերութիւն):

Երէկ ընդհանուր ակնարկ մը փորձեր էինք, այս կազմակերպութեան վաւերացման առթիւ: Այսօր կ'ուզէինք ուշադրութեան յանձնել անոր կարգ մը հիմնական մասերը, լրացնելու համար լուրերու բաժնին մէջ հրատարակուած մանրամասնութիւնները:

Մ. Նահանգներու նախագահը լաւատես կ'երեւար իր ձայնասփիւռ ճառին մէջ: «Դուք յաղթանակ մը շահեցաք բուն իսկ պատերազմին դէմ»: Բայց միեւնոյն ատեն կը յիշեցնէր թէ եղածը պարզապէս «գործիք մը, մեքենայ մըն է, կառուցուած՝ այն տխեղերական բաղձանքէն թէ աշխարհը այլեւս երբեք պէտք չէ պատերազմի մէջ իյնայ»: Գործիքը կատարեալ չէ, բայց կրնայ բարեփոխուիլ, ինչպէս ամերիկեան սահմանադրութիւնը: Սակայն անհրաժեշտ է որ ազգերը կամք ունենան զայն լաւ գործածելու:

Ուրեմն, շատ բան, եթէ ոչ ամէն բան, կախում ունի մասնակցող մեծ ազգերու, մանաւանդ ջոջ գլուխներու անկեղծութենէն եւ կամքէն: Այլապէս, նոր կազմակերպութիւնն ալ պիտի դառնայ տեսակ մը Ազգաժողով, տոգորուն՝ բարեացակամութեամբ, սակայն անզօր:

Ի՞նչ հիմնական տարբերութիւններ կան ժընեւի եւ Սան Ֆրանչիսկոյի միջազգային հաստատութեանց միջեւ:

Անգլ. թերթ մը վերլուծելով Միացեալ Ազգերու Սահմանադրութիւնը, որ 12 երկար սիւնակներ կը գրաւէ երկու մեծ թերթերու մէջ, կը յանգի հետեւեալ եզրակացութեանց.—

1. Խաղաղութիւնը եւ ապահովութիւնը պահպանելու փոխադարձ գործունէութիւնը պարտաւորիչ յանձնառութիւն մը, դաշնագրի պարտաւորութիւն մըն է Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան համար:

Արդ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը իրաւասութիւն ունէր միայն յանձնարարութիւններ ընելու զոր պետութիւններ ազատ էին ընդունելու կամ անգիտանալու: Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովը հակապատերազմեան տնօրինութիւնները մերժելու (վեթօ) իրաւունքը ընդհանուր «վեթօ»էն իջեցուած է աւելի փոքր քանակութեան մը, վերապահելով միայն հինգ մեծ պետութեանց: (Ազգաժողովին մէջ ամէն պետութիւն կը վայելէր այդ իրաւունքը): Հինգ մեծ պետութիւնները կը ներկայացնեն աշխարհի ժողովուրդներուն մեծագոյն մասը: Անոնք են որ ամենամեծ դերը պիտի կատարեն որ եւ է գործողութեան մէջ, տնտեսական թէ զինուորական:

Այստեղ հարց մը կը ծագի,— իսկ եթէ այդ հինգ մեծերէն մէկն ու մէկը կամ երկու երեքը մէկ ուզեն իրենց կամքը պարտադրե՞լ...

2. Միացեալ Ազգերը պիտի ունենան զինեալ զօրագունդեր, ռազմագիտական տեսակէտով տեղաւորուած ամբողջ աշխարհի մէջ, իրենց կռնակն ունենալով մեծ պետութեանց ճարտարագործական կարողութիւնը: Այդ զօրագունդերը պատրաստ պիտի ըլլան չարժելու համաձայն Ապահովութեան խորհուրդին կողմէ մշակուած զինուորական ծրագրին:

Հանգուցեալ Ազգաժողովը չունէր այս առաւելութիւնը, թէեւ յաճախ զգացուած էր անոր պահանջը:

3. Պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, կը հաստատուի համաշխարհային Տնտեսական եւ Ընկերային կազմակերպութիւն մը, որ պիտի քննէ պատերազմի գլխաւոր շարժառիթները —ընկերային եւ տնտեսական պայմաններ:

4. Նոր կազմակերպութիւնը ունի մեծ առաւելութիւն մը,— ընդունուած է աշխարհի երեք մեծագոյն պետութեանց կողմէ,— Խ. Միութիւն, Անգլիա եւ Մ. Նահանգներ. մինչ Ազգաժողովին մէջ առաջինը դուրս ձգուած էր, հիմնարկութեան ատեն, իսկ Ամերիկան մերժեց անդամակցիլ:

Խնդիրը այն է որ, մինչ Ազգերու Դաշնակցութիւնը նախապէս մեծ յոյսեր ներշնչած էր, ակըզբնական շրջանին, նորը այնքան ալ խանդավառութիւն չի պատճառեր, ինչպէս դիտել կուտան «Ֆիկառօ»ն եւ ուրիշ թերթեր:

Շ.

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՎԻՃԱԿԸ

Մարսէյլէն հասած նոր նամակ մը (24 Յունիս) կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Երկրորդ կաթուածէն ի վեր զգալի փոփոխութիւն մը չկայ Ա. Ահարոնեանի վիճակին մէջ: Սիրտը միշտ իր ուժը կը պահէ. բաղկերակը կանոնաւոր է, տաքութիւնը այսօր 38էն վար: Անշուշտ ասոնք յուսատու նշաններ են, բայց որովհետեւ միշտ կռնակի վրայ պառկած է, թոքերուն վարի մասերուն մէջ արիւնախռնում տեղի կ'ունենայ, ինչ որ վախ կը պատճառէ: Կարելի չէ որ մէկ կողմին վրայ պառկեցնենք, ոչ ալ գոնէ կէս նստած: Կարելի դարմանները կը տարուին:

ԱՅՑ ՄԸ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻՆ

— Առողջական վիճակը ի՞նչպէս է, հիւր կ'ընդունի՞:

— Նախապատուութիւն կը տրուի դուրսէն եկողներուն, բայց մանաւանդ գերիներուն — կ'ըսէ մեր առաջնորդը, Տիկին Ս. Պօղոսեան: Եւ ճամբայ կ'ելլենք: Աչքս չորս կողմս է, սիրտս բաբախուն: Քանի մը դարձդարձիկ փոքր փողոցներ կտրելէ վերջ, յանկարծ մեր առաջնորդը ցոյց կուտայ շէնքը ուր կ'ապրի խորտակուած հանճարը:

Կը նայիմ, ու սրտիս բաբախումը աւելի կը զօրանայ: Կանանչազարդ ծառերու եւ գոյնզգոյն ծաղիկներու խորութեանը մէջ կորած մաքուր, ճաշակաւոր շէնք մըն է բնակարանը, սեփականութիւնը հայ տիկնոջ մը որ վերի յարկը տրամադրած է մեծ հիւանդին: «Եթէ ծնողք ունենայի, պիտի չպահէի՞. զանոնք կը համարիմ իմ հարազատ ծնողքս եւ այս յարկը կը տրամադրեմ իրենց, որքան պէտք ունին թող կենան...», պատասխաներ է անոնց՝ որ ուզեր են «քիչ մը բեռը թեթեւցնել»:

Դուռը կը զարնենք անհամարձակ եւ զսպուած յուզումով մը: Քիչ յետոյ կը բացուի եւ տիկին մը կը դիմաւորէ մեզ բարի ժպիտով մը:

Վեր կ'ելլենք յամրաքայլ, մտածկոտ:

Ո՞վ կը համարձակի զարնել դուռը: Ընկեր Ա. Ահարոնեանի բնակավայրը ինծի համար — ինծի պէսներուն համար — հնաւանդ մատուռէն աւելի բան մըն է: Եւ ինք ամէն բանէ առաջ խորհրդանշան մը, սրբազան ջահակիր մը, հաւատք մը հաստատ եւ աննկուն եւ յարատեւ: Ահարոնեանը երգիչն է մարդկութեան տառապանքին, բայց, մանաւանդ մեր տառապանքին: «Հայոց աշխարհ»ի անհաստանելի վիշտին:

Դրան առջեւ, շուարած կը նայինք իրարու հարցական եւ վերջապէս մեր առաջնորդը դողդղալով ձեռքը կ'երկարէ ու կը զարնէ դուռը: Սեմին վրայ մեզ կը դիմաւորէ Տիկին Ահարոնեան, տրտում ժպիտով մը: Գրեթէ կակազելով «ողջոյն» մը կ'ըսենք, յետոյ ներս կը մտնենք, դէպի աջ, փոքր միջանցք մը կը դառնանք եւ ահա ընկերոջ «ընդունարան»ը:

Չեմ կրնար նկարագրել այն սարսուռը եւ պատկառանքը զոր զգացի այն պահուն, երբ տեսայ զինք, երբ ձեռքս առաւ իր ափերուն մէջ՝ եւ երկար ատեն թոյլ չտուաւ: Թերեւս անոր համար որ, ես, հինէն, շա՜տ կանուխէն ջերմ, շա՜տ ջերմ հիացող մը եղայ իրեն: Որբանո՛ց — ի՞նչպէս չյիշել— խակ, կրօնաշունչ, վերացական, «քանց մեզ աղէկ»ներու պատմութիւններով լեցուն դաստիարակութիւն մը: Առաւօտէն մինչեւ ուշ գիշեր «Յիսուսը եկաւ, Յիսուսը գնաց» կամ իննսունը մէկերրորդ Սաղմոսը գոց սորվելու հոգերուն մէջ թաղուած, օր մը, յանկարծ, ուրկէ՞ց ո՛ւր, ձեռքս կ'անցնի գրքոյկ մը: Հնամաշ, դեղնած թերթերով «Սուսան»ը, Ա. Ահարոնեան: Այդ օրէն, ես զինքը ճանչցայ, ան իր ամբողջութեամբը կը պատկանէր ինծի: Յետոյ, անմեղունակ այդ օրերուն, երբ մեզի «տարրական դասընթացք» քերականութիւն մը տուին, որուն մէջ քով քովի կային Գր. Զօհրապ...

Գամառ - Քաթիպա, Եղ. Դուրեան եւ ինքը, երբ «ընտրութեան փորձ» կ'ընէինք, Ահարոնեանը միշտ ինծի կը պատկանէր:

... Չի կրնար խօսիլ, չի կրնար գրել, կը հասկնայ միայն եւ ատիկա աւելի ծանր է իրեն համար: Կ'արտասանէ կցկտուր, բայց յուզումնալից բառեր: Մանուկի մը պարզութեամբ եւ հըրճուանքով կը համբէ հիւրերը ու կը խանդաղատի: Կը սիրէ, շա՜տ կը սիրէ լսել գիրի եւ գրութեան մասին, հայութեան մասին, Հայաստանի մասին, երիտասարդութեան մասին, վերադարձող գերիներու մասին: Անոր ամէնէն չեշտուած, ամէնէն շատ արտասանած բառերն են «Վա՛խ, վա՛խ, վա՛խ, «Ըսէ՛, ըսէ՛, ըսէ՛...»: Ա, ա ա...»: Կը սիրէ նաեւ իմանալ հատուածներ իր գրած գոհարներէն: Հրճուանքը անսահման էր, երբ իր եւ տիկնոջը խնդրանքին վրայ մէկ - երկու հատուածներ արտասանեցի «Զարխի Փալակ»էն եւ «Սուսան»ի Գարահիսար»էն:

Ա՛լ չեմ կրնար աւելին գրել: Մեծ տաղանդի մասին գրելու, կամ խօսելու համար, նկարագրելու արուեստէն հասկցող մը պէտք է, որ իր ամբողջ շնորհը սպառէ, ճշգրիտ պատկեր մը գծելու համար: Ես անզօ՛ր եմ, անզօր եմ տառը...

ՄԻՍԱՔ - ՄԻՐՋԷ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Տարտանէլ, Կարս եւ Արտահան

Լոնտոնի լաւատեղեակ շրջանակներուն մէջ կը հաւաստեն թէ ռուսեւթուրք յարաբերութիւնները լարման դագաթնակէտին հասան, երբ Անգարայի խորհրդային դեսպանը իր մօտ հրաւիրելով Թուրքիոյ արտաքին նախարարը, կարեւոր ծանուցագիր մը հաղորդեց:

Կը հաւաստեն թէ Ռուսիա երկու էական պայմաններ կ'առաջարկէ, վերանորոգելու համար ռուսեւթուրք բարեկամութեան դաշնագիրը: Այդ երկու պայմաններն են.—

1. Փոխել Տարտանէլի ներկայ վարչաձեւը, առանձնաշնորհեալ դիրք մը տալով Ռուսիոյ:

2. Վերադարձնել Կարսի եւ Արտահանի շըրջանները, որոնք Թուրքիոյ ձգուեցան 1921 հոկտ. 13ի դաշնագրով:

Լոնտոնի խորհրդային շրջանակներուն մէջ կ'ըսեն թէ Խ. Միութիւնը իբրեւ պահանջ կը նկատէ այս պայմանները, բայց միեւնոյն ատեն ոչ վերջնագիր կը ներկայացնէ, ոչ ալ սպառնալիքներ կ'ընէ:

*** Տեղական թերթ մը արձանագրելով այս տեղեկութիւնը, կ'ըսէ թէ ծանուցագիրը ներկայացուած է ուրբաթ օր եւ կ'առաջարկէ վերսկսիլ բանակցութիւնները, կարգադրելու համար առկախ հարցերը: Այս առթիւ Անգլիոյ քաղաքական շրջանակներուն մէջ դիտել կուտան թէ բանակցութիւնները չեն կրնար շօշափել Տարտանէլի կարգուսարքը, քանի որ այդ հարցով շահագըրգռուած են Մոնթրէօյի դաշնագիրն ստորագրող բոլոր պետութիւնները: Ֆրանսերէն թերթն ալ իր կարգին դիտել կուտայ.— Ուրեմն Անգլիա ի՞նչպէս կը պահանջէ Ֆրանսայի հետ գլուխ գլխի կարգադրել Միջին Արեւելքի վարչաձեւը (Սուրիա-Լիբանան) որուն մասնակից են ԱզգերուԴաշնակցութեան բոլոր անդամները:

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇԻՆՔԸ

«ՅԱՂԹԱՆԱԿ ՄԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԴԷՄ»

Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովին փակման առթիւ խօսած ճառին մէջ, Մ. Նահանգներու նախագահը մասնաւորապէս շեշտեց.

— «Այն դաշինքը զոր հիմա ստորագրեցիք, մշակելով 9 շաբաթներու ընթացքին, ամուր կազմակերպութիւն մըն է որուն վրայ պիտի կառուցանենք լաւագոյն աշխարհ մը: Եւրոպայի յաղթանակին եւ Ճափոնի վերջնական յաղթանակին միջեւ, այս ամէնէն աւերիչ պատերազմի ընթացքին, դուք յաղթանակ մը շահեցաք բուն իսկ պատերազմին դէմ: Եթէ մենք այս դաշինքը ունեցած ըլլայինք քանի մը տարի առաջ, եւ մանաւանդ զայն գործադրելու կամք, միլիոնաւորներ որ հիմա մեռած են, ողջ մնացած պիտի ըլլային: Եթէ մենք ապագային տատանինք զայն գործադրելու մեր կամքին մէջ, միլիոնաւորներ որ կ'ապրին հիմա ապահովաբար պիտի մեռնին: Այս դաշինքը հանգանակ մըն է որով աշխարհի ազգերը կը յայտարարեն թէ պատերազմը անխուսափելի չէ, հաւատք մը թէ խաղաղութիւնը պիտի պահպանուի: Մենք բոլորս ալ պէտք է խոստովանինք — որքան ալ մեծ ուժ ունենանք — թէ իրաւունք չունինք միշտ մեզ ուզածին պէս վարուելու: Այս պատերազմէն մէջտեղ եկան զինուորական մեծ ազգեր, բայց անոնք իրաւունք չունին տիրապետելու աշխարհին: Ընդհակառակն այդ հզօր ազգերուն պարտականութիւնն է ստանձնել խաղաղութեան պատասխանատուութիւնը: Ահա թէ ինչու մենք այստեղ որոշեցինք թէ ուժը պիտի գործածուի ոչ թէ պատերազմ մղելու, այլ աշխարհը խաղաղութեան մէջ պահելու եւ պատերազմի վախէն փրկելու համար: Աշխարհի հզօր ազգերը իրենց օրինակովն իսկ պէտք է առաջնորդեն միջազգային արդարութեան ճամբան»:

ՆՈՐ ԴԱՇԻՆՔԻՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ԿԷՏԵՐԸ

Ռիւթէրի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Միացեալ Ազգերու դաշինքը յաւիտենական դառնալու յաւակնութիւնը չունի, բայց կրնայ սերունդներ տեւել: Դաշինքը կարգ մը կէտերու մէջ աւելի յառաջ կ'երթայ քան Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտը:

Սանճաքի խնդիրը եւ Կիլիկիա

«ԿԻԼԻԿԻԱՆ ԱՆԲԱԺԱՆ ՄԱՍՆ Է ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒՆ»

Պէյրութի թերթերէն կ'իմանանք թէ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ սանճաքցի գաղթականները առանց ցեղային ու կրօնական խտրութեան, տենդագին աշխատանքի լծուած են եւ կը պահանջեն Սանճաքի վերադարձը մայր հայրենիքին: Ցատուկ յանձնախումբեր կազմուած են Ճէզիրէի, Լաթաքիոյ, Հալէպի, Դամասկոսի եւ Լիբանանի Սանճաքցիներուն կողմէ՝ կազմակերպուած ձեւով առաջ տանելու համար աշխատանքները:

Մասնաւոր յուշագիր մը պատրաստուած է եւ ղրկուած Սան Ֆրանչիսկոյի ժողովին: Այդ յուշագրին պատճէնները ղրկուած են արաբական երկիրներու կառավարութեանց: Սանճաքցի գաղթականները նախկ'ապացուցանեն թէ Սուրիոյ բնական սահմանները կ'երկարին մինչեւ Տաւրոս լեռները եւ պատմութեան ընթացքին Կիլիկիան միշտ մաս կազմած է Սուրիոյ: Ցետոյ նկարագրելէ վերջ Կիլիկիոյ աշխարհագրական դիրքը, կը փաստեն թէ արաբական երկիրներու ապահովութեան բանալին կը գտնուի Տաւրոսեան լեռներու վրայ: Ցուշագիրը կ'եզրակացնէ թէ Սանճաքի խնդիրը սուրիական խնդիր մը չէ, այլ հաւասարապէս կը շահագրգռէ ամբողջ Արաբիան:

Ցուշագիրը կը փաստէ թէ բոլոր ժամանակներու, պատմական բոլոր վերիվայրումներու ընթացքին Սանճաքը մնացած է սուրիական: Մեծ-նաւին ժամանակներուն, դարեր առաջ, պատմական դէպքերու եւ արձանագրութիւններու մէջ Անտիոք նկատուած է Արեւելքի քրիստոնէութեան կեդրոնը, կալուած Սուրիոյ: Անգլիացի պատմագիրներ Ալէքսանտրէթը յայտարարած են Սուրիոյ եւ Իրաքի բնական նաւահանգիստը: Ուրիշ եւրոպացի պատմաբան մը իր ուսումնասիրութեանց մէջ Ալէքսանտրէթը կ'որակէ Մուսուլի նաւահանգիստը: Օքսֆորտ համալսարանի յայտնի արեւելագէտներէն մէկը Ալէքսանտրէթը կը յայտարարէ Սուրիոյ դուռը: Միջերկրականի վրայ Սուրիոյ միակ ելքն է Իսկէնտէրունը, առանց անոր տնտեսական եւ առեւտրական մեծ դրկանքներու են-

թարկուած կ'ըլլայ Սուրիան: 1921ի համաձայնագրով արդէն Թուրքիան ալ կը ճանչնայ պատմական եւ աշխարհագրական այն կապերը որոնք Սանճաքը Սուրիոյ անբաժան մասը կը դարձնեն:

Միջազգային պաշտօնական բոլոր փաստաթուղթերն ու արձանագրութիւնները դեռ մինչեւ այսօր Սանճաքը կը նկատեն Սուրիոյ մասը եւ չեն ճանչնար 1938ի կեղծ եւ անօրէն կցումը, որ արդիւնքն էր դէպքերու եւ մրցակցութիւններու պարագաներուն: Սուրիական խորհրդարանը օրին բողոքած է այդ քայլին դէմ: Ազգերու Դաշնակցութիւնը օրին անգամ պաշտօնապէս այն բանի մէջ որոնք ի գործ դրուեցան Սանճաքի մէջ կեղծ մեծամասնութիւն մը ապահովելու համար ի նպաստ Թուրքերու: Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ նշանակուած յանձնախումբը այդ օրերուն բողոքած օր ցերեկով կատարուած անարդարութեանց դէմ եւ ներկայացուցած իր հրաժարականը: Սակայն ժողովուրդին ու երկրին չարը ընտրողութեանց մեծամասնութեան հայերը եւ չահեկբու: Սանճաքը յանձնուեցաւ Թուրքիոյ, որուն փոխարէն Թուրքերը ստորագրեցին դաշնագիր մը, որով յանձն կ'առնէին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ յարձակողական պատերազմի պարագային չէզոք օգնութիւն տրամադրել:

Մէջտեղ է հիմա այդ յանձնառութեան արժէքը: Թուրքերը այդ համաձայնութեամբ անմիջապէս տէր դարձան Սանճաքին, շուրջ նետելով արաբ եւ քրիստոնեայ բնակչութիւնը, որ ճնշման խիստ մեծամասնութիւնը կը կազմէր: Բայց չկատարեցին դաշնագրին պայմանը, անոնք որ ատուած դարձած էին Սանճաքի Թուրքերուն կցումին: Որով, Անգլիա եւ Ֆրանսա այսօր պարտաւորութիւն չունին զրուցելու գործուած սխալը, պաշտպանելով Սանճաքի տարաւիր բնակչութեան եւ արաբ ժողովուրդներու դատը եւ իրաւունքները:

Սանճաքի դատը արդար դատ մըն է եւ դատն է բոլոր արաբ ժողովուրդներու, որոնք 50 միլիոնէ աւելի պատկառելի թիւ մը եւ միջազգային կարեւոր դիրք մը ունին: Սան Ֆրանչիսկոյի սուրիական պատուիրակութիւնը իր հետ տարած է այն բոլոր փաստաթուղթերը, որոնք անհերքելի կերպով կը հաստատեն Սանճաքին արաբական հանգամանքը եւ կատարուած անիրաւութիւնները:

Անցեալ օր կարգ մը տեղեկութիւններ հաղորդած էինք նոր կազմակերպութեան մասին: Ահա քանի մը կէտեր ալ.—

Նոր կազմակերպութիւնը ունի 1. Ապահովութեան խորհուրդ մը որ կը բաղկանայ հինգ մնայուն եւ վեց ոչ-մնայուն անդամներէ: Այս է նոր կազմակերպութեան կեդրոնական կորիզը, որ պիտի ստանձնէ խաղաղութեան պահպանման իրական պատասխանատուութիւնը: Բոլոր պատժական տնօրինութիւնները պէտք է քուէարկուին 11 անդամներու մեծամասնութեամբ, մէջն ըլլալով Հինգ Մեծերու միաձայնութիւնը: Այս վերջիններէն իւրաքանչիւրը վեթոյի իրաւունք ունի (մերժել, ժխտական դիրք բռնել որ եւ է առաջարկի անթիւ):

2. Ընդհ. ժողովը, որ կը բաղկանայ բոլոր անդամներէն: Պիտի զբաղի գործակցութեան ընդհ. սկզբունքներով եւ պիտի կրնայ յանձնարարութիւններ ընել Ապահովութեան խորհուրդին:

3. Ընկերային եւ տնտեսական խորհուրդ մը, որ կը բաղկանայ 18 անդամներէ, ընտրուած ընդհ. ժողովին կողմէ: Այս մարմինը միջազգային դետնի վրայ պիտի ուսումնասիրէ տնտեսական, ընկերային, մշակութային խնդիրները եւ յանձնարարութիւններ պիտի ընէ ընդհ. ժողովին:

4. Խնամակալութեան խորհուրդ մը (Թրըսթիշիփ), որ պիտի համախմբէ հոգատարութեան ենթակայ երկիրներ վարող պետութիւնները, եւ հաւասար թիւով ուրիշ անդամներ, ընտրուած ընդհ. ժողովէն:

5. Միջազգային դատական ատեան մը, որ պիտի յաջորդէ Լա Հէյի մնայուն իրաւարար ատեանին:

6. Ընդհ. քարտուղարութիւն մը, որ պիտի նշանակուի ընդհ. ժողովին կողմէ, յանձնարարութեամբ Ապահովութեան խորհուրդին:

7. Զինեալ ուժեր.— Կազմակերպութեան բոլոր անդամները յանձն կ'առնեն Ապահովութեան խորհուրդին տրամադրութեան տակ դնել, անոր պահանջին վրայ, իրենց զինեալ ուժերը եւ ի հարկին ճամբայ բանալ:

8. Շրջանային համաձայնութիւններ.— Միացեալ Ազգերու այն անդամները որ այդպիսի համաձայնութիւններ կնքած են, պարտին ամէն ջանք փորձել, այդ համաձայնութեանց շնորհիւ խաղաղութեամբ լուծելու համար տեղական վէճերը, Ապահովութեան խորհուրդին դիմելէ առաջ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ համայնավար կուսակցութիւնը յայտարարութիւն մը հրատարակելով, կ'ըսէ թէ նպատակ չունի խորհրդային իշխանութիւն հաստատելու, այլ պիտի ստեղծէ հակաֆաշական եւ ժողովրդավար հանրապետութիւն մը: «Ներկայիս խորհրդային կարգուսարքը չի համապատասխաներ Գերմանիոյ կացութեան»:

50 միլիառ փրանք շահ

Ելմտական նախարարը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ պետութիւնը 50 միլիառ ֆր. շահ ունի թղթադրամներու փոխանակութենէն: Ուրիշ խօսքով, այդքան գումարի թղթադրամներն չեն փոխանակուած, կամ թշնամին առած տարած է, եւ կամ փճացած են: Փոխանակութեան շնորհիւ, հրջաբերութեան հանուած թղթադրամին քանակը իջած է 400 միլիառ ֆրանքի: (Երկրին ազատագրումէն առաջ 650 միլիառ էր, փոխանակութենէն առաջ 586 միլիառ, 1945 Յուն. 3ին՝ 473 միլիառ): Բաղդատելով 1939ի հետ, փոխանակութենէն առաջ՝ 385 առ հարիւր, փոխանակութենէն վերջը՝ 280 առ հարիւր: Կատարուած գործողութեան շնորհիւ, որ եզական է պատմութեան մէջ, 1200 միլիառ ֆրանքի թղթադրամներ եւ գանձատոմսեր, որոնք մինչեւ հիմա կը մնային անանուն (անծանօթ), ցուցակագրուած են. ինչ որ պիտի դիւրացնէ եկամուտքի տուրքին, ժառանգութեան տուրքի, ապօրէն շահերու ստուգումը: Ինչպէս կ'ըսպասուէր, շատ մը խարդախութիւններ ալ կատարուած են: Միայն Փարիզի մէջ 20.345 քննութիւններ բացուած են կասկածելի պարագաներու համար: Նախարարը նորէն շեշտեց թէ որ եւ է հաշիւ կամ աւանդ վար պիտի չդրուի, այլ կասկածելիները, որոնք անպատճառ յանցաւոր չեն, պէտք է ելմտական վարչութեան դիմեն, լրացուցիչ տեղեկութիւններ հաղորդելու համար:

Նախարարը յայտարարեց թէ «հիմա որ մեր տունը կարգի դրինք, մէկ կողմէ պիտի կրնանք կրճատել մեր ծախքերը, միւս կողմէ տուրքի արդար ձեւ մը գտնել,— տեսակ մը տուրք՝ դրամագլուխի վրայ»: Կարգ մը թղթադրամներ, որոնք տպուած են Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն մէջ, պիտի փոխուին Յուլիս 1ին: Իտալական կառավարութիւնը 7 միլիառ ֆրանք պահանջած ըլլալով իբրեւ իտալացի բանուորներու ընտանիքներուն սեփականութիւնը, նախարարը դիտել տուաւ թէ Մուսոլինիի կառավարութիւնը 1940ին 11 միլիառ ֆրանք չորթած է իբրեւ գրաւման ծախք, որ նախատեսուած չէրզինադադարի պայմանագրին մէջ:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ համագումարի առաջին օրուան մէջ, ընդհ. քարտուղարը, Մորիս Թորէզ երկար զեկուցում մը կարդաց, ներկայացնելով կուսակցութեան պահանջները եւ առաջադրութիւնները: Այս առթիւ յայտնեց թէ անդամներու թիւը երթալով կ'աճի: 1934ին 45.000 էր, 1936 Ցունուարին 80.000, 1937ին 340.000, իսկ այսօր 906.729: «Դէպի մէկ միլիոն կ'երթանք, պարկեշտօրէն կատարելով մեր պարտականութիւնը բանուոր դասակարգին եւ Ֆրանսայի ժողովուրդին հանդէպ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՎԱՐՁՔԵՐԸ անփոփոխ պիտի մնան մինչեւ 1946 Ապրիլ, համաձայն նախարարական խորհուրդի որոշման: Ցաւելում պիտի ըլլայ 25—10 առ հարիւր, համաձայն իւրաքանչիւր դասակարգի: Այսպէս, ամէնէն հին վարձքերը որ ճշդուած են 1926ի օրէնքով, պիտի աւելնան 25 առ հարիւր, աւելի նորերը՝ 10—15 առ հարիւր: Բացառութիւններ պիտի ըլլան բանուորական բնակարաններու համար որոնց տարեկանը վարձքը կը նախատեսուի 2500 ֆր., Փարիզի շրջանին մէջ:— Միեւնոյն ատեն որոշուեցաւ բնակարանի Պաշտօնատուն մը հաստատել, կառուցման եւ նորոգութեան գործերով զբաղելու համար: (Փարիզեան շրջանի 87.000 շէնքերէն 75.000ը 1914էն առաջ շինուած են):

ԿԼՍԹԱՓՈՅԻ ՉՈՐՍ ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐ ձերբակալուեցան Քոլոմպի արուարձանին մէջ (Փարիզ): Խուզարկութեանց ընթացքին գտնուեցան գնդացիրներ, ռումբեր, ատրճանակներ եւ զանազան ռազմանիւթեր: Հետապնդումները կը շարունակուին, ուրիշ թաքստոցներ ալ երեւան հանելու համար, աջակցութեամբ ամերիկեան զինուորական ոստիկանութեան:

ՑԿԵԱՆՍ ԽՑԱՐԳԵԼՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ Ժոռժ Քլօտ, Ակադեմիայէն վտարուած գիտնականը որ կը դատուէր երկու օրէ ի վեր: Կառավարութեան ներկայացուցիչը մահապատիժ պահանջած էր, խստօրէն ճաղկելով «յետադիմական եւ եսամոլ քաղքենին», որ դարձաւ ժողովուրդի թշնամի: «Դուք կ'ուզէիք մեռնիլ Հիթլէրի համար: Եթէ ատեանը զիս լսէ, գոհացում պիտի ստանաք: Պիտի գնդակահարուիք, պիտի փոշիանաք ձեր տիրոջը՝ Հիթլէրի համար: Դուք մահուան արժանի էք հազար անգամ: Բայց մարդ միայն մէկ կեանք ունի. ուստի պէտք է որ գնդակահարութեան խմբակըսաւելի բազմաթիւ ըլլայ: Հանրապետութիւնը պէտք չունի ձեզի պէս գիտնականներու, որոնք զայն կ'ատէին ոճիր գործելու ատենն»: Պաշտպան փաստաբանը ի զուր փորձեց մեղմացնել պատիժը, դիտել տալով թէ բնագէտ, քիմիագէտ եւ հնարիչ Ժոռժ Քլօտը կը շարունակէր իր գիտական փորձերը Ֆրէնի բանտին մէջ, թէ ջուր կը տաքցնէր արեւին տակ եւն.: Դատապարտեալը, որ բառ չէր լսեր արտասանուած խօսքերէն, միեւնոյն ատեն կը կորսնցնէ իր հարստութիւնը, քաղաքացիական իրաւունքները եւ Պատուոյ Լեգէոնի շքանշանը:

10 ԵՒ 20 ՖՐԱՆՔՆՈՑ նոր դրամներ պիտի հանուին քանի մը ամիսէն:

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ դէպքերու մասին երեք չէզոք պետութեանց ներկայացուցիչներու միջոցաւ քննութիւն կատարելու Ֆրանսական առաջարկը Անգլիոյ մէջ ալ ընդունելութիւն չգտաւ: Լոնտոն դիտել կուտայ թէ այդ ձեւը նոր յապաղումներ պիտի պատճառէ: Կ'ըսուի թէ նախագահ Թրումըն զոր. տը Կօլի հետ տեսակցած ատեն, պիտի առաջարկէ որ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները հաւաքաբար օդակայաններ վարձեն Միջին Արեւելքի մէջ:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925 R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél. : GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

ԲԱԺՆԵԳԻՆ.— Տար. 750, 6ամս. 400, 3ամս. 200 ֆրանք:

Vendredi 29 Juin 1945 Ուրբաթ 29 Յունիս

ԺԶ. ՏԱՐԻ — 16e Année N° 4440-Նոր շրջան թիւ 69 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 3 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԹՆՃՈՒԿԸ

Պատերազմին դադարումէն ի վեր, հետզհետէ կը յուզուին այն բոլոր խնդիրները որ առժամապէս փակուած էին գզրոցներու մէջ:

Այս կարգէն է թրքական Թնճուկը:

Քիչ անգլին պիտի կարդաք օրուան լուրերը, աւելի կամ նուազ վաւերական: Պատկերը ամբողջացնելու համար, արձանագրենք մէկ-երկու գրոյցներ ալ, որ երեւցած են ամերիկեան կարեւոր թերթերու մէջ:

«Քրիսչըն Սայընս Մոնիթոր» որ ընդհանրապէս լաւատեղեակ է արեւելեան գործերու, Մայիս 18 թուակիր հեռագիր մը հրատարակած էր Պոլսէն, «Տէրէք Փաթմօր» ստորագրութեամբ (Թո՞ւրք մը): Թղթակիցը կը գրէ.

— «Թէեւ պաշտօնական տեղեկութիւններ չեն տրուիր նոր դաշինք մը կնքելու համար եղած խորհրդային առաջարկներու մասին, այստեղի դիւանագիտական շրջանակները իմացած են թէ՝ Տարտանէլի հարցէն զատ, զոր Թուրքիա կ'ուզէ կարգադրել միջազգային խորհրդակցութեամբ, Մոսկուա թելադրած է որ Թուրքիա Խ. Միութեան ձգէ Սեւ Ծովու Սինոպ նաւահանգիստը, ինչպէս եւ պահանջներ դրած է Կարսի մասին»:

«Հայրենիք» արտատպելով այս լուրը, անհատնալի կը գտնէ Սինոպի մասին տրուած տեղեկութիւնը:

— «Պէտք չէ մոռնալ որ Սինոպ Սամսոնէն ալ դէպի աւելի արեւմուտք կ'իյնայ եւ իր ետեւը գտնուող հողամասով կը հասնի մինչեւ Անգարա: Ահա թէ ինչու Սինոպի մասին տրուած տեղեկութիւնը կրնայ ճիշդ չըլլալ: Հաւանական է որ Մոսկուա Սեւ Ծովու վրայ պահանջած է նաւահանգիստ մը, բայց նաւահանգիստը կը թուի թէ Ռիզէն կամ մինչեւ իսկ Տրապիզոնն է եւ ոչ թէ Սինոպը» (22 Մայիս):

Ուրիշ կարեւոր տեղեկութիւն մը,— «Ուաշինկթըն Թայմզ Հէրըլտ»ի Պոլսոյ թղթակիցը Մայիս 11 թուակիր թղթակցութեամբ մը կը յայտնէ թէ Թուրքերը շատ մտահոգ են Մոսկուայի բռնած դիրքէն:

— «Մոսկուայի անթելի կայանէն ամէն օր թուրքերէն լեզուով յարձակումներ կ'ըլլան Թուրք խմբագիրներու, գործիչներու, հրապարակագիրներու եւ անոնց պաշտպանած հակախորհրդային քաղաքականութեան վրայ, որ իրականին մէջ Թուրք կառավարութեան քաղաքականութիւնն է»:

Թղթակցին կարծիքով, այս «անթելամարտ»ին նպատակն է Թուրք ժողովուրդը գայրացնել եւ կառավարութեան դէմ հանել, յեղափոխութիւն յարուցանել:

Բայց Թուրքերը աւելի մեծ մտահոգութիւն մը ունին,— կը վախնան որ վտանգի պահուն Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները չկարենան օգնութեան հասնիլ: «Օրէ օր կը զօրանայ այն զգացումը թէ Ռուսիա քաղաքականապէս եւ դիւանագիտօրէն իր մեծ զինակիցներէն աւելի տիրական ուժ մը կը դառնայ աշխարհի այս մասին մէջ»:

Չէ՞ որ Խ. Միութիւնը կրցաւ իր ուզածին պէս կտրել-թափել, չափել-ձեւել Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Լեհաստանի, Հունգարիոյ, Աւստրիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ մէջ: Եւ դեռ իր վերջին խօսքը չէ արտասանած...

Լուրերը պերճախօս են այս տեսակէտէն:

Թուրքիա նորէն ապաւինած է իր աւանդական բարեկամին, Մեծն Բրիտանիոյ, որ միշտ յաջողած է ելք մը գտնել, վերջնական կործանումէ փրկել երբեմնի Պապը Ալին եւ այսօրուան Անգարան, ճակատագրական պահուն: Ան մեծ յոյսեր դրած է նաեւ Մ. Նահանգներուն վրայ, ուր թրքանպաստ քարոզութիւնները լայն գետին շահեցան վերջին տարիներս: Մինչեւ անգամ... քրիստոնեայ Պորտին միջոցաւ, որուն գործօն անդամներէն շատեր բան-գործ ըրած են չքմեղացնել եւ փառաբանել Նոր Թուրքիան:

Ուրեմն, այս պատերազմէն վերջն ալ, նորէն Մեծերը — վեց մեծ պետութեանց փոխարէն Երեք Զօրերն են որ պիտի չափուին իրարու հետ, կանանչ սեղաններու վրայ:

Հիմնական տարբերութիւն մը, այս անգամ, — Ռուսաստան ամէնէն վճռական դերը կատարած ըլլալով ընդհանուր յաղթանակին մէջ, անշուշտ շատ բարակը պիտի չնայի, գոհացում ստանալու համար: Առ այժմ, իր պահանջները կրնան սահմանափակուիլ Նեղուցներով եւ «սահմանային սրբագրութեամբ» — Կարս եւ Արտահան:

Բայց, հին խօսք է, — ախորժակը ուտելով կը բացուի...

Շ.

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՍԱՆ ՖՐԱՆՉԻՍԿՈՅԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

ՀԱՅԿ. ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ ՅՈՒՇԱԳԻՐ ՄԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԱԾ Է

Թէեւ Հայաստանը պաշտօնապէս ներկայացուած չէ Միացեալ Ազգերու Խորհրդաժողովին մէջ, Հայերը կը զգացնեն իրենց ներկայութիւնը ասեն քայլափոխին:

Նախ՝ Ճորճ Մարտիկեանը. անոր ոգին կը սաւառնի Օփերա Հաուզի եւ Օմար Խայեամի կամարներու տակ, ուր իրենց նիւթական սնունդը կը ստանան աշխարհի չորս ծայրերէն, բայց, մանաւանդ, Արեւելքէն եկած պատգամաւորները: Խորհրդաժողովի հաւաքավայրի՝ Օփերա Հաուզի ճաշարանը, ուր ամէն օր կերակուր կ'առնեն հազարէ աւելի պատգամաւորներ եւ թղթակիցներ, դրուած է Ճորճ Մարտիկեանի ղեկավարութեան տակ: Ամէն չորեքշաբթի օր ճաշարանին մէջ կը տրուին հայկական կերակուրներ հայ տիկիններու եւ օրիորդներու սպասարկութեամբ: Միայն Հայերու համար եղած բացառութիւն մը: Նոյնպէս ամէն երեկոյ պատուիրակները հայկական կերակուր կ'ուտեն Օմար Խայեամ ճաշարանին մէջ՝ վայելելով նաեւ Ճորճի հիւրասիրութիւնն ու ժպիտը:

Կարծեմ Կաղանդ Պապան էր, որ իր Նոր Տարուան նուէրներու մէջ գրած էր.—

Օմար Խայեամի դուռը
Էլ ո՞վ ասես չի ծեծում ,
Արքայական ապուրը
Հայի փառքն է տարածում :

Եւ, իսկապէս, Ամերիկայի մէջ, ոչ ոք այնքան վարպետութեամբ «Հայի փառքը» չի տարածեր, որքան Ճորճ Մարտիկեանը, որ նշանաւոր ճաշարանապետ ըլլալէ առաջ փայլուն անհատ մըն է եւ լաւագոյն Հայերէն մէկը:

Խորհրդաժողովին մէջ կան ե՛ւ քանի մը շնորհալի հայ երիտասարդներ, որոնք իրենց ներկայութեամբ պատիւ կը բերեն մեր ազգին: Ատոնցմէ մին հանրածանօթ եւ տաղանդաւոր լուսանկարիչ Իւսուֆ Քարշն է, Օթաւայէն, Սուրիահայ մը, որու նկարները կը կազմեն «Լայֆ» շաբաթաթերթի եւ ուրիշ պարբերականներու զարդը:

«Էսոշիէյթըտ Փրէս»ի լաւագոյն թղթակիցներէն մէկն է մեր կարմիր խաչուհիներէն մէկուն զաւակը՝ Թաթարեան :

«Եունայթըտ Փրէս»ի մէկ կարեւոր թղթակիցը նոյնպէս հայ երիտասարդ մըն է:

Եգիպտոսէն «Էլ Ահրամ» եւ ուրիշ թերթերու կողմէ եկած է համակրելի երիտասարդ մը՝ Արամ Լազարեան :

«Եունայթըտ Նէշընս Խոսսիէյշըն»ի կողմէ եկած է Արամ Չէլվէեան, որ դասախօսութիւն մըն ալ տուաւ անցեալ օր, Քըմանիս Քլըպին մէջ:

Ասոնք իրենց գործունէութեան ընթացքին չեն մոռնար նաեւ զգացնել տալ թէ Հայ են:

Կան ե՛ւ ուրիշ Հայեր, ինչպէս խորհրդային պատուիրակութեան խորհրդական Համազասպ Յարութիւնեանը, որոնք, սակայն, իբրեւ Հայ չեն արտայայտուիր որ եւ է տեղ:

Հայ Դատի Յանձնախումբը, Նիւ Եորքէն, յատուկ ներկայացուցչութիւն ունի Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ, ուր յարաբերութիւններ հաստատած է պատուիրակութիւններու հետ եւ մայիս 7ին ներկայացուցած է Յուշագիր մը Խորհրդաժողովին եւ պատուիրակութիւններուն: Շատ մը պատուիրակութիւններէն ստացուած են համակրական պատասխաններ Յանձնախումբի քարտուղար Պ. Սուրէն Սարոյեանի անունով:

Յուշագիրը մեծադիր 11 էջնոց գրութիւն մըն է, գեղեցիկ տպագրութեամբ, որուն մէջ խտացուած ձեւով, ներկայացուած են Հայկական Հարցի պատմութիւնը մինչեւ վերջին օրերը, Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի ներկայ վիճակը, մեծ պետութիւններու եւ Ամերիկայի յանձնառութիւնները, Ուիլսընի սահմանագծումը եւայլն, եւ հայկական պահանջները՝ երկու կէտերու մէջ.—

1.— Թուրքիոյ տիրապետութեան տակ մնացած հայկական հողերու կցումը Խորհրդ. Հայաստանին :

2.— Տարագիր հայութեան վերադարձ եւ վերահաստատում իրենց հայրենի հողերու վրայ:

Յուշագիրը տրուած է նաեւ մամուլի ներկայացուցիչներու եւ առանձին անհատներու, որոնք կը հետաքրքրուին Մերձաւոր Արեւելքի հարցերով: («Հայրենիք», 20 Մայիս)

ԽՄԲ.— Վաղուան թիւով՝ կարեւոր թղթակցութիւն մը այս հարցի մասին:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ

Անգարա Անգլիոյ կ'ապաւինի

Զարմանազան լուրեր կը շրջին Խ. Միութեան եւ Թուրքիոյ յարաբերութեանց մասին: Ինչպէս գրած էինք երէկ, եւ ինչպէս Ռիւթէրի գործակալութիւնն ալ կը հաստատէր, Անգարայի խորհրդային դեսպանը ծանուցագիր մը յանձնած է թրքական կառավարութեան, երկու գլխաւոր պայմաններ դնելով բանակցութեանց համար,— 1. Փոխել Նեղուցներու վարչաձեւը.— 2. Վերադարձնել Կարսի եւ Արտահանի նահանգները:

Նոր տեղեկութեանց համաձայն, Թուրքիա անմիջապէս Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն հաղորդած է Խ. Միութեան հետ կատարուած խօսակցութիւնները: Լոնտոնի մէջ այնպէս կը ձեւացնեն թէ բան մը չեն գիտեր Ռուսիոյ դրած պայմաններու մասին: Թուրքիոյ արտաքին գործավարը Սան Ֆրանչիսկոյէն վերադարձին Լոնտոն իջաւ, խորհրդակցելու համար անգլիական կառավարութեան հետ:

Անգարայէն կը հեռագրեն Յունիս 27 թուականով.— Հանրային կարծիքը շատ յուզուած է, իբրեւ հետեւանք խորհրդային դեսպան Պ. Վինոկրատովի ծանուցագրին, որու մասին որ եւ է պաշտօնական զեկոյց չհրատարակուեցաւ: Թուրք դեսպանին Մոսկուա վերադարձէն ի վեր կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի կ'ունենան այն պայմաններու մասին որոնցմով Ռուսիա կը հաւանի նոր դաշնագիր մը կնքել Թուրքիոյ հետ, քանի որ Մարտ 22ին խզեց 1925ի բարեկամութեան դաշինքը: Բայց, ոչ կառավարութիւնը, ոչ ալ մամուլը մինչեւ հիմա որ եւ է տեղեկութիւն չհաղորդեցին ռուսական առաջարկներու մասին: Օտար դիւանագիտական շրջանակներու մէջ հետեւեալ ձեւով կը ներկայացնեն այդ առաջարկները,— 1. Բարեփոխել Տարտանէլի վարչաձեւը, առանձնաշնորհեալ դիրք մը տալով Ռուսիոյ.— 2. Վերադարձնել Կարսի եւ Արտահանի նահանգները, որ Թուրքիոյ ձգուեցան 1921 Հոկտ. 13ի դաշնագրով:

Տարտանէլի մասին, Թուրքերը միշտ[illegible] կարծիքն ունին թէ 1936ին Մոնթրէօ[illegible] ցերիա) մասնաւորապէ[illegible] րմանայի եւ Իտալիոյ կ[illegible] նագրին վերաքննութիւն[illegible] այն բոլոր ստորագրող[illegible] ձայնութեամբ: Գալով [illegible] մասին համար եղած հողային պահանջներուն (կ'ըսուի թէ խօսք չէ եղած Սուրմալուի եւ Արդուինի գաւառներու մասին), դիտել կը տրուի թէ այդ շրջանները (Կարս եւ Արտահան) այժմ միակ հողերն են որ մաս կը կազմէին ցարերու կայսրութեան եւ զոր Խ. Միութիւնը ետ չէ առած տակաւին:

Հակառակ այն աղմկայոյզ գրոյցներուն որ շրջեցան ռուսեւթուրք դաշնագրին խզման ատեն, կը թուի թէ որ եւ է պահանջ դրուած չէ Թուրքիոյ ներքին քաղաքականութեան մասին, պահանջ մըր պիտի հակասէր այդ երկրին դերիշխանութեան: Դիտել կը տրուի թէ ռուսական ծանուցագիրը սպառնական հանգամանք չունի եւ որ եւ է պայմանաժամ չի սահմաներ պատասխանի համար: Խօսակցութիւններ կը շարունակուին այժմ Թուրքիոյ, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ:

Պոլի՞սն ալ ռուսական

«Ֆիկառօ»ի քաղաքական աշխատակիցը այս լուրերուն առթիւ դիտել կուտայ թէ Նեղուցներուն խնդիրը շուտով պիտի դառնայ առաջնակարգ խնդիր մը միջազգային սեղանի վրայ:

«Թրքական աղբիւրէ կը ծանուցանեն թէ խորհրդային կառավարութիւնը առաջարկած է Թուրքիոյ ուղղակի բանակցութիւններ սկսիլ, Մոնթրէօյի համաձայնութիւններր վերաքննելու եւ, այդ առնչութեամբ, Խ. Միութեան վերադարձնելու համար Կարսի եւ Արտահանի հայկական նահանգները, որոնք Թուրքիոյ ձգուեցան 1921ին: Յայտնի է թէ ներկայ համաձայնութիւններով, բոլոր ազգերու առեւտրական նաւերը իրաւունք ունին Նեղուցներէն անցնելու խաղաղութեան թէ պատերազմի ատեն: Բայց Թուրքիա կրնայ ամրացնել Նեղուցները եւ զանոնք փակել մարտանաւերու առջեւ, եթէ վտանգուած սեպէ իր ապահովութիւնը: Տեղեկութիւններ կը պակսին խորհրդային պահանջներու բովանդակութեան մասին: Համաձայն կարգ մը տեղեկութեանց, Խ. Միութիւնը կը պահանջէ որ Նեղուցներու շրջանը ենթարկուի Ռուսիոյ զինուորական մնայուն հսկողութեան, Իսթանպուլ (Պոլիս) քաղաքն ալ գրաւուի խորհրդային զօրքին կողմէ, բայց պահելով թրքական վարչութիւնը: Կ'ըսուի թէ թրքական կառավարութիւնը մերժած է այս առաջարկը: Իր տեսակէտն այն է թէ այս խնդիրը կրնայ կարգադրուիլ միայն միջազգային համաձայնութեամբ, մշակուած՝ Երեք Մեծերուն կողմէ: Կը թուի թէ Թուր-

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Անցեալ կիրակի ընկերա-համակրական շրջանակի մէջ տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան 27րդ տարեդարձը, Պանեէօ - Քաշանի մէջ:

Սրահը լեցուն էր: Շատեր ոտքի վրայ կը հետեւէին ճառերուն եւ գեղարուեստական բաժնին անտրտունջ,— այնքան ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծուած էր:

Օրուան նախագահը, ընկեր Հ. Սամուէլ ամփոփ բանախօսութեամբ մը բացաւ հանդէսը, յիշեցնելով Մայիս 28ի ազգային նշանակութիւնը եւ անոր թանկագին արժէքը մեր ժողովուրդին համար:

Ընկեր Հ. Ակոնայեան գրաւոր ճառով մը պարզեց Հայաստանի անկախութիւնը կանխող դէպքերը, եւ այն զոհաբերութիւնը զոր կրած է հայ ժողովուրդը դարերով, արժանանալու համար անոր: Հանդէսին պաշտօնական մասին իրենց մասնակցութիւնը բերին Օր. Զրուանդեան (երգ) եւ ընկեր Արիս (արտասանութիւն Սիամանթոյէն):

Գինեձօնը, որ յաջորդեց տօնակատարութեան եւ որուն սեղանապետներն էին Հ. Սամուէլ եւ Հ. Զրուանդեան շատ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ տեւեց մինչեւ ուշ ատեն:

Հանդէսին ամէնէն նշանակալից մասն էր Ֆրանսացի տասը ընկերվարական բարեկամներու ներկայութիւնը եւ խանդավառ մասնակցութիւնը: Ընկեր Dépreux, Սոյի քաղաքապետը, որ ծանօթ է արդէն «Յառաջ»ի ընթերցողներուն եւ Քաշանի ընկ. կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար ընկ. Շիքուա յաջորդաբար խօսք առին եւ պաշտպանելով տարագիրներու իրաւունքները, խանդավառութեամբ ողջունեցին օրուան տօնը եւ գոչեցին— «կեցցէ՛ ազատ Հայաստանը»: Ընկեր Հր. Սամուէլի պատմական տեսութենէն վերջ (ֆրանսերէն), նոյնպէս ֆրանսերէն ճառ մը խօսեցաւ ընկ. Յովիկ Եղիազարեան: Երկուքն ալ բացատրեցին թէ Մայիս 28ը կուսակցութեան մը սեփականութիւնը եւ անոր յաղթանակը չէ, այլ հայ ժողովուրդին դարաւոր պայքարին պսակումը: Ընկեր Յովիկ զուգակշիռը ըրաւ զանազան ազգերու ազգային տօներուն ինչպէս Ամերիկացիներու Յուլիս 4ը, Ֆրանսացիներուն Յուլիս 14ը, եւայլն եւ եզրակացուց.— «Հիմա որ մեր բարեկամ ֆրանսացի ժողովուրդն ալ ապրեցաւ տառապանքի ծանր տարիները, կրնայ հասկնալ հայ ժողովուրդին խոր դժբախտութիւնը»:

Օրուան տօնին պատշաճ խօսքեր ըրին նաեւ Յ. Յակոբեան, Սերէնկիւլեան, Մուշեղ, Խ. Մկրտիչեան եւ Լ. Տօնիկեան, որ այս առթիւ յիշեցուց «Յառաջ»ի խմբագրականը Հայաստանի հաստատման, անոր ծնունդի եւ կնունքի մասին:

Մէջ ընդ մէջ երգեցին Օր. Անահիտ Գավէզեան, Օր. Աճէմեան, Լ. Տօնիկեան եւ Տիկին Յակոբեան: Իսկ ամէնէն վերջը շարք մը երգերով ոգեւորութիւնը գագաթնակէտին հասցուց Օր. Աստղիկ Առաքելեան: Յետոյ տեղի ունեցան խմբական պարեր, հայկական տարազով: Ֆրանսացի հիւրերն ալ հայկական երգերն ու պարերը կը ծափահարէին նոյն ջերմութեամբ: Աճուրդէ մը գոյացաւ 15.000 ֆրանք:

Երեկոյթը, որ սկսած էր ժամը 4ին, տեւեց մինչեւ կէս գիշեր: Ա. Մ.

գործարաններ, երկաթի եւ պողպատի գրեթէ բոլոր մեծ գործարանները պատրաստ են բանելու, Գերմանիա կրնար տարեկան 25 միլիոն թոն պղինձ արտադրել 1938ին, անհամար մեքենաներ անվթար կը մնան եւն.:

ՄԱՐԷՇԱԼ ՍԹԱԼԻՆ ապարապետ ընտրուեցաւ խորհրդային բոլոր ուժերուն, միեւնոյն ատեն յաղթանակի շքանշանը եւ հերոսի տիտղոսը ստանալով Գերազոյն Խորհուրդին կողմէ:

ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ ՀԱՅ ԳԵՐԻՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Յաղթանակէն վերջ ողջ եւ առողջ վերադարձած են մեր գերիները, տարագրեալները եւ բռնի Գերմանիա տարուած աշխատաւորները, գրեթէ ամէնքը: — Թադէոսեան Ա., Թէճիրեան Յ., Երտամեան Գ., Եադուպեան Յ., Թորոսեան Կ., Թորոսեան Խ., Սեմերճեան Ա., Մարգարեան Ա., Լուսարեւեան Յ., Մանիկեան Յ., Փլթոյեան Յարէթ եւ Արմենակ, Գազէզեան Գ., Գազանճեան Ա., Գարաճեան Յ., Գարաօղլանեան Գ., Կարապետեան Կ., Երնէքեան Գ., Պաղտասարեան Յ., Ազատեան Յ., Թաշճեան Յ., Փիլիպպոսեան Պ., Մալխասեան Յ., (փոխթ էվէք):

Քաղաքական տարագրեալներէն վերադարձան Տայեան Յակոբիկ (Պուխընվալտի դժոխքէն), եւ Տօլմաճեան Մ., իսկ բռնի աշխատաւորներէն վերադարձած են.— Գալայճեան Ա., Նաճարեան Ա., Տէր Յարութիւնեան Ս., Տէր Ղազարեան Մ., Անտոնեան Վ.:

Գերման գրաւման ժամանակ վերադարձած էին իբրեւ հիւանդ գերիներ.— Զոպոյեան Մ., Կարապետեան Վ., Պէրպէրեան Գ., Մանուկեան Գրիգոր եւ Աստուր, Աղճիկեան Յ., Գուլթուճեան, Տէր Կարապետեան Պ., Դաւիթեան Յ.:

Թղթակից 1945

ՆԻՍԻ գերիներէն վերադարձած են Օննիկ եւ Նուրհան Գավէզեան եղբայրներ եւ Նուպար Ինճէճեան:

քիոյ այս դիրքը միեւնոյն ատեն Անգլիոյ դիրքն է, քանի որ Մեծն Բրիտանիոյ աւանդական քաղաքականութիւնն եղած է երբեք լայն չբանալ Միջերկրականի դուռները Ռուսիոյ առջեւ: Հետեւաբար, Թրքական եւ անգլիական կառավարութիւնները սերտ շփման մէջ են: Լոնտոնի Թուրք դեսպանը, Րուշէն Էշրէֆ, արտաքին նախարարութեան այցելելով, դետին պատրաստած է խօսակցութեանց համար:

« Ֆիկառօ»ն ալ կը զարմանայ որ Անգլիա կը յամառի տեղական միջոցներով կարգադրել Սուրիա-Լիբանանի խնդիրը, կարծես վախնալով ֆէՕտալային վիճաբանութենէ մը, բայց նոյն [illegible] ային քննութիւն կը [illegible] րցին համար: «Կը թուի [illegible] մնալ, Սուրիոյ եւ Լի- [illegible] գլխաց. բայց չուզեր [illegible] ո, Խ. Միութեան դիմաց»:

*** Հեռագրի մը համաձայն, Նեղուցներու խնդիրը պիտի քննուի Երեք Մեծերու յառաջիկայ ժողովին մէջ, որ պիտի գումարուի մօտերս, Պերլինի մէջ, ինչպէս Չըրչիլ ալ պաշտօնապէս հաղորդեց:

Նոր դէպքեր Սուրիոյ մէջ

ՔԷՍԱՊ, ՀԱԼԷՊ ԵՒՆ. ՎՏԱՆԳՈՒԱԾ

Անգարայէն կը հեռագրեն Յունիս 27 թուականով.— Հալէպէն հասած հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ կացութիւնը երթալով կը լարուի Քէսապի մէջ, թուրքեւսուրիական սահմանին մօտ, ուր կը համախմբուին այժմ արաբ տարրերը, մեծ մաս մը շատ լաւ զինուած: Հաւանական է որ ժամէ ժամ նոր ընդհարումներ պատահին այս տարրերուն եւ շրջակաները դիրք բռնած ֆրանս. զօրքին միջեւ:

Պոլսէն ալ կը հեռագրեն թէ Անտանայէն հասած լուրերու համաձայն, արաբ հեծելազօրքեր, հետապնդելով ֆրանսական զօրքը որ Թուրքիա ապաստանած էր, սահմանը անցան Ուրֆայի եւ Մարտինի միջեւ: Թուրք սահմանապահ զօրքը կրակ բացաւ, սպաննելով երկու Արաբներ եւ վիրաւորելով ուրիշներ:

Պէյրութ, 27 Յունիս.— Երկուշաբթի օր նոր դէպք մը պատահեցաւ Հալէպի մէջ: Զօրանոց մը, ուր կը գտնուէր բնիկ զինուորներէ բաղկացած ֆրանսական ջոկատ մը, գիշերանց յարձակում կրեց թափառաշրջիկներու կողմէ: Հրացանաձգութիւնը շարունակուեցաւ բաւական ատեն:

Ռիւթէր կը ծանուցանէ թէ հաշակաւոր Լօրէնսի սպայակոյտին պետը, գնդ. Սթիրլինկ Անգլիայէն ճամբայ ելաւ դէպի Սուրիա, ուր պիտի մնայ մէկ տարի: Գնդապետը յայտարարեց.— « Իմ գործս պիտի ըլլայ տեսակցիլ բանակին սպաներուն հետ, հասկնալու համար թէ ինչպէս ի՛նչ կ՚անցնի կը դառնայ Սուրիոյ մէջ, Թուրքիոյ սահմանին վրայ, Պաղեստինի եւ Անդրյորդանանի մէջ, եւ իմանալ Արաբներու հոգեկան վիճակը»:

*** Վերջին լուրերու համաձայն, երկու անգլիացի զինուորներ թեթեւապէս վիրաւորուած են Հալէպի մէջ, երկուշաբթի օր, երկու տարբեր պարագաներու տակ: Իբրեւ թէ առաջին պարագային Ֆրանսացիները կրակ բացած են տունի մը վրայ, հրացաններով եւ գնդացիրներով: Անգլիական իշխանութեանց խնդրանքով, Ֆրանսացի բանակները անմիջապէս հրամայած են «յատուկ զօրախումբերուն որ դադրեցնեն կրակը, բայց ու

այնպէս հրացանաձգութիւնը շարունակուեր է ֆրանսական զօրանոցէն, ըսան մէկուկէս ժամ: Այս դէպքը մեծ զայրոյթ պատճառած է Հալէպի մէջ եւ 3000 հոգինոց ամբոխ մը ցոյցեր կատարեր է փողոցներուն մէջ, Ֆրանսացիներու դէմ:

Երկրորդ պարագային: կ՚ըսուի թէ վեց Սուրիացիներ կրակ բացած են ֆրանսական մթերանոցի մը վրայ, Ճէմիլէի շրջանին մէջ, ձիարձակարանին մօտ: Ֆրանսական եւ անգլիական պահակախումբերը կրակ բանալով ցրուեր են Սուրիացիները:

Սուրիոյ եւ Լիբանանի կառավարութիւնները առանց այլեւայլի արձակեցին մօտ 60 ֆրանսացի մասնագէտներ եւ պաշտօնեաներ, մէջն ըլլալով երէք կիներ, որոնք կը ծառայէին զանազան քաղաքներու մէջ:

*** Ֆրանսական աղբիւրէ կը ծանուցանեն թէ երեքշաբթի օր ձեռնառումբ մը նետուած է Հալէպի ֆրանսական պատուիրակին պարտէզին մէջ: Ուրիշ ռումբ մըն ալ նետուած է պատուիրակի կառքին դէմ: Երեք անցորդներ վիրաւորուած են, մէկը ծանրապէս: Այս չորրորդ մահափորձն է որ կը կատարուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔԸ ԱՐԺԵԶՐԿԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ զրոյցներ շրջած ըլլալով Նիւ Եորքի մէջ, ելմտական նախարարութիւնը վճռապէս կը հերքէ: (Իբրեւ թէ տոլարը 100 ֆրանքէն պիտի հաշուէին, փոխան 50ի):

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ենթականերու բարձրագոյն գումարը 60.000էն 120.000ի բարձրացած ըլլալով, օրէնքը պիտի գործադրուի Յուլիս 1էն սկսեալ:

ՊՏՈՒՂԻ 500 ՎԱՃԱՌՈՐԴՆԵՐ ցոյց մը կատարեցին Փարիզի Հալին մէջ, երբ կը փորձուէր նախապատուութիւն տալ գերիներու եւ աքսորականներու, ծիրան եւն. բաժնուած ատեն: Սեղաններ տապալեցան եւ ապրանքներ փճացան: Ոստիկանութիւնը միջամտելով վեց հոգի ձերբակալեց որոնք յետոյ ազատ արձակուեցան: Պարենաւորման նախարարութիւնը կ՚ըսէ թէ ցուցարարները սեւ շուկացիներ են:

625 ԿՐԱՄ ՇԱՔԱՐ պիտի ստանան J1 կտրօն ունեցողները, յառաջիկայ Յուլիսին, բայց պիտի զրկուին բրինձէ: Շաբաթը 100 կրամ միս պիտի բաժնուի:

ՓԱՅՏ ՊԻՏԻ ՃԱՐՈՒԻ այս ձմեռ, տաքնալու համար, քանի որ հանքածուխի տագնապը կը շարունակուի: Ազգ. տնտեսութեան նախարարութիւնը ծրագիր մը պատրաստած է այս մասին:

ՊԵԼԺԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԸ տրամադրութիւն յայտնած է հրաժարելու, որպէսզի երկիրը փրկուի ծանր տագնապէ մը:

ՍԻՈՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ Ա. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ (պատերազմէն ի վեր) տեղի պիտի ունենայ Լոնտոնի մէջ, Յուլիս 30ին, մասնակցութեամբ առ նուազն 14 երկիրներէ նշանակուած պատուիրակութեանց: Ամէնէն բազմանդամ պատուիրակութիւնը (30 հոգի) պիտի գայ Պաղեստինէն, երկրորդը՝ Մ. Նահանգներէն (14 հոգի):

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՀԻՆԳ ՏԱՐԻԷՆ ՆՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՄԸ կրնայ պատրաստել, կ՚ազդարարէ Մ. Նահանգներու արտաքին տնտեսական վարչութեան նախագահը, եթէ միջոցներ ձեռք չառնուին: Այս առթիւ կը ներկայացնէ շարք մը փաստեր,— Հակառակ ընդհ. կարծիքին, Դաշնակիցներու ռմբակոծութիւնը չէ կրցած հիմնովին քանդել շատ մը

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՕՊՆԱ՝ Թրիքօ Բիւզանդ 400 ֆրանք, Ս. ՊԱՐՆԱՊԷ՝ Քիւփէլեան 1000, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Տալաքիւփէլեան 750, ՍԱՐՍԷԼ՝ Ֆէրմանեան 200, ՓԱՐԻԶ՝ Օր. Պետրոսեան 750, ՎԻԷՐԶՈՆ՝ Վարդապետեան 750, ՔՈՒՐՊԸՎՈՒԱ՝ Ունճեան 750, ՄՈՆԹՐԷՕՅ՝ Ասրեան 400, ՓԱՐԻԶ՝ Մելիքեան 400 (Նուէր Տիկին Աւետիսեանի), ԹՈՒԼՈՆ՝ Փամպուքճեան Լ. 750, ՓԱՐԻԶ՝ Գարաճեան 1100, ՊԱՆԵՕԼԷ՝ Աստուրեան 400, ՔԼԻՇԻ՝ Տիկ. Մուրատեան 200, ՇԱՎԻԼ՝ Գր. Փափազեան 750, ԷՓԻՆԷ՝ Մկրտիչեան 750, ԼԻՈՆ՝ Տօնօեան 750, ՄՈՆԹՐԷՕՅ՝ Մարտիրոսեան 400, ԱՆԻԷՐ՝ Ճիյէրճեան 2500, ԼԱՖՐԷԹ՝ Նաճարեան 750, ՕՊՆԱ՝ Օհանեան 400, ԹՈՒԼՈՆ՝ Փամպուքճեան 1000, ՓԱՐԻԶ՝ Էքնաեան 750, ՎԱԼԱՆՍ՝ Ճերանեան 750, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Թագւոր 1750: (Շար.)

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, Rue Damesme - 13e